

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

III

ПРИРЕДИЛИ

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

III

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**СПИСИ ОДБОРА ЗА
СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

III

ПРИРЕДИЛИ

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

Списи Одбора за стандардизацију српског језика - Приредили:
Бранислав Брборић, Јован Вуксановић и Радојко Гачевић,
- Издавач: Институт за српски језик. - За издавача проф. др
Слободан Реметић. - Рецензент: проф. др Светозар Стијовић.
- Тираж 150 примерака

САДРЖАЈ

	Страна
НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА.....	13
I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА.....	15
Саопштење с треће сједнице Одбора (17. 12. 1999).....	17
Допис упућен <i>Политици</i> уз три закључка [бр. 9, 10 и 11 у прилогу] (21. 12. 1999).....	19
Белешка с треће седнице Одбора, одржане 17. 12. 1999. године (27. 12. 1999).....	21
Допис члановима Одбора (6. 3. 2000).....	25
Допис упућен оснивачима Одбора (8. 3. 2000).....	29
Допис упућен Влади СРЈ (8. 3. 2000).....	30
Допис упућен Влади Србије (8. 3. 2000).....	31
Допис упућен Влади Црне Горе (8. 3. 2000).....	32
Допис упућен Влади Српске (8. 3. 2000).....	33
II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ.....	35
Допис Љубомира Поповића, раније омашком необјављен, с двама прилозима Душка Витаса [Формирање информативног корупса и Израда информативне библиографије] (4. 11. 1998).....	37
Допис Савезног завода за стандардизацију с молбом да Одбор предложи свог члана у Заводовој Комисији за стандарде, с текстом позива за предлагање стручњака у чланство Комисије (25. 11. 1999).....	44
Допис Владе Ђукановића Одбору с информацијом о формирању електронског корпуса и о лексикографској обради у Институту за српски језик САНУ (6. 3. 2000).....	46
Допис Удружења научних и стручних преводилаца Србије у којем се поздравља оснивање Одбора, изражава признање његовом раду и нуди сарадња (12. 6. 2000).....	49
Допис Бранислава Брборића, секретара Одбора, председнику Одбора Милки Ивић уз текст <i>Традиционално и модерно</i> у српској графичкој (20. 9. 2000), као прилог расправи о реформи и усклађивању двају писама српског језика.....	51
Допис И. П. СЛЮ Одбору с молбом да се предложи решења за неколико термина у области хомеопатије (без датума).....	67

Допис Чарлса В. Крајдлера (Џхарлес Њ. Крејдлер), уредника шестокњижја под насловом <i>Психонологи: Цритикал Цонцептс</i> , посвећеног успомени на двојицу приложника који су умрли током припреме овог дела, у којем се изражава срећа што се у публикацији налази део научног опуса Павла Ивића и обећава достављање те 6-томне антологије Ивићевој породици или на другу жељену адресу (11. 10. 2000)	68
Рецензије за <i>Образни речник</i> Драга Ћупића, Ивана Клајна, Слободана Реметића и Јелице Јокановић-Михајлов (20. 9, 21. 9, 15. 11. и 1. 12. 2000. г.)	69
Допис Јована Вуксановића, школског надзорника за српски језик и књижевност (12. 12. 2000), као пропратно писмо уз његов допис Друштву за српски језик и књижевност у вези с раздвајањем наставе језика и књижевности (послато Друштву 20. 12. 1999)	83
Допис Милоша Ранчића, апсолвента Филолошког факултета у Београду, с текстом <i>Норма кодних распореда и сродна њишања</i> , уз молбу да текст буде разматран у надлежним комисијама Одбора (24. 12. 2000)	85
III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА	105
Допис Љубомиру Поповићу, председнику Комисије за корпус, уз допис Владе Ђукановића упућен Одбору (15. 3. 2000)	107
Допис Влади СР Југославије с информацијом о раду Одбора и молбом за помоћ (27. 3. 2000)	108
Допис Влади Србије с информацијом о раду Одбора и молбом за помоћ (27. 3. 2000)	109
Допис Влади Црне Горе с информацијом о раду Одбора и молбом за помоћ (27. 3. 2000)	110
Допис Влади Српске с информацијом о раду Одбора и молбом за помоћ (27. 3. 2000)	111
Допис <i>Политици</i> уз Закључак број 13, с молбом да се тај закључак објави (30. 3. 2000)	112
Белешка с прве седнице Комисије број 7 у 2000. г. (4. 4. 2000)	113
Допис <i>Политици</i> , с молбом да објави у целини Закључак бр. 14 (26. 4. 2000)	115
Допис <i>Побједи</i> , с молбом да се објаве закључци бр. 13 и 14 (26. 4. 2000)	116
Допис <i>Гласу Црногораца</i> , с молбом да се објаве закључци бр. 13 и 14 (26. 4. 2000)	117
Допис <i>Гласу српском</i> , с молбом да се објаве закључци бр. 13 и 14 (26. 4. 2000)	118
Допис <i>Независним новинама</i> , с молбом да се објаве закључци бр. 13 и 14 (26. 4. 2000)	119
Допис <i>Вечерњим новостима</i> , с молбом да се објави Закључак бр. 14 (26. 4. 2000)	120
Белешка с друге седнице Комисије бр. 7, одржане 25. 4. 2000. г. (28. 4. 2000)	121

Допис <i>Полиџици</i> , с поновном молбом да се објави Закључак бр. 14, као и исправка онога што је претходно објављено у <i>Полиџици</i> (8. 5. 2000).....	123
Допис Дирекцији СМПП-а, уз два закључка Одбора (бр. 13 и 14) који јој се достављају на знање (17. 5. 2000).....	125
Допис Савезном заводу за стандардизацију уз два закључка Одбора (бр. 13 и 14) који му се достављају на знање (17. 5. 2000).....	126
Допис члановима Одбора, први у 2000. г., с низом прилога, укључујући Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14 (16. 5. 2000).....	127
Допис оснивачима Одбора уз два закључка (Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14), заједно с другим прилозима достављеним члановима Одбора (17. 5. 2000).....	129
Допис Филозофском факултету у Српском Сарајеву, заједно са 12 прилога, уз подсећање на статус представника тог факултета у Одбору (17. 5. 2000)	130
Допис <i>Удружењу књижевника Србије</i> , уз два закључка Одбора (бр. 13 и бр. 14), с молбом да се Удружење упозна с њиховим садржајем (17. 5. 2000).....	131
Допис <i>Књижевним новинама</i> , с молбом да се објаве Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14 (17. 5. 2000).....	132
Допис Даринки Гортан-Премк, с молбом да се на седници Комисије за лексикологију и лексикографију размотри идеја о изради синонимског речника (31. 8. 2000).....	133
Допис Министарству културе Републике Србије, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (4. 9. 2000).....	135
Допис Савезном министарству за међународну културну сарадњу, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	136
Допис Влади Србије, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	137
Допис Савезном министарству за развој, науку и животну средину, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	138
Допис Влади Црне Горе, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	139
Допис Владе Српске, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	140
Допис Министарству за науку и технологију Србије, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	141
Допис Министарству за више и високо образовање Србије, с молбом да се помогне објављивање <i>Образног речника српског језика</i> (12. 9. 2000).....	142
Белешка с треће седнице Комисије број 7, одржане 16. 9. 2000. г. (26. 9. 2000).....	143
Допис члановима Одбора и председницима комисија, уз Закључак бр. 15 (<i>Терминологија о хомеопатији</i>) и низом других докумената Одбора (26. 9. 2000).....	145

Допис Влади Републике Црне Горе (14. 12. 2000), као ургенција обећане помоћи за <i>Обратни речник српскога језика</i>	147
Допис Републичком заводу Црне Горе за међународну сарадњу с молбом за помоћ око објављивања <i>Обратног речника српскога језика</i> и његовог упућивања у славистичке центре у иностранству (20. 12. 2000)	148
Допис Министарству за науку и технологију Републике Србије, с молбом за помоћ око објављивања <i>Обратног речника српскога језика</i> (21. 12. 2000)	149
Позивно писмо члановима Одбора за четврту с(ј)едницу Одбора крајем јануара 2001. године (29. 12. 2001)	151
Позивно писмо оснивачима Одбора за учешће у раду четврте с(ј)еднице Одбора крајем јануара 2001. године (29. 12. 2001)	153
Позивно писмо владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп да њихови представници учествују у раду четврте с(ј)еднице Одбора крајем јануара 2001. године (29. 12. 2000)	155
Белешка с четврте седнице комисије бр. 7 у 2000. г. (29. 12. 2000)	159
IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА	161
<i>Комисија бр. 1</i>	
Записник с четврте седнице (прве у 2000. години) Комисије за фонологију [26. 5. 2000]	163
Записник с петог састанка (другог у 2000. години) Комисије за фонологију [24. 11. 2000]	166
<i>Комисија бр. 2</i>	
Записник с четврте седнице (прве у 2000. години) Комисије за морфологију и творбу речи [26. 5. 2000]	168
Записник с пете седнице (друге у 2000. години) Комисије за морфологију и творбу речи [12. 12. 2000]	170
<i>Комисија бр. 3</i>	
Белешка са седнице (прве у 2000. години) Комисије за синтаксу [22. 5. 2000]	172
Белешка о раду Комисије за синтаксу [9. 11. 2000]	173
<i>Комисија бр. 4</i>	
Белешка с прве овогодишње седнице (прве у 2000. години) Комисије за лексикологију и лексикографију [12. 5. 2000]	174
Белешка с друге овогодишње седнице Комисије за лексикологију и лексикографију [15. 11. 2000]	176

Комисија бр. 5 и Комисија бр. 8

Рецензије Ивана Клајна Драга Ђупића и Милке Андрић за <i>Правоиис српскога језика</i> (трећа верзија – за основне школе и најширу јавну употребу) (19. 4, 23. 4, 14. 8. 2000)	178
Решење број 650-02-65/2000-02 од 21. 12. 2000. године, којим Министарство просвете Републике Србије, с потписом министра Михаила Јокића, одобрава <i>Правоиис српскога језика – приручник за предмет српски језик у основној школи</i> [трећа верзија правописа] заједно са Закључком рецензената (19. 9. 2000) и предлогом директора ЈП Завод за уџбенике и наставна средства да се одобри издавање и употреба новог правописног приручника (12. 12. 2000)	195

Комисија бр. 6

Записник с треће седнице (прве у 2000. години) Комисије за историју језичког стандарда [12. 5. 2000]	199
Белешка о раду Комисије за историју језичког стандарда [8. 11. 2000]	201

Комисија бр. 9

Записник с прве (конституитивне) седнице Комисије за корпус [19. 5. 2000], с предлогом програма Комисије	202
Записник с друге седнице Комисије за корпус [18. 12. 2000]	205

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ	209
Закључак Одбора бр. 13 (Ружење српске језичке културе I, 30. 3. 2000)	211
Закључак Одбора бр. 14 (Ружење српске језичке културе II, 26. 4. 2000)	215
Закључак Одбора бр. 15 (Терминологија у хомеопатији, 18. 9. 2000)	219
Закључак Одбора бр. 16 (у вези с Обратним речником српскога језика, 29. 12. 2000)	222
Извештај о раду Одбора током 2000. године (29. 12. 2000)	224

VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА, ЧАСОПИСА И КЊИГА	229
--	-----

Десетак страница из књиге <i>Симпозиј о босанском језику</i> [Зборник радова са скупа у Бихаћу крајем 1998] (Сарајево, 1999)	231
Допринос градњи стандардизације је допринос изградњи квалитета [текст Јелице Поповић у знак захвалности академику Павлу Ивићу, с двама пригодним чланцима, посвећеним првом председнику Одбора за стандардизацију	

српског језика и сарадњи Одбора са Савезним заводом за стандардизацију] (часопис <i>Квалитет</i> , новембар 1999)	243
Шта је остало од српског језика [текст Петра Милосављевића посвећен редефинисању програма Матице српске] (<i>Политика</i> , 11. 12. 1999)	245
Црногорски језик, то недоношче Војислава П. Никчевића и његових загребачких ментора карикатурно куца на врата социолингвистике [интервју Радмила Маројевића <i>Гласу Црногораца</i> , 13. 12. 1999]	246
Капитални пројекти [текст саопштења Одбора за стандардизацију српског језика с треће његове седнице] (<i>Политика</i> , 18. 12. 1999)	248
Одраз духовне лењости [текст А. Цвијића о поплави туђица и страних назива у српском језику] (<i>Политика</i> , 20. 12. 1999)	249
Нови лингвистички ентитети [текст Закључка бр. 11 Одбора за стандардизацију српског језика] (<i>Глас српски</i> , 31.12.1999. до 2. 1. 2000)	250
Одбор за стандардизацију српског језика рашчишћава дилеме на релацији с хрватским и бошњачким [текст у <i>Вечерњим новостима</i> , у четири наставка, 13. 1. до 15. 1. 2000)	252
Српски језик у Матици српској [полемички прилог Данице Димитријевић посвећен тексту <i>Шта је остало од српског језика</i> Петра Милосављевића] (<i>Политика</i> , 14. 1. 2000)	256
Три назива – један стандарднојезички систем [Закључак број 1 Одбора за стандардизацију српског језика] (<i>Политика</i> , 15. 1. 2000)	257
Језик медија – споразумевање и норма [прилог Радивоја Жугића] (<i>Књижевне новине</i> , 1. и 15. 2. 2000)	259
Ученија разврата [текст Предрага Пузића] (<i>Глас</i> , 17. 3. 2000)	260
И лако и мехко [прилог Мирка Капора посвећен бошњачком језику и претензијама његових носилаца] (<i>Политика</i> , 13. 3. 2000)	261
Одбрана српског језика [извештај З. Радосављевића с промоције књиге Милоша Ковачевића у Удружењу књижевника Србије] (<i>Политика</i> , 28. 3. 2000)	262
Говорите ли идиотски? [интервју с Владимиром Анићем, загребачким лингвистом] (<i>Борба</i> , 29. 3. 2000)	263
Ружење српског језика [реаговање Одбора за стандардизацију српског језика, Закључак бр. 13] (<i>Вечерње новости</i> , 31. 3. 2000)	264
Ружење српске језичке културе [истргнути део закључка бр. 12 Одбора за стандардизацију српског језика, представљен као Закључак бр. 13] (<i>Политика</i> , 1. 4. 2000)	265
Лако је измислити нову реч, али нека "језикотворци" измисле нови падеж или глаголско време [текст мр Радивоја Жугића, лектора у Београдском програму РТС, као реаговање на интервју с Владимиром Анићем] (<i>Борба</i> , 8–9. 4. 2000)	266
Од 6000 светских језика за три столећа опстаће само 24	

[прогноза професора калифорнијског универзитета Стивена Фишера] (<i>Политика</i> , 11. 4. 2000)	267
Вредни језички корени [извештај о промоцији књиге Милоша Ковачевића и Војислава Максимовића] (<i>Политика</i> , 14. 4. 2000)	268
Фалсификовање научних чињеница [реаговање М. Ковачевића на Закључак број 13 Одбора под насловом <i>Ружење српске језичке културе</i>] (15. 4. 2000)	269
Повратак корену [интервју Милоша Ковачевића поводом његове књиге <i>У одбрану језика српског – и даље</i>] (<i>Вечерње новости</i> , 23. 4. 2000)	270
Неписменост ученика средње школе [прилог Ј. Вуксановића у два наставка] (<i>Просветни преглед</i> , "Педагошка пракса", ма–јун 2000)	271
Ружење српске језичке културе [одломак Закључка бр. 13 Одбора за стандардизацију посвећен Милошу Ковачевићу] (<i>Политика</i> , 6. 5. 2000)	275
Себи отежавају посао [текст др Душана Јањића, посвећен муслиманима у Старој Рашкој] (<i>Глас јавности</i> , 6. 6. 2000)	276
Недовољна писменост ученика [чланак Ј. Петровића о лошим резултатима на квалификационим и пријемним испитима из српског језика] (<i>Политика</i> , 17. 7. 2000)	277
Задатак за школе и појединце [реаговања Ј. Вуксановића на осврт мр Остоје Живковића поводом текста <i>Недовољна писменост</i> у Политици од 17. 7. 2000] 11. 8. 2000)	278
Трајан траг у Деспотовцу [извештај с фестивала Дани српскога духовног преображења посвећен успомени на Павла Ивића] (<i>Политика</i> , 19. 8. 2000)	279
У Деспотовцу отворена улица Павла Ивића [извештај о отварању улице Павла Ивића] (<i>Политика</i> , 28. 8. 2000)	280
Трајни научни траг [текст Драгољуба Петровића посвећен Светозару Стијовићу, поводом његове изненадне смрти] (<i>Политика</i> , 2. 9. 2000)	281
Округли сто о српском језику данас [одржан у Вуковој задужбини 16. 9. 2000 – приказ Ј. Вуксановића] (<i>Просветни преглед</i> , септембар 2000)	282

Српски књижевни језик данас [излагање Љубомира Поповића за Округлим столом у Вуковој задужбини, 16. 9. 2000] (часопис <i>Свеске</i> , Панчево, број 54–55, стр. 70–72, септембар 2000)	284
Неки проблеми језичког нормирања данас [излагање Егона Фекетеа] за Округлим столом у Вуковој задужбини, 16. 9. 2000] (часопис <i>Свеске</i> , Панчево, број 54–55, стр. 76–78, септембар 2000)	287
Циљеви и задаци, постигнућа и планови Одбора за стандардизацију српског језика [излагање Бранислава Брборића за Округлим столом у Вуковој задужбини, 16. 9. 2000] (часопис <i>Свеске</i> , Панчево, број 54–55, страна 79–82, септембар 2000)	290
Савремено пољско интересовање за српски језик [излагање Владислава Лубаша, пољског слависте, за Округлим столом у Вуковој задужбини] (часопис "Свеске", Панчево број 54–55, септембар 2000)	294
Три црногорска слова [полемика у Црној Гори о књижевном језику] (<i>Вечерње новости</i> , 12. 12. 2000)	298
Црна Гора и језик Црногораца [полемике у <i>Политици</i> , 27. 12. 2000]	299
Два излагања на 13. редовној седници Скупштине Вукове задужбине (<i>Задужбина</i> , бр. 53/12, децембар 2000)	298

НАПОМЕНА ПРИРЕЂИВАЧА

Овогодишњи, трећи по реду, *Списи Одбора за стандардизацију српског језика III* разликују се од претходних по томе што смо се, на захтјев већег броја корисника, вратили на мањи формат, истоветан с форматом Списа Одбора I, као и по томе што се ова напомена доноси на ијекавици, чиме се реагује на једну примједбу с прошлогодишње сједнице матичног Одбора.

И овог пута уврстили смо у Списе предлог *Извјештаја о раду Одбора током 2000. године*, краћи од претходнога напросто зато што је рад Одбора добро и опсежно приказан у биљешкама/записницима са сједница свих девет комисија, али и зато што је на пољу *језичких крупница* у протеклој години било подоста учинака који сами по себи говоре више од оног што се о њима може рећи.

Највише активности и овог пута, што је и природно, имала је Комисија бр. 7, Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања, која, у складу са Споразумом о оснивању Одбора, дјелује као мали Одбор, као његов најужи састав, који се састаје више пута између двију сједница матичног састава Одбора и оперативно обавља његове послове током цијеле године и без састајања кад то није неопходно.

Ове године било је више сарадње и с органима Републике Црне Горе и с органима Републике Српске, па се тако побољшавају друштвено-политичке околности од утицаја на развој стандарднојезичких прилика. Наши Списи не могу да не буду слика социолингвистичких прилика на говорном простору српског језика. Ваља очекивати бољи развој тих прилика у предстојећем раздобљу, без обзира на расплет политичке и државноправне ситуације у СРЈ, који се очекује у 2001. години. Било како било, не би било нормално да сарадња између Србије, Црне Горе и Српске на лингвистичком пољу буде лошија него сарадња на говорном простору њемачког језика, које је такође тродржавно (двје савезне државе, републике, Њемачка и Аустрија, и једна номинална конфедерација, Швајцарска, која у свему битноме унитарно функционише упркос својој тројезичности, односно четворојезичности), при чему су Њемачка и Аустрија у саставу Европске уније (апелативни дио ове синтагме засад пишемо малим словом, јер та унија још, формално, није држава, чијем би називу пристајала оба почетна велика слова!), а Швајцарска није члан ни Уније ни Уједињених нација.

Овог пута у Списе нису уврштени ни *Програм рада Одбора* (објављен у Списима Одбора I и II) ни *Картотека језичких недоумица* (објављена у Списима Одбора II). Сматрамо да је довољно подсјетити цјелокупно чланство Одбора на то да се ти документи налазе у Списима Одбора II (стр. 253–280, односно 283–284) и да не би било добро ако бисмо и идуће године констатовали да се о задатке и обавезе што проистичу из њих не оглушују само они који су ангажовани на капиталним пројектима Одбора (фонологија, творба ријечи, синтакса, лексикографија) и Душка Кликовац, члан Комисије бр. 3 (за синтаксу), која је и ове године припремила грађу за један од закључака Одбора (Закључак бр. 15).

Документе Одбора поново смо, као и у претходним списима (Списима Одбора II), разврстали у шест одјељака, поштујући хронологију, осим у Одјељку IV, гдје смо, ради боље прегледности, списе комисија дали по њиховом редослиједу, тј. све прилоге сваке комисије уврстили смо испод подналова који уводе одређене комисије, укључујући први пут и Комисију бр. 9 са два њена списка.

Нажалост, Одбор је и ове године претрпио ненадокнадив губитак: умро је проф. др Светозар Стијовић, члан двију комисија Одбора, Комисије за историју језичког стандарда и Комисије за стандардни језик у школству, издаваштву, администрацији и јавним гласилима. Нека му је слава и хвала за све оно што је чинио у прилог унапређивању наше језичке културе!

У Београду, 23. децембар 2000. г.

Бранислав Брборић
Јован Вуксановић
Радојко Гачевић

I. СПИСИ МАТИЧНОГ ОДБОРА

С А О П Ш Т Е Њ Е
ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

У Београду је, у малој сали Српске академије наука и уметности, 17. децембра 1999. године, одржана трећа сједница Одбора за стандардизацију српског језика (основаног 12. XII 1997), који сачињава 19 представника врхунских научно-наставних, културно-научних и културно-просвјетних институција са цјелокупнога говорног простора српског језика (три академије наука, осам универзитета, Институт за српски језик, Матица српска и Српска књижевна задруга). Недавног смрћу академика Павла Ивића, нашег првог предсједника, Одбор је претрпио тежак губитак, што га упућује на још већу сарадњу чланова Одбора и његових комисија, које окупљају више од 60 стручњака за различите (стандардно)језичке дисциплине, као и тјешњу сарадњу институција које су Одбор основале. За новог предсједника Одбора изабрана је академик Милка Ивић, предсједник његове Комисије за синтаксу.

Одбор је усвојио Извјештај о раду између прошлогодишње и овогодишње своје децембарске сједнице. Иако му је прва година била конститутивна а друга ратна, Одбор је чврсто стао на ноге пројектујући и обављајући низ краткорочних и дугорочних послова. У протеклој години, као и лани, Одбор је утврдио пет закључака у вези с тзв. језикословним ситницама, који ће бити доступни не само научној него и најширој стручној и културној јавности. Одбор се заложио и за неколико капиталних пројеката, међу којима има и довршених и оних у поодмаклој фази, као и оних који су започети или се најављују (нпр. *Обратни рјечник*, са око 160000 одредница, већ је довршен, а његов корпус биће основа за израду *акцентског рјечника*; прва књига *Синтаксе* биће довршена током 2000. године; трећа верзија *Правописа*, намијењена основној школи и најширим јавним потребама, такође је довршена; *Творба ријечи* и *Основе фонологије српског језика* у изради су, с тим што је рад на првонаведеном приручнику отишао даље од рада на другонаведеном).

Иако свјестан да је само један од чинилаца језичког планирања и језичке политике, дјелатан у политичким и државноправним околностима

које нису нарочито подстицајне — Одбор указује и на повољна реаговања државних органа на цјелокупном говорном простору српског језика (СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп), која обећавају и конкретну финансијску потпору, нарочито за капиталне пројекте стандардизације српског језика.

Одбор, као охрабрујућу чињеницу, истиче и заинтересованост државних органа (првенствено СМПП-а и Савезног завода за стандардизацију) за међународне аспекте језичке стандардизације и језичке политике уопште, јер показују склоност да консултују ово научно и стручно тијело у вези с проблемима и у "спољној" језичкој политици и да узимају у обзир његова становишта.

Без обзира на сложене социолингвистичке прилике у којима дјелује, Одбор стално држи на уму једнак однос према свим дијеловима говорног простора српског језика, укључујући и његова подручја у дијаспори, старија и новија, као и специфичне језичке проблеме људи који живе изван свог завичаја.

Одбор је још на прошлој сједници усвојио дугорочан Програм рада, који, у дванаест поглавља, садржи главне задатке и циљеве од већег и мањег домашаја, а у новоусвојеној Картотеци језичких недоумица његово матично и шире чланство имаће на располагању подсјетник за обраду засад само једног дијела стандарднојезичке проблематике. Одбор је прихватио и предлог за израду цјеловитог референтног националног језичког корпуса и основао још једну (девету) комисију, која ће се њиме бавити.

Предсједник Одбора
академик Милка Ивић, с. р.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
р(ј)ешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 21/99, 21. 12. 1999. године
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 187-144, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ПОЛИТИКА"
(уредништву суботњег Културног додатка)

Македонска 29
11000 БЕОГРАД

Поштовано уредништво,

У прилогу вам достављамо три закључка Одбора за стандардизацију српског језика неједнаког домаћаја, верификована на трећој седници Одбора за стандардизацију српског језика (17. 12. 1999. године). Прва два (бр. 9 и бр. 10) могла би бити од користи вашим језичким редакторима мада првонаведени (*о употреби црте и цртице*, чијем разликовању доследну пажњу не посвећује ниједан лист ваше куће па ни матични) — има и шири јавни значај, што само донекле важи и за другонаведени (*посвећен превођењу неких маркетиншких термина* с енглеског на српски језик).

Што се тиче Закључка бр. 11, који је првенствено посвећен актуелним питањима представљање српског језика у иностранству, мада се бави још неким проблемима наше језичке политике и прагматике на говорном простору српског језика, чини нам се да би тај закључак заслужио да буде објављен баш у суботњем додатку, утолико пре што је у претпрошлу суботу (11. 12. 1999, стр. 28), у тексту под насловом *Шта је остало од српског језика*, објављен чудовишан поглед на нашу научну и културну прошлост. Аутор тог текста, пред крај 20. столећа, оштро се сукобљава са српском културном прошлошћу у последња два века, уверен да се историја може не само поправљати него и преправљати.

Становишта која заступа Одбор одударају од оних што их заступа правно и историографски слабо упућени "тужилац" Матице српске, проглашавајући ту најстарију културно-научну институцију у српском народу (основану 1826) "продуженом руком хрватске филологије". Та су нам становишта добро позната, јер су заступана и прошле године у "Слову о српском језику", којем је "снагу" давао тадашњи (а потом смењени) декан Филолошког факултета у Београду. За та становишта мало је рећи да су "контрапродуктивна". Она објективно доприносе сатанизацији нашег народа, његове културе и његових институција. С таквим начином мишљења не поправља се српска културна прошлост, али се загађује садашњост и отежава наше ваљано сучељавање с будућношћу. Питамо се

шта би било кад би се та "теорија" изложила у муслиманском Сарајеву, затим у Загребу, Сплиту, Мостару, Зеници, итд., тј. онде где данас живе углавном муслимани и/или католици, међу којима има и *потомака* некадашњих Срба, које аутор тог необичног научног памфлета и даље сматра Србима. Они једва чекају да ојачају своје бајке о "великосрпском империјализму и хегемонизму", подупирући тако тобожњу оправданост изгона многих стотина хиљада стварних припадника српског народа с оне стране Дрине.

Кад је настајао Закључак бр. 11 Одбора за стандардизацију српског језика (средином новембра 1999. године), нисмо ни слутили од колике је важности да и домаћа и страна јавност имају аутентичну информацију о гледиштима која су својствена највећем броју људи од науке (историјске, културноисторијске и филолошке) у српском народу, тј. свим оним истраживачима српске народне прошлости који се не инспиришу "научном" фантастиком.

Надамо се да ћете наћи простора за наш текст, увиђајући колико је важно за образ српског народа да то учините.

С поштовањем,

Прилог: закључци Одбора бр. 9, 10 и 11

За Одбор
председник
академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 21
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

27. децембар 1999. год.

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

БЕЛЕШКА

с треће седнице Одбора за стандардизацију српског језика
одржане 17. децембра 1999. године у Српској академији наука и
уметности, Кнез Михаилова 35

Скуп је сазвао др Иван Клајн у својству в. д. председника Одбора, и предложи следећи дневни ред:

1. Избор новог предс(ј)едника Одбора за стандардизацију српског језика,
2. Разматрање Изв(ј)ештаја о раду Одбора током 1999. године,
3. Верификација закључака које је надлежна комисија Одбора утврдила након претходне с(ј)еднице Одбора (одржане 4. 12. 1998),
4. Разматрање нових иницијатива и предлога Одбора (за оснивање Комисије за корпус и заснивање Пројекта формирања корпуса српскога стандардног језика),
5. Разно.

Седници су присуствовали: академик Милка Ивић, мр Бранислав Брборић, мр Јован Вуксановић (секретар Комисије за праћење и истраживање правописне проблематике), др Милорад Дешић, др Милан Драгичевић, др Душан Иванић (продекан Филолошког факултета у Београду), Чедомир Мирковић (савезни министар за међународну културну и научну сарадњу), др Јелица Јокановић-Михајлов, др Ђорђе Оташевић (Институт за српски језик), Југослав Перовић (ТАНЈУГ), др Дамјан Петровић (Филолошки факултет у Приштини), др Драгољуб Петровић, др Мато Пижурица, др Љубомир Поповић, др Слободан Реметић, др Живојин Станојчић, др Драго Ђушић, Радмила Фалатов (Савезни завод за стандардизацију) и др Егон Фекете.

Одсутни су били следећи чланови Одбора: др Маринко Божовић (оправдао изостанак), др Даринка Гортан-Премк (оправдала изостанак), др Јован Јерковић (оправдао изостанак), др Милош Ковачевић, др Слободан Марјановић, др Мирослав Николић, др Бранислав Остојић и др Новица Петковић (оправдао изостанак).

После поздрава чланова Одбора и гостију, скупом је председавао И. Клајн, потпредседник Одбора. Минутом ћутања присутни су одали дужну пошту недавно преминулом академику Павлу Ивићу, председнику Одбора.

После тога прешло се на избор новог председника и изјашњавање о предлогу да то буде академик Милка Ивић. У краћем образложењу И. Клајн је рекао да је академик Милка Ивић, без дилеме, најпознатије име у српској лингвистици и да је стога предлог САНУ да она буде не само члан него и председник Одбора право решење. За реч се јавила и М. Ивић рекавши да то њој доноси само много брига и одговорности, али је ипак прихватила ту функцију. Тај предлог је усвојен, без гласа "против" или "уздржан".

Скупом је дање председавала М. Ивић и пре преласка на утврђени дневни ред истакла је да се Бранислав Брборић, секретар Одбора, са жаром и свим снагама до сада односио према обавезама у Одбору, као прави патриота, па му она одаје признање. После тога упућени су и поздрави гостима који нису чланови Одбора: Чедомиру Мирковићу; др Душану Иванићу; Радмили Фалатов, терминологу Савезног завода за стандардизацију, која је замењивала Јелицу Поповић, заменика директора Савезног завода (отишла у пензију); Слободану Реметићу, директору Института за српски језик; Ђорђу Оташевићу, лексикологу са поменутог Института, Дамјану Петровићу, овлашћеном од Филолошког факултета у Приштини да присуствује седници Одбора; и Јовану Вуксановићу.

Дневни ред је прихваћен без допуна и измена, па се затим прешло на изјашњавање о *Извештају о раду у 1999. години*. За реч се јавио М. Дешић указујући на две грешке у тексту Извештаја: уместо да пише да је друга седница одржана 1998. године, у Извештају Одбора погрешно стоји 1999. година; осим тога, у тексту се помиње и његов *Правопис српског језика*, у којем се наводи да је то "друго, допуњено издање", а не "треће, допуњено издање", што је једино исправно. М. Дешић је имао примедбу и на то што у Извештају нема података о финансирању Одбора и упитао докле се стигло с тим у вези, напомињући да треба водити рачуна о одговарајућем учешћу све три републике на говорном простору српског језика у подмиривању трошкова рада Одбора и његових комисија. М. Дешић је додао да у припреми докумената Одбора треба водити рачуна и о што већој заступљености ијекавског изговора. С. Реметић се јавио за реч и указао на чињеницу да за стручно-техничке послове постоји материјална потпора двају министарстава (Министарства културе и Министарства просвете) у Републици Србији, иако је ове године средства дало само Министарство за културу. Може се рећи да средства служе само за текуће послове, а да нису довољна за пројекте, јер се о томе морају договорити све три републике и Савезна влада. Б. Брборић, секретар Одбора, указао је на то да је С. Реметић углавном одговорио на питање о средствима за подмирење материјално-техничких послова. Захваљујући Министарству просвете имамо и ове године Списе Одбора, тако да се не може рећи да оно није помогло материјалним средствима рад Одбора и у овој години. Омашке о којима је говорио М. Дешић исправиће се у Записнику и тексту Извештаја. Око примедбе у вези с двама изговорима, ваља рећи, напоменуо је секретар Одбора, да се чинило доста: из Списа II Одбора може се, на пример, видети да су сва писма која су ишла у Црну Гору и Српску откуцана ијекавицом, што важи и за прошлогодишње саопштење Одбора итд. Чиниће се доста и још више, убудуће, разуме се у оквиру финансијских и других могућности.

После тога приступило се верификацији закључака Одбора, с тим што је напоменуто да Закључак бр. 11 треба да мења форму у преамбули и да буде реаговање Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, а не у форми одговора. На Закључак бр. 6 стигли су позитивни одговори од Савезног завода за стандардизацију и Савезног завода за информатику, а позитивно реаговање господина Миленка Васића објављено је у Списима II. Указано је да на Закључак бр. 7 није реаговано и да је ситуација прилично необична, јер је и даље др Милош Ковачевић представник Филозофског факултета у Сарајеву у Одбору иако је тај Одбор назвао "одбором за сатанизацију српског језика" и "одбором за сатанизацију српског народа". С тим у вези, М. Ивић, осим разјашњења у вези са Закључком бр. 7, поставља и питање да ли Картотеку језичких недоумица треба сматрати Закључком бр. 12. Ако је то тако, онда је треба на одговарајући начин редиговати. С. Реметић указује на то да је Картотека "отворена књига" и као таква треба да буде увек на нашем радном столу и у нашим главама. То је

"иницијални папир", а посебно указује на то да су Картотеку обогатили својим прилозима и сугестијама пок. академик Павле Ивић и И. Клајн. М. Дешић такође сматра да је Картотека у служби подсетника, да се њоме богате текућа питања и допуњује оно што пракса каже. Међутим, не сматра да је прихватљиво за форму закључка залагање да се језичка обука одвоји од наставе књижевности; то једино може остати предлог о коме и други треба да се изјасне. Ж. Станојчић, председник Комисије за морфологију и творбу речи, поздравља појаву Картотеке као врло корисну ствар, али је треба ослободити неких пренаглашавања. Она је, несумњиво, добро помагало за нашу активност; међутим, не треба да буде крутости, већ, у традицији наше језичке прескрипције, о нормативним решењима ваља расправљати еластично. Посебно истиче да је потребна дерегулација кад је реч о правопису и еластично понашање у том смислу. О томе је говорио и на седници Комисије за морфологију, чији је председник.

Сви закључци утврђени између две седнице Одбора (7–11) на овој седници су верификовани, а Картотека се има сматрати Закључком бр. 12, који се упућује само члановима Одбора и члановима комисија као предлог за даљи нормативни рад, али се ниједан појединачни став у њој не узима као коначан закључак, који се јавности упућује у виду препоруке. У Картотеци се само разматрало раздвајање језика и књижевности у настави, али не у форми закључка, који за сваку појединачну ситницу или крупницу може утврдити Одбор, односно надлежне комисије (комисије бр. 8 и бр. 7).

Око закључка бр. 8 поново се јавио М. Дешић истичући да је први пут прочитао да је као рецензент његовог Правописа, треће издање, поменут и Д. Ђупић поред П. Ивића и М. Пижурице. Поставља питање да то није омашка. Он истиче такође да у његовом Правопису нема несагласности с Правописом Матице српске и да је сарадња прекинута јер је Матица одбила његовог издавача. Раскорак је, дакле, због неспоразума око издавања утроје његовог приручника, а да нема много спорних стручних питања. Указао је и на то да рецензенти нису имали примедбе и да је на основу дописа из јула сазнао да се и у Црној Гори користи у школама његов Правопис. Њега је препоручило и Министарство просвете Србије, а неће да га прихвати овај Одбор. Можда нешто онда није у реду са таквим закључком — напоменуо је М. Дешић. Коментаришући Дешићево излагање, Б. Брборић је истакао да је своје примедбе М. Дешић могао раније писмено саопштити, а примедба у вези са Д. Ђупићем није никаква наша "измишљотина", јер је он и даље рецензент Матичиног издања Правописа. То је после тога потврдио и Д. Ђупић рекавши да је он дао сагласност да буде рецензент и Дешићевог Правописа, али, када је дошло до прекида сарадње између М. Дешића и Матице, он није имао више иницијативе у том смислу. Дакле, што се тиче њега као рецензента, ствар је јасна, а његово је сазнање да је у Црној Гори и даље на снази Правопис из 1960. године. Око закључка бр. 9 — у вези с одговором на питање о употреби црте и цртице — реаговали су Е. Фекете, Ж. Станојчић и И. Клајн, а посебно М. Дешић, па је прихваћено да се око правописа све не своди само на нормативност и пререгулацију, већ је ту неопходно понашати се либералније. Међутим, у правописним приручницима црта и цртица морају се разликовати, а либералнији однос долази у обзир у штампи и другде, где можда нема одговарајућих услова за пуну примену правописних решења. Дата је и примедба зашто се о употреби црте и цртице није изјаснила правописна комисија, што би убудуће требало свакако чинити. Та примедба је прихваћена, али не и она да употреба црте и цртице подлеже дерегулацији, нарочито у правописним приручницима.

Р. Фалатов из Савезног завода за стандардизацију указује на разлике између

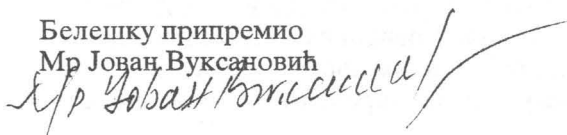
норми о скраћеницама у стручно-техничкој литератури међународне стандардизације и правописних норми, па предлаже да се неки од следећих актуелних правописа српског језика допуни и тим нормама. Е. Фекете не прихвата мишљење да се проблем исцрпљује само на овом терену, већ сматра да проблем скраћеница треба комплексније сагледати. Предлаже да се укључи у Комисију за праћење и истраживање правописне проблематике. М. Пижурица коментарисао је залагање за *равноправност* екавице и ијекавице, сматрајући га неоправданим кад је реч о Списима. Њему више смета стављање "ј" или "иј" у заграде ради наглашавања равноправности двају изговора. Избор за једно или друго ствар је културе, па нема потребе да буде истовремено и једно и друго, јер је то "квазидипломатија" у струци. Б. Брборић указује на привођење крају правописног пројекта Матице српске, а да се не мењају правила, већ да се само поједностављују, а промена ће бити једино у речнику уз Правопис, који ће се допунити новим одредницама. Око изјашњавања у вези с проблемом учешћа екавског и ијекавског у текстовима Одбора, мирно се треба договарати, а Ж. Станојчић предлаже да се у то укључи и професор Бранислав Остојић из Црне Горе, који, према речима М. Дешића, ускоро треба да изда Рјечник ијекавског изговора.

Љ. Поповић је изабран за председника Комисије за корпус. С тим у вези је закључено да би требало да он што скорије предложи сараднике на том послу. Предлог за овај закључак дала је, иначе, Комисија бр. 7, а пре ње Комисија бр. 4.

У оквиру тачке *Разно* М. Ивић је упознала присутне с предлогом С. Реметића да се за заменика секретара Одбора, због Брборићеве презаузетости, именује Ђ. Оташевић, који ће уједно бити и представник Одбора у раду на кодним странама Савезног завода за стандардизацију, што је прихваћено. Р. Фалатов, представник Савезног завода за стандардизацију, предлаже да Одбор именује бар два стручњака у њихову Комисију за терминологију. Б. Брборић је истакао да је терминологија најургентнији наш проблем, али да Одбор није основао Комисију за терминологију јер није било одговарајућих људи. Ж. Станојчић сматра да нема услова за стварање нове комисије. М. Дешић упозорава на то да већ имамо Комисију за лексикологију, па би терминологија могла бити њена поткомисија. Љ. Поповић не дели такво мишљење, па, иако је то најближе лексикологији, ипак постоје и разлике. Закључено је да би све предлоге требало писмено упутити Одбору. Б. Брборић сматра да је занимљив предлог М. Дешића, али би он волео да у Институту за српски језик буду бар два-три поуздана терминолога, јер свако измишља терминологију у својој струци, што је и нормално, али би било добро да у вези с изградом терминолошких приручника буде обавезних стручних консултација како би се избегле претерене импровизације.

На крају је, завршавајући ову седницу у 13 сати и 30 минута, М. Ивић закључила да је потребно да Одбор има што више контаката с јавношћу и укратко је резимирала оно што је Одбор до сада урадио указујући на то да је припремљено саопштење за јавна гласила о раду ове седнице Одбора. Тај је текст, уз *Списе II* и *Актуелна питања граматике српског језика* (зборник радова с другог међународног научног скупа "Актуелни проблеми граматике српског језика данас", Суботица-Београд, 1999) уручен свим члановима Одбора. Текст саопштења је прихваћен.

Белешку припремио
 Мр Јован Вуксановић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

25

Бр. 1/2000, 6. март 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакс: 183-175, 182-825

ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
И ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА

Поштована колегинице, поштовани колега,

Обраћамо Вам се први пут после треће седнице Одбора за стандардизацију српског језика, одржане 17. децембра 1999. године, како бисмо Вам дали већи број информација.

I

Најпре, у прилогу Вам достављамо *Белешку с треће седнице Одбора*. Остали прилози (Извештај о раду Одбора, Програм рада Одбора, закључци донесени током 1999. године и други) налазе се у *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II*, које су приредили секретар Одбора те секретари Комисије бр. 5 (за правописну проблематику) и Комисије бр. 8 (за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима), у којима су боље него у *Списима Одбора I* разврстани документи Одбора.

У саставу појединих комисија Одбора (стр. 98 у Списима I) дошло је до извесних измена: за председника Комисије бр. 1 (за фонологију) изабрана је др Јелица Јокановић-Михајлов уместо пок. Павла Ивића а за секретара Наташа Вуловић, стручни сарадник у Институту за српски језик. Др Егон Фекете, на властити захтев, прешао је из Комисије бр. 4 (за лексикографију и лексикологију) у Комисију бр. 5 и Комисију бр. 8. На седници Одбора основана је Комисија бр. 9 (за корпус), за чијег је председника изабран др Љубомир Поповић, ванредни професор Филолошког факултета у Београду и члан Комисије бр. 3 (за синтаксу), док су, у складу с предлогом Љ. Поповића, у састав ове комисије ушли др Душко Витас, доцент Математичког факултета у Београду и шеф Рачунарске лабораторије тог факултета, др Цветана Крстев, доцент Филолошког факултета у Београду на Катедри за библиотекарство, и мр Горан Ненадић, асистент Математичког факултета, с тим што је закључено да ће председник Комисије бр. 9 предложити још неке сараднике који ће ући у састав те комисије. Академик Милка Ивић, као нови председник Одбора, постала је и председник Комисије бр. 7 (за односе с јавношћу и решавање

неодложних питања).

Тако сада укупан број чланова свих комисија износи 41 (видети Списак чланова комисија који нису чланови Одбора, стр. 19–23 у Списима Одбора I), где је др Рајка Биговић-Глушица погрешно унета два пута, бр. 2 и бр. 36, др Ново Вуковић, бр. 5, грешком је уврштен мада је обавестио Одбор о томе да његов стручни профил није такав да би могао радити у Одбору, а академик Милка Ивић, бр. 9, на предлог САНУ, постала је члан Одбора, па изостаје из овог дела списка. Тако смо добили 41 члана свих комисија Одбора (40 минус 3 = 37 плус 4 = 41).

У следећим списима Одбора (III), који ће бити приређени у новембру 2000. године, поновићемо састав комисија и унети друге измене (адреса и/или телефона). С тим у вези, молимо Вас да Одбор обавестите о евентуалним изменама тих података.

Уз *Списе Одбора II* сваки је члан могао преузети и зборник *Актуелна питања граматике српског језика* (Суботица, Градска библиотека, 1999 [1997]) и књигу *Лингвистички огледи, три* (Београд, Иван Чоловић, 2000), чији је аутор Милка Ивић, као дар свим члановима Одбора и члановима његових комисија. Молимо чланове да те књиге подигну у Институту за српски језик, ако то досад нису учинили, или да пошаљу некога ко би то за њих учинио, што нарочито важи за чланове из Црне Горе.

II

Молимо председнике свих девет комисија да закажу седнице комисија, пролећне, и да, независно од седница, организују рад и извршавање преузетих обавеза. Помоћ у томе пружиће им Институт за српски језик, секретар Одбора и секретари комисија, осим Ком. бр. 9, која треба да изабере секретара на првој својој седници. Такође молимо председнике комисија да подстичу чланове Одбора на извршавање преузетих обавеза садржаних у *Програму рада Одбора* (стр. 281–282 у Списима Одбора II).

III

Молимо све чланове — и Одбора и његових комисија — да држе на уму обавезу из тачке 2. у Програму рада Одбора — "да се сваки члан бар једном годишње огласи у двама часописима који се баве (и) нормативистиком (*Наш језик и Језик данас*)". *Картотека језичких недоумица* (*Закључак Одбора бр. 12*), објављена у Списима Одбора II (стр. 250–280), пружа обиље подстицајних идеја за нормативистички рад. Картотека је отворена књига, која може примити и нове идеје, а неке од идеја садржаних у њој могу се и обеснажити.

IV

Матица српска, један од оснивача Одбора, обавестила нас је о састанку одржаном у Новом Саду, на иницијативу њеног председника др Бошка Ковачека, 18. фебруара 2000. године, на којем се расправљало о неким важним пословима из њеног домена који се тичу и рада Одбора. Састанку су присуствовали: мр Драган Станић, секретар Матице, др Мато Пижурица, секретар Матичиног Одбора Одељења за књижевност и језик и члан Одбора за ССЈ, др Слободан Реметић, директор Института за српски

језик и члан Одбора, др Даринка Гортан-Премк, председник Комисије бр. 4 и члан Одбора, др Драгољуб Петровић и др Мирослав Николић, чланови Одбора, те Јулкица Ђукић, секретар Одељења Матице за књижевност и језик. На састанку су разматрана следећа питања:

1. рад на једнотомном речнику стандардног српског језика,
2. међународни научни скуп о лексикографији и лексикологији,
3. научни скуп "Живот и дело академика Павла Ивића" и
4. лексикографски пројекти Матице српске.

На томе скупу у Матици српској утврђени су следећи закључци:

1. Редиговани рукопис једнотомног речника, заједно с предговором, биће довршен до 20. маја ове године, да би комплетан рукопис био предат рецензентима на оцену. За рецензенте су предложени (одлуку о избору рецензентата доноси Одбор Одељења) проф. др Драгољуб Петровић и проф. др Иван Клајн. Издавачи ће бити Матица српска (извршни) и Институт за српски језик САНУ.

2. Предложиће се организаторима (Академији, Матици и Институту) да се међународни научни скуп о лексикографији и лексикологији одржи средином априла 2001. године. Циљ је скупа унапређивање лексикографије и лексикологије у Србији, Црној Гори и Републици Српској. Скуп би се одржао у Београду и Новом Саду. С обзиром на амбициозно започете припреме скупа, његову концепцију, учешће најеминентнијих страних и домаћих стручњака, актуелност ових истраживања и, посебно, место ове врсте послова у традицији и актуелном програму рада Матице — предложиће се да се одржавање скупа уклопи у обележавање Матичиног јубилеја, 175-годишњице Матице српске. Будући да се предвиђа учешће око 25 странаца (по правилу с "нарученим" рефератима, што ће се углавном односити на домаће учеснике) и двоиподневно трајање скупа, предложено је да организациони одбор ажурира поодмакле припреме.

3. Учесници разговора у Матици обавештени су о току припрема научног скупа "Живот и дело академика Павла Ивића", чији су организатори Матица српска, Филозофски факултет у Новом Саду, Институт за српски језик, Народна библиотека Србије и Градска библиотека у Суботици, која би била извршни организатор скупа и издавач (трећег свога) зборника радова. Предложено је да се скуп одржи од 30. новембра до 2. децембра 2000. године, с тим што ће се отворити у Београду, где ће бити изложени неки реферати, а затим ће се истог дана наставити у Новом Саду, а 1. и 2. децембра рад ће се продужити у Суботици.

4. Подржан је предлог извештаја о раду на лексикографским пројектима МС и програм рада Матице за 2000. годину.

Из Матице смо такође примили информацију да ће комплетан рукопис (приређен за штампу) *Правописа српскога језика (Приручника за основне школе и најширу јавну употребу)* бити предат издавачима (Матици и Заводу за уџбенике) до 15. марта ове године.

V

Верујемо да је многим члановима Одбора и члановима комисија познато да ће наредни бројеви *Јужнословенског филолога* и Матичиног *Зборника за филологију и лингвистику* бити посвећени успомени на пок. академика Павла Ивића. Претпостављамо да су неки од

чланова Одбора и његових комисија одлучили да припреме своје прилоге за те публикације.

Међутим, надамо се да Ваш евентуални прилог тим публикацијама или реферати за научне скупове неће искључити Ваш напор да — својим конкретним прилозима нормативистици — дате доприноса раду Одбора, односно његовом задатку да описује и прописује језикословне ситнице. Што се пак тиче језикословних крупница, једна од њих, *Обратни речник српскога језика*, чији је аутор Мирослав Николић, већ је на слагању и током ове године биће припремљен за штампу. Ако ове године буде припремљен за штампу и *једнотомни Речник*, чему се искрено надамо, а можда и прва књига *Синтаксе*, док ће трећа верзија *Правописа* ускоро бити припремљена за штампу, и то у две редакције, екавској и ијекавској, — Одбор ће имати више сведочанстава о пуном смислу свог рада. Имаће *су чим изаћ пред Милоша*.

VI

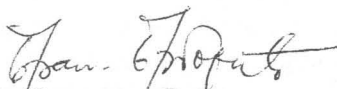
Као и раније, с радом Одбора упознаћемо и упознаваћемо не само осниваче у трима републикама (њих 14) него и владе РСБ, РЦГ и РСп, односно надлежна министарста тих влада, с надом да ће му пружати одговарајућу помоћ и потпору, поготову кад буде посреди објављивање његових крупнијих учинака (речника, граматика и других).

VII

Искрено верујемо да тамни облаци на небу политичког живота у трима републикама на говорном простору српскога језика (РСБ, РЦГ и РСп) неће битно ометати и обесхрабривати ни наш стручни рад у Одбору за стандардизацију српскога језика ни иначе. Штавише, верујемо да наши успеси могу имати макар малог позитивног утицаја на побољшање политичких прилика, јер, коначно, наши послови спадају у оно што се зове *језичким планирањем* и *језичком политиком*, који се уклапају у шире рационалне политичке токове. И кад радимо заједно, мали смо и нејаки. Ако не бисмо радили заједно, нико не би имао користи. Напротив, сви бисмо имали штете.

Председник Одбора
Милка Ивић

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 3/2000, 8. март 2000. г.

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ОСНИВАЧУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

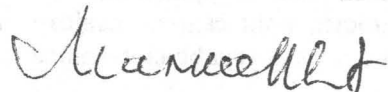
Поштована господо,

У прилогу вам достављамо фотокопију трију докумената Одбора за стандардизацију српског језика, с молбом да се челни људи ваше институције и њене надлежне службе с њима упознају.

Реч је о *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II* (за 1999), *Белешци с треће седнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 17. децембра 1999. године, те о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, који садрже доста података о раду Одбора, његовим учинцима и његовим програмским задацима, ближим и даљим, актуелним и трајним.

Било би добро да се публикација Списи Одбора за стандардизацију српског језика II, пошто се с њом упознају челници и надлежне службе ваше институције, преда њеној библиотеци, односно, кад су посреди факултети, библиотеци одсека или катедре за српски језик.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 3

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Бр. 2/2000, 8. март 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
— на руке предсједника г. Момира Булатовића —

Лењинов булевар 2
11070 НОВИ БЕОГРАД

Поштовани господине предсједниче,

У прилогу Вам достављамо фотокопије трију докумената Одбора за стандардизацију српског језика, основаног 12. децембра 1997. године (14 оснивача: из Србије, Црне Горе и Српске; 19 чланова Одбора и још 39 стручњака с цијелога нашег говорног простора, распоређених у 9 комисија за све нивое језичког стандарда и за сва подручја језичке стандардизације, која подразумијева двоазбучност и коришћење двају изговора, екавског и ијекавског).

Ријеч је о *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II* (за 1999), *Биљешци с треће сједнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 17. децембра 1999. године, те о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, који садрже доста података о раду Одбора, његовим учинцима и његовим програмским задацима, ближим и даљим, актуелним и трајним.

Вољели бисмо да надлежне службе Ваше владе, односно ресорних министарстава (наука, развој и животна средина; информације), које смо и досад уредно обавјештавали о раду Одбора, — и даље прате наш рад. Одбор настоји да стручном интерпретацијом језичке стандардизације и језичке политике, дијелом културне, научне и опште политике, даје доприноса квалитету те политике, која има својих специфичности и својих криза у свакој нашој средини, широј и ужој.

Без обзира на кризно раздобље у којем живимо, ми се надамо помоћи државних органа, моралној и материјалној. Потоњу очекујемо заправо само кад дође на ред објављивање крупнијих захвата у језичкој стандардизацији, мада би минимална материјална помоћ за текуће послове и елементарне трошкове и сада била добродошла. Очекујемо да ће довршених крупнијих захвата бити већ током ове године, посљедње године 20. вијека.

Разумије се, и убудуће ћемо настојати да се оглашавамо — писмима оснивачима и државним органима као и закључцима упућеним најширој јавности, који садрже савјете, препоруке, мишљења, исправке и сл. — јер је јавност рада уграђена у оснивачки акт и Пословник Одбора.

С поштовањем,

Предсједник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 3

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 2/2000, 8. март 2000. г.

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

— на руке председника г. Мирка Марјановића —

Немањина 11
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо фотокопије трију докумената Одбора за стандардизацију српског језика, основаног 12. децембра 1997. године (14 оснивача: из Србије, Црне Горе и Српске; 19 чланова Одбора и још 39 стручњака с целог нашег говорног простора, распоређених у 9 комисија за све нивое језичког стандарда и за сва подручја језичке стандардизације, која подразумева двоазбучност и коришћење двају изговора, екавског и ијекавског).

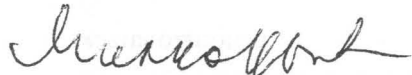
Реч је о *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II* (за 1999), *Белешци с треће седнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 17. децембра 1999. године, те о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, који садрже доста података о раду Одбора, његовим учинцима и његовим програмским задацима, ближим и даљим, актуелним и трајним.

Волели бисмо да надлежне службе Ваше владе, односно ресорних министарстава (култура, наука, просвета, информације), које смо и досад уредно обавештавали о раду Одбора, — и даље прате наш рад. Одбор настоји да стручном интерпретацијом језичке стандардизације и језичке политике, делом културне, научне и опште политике, даје доприноса квалитету те политике, која има својих специфичности и својих криза у свакој нашој средини, широј и ужој.

Без обзира на кризно раздобље у којем живимо, ми се надамо помоћи државних органа, моралној и материјалној. Потоњу очекујемо заправо само кад дође на ред објављивање крупнијих захвата у језичкој стандардизацији, мада би минимална материјална помоћ за текуће послове и елементарне трошкове и сада била добродошла. Очекујемо да ће довршених крупнијих захвата бити већ током ове године, последње године 20. вијека.

Разуме се, и убудуће ћемо настојати да се оглашавамо — писмима оснивачима и државним органима као и закључцима упућеним најширој јавности, који садрже савете, препоруке, мишљења, исправке и сл. — јер је јавност рада уграђена у оснивачки акт и Пословник Одбора.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 3

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 2/2000, 8. март 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
— на руке предједника г. Филипа Вујановића —

Јована Томашевића б. б.
81000 ПОДГОРИЦА

Поштовани господине предједниче,

У прилогу Вам достављамо фотокопије трију докумената Одбора за стандардизацију српског језика, основаног 12. децембра 1997. године (14 оснивача: из Србије, Црне Горе и Српске; 19 чланова Одбора и још 39 стручњака с цијелога нашег говорног простора, распоређених у 9 комисија за све нивое језичког стандарда и за сва подручја језичке стандардизације, која подразумевају двоазбучност и коришћење двају изговора, екавског и ијекавског).

Ријеч је о *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II* (за 1999), *Биљешци с треће сједнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 17. децембра 1999. године, те о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, који садрже доста података о раду Одбора, његовим учинцима и његовим програмским задацима, ближим и даљим, актуелним и трајним.

Вољели бисмо да надлежне службе Ваше владе, односно ресорних министарстава (култура, наука, просвјета, информације), које смо и досад уредно обавјештавали о раду Одбора, — и даље прате наш рад. Одбор настоји да стручном интерпретацијом језичке стандардизације и језичке политике, дијелом културне, научне и опште политике, даје доприноса квалитету те политике, која има својих специфичности и својих криза у свакој нашој средини, широј и ужој.

Без обзира на кризно раздобље у којем живимо, ми се надамо помоћи државних органа, моралној и материјалној. Потоњу очекујемо заправо само кад дође на ред објављивање крупнијих захвата у језичкој стандардизацији, мада би минимална материјална помоћ за текуће послове и елементарне трошкове и сада била добродошла. Очекујемо да ће довршених крупнијих захвата бити већ током ове године, посљедње године 20. вијека.

Разумије се, и убудуће ћемо настојати да се оглашавамо — писмима оснивачима и државним органима као и закључцима упућеним најширој јавности, који садрже савјете, препоруке, мишљења, исправке и сл. — јер је јавност рада уграђена у оснивачки акт и Пословник Одбора.

С поштовањем,

Предједник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 3

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Бр. 2/2000, 8. март 2000. г.

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакс: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
— на руке председника г. Милорада Додика —

Бука Караџића 2
78000 БАЊА ЛУКА

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо фотокопије трију докумената Одбора за стандардизацију српског језика, основаног 12. децембра 1997. године (14 оснивача: из Србије, Црне Горе и Српске; 19 чланова Одбора и још 39 стручњака с цијелога нашег говорног простора, распоређених у 9 комисија за све нивое језичког стандарда и за сва подручја језичке стандардизације, која подразумева двоазбучност и коришћење двају изговора, екавског и ијекавског).

Ријеч је о *Списима Одбора за стандардизацију српског језика II* (за 1999), *Биљешци с треће сједнице Одбора за стандардизацију српског језика*, одржане 17. децембра 1999. године, те о *првом овогодишњем допису чланству Одбора и његових комисија*, који садрже доста података о раду Одбора, његовим учинцима и његовим програмским задацима, ближим и даљим, актуелним и трајним.

Вољели бисмо да надлежне службе Ваше владе, односно ресорних министарстава (култура, наука, просвјета, информације), које смо и досад уредно обавјештавали о раду Одбора, — и даље прате наш рад. Одбор настоји да стручном интерпретацијом језичке стандардизације и језичке политике, дијелом културне, научне и опште политике, даје доприноса квалитету те политике, која има својих специфичности и својих криза у свакој нашој средини, широј и ужој.

Без обзира на кризно раздобље у којем живимо, ми се надамо помоћи државних органа, моралној и материјалној. Потоњу очекујемо заправо само кад дође на ред објављивање крупнијих захвата у језичкој стандардизацији, мада би минимална материјална помоћ за текуће послове и елементарне трошкове и сада била добродошла. Очекујемо да ће довршених крупнијих захвата бити већ током ове године, посљедње године 20. вијека.

Разумије се, и убудуће ћемо настојати да се оглашавамо — писмима оснивачима и државним органима као и закључцима упућеним најширој јавности, који садрже савјете, препоруке, мишљења, исправке и сл. — јер је јавност рада уграђена у оснивачки акт и Пословник Одбора.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 3

II. СПИСИ УПУЋЕНИ ОДБОРУ

ОДБОРУ ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Београд, Буре Јакшића 9

Предмет: Предлог за организовање рада на библиографијама и корпусима

У жељи да допринесем раду на стандардизацији српског књижевног језика, слободан сам да упознам Одбор са неким предлозима које сам изнео на првом састанку Комисије за синтаксу, као и неким додатним предлозима. Технички детаљи везани за неке од ових предлога изнети су у пропратним прилозима, који је сачинио др Душко Витас, шеф Рачунарске лабораторије на Математичком факултету.

1. Општа библиографија. Мислим да би било добро организовати рад на заједничкој (јединственој) библиографији за све комисије, и то у виду одговарајућег пројекта. Та библиографија би била конципирана тако да задовољи специфичне потребе свих комисија, а и других потенцијалних корисника (научника, студената, наставника, лектора, лексикографа, лингвистичких секција у школама итд.). Оваквим јединственим пројектом би се свакако обезбедила максимално ефикасна израда и универзална корисност библиографије.

Три истовремена резултата овог пројекта требало би да буду: (1) књига у којој би на одговарајући начин биле систематисане и приказане библиографске информације, (2) база података са аналогним садржајем који се може претраживати помоћу одговарајућег програма и (3) страна са овом библиографијом на Интернету.

За основу овог пројекта требало би да послужи библиографија која се објављује у Јужнословенском филологу. При томе би – из разлога економичности и ефикасности – било добро да се у првој фази пројекта рад ограничи на најбитније књиге и чланке. Ту би спадали пре свега радови који су у Филологу наведени под рубрикама (за српски/српскохрватски језик): Фонетика и фонологија, Граматика, граматичка питања и питања развоја српског књижевног језика и Нормативна питања и питања развоја књижевног израза, с тим што се списак рубрика, наравно, може проширити. Исто тако би се у почетку могле поставити и временске границе, нпр. радови штампани после Другог светског рата. У библиографију би одмах требало унети и сербокроатистичке радове објављене у иностранству, укључујући и оне објављене у новоформираним државама на тлу некадашње Југославије. (Делимичне библиографије радова публикованих у иностранству постоје у неким нашим и страним часописима и на Интернету.)

Касније би требало почетну библиографију усавршавати, разрађивати, проширивати и ажурирати у складу са расположивим финансијским и кадровским могућностима.

2. Библиографија нормативних ставова. Корисно би било имати – као штампани материјал и као базу података – сређени (и стално ажурирани) преглед обрађиваних нормативних питања и одговарајућих нормативних решења. Ово утолико пре што је о таквим питањима писано на разним местима (у језичким приручницима, језичким поукама објављеним у часописима и новинама, у чланцима, граматикама, правописима и сл.).

3. Преглед отворених нормативних питања. Сарадњом чланова Одбора и комисија и других научних радника, као и уз помоћ наставника (укључујући и наставнике у школама у дијаспори), лектора и коректора, преводилаца, терминолога, новинара и свих љубитеља

језика требало би направити базу података (такође стално ажурирану) која би показивала отворена нормативна питања и одступања од норме на која треба реаговати. Ово би подразумевало и праћење штампе и других публикација (укључујући и оне у дијаспори) и радио-телевизијских програма.

4. Преглед стране литературе важне за стандардизацију и страних искустава и праксе. Уз помоћ колега са других катедара и колега у иностранству требало би направити преглед стране општетеоријске и практичне литературе, као и праксе у области стандардизације односно језичког планирања. И ту би један облик похрањивања оваквих информација требало да буде одговарајућа база података, стално допуњавана.

5. Приручна библиотека. Било би добро да чланови Одбора и комисија могу да лако консултују релевантну нашу и, колико је могуће, страну литературу.

6. Корпуси писаних и усмених текстова. За меродавну стандардизацију текућег књижевног језика требало би располагати одговарајућим корпусима репрезентативних писаних и говорних текстова. Ти текстови не би смели бити старији од десет година (и морали би бити стално ажурирани), а требало би да репрезентују све функционалне стилове.

Касније би требало ове корпусе проширити – и као помоћ при доношењу нормативних решења и због лингвистичких истраживања уопште – ранијим текстовима, опет водећи рачуна о раслојености књижевног језика.

Такви корпуси би били најкориснији као информатизовани корпуси, односно корпуси који се могу претраживати помоћу рачунара (в. одговарајући прилог Д. Витаса).

Један важан начин похрањивања текстова – на који се указује у прилогу Д. Витаса – јесте и стварање архива писаних и говорних текстова.

7. Комисија за документацију и корпусе. За организовање одговарајућих пројеката везаних за библиографије и корпусе корисно би било основати комисију која би о томе водила рачуна. У њу би требало укључити и стручњаке за информатику и библиотекарство.

8. Кога анкетирати. Многе нормативне дилеме морају се разрешавати уз помоћ анкете. Требало би, теоријски и практично, утврдити кога треба анкетирати. Поред тога, корисно би било имати и панел језичких стручњака, књижевника, новинара, преводилаца итд. за оцену коначних решења.

9. Преглед ресурса. Корисна база података била би и она која би садржала податке о „инфраструктури“ за рад на стандардизацији. Таква база би могла да обухвати податке о потенцијалним стручњацима који се могу ангажовати на пројектима (и о њиховим текућим истраживачким плановима), о постипломцима (укључујући и теме магистарских радова које се односе на стандардизацију), о снабдевености библиотека итд. На основу таквог увида било би могуће реалистичније планирати пројекте и одређивати приоритете. А могле би се дати и препоруке које се тичу школовања одговарајућих профила будућих стручњака, попуњавања библиотека и сл.

10. Терминолошка комисија. Поред стандардизације, важна активност Одбора требало би да буде и помоћ у елаборацији српског књижевног језика, поготову у области стручних (под)језика. Зато би поред Комисије за лексикологију и лексикографију ваљало формирати и Комисију за терминологију. Добро би било да у ту комисију буду укључени и представници Савезног завода за стандардизацију, и уопште терминологи и стручни преводиоци. Један од задатака ове комисије било би и обезбеђивање одговарајуће наставе и одговарајућих приручника (уз сарадњу стручњака из разних области).

11. Антологије репрезентативних писаних и говорних текстова. Неговање (култивација) књижевнојезичког израза (узуса) представља неопходну допуну стандардизације. За ту сврху би било корисно направити једну или више збирки текстова који илуструју узорну писану норму, као и одговарајуће материјале за узорну говорну норму. Овакви материјали би се користили и у нашим школама у иностранству, а и на страним катедрама.

12. Комисија за наставу српског језика као језика друштвене средине, као матерњег језика у дијаспори и као страног језика. Мада не спада у уже схваћену област стандардизације, елаборације и култивације српског књижевног језика, брига о настави српског језика као језика друштвене средине у национално мешовитим подручјима, као наставног предмета у нашим школама у иностранству и као страног језика свакако треба да буде у делокругу Одбора. Комисија која би се тиме бавила требало би да поред лингвиста укључи и стручњаке других одговарајућих профила.

13. Лексичко-граматички минимум (=праг знања) за учење српског језика као страног. Било би корисно кад би Одбор подржао иницијативу за израду лексичко-граматичког минимума српског језика. Такав лексичко-граматички минимум би био велика помоћ при изради програма наставе српског језика као страног, као и при изради уџбеника, приручника и материјала за тестирање. (Напомињем да су такви пројекти, под покровитељством Европског савета, реализовани за већи број европских језика, укључујући словеначки језик и хрватски књижевни језик.)

14. Комисија за координацију. Ради усклађивања теоријско-методолошких оквира разних пројеката и њихове терминологије, ради обезбеђивања кохеренције рада на стандардизацији узетог у целини и ради општег координирања текућих пројеката – добро би било имати одговарајуће оперативно тело. (У такву комисију би свакако требало да уђу делегирани чланови Одбора, председници комисија и руководиоци пројекта.)

15. Билтен. За популаризацију и имплементацију ставова Одбора и његових комисија добро би дошао редовни билтен. Тај билтен би требало бесплатно достављати школама (у земљи и иностранству), издавачким и новинским кућама, радију и телевизији, удружењима преводилаца, лекторатима у иностранству и сл. Овај билтен би требало да се појављује и на Интернету.

16. Укључивање Друштва за српски језик и књижевност и Вукове задужбине. Поред СКЗ, у рад Одбора би свакако требало да буду укључени, преко својих представника, Друштво за српски језик и књижевност и Вукова задужбина.

Молио бих вас да са овим предлозима упознате и чланове комисија.

С поштовањем,

Београд,
4. новембра 1998. год.

Проф. др Љубомир Поповић

ПРИЛОЗИ:

1. Др Душко Витас: *Израда информатизоване библиографије*
2. Др Душко Витас: *Формирање информатизованог корписа*

Формирање информатизованог корпуса

Формирање корпуса једног језика може се засновати на два начина. Први начин се састоји у формирању Центра за електронске текстове, који прикупља, обележава и архивира текстове у дигиталном облику. Грађа похрањена у оваквом центру расте са временом и могуће је одговарајућим одабирањем текстова формирати информатизовани корпус. Текстови који се прикупљају на овај начин не морају бити ни унети, ни архивирани према јединственој методологији. Један овакав архив текстова на српскохрватском је доступан преко Интернета на Универзитету у Орхусу, Данска. Други начин подразумева да се прецизно дефинише **намена корпуса** (језик у целини или одређени подјезици, писани или говорни, временски период, итд). У случају да се образује општи корпус, могуће је изабрати једну од три стратегије:

(1) **балансирани корпус**, у коме различити видови употребе језика узимају учешће сразмерно неком скупу критеријума. На пример, за корпус са Браун-универзитета изабран је критеријум учешће поједине врсте текстова у укупној производњи штампаног материјала. Постоје и друкчији принципи. Пример погрешне структуре оваквог корпуса је Могушев корпус који окупља роман, драму и поезију у исти корпус, у једнаким деловима.

(2) **пирамидални корпус**. У овом типу корпуса се поред критеријума за балансирање (или репрезентативност), као фактор узима и дужина текстова у корпусу. Мањи број текстова се уноси у целини, а из великог броја текстова само фрагменти одређене дужине.

(3) **опортунистички корпус**. Овај тип корпуса не води рачуна о критеријумима за балансирање, већ се прикупљају текстови за које је могуће добити ауторизацију за њихово коришћење у истраживачке сврхе. Проблем ауторских права начелно је нерешен у свету, а код нас постоји јака бојазан издавача од пиратских издања, па нерадо уступају текстова у електронском облику за истраживачке потребе. Пример оваквог корпуса је референтни корпус италијанског у ILC, Пиза.

Обим корпуса може варирати од милион (Браун-корпус) до више стотина милиона текућих речи (нпр. Cobuild за енглески или Трезор француског језика) (грубо, текућа реч је низ слова омеђен размацама). Препоручена минимална дужина корпуса за европске језике је данас 100.000.000 текућих речи.

Када се дефинише тип корпуса који ће се градити (општа структура, начин прикупљања докумената, итд), потребно је разрадити следеће кораке:

(1) **унос и коректура текстова** (овде је могуће комбиновати више различитих метода: прекуцавање, сканирање, прибављање текстова из центара за електронски текст или из рачунарских мрежа)

(2) **кодирање текста** (развијено је више предлога стандарда за кодирање корпуса заснованих на стандардизованом језику за обележавање, посебно, на пример, CES (Corpus encoding standard) као удружени паневропски пројекат. Овај стандард уводи четири могућа нивоа у кодирање корпуса. Ниво 0 подразумева кодирање једино логичког изгледа текста - опис наслова, пасуса и сл, док је на нивоу 3 предвиђен унос морфосинтаксичких кодова у текстове корпуса. Ниво кодирања суштински одређује могућност касније експлоатације корпуса. Са вишим

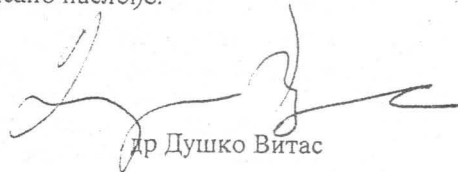
нивоом кодирања, остварују се бољи резултати у обради. Делимично је могуће постове везане за обележавање корпуса аутоматизовати.

(3) **обрада корпуса** (Обрада корпуса се може засновати на два начина. При првом начину, за корпус се формирају конкорданце које су налик на лексикографске листиће при тоталној ексцерпцији у традиционалној обради. Конкорданце представљају гломазан материјал за људску обраду, али је њихова производња јефтина. Други начин подразумева представљање корпуса као базе података са могућношћу постављања различитих унакрсних упита бази. Овај приступ подразумева више нивое CES-кодирања и знатно је скупљи од првог начина. Предност формирања корпуса као базе података се састоји у могућности да се из базе једноставно излиставају различити извештаји - на пример, речници или грађа за речнике према критеријумима који су у функцији система кодирања. Примере оваквих производа пружа данас комерцијална западна лексикографија, нпр. Cobuild, и сл).

(4) **експлоатација корпуса** (У овој фази, у зависности од постављених циљева, из корпуса се могу екстраховати подаци потребни за научна или стручна истраживања или, пак, комерцијални производи)

Формирање, обрада и одржавање корпуса подразумева данас значајне људске ресурсе, а у погледу рачунарских могућности, инвестиције не морају бити значајне у односу на цену целог подухвата.

Треба истаћи и да се од текстова у електронском облику може формирати архив електронских текстова у коме ће се чувати наће писано наслеђе.

др Душко Витас

Израда информатизоване библиографије

Библиографски подаци се могу прикупљати и сређивати на традиционалан начин (преко картица) или уз помоћ рачунара. Предности прикупљања библиографске грађе уз помоћ рачунара се састоје у флексибилном руковању прикупљеном грађом. Рачунар, посебно, омогућава да се из прикупљене грађе саставе библиографије у облику књиге, уређене према различитим критеријумима, али и да се формира библиографска база података која ће пружати одговор на постављени ad hoc упит. Библиографска база података може омогућити да се процес прикупљања и ажурирања библиографске грађе не оконча издавањем "папирног" издања садржаја базе.

Формирање библиографске базе података подразумева неколико корака. Почетни корак је одбир библиографске грађе која ће се унети у рачунар. Одабрана грађа се може уносити на два основна начина:

(1) прекуцавањем података са одабраних папирних извора без икаквих додатних обележавања ("сирови текст"). У следећем кораку се овако унета грађа обележава према утврђеним критеријумима. На пример, у овом накнадном кораку уносе се подаци о томе који део сировог текста представља име аутора, који наслов рада, итд. Обележавање се може извршити на више начина - постоји неколико стандардизованих поступака, а и механизми конверзије из једног формата у други. Два најчешћа општа поступка су БибТеХ и обележавање применом ISO-стандарда који је познат као SGML. Обележавање библиографске грађе је уређено документом "Guidelines for electronic Text Encoding and Interchange (TEI P3), Vol. I" који су издале асоцијација АСН, АСЛ и АЛЛС, сец. 6.10, пп. 193 - 209.

Прекуцавање грађе може обавити било који дактилограф вичан употреби рачунара. Од особе која врши обележавање текста захтева се познавање система обележавања и способност препознавања одговарајућих елемената у тексту (аутори, наслов, итд). У идеалном случају, особа која обележава текст, може располагати и знањем потребним за његово грубо индексирање (одређивање шифром садржаја текста за који се даје библиографски опис).

(2) унос података врши особа која, током уноса, врши обележавање текста. Овај начин је спорији у односу на први, али се штеди на трошковима за дактилографа, а делом и на времену потребном да се из сирове грађе раздвоје одговарајући елементи.

Уколико се током уноса и првог обележавања грађе не изврши индексирање, оно се може обавити у наредном кораку, као посебан пролаз кроз грађу.

Одлуке о избору стратегије за унос грађе су условљене обимом грађе и расположивим средствима за овај део посла.

Када је библиографска грађа једном унета у рачунар, обележена и индексирана, предстоји корак формирања саме базе података. Овај корак може бити обављен као симулација базе података или формирањем базе под неким програмским системом за управљање базама података. Уколико сама грађа, као и њен годишњи раст нису преобимни, могуће је симулирати постојање базе података што изискује знатно скромнија финансијска средства, једноставнију дистрибуцију и мањи посао око њеног одржавања.

Када је база података оформљена, из ње се могу добити или библиографије према утврђеном кључу (произвољне сложености) у формату који је припремљен за штампу, укључујући и цео садржај база са пратећим унакрсним индексима. Такође, у овом тренутку, могуће је дистрибуирати одговарајући садржај базе и на преносивом медијуму (дискета или CD) заједно са уређајем за претраживање.

Одговор на корисников упит ће бити дат на српском језику, ћирилицом или латиницом. Како ће изгледати интерна репрезентација, показују следећи примери:

Пример 1: начин обележавања референце у БибТех-у:

```
@Incollection{Vitas:91,
author      = {{Du\sh ko Vitas} and {Gordana Pavlovi\c}j--La\z etil\c}
              and {Cvetana Krstev}},
title       = {section 15.25.7: Languages of Yugoslavia},
editor      = {Ian Lancashire},
booktitle   = {The Humanities Computing Yearbook 1989--1990},
publisher   = {Clarendon Press},
address     = {Oxford}, pages = {313--326},
year        = 1991
}
```

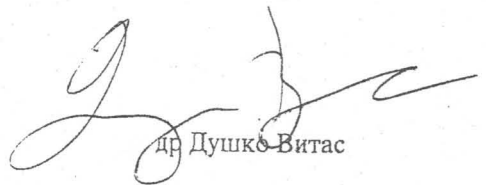
Пример 2: референца у Тех-у са кодом области и приказом текста:

```
\zblno YU980154
\author Todor\c, Dragana, Vuli\c, Tatjana
\shorttitle Data structure of UNIMARC standard
\source X Conference on Applied Mathematics, Budva, 29-31.05.1995.
\class

\pclass 68P20
\rsclass 68P05
\keywords information system, library system, UNIMARC

\revtext
%% Popuniti: TEKST PREGLEDA %%
One data structure for the representation of the bibliographic
description that conforms to the UNIMARC is described which
has to fulfill the basic needs of a library information system.

\remarks %% NAPOMENE ZA ZBL REDAKCIJU %%
\endrev
```


Др Душко Витас

44

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ,
НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ

Бр. 3/3-02-51

25 NOV 1999 године
БЕОГРАДПРЕДМЕТ: Предлагање стручњака за чланове
Комисије за стандарде

Обавештавамо Вас да се при Савезном заводу за стандардизацију образује Комисија за израду и доношење југословенских стандарда из области скупова кодованих знакова, СЗС КСИ 1/02.

Детаљни предмет рада ове Комисије дат је у прилогу.

Имајући у виду вашу делатност, мишљења смо да би од обостране користи било ако би ваша установа/предузеће делегирала свог представника у ову Комисију, па Вас стога позивамо да званичну пријаву са именом вашег представника доставите Савезном заводу за стандардизацију до 31. јануара 2000.

Прилог: - опис предмета рада Комисије
- образац за пријављивање

ПОМОЋНИК ДИРЕКТОРА
И. Крстић
Иван Крстић

ПОЗИВ ЗА ПРЕДЛАГАЊЕ СТРУЧЊАКА ЗА ЧЛАНОВЕ КОМИСИЈЕ СЗС ЗА СТАНДАРДЕ

На основу члана 5. Уредбе о начину израде, утврђивања и доношења југословенских стандарда ("Службени лист СРЈ", бр. 4/97) позивају се заинтересована предузећа, установе и заједнице, организације корисника услуга и потрошача, као и друге установе, да у циљу припремања предлога југословенских стандарда, предложе своје стручњаке одговарајућој служби Савезног завода за стандардизацију, Београд, Кнеза Милоша 20, за чланове следеће комисије:

СКУПОВИ КОДОВАНИХ ЗНАКОВА

КОМИСИЈА ЗА СТАНДАРДЕ ИЗ ОБЛАСТИ СКУПОВА КОДОВАНИХ ЗНАКОВА - КСИ 1/02

Образује се Комисија Савезног завода за стандардизацију, за израду и доношење југословенских стандарда из области скупова кодованих знакова - СЗС КСИ 1/02.

Предмет рада ове Комисије је припрема југословенских стандарда из области:

1. скупови знакова за југословенске језике,
2. бинарно кодовање знакова за примену у уређајима информационе технологије,
3. једнооктетни и вишеоктетни кодови,
4. израда кодних страница и распоред знакова за југословенске језике.

У оквиру сарадње са Међународном организацијом ISO, Комисија прати рад и учествује у раду Здруженог техничког комитета за информациону технологију ISO/IEC JTC 1, SC 02.

Позивају се заинтересовани да своје пријаве доставе Савезном заводу за стандардизацију најкасније до 31. јануара 2000. године.

Београд, 6. 3. 2000. год.

Поштовани!

Будући да се проблематиком компјутерске лексикографије бавим од 1991. године, имам част да вам предложим неке модусе за квалитативно и квантитативно унапређење рада на најобимнијем пројекту Института за српски језик САНУ — Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (пројекат *05T12 Српскохрватска лексикографија и лексикологија и издавање речника српскохрватског књижевног и народног језика*). Овде наводим само неколико ствари за које мислим да представљају *минимум* онога што се, у актуелним материјалним приликама, може сматрати *могућим*.

I Формирање електронског корпуса. Први сегмент у коме употреба компјутера може практично одмах и на квалитативно нов начин допринети битном побољшању рада јесте осавремењавање грађе за речник формирањем *Електронског корпуса савременог српског стандардног језика*. Израду овог корпуса започео сам средином 1995. године и он сада, у радној верзији, садржи око 8.000.000 речи¹ (в. ПРИЛОГ 1). Интензивирањем рада на припреми корпуса и пажљивим балансирањем текстова који улазе у њега, Електронски корпус би се, за 8–12 месеци, могао допунити тако да садржи 200–300.000.000 речи (в. доле одељак **Прикупљање текстова за корпус**), што би га учинило корпусом релевантним за лексикографски рад на пројекту какав је Речник САНУ.² У том случају Електронски корпус давао би основну, и то сасвим савремену лексичку грађу за израду речника, док би постојећа грађа (са листића) служила као допунска (корективна) грађа.

Грађа из корпуса ексцерпирала би се уз помоћ програма за конкордирање који ради *и са ћирилицом и са латиницом* (в. ПРИЛОГ 2). Тај програм из корпуса од приближно 1.900.000 речи ексцерпира (с одговарајућим контекстом) све речи које почињу нпр. на слово *О/о* (око 31.100 речи) за *двадесетак секунди*. Сортирање (уазбучавање) тако изабраних речи траје пар секунди. Другим речима, за *пар минута* добија се преко 30.000 ексцерпираних листића с грађом за речник, тј. добија се *конкорданца* која садржи преко 30.000 *лексема*. Дакле, **у овом тренутку постоји употребљив програм за конкордирање електронског корпуса.**

Међутим, наш крајњи циљ није оваква конкорданца, него уређена, тзв. *лематизована конкорданца* (в. ПРИЛОГ 3). У овом тренутку не постоји програм за лематизацију (српског) корпуса, али би такав програм, уз одговарајућу стручну лексикографску припрему пројектног задатка, квалификован програмер могао написати за 2–4 месеца. На тај начин и лематизација корпуса била би скоро потпуно аутоматизована. „Скоро

¹ Тачније, лексема.

² Већ постоји пар употребљивих корпуса мањег обима, нпр. корпус данског слависте Хенига Мјерка од око 700.000 речи (српска и хрватска белетристика из осамдесетих година), Корпус босанских текстова урађен у Ослу од око 1.200.000 речи (већим делом муслиманских, мањим делом српских и хрватских аутора), уређени део мог корпуса (око 2.000.000 речи, белетристика, језик новина, нешто правних и осталих књига).

На Интернету је покренут и пројекат објављивања текстова савремених српских аутора под називом *Пројекат Растко*. Тај је пројекат у почетној фази, али у перспективи и он може бити један од извора за попуњавање нашег корпуса.

потпуно“ значи да би човеку (уреднику корпуса) преостало само да *хомографе* усмерава под одговарајуће леме, односно да из корпуса искључује нпр. страна имена, речи написане на страним језицима и сл.

Лематизована конкорданца фактички представља савремени, електронски пандан класичне грађе за израду речника каква сада постоји на листићима. Међутим, начин манипулисања грађом квалитативно је другачији, па суштински олакшава и убрзава посао обрађивачима, редакторима и техничком уреднику. Наводим неке предности:

- свакако мање грешака него што настаје класичном ексцерпцијом, тј. *претисивањем* на листиће (књиге се добијају у електронском облику у верзији која непосредно претходи штампању, што значи након урађених коректура; према томе, остају само оне грешке које би и иначе биле одштампане);
- пунији (и неограничено проширив) контекст лексеме (лоше исписан контекст на листићу један је од главних узрока који успоравају рад на речнику; искључују се: одлазак у библиотеку, тражење књиге, провера листића и дописивање контекста);
- лакша манипулација ексцерптима (примерима), која се своди на копирање читавих примера, без прекуцавања; као последица овога престаје потреба за срањњем обраде;
- сви аутори (обрађивачи, редактори и уредници) истовремено имају могућност приступа корпусу, конкорданци и текућим обрадама, итд.

Прикупљање текстова за корпус. Већ десетак година сви издавачи у Србији књиге за штампу припремају уз помоћ рачунара (desktop publishing). Исто важи и за новинске издаваче. Мислим да би мало њих игнорисало једно уљудно званично писмо Института за српски језик САНУ, којим бисмо их замолили да део својих издања приложи за *Електронски корпус савременог српског стандардног језика*, уз јасно дефинисану обавезу да оно што добијемо користимо искључиво у научне сврхе.³

С друге стране, у последње две године коначно су се појавила бар три доступна програма за оптичко препознавање карактера (Recognita, Fine Reader, Presto) који могу „читати“ и латиничке и ћириличке текстове, а да при том праве прихватљиво мали проценат грешака. Другим речима, сада је могућ и масовни унос текстова који не постоје у електронском облику.

Балансирање корпуса. Електронски корпус српског језика треба да одрази освежен приступ разумевању стандардног језика: стандардни језик више није примарно језик лепе књижевности, него језик разнолике јавне употребе. Највећи део нове лексике пристиже из различитих терминологија, прелазећи из домена терминологије у домен општег језика и пратећи тако актуелне интелектуалне и професионалне потребе друштвене комуникације. Зато се електронски корпуси по правилу претходно *балансирају*, тј. текстови се у њих не уносе случајно, него се води рачуна о (процентуалној) заступљености појединих функционалних стилова у корпусу.

Балансирање корпуса је суштински важна радња која претходи формирању корпуса јер битно одређује лексички садржај корпуса. У страном научној и стручној литератури принципи балансирања корпуса разрађени су у толикој мери да би нама преостало само да их применимо, уз одређене, мање модификације.

II Лексикографска обрада. Други сегмент у коме рачунари могу одмах, квалитативно и квантитативно, убрзати рад на речнику јесте лексикографска обрада грађе помоћу рачунара. И није реч о специфичном софтверу, какав је свакако потребан за напреднији лексикографски рад, него о простом коришћењу тзв. програма за обраду

³ На тај начин већ смо обезбедили сто бројева часописа *Време* (из 1993. и 1994. године).

текста (нпр. Microsoft Word), који одавно представљају елементарно средство за рад. За то је потребно испунити два услова:

- 1) да сваки обрађивач и редактор имају рачунар на столу;
- 2) да постоје фонтови са скуповима знакова потребним за рад на речнику.

Други услов испуњен је још 1993. године, када сам довршио израду тзв. True Type фонтова са скупом знакова који се употребљавају у раду на Речнику САНУ (в. ПРИЛОГ 4). Неколико година касније и Давор Палчић је израдио одговарајуће фонтове у лику који одговара слогу Речника САНУ. Први услов још није испуњен, али озбиљнијим ангажманом и тај се проблем може решити релативно брзо, упркос материјалним тешкоћама.

Коришћењем програма за обраду текста у лексикографској обради постижу се, између осталог, и следећи ефекти:

- 1) избегава се (вишекратно) дактилографско прекуцавање рукописа;
- 2) обрађивачима се омогућава комотнији рад с основним текстом, уз неупореди-во више слободу у компоновању одредница;
- 3) у свим степенима редакције олакшава се додавање редакторских коментара и њихово преношење у текст по потреби;
- 4) омогућава се једноставнија процена ефикасности (и квалитета) рада обрађивача;
- 5) значајно се упрошћава и убрзава техничка редакција;
- 6) сав материјал постаје истовремено доступан свим осталим обрађивачима.

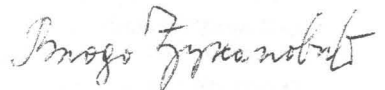
Ово су само неке од предности минималне употребе рачунара у лексикографској обради. Оптимална употреба рачунара у лексикографској обради подразумевала би израду специфичног лексикографског софтвера, а то би представљало крупан квалитативни корак напред.

III Остало.

1. У току је израда иновираних *Упутстава за израду речника*. Одмах по завршетку рада на тим упутствима она ће бити доступна и у електронском облику, тако да ће се моћи користити на сваком рачунару. Илустровано објашњење предности електронске верзије Упутстава дато је у ПРИЛОГУ 5.

2. Пре нешто више од годину дана Министарству за науку званично је послат предлог потпројекта под називом **Аутоматизација израде Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ**, који сам написао и предао директору Института 2. 12. 1997. год. Министарство је, према мојим сазнањима, тај предлог одбило правдајући се финансијским проблемима (в. ПРИЛОГ 6).

С поштовањем,

Владо Букановић

ДОСТАВЉЕНО:

- Управном одбору Института за српски језик САНУ
- Научном већу Института за српски језик САНУ
- Одбору за Речник САНУ
- Одбору за стандардизацију српског језика, Комисији за лексикологију и лексикографију

Удружење
научних и стручних
prevodilaca Србије

Удружење
научних и стручних
prevodilaca Србије

11000 Београд, Кичевска број 9, тел. 4442-997, 4441-542
факс 4440-345

11000 Beograd, Kičevska broj 9, tel. 4442-997, 4441-542
fax 4440-345

Odbor za standardizaciju srpskog jezika
Mr Branislav Brborić, sekretar
Đure Jakšića 9
11000 BEOGRAD

Beograd,12.06.2000.....godine.....199.....g.

Poštovani gospodine Brboriću,

pošto sam se, na osnovu vaših materijala, detaljno upoznao sa radom Odbora za standardizaciju srpskog jezika i njegovih komisija, to uzimam slobodu da Vam se - kao dugogodišnji glavni urednik i osnivač časopisa PREVODILAC koji redovno tretira različita pitanja našeg standardnog jezika i njegove terminologije - obratim sa nekoliko svojih zapažanja.

1. Pozdravljam sam čin osnivanja Odbora, za kojim je odavno postojala potreba i od kojeg javnost s pravom dosta očekuje na planu rešavanja nagomilanih problema srpskog jezika i srpske kulture uopšte.

2. Takođe pozdravljam stav Odbora da u svom radu neguje kulturno i civilizovano ponašanje i duh tolerancije, jer samo tako je moguć ozbiljan i konstruktivan rad. Ujedno izražavam žaljenje zbog nekorektnog ponašanja pojedinaca i nekompetentnih, novokomponovanih izdavača. Mislim da se u svim takvim prilikama mora sačuvati dostojanstvo Odbora i zahvaliti se takvim pojedincima koji lični materijalni interes stavljaju iznad interesa društva, bez obzira ko su oni.

3. Kao reprezentativni forum srpskih lingvista, Odbor u svakoj prilici mora izbegavati politizaciju svoga rada i u svakom pogledu prednjačiti svojim pozitivnim primerom, ali Odbor mora da se strogo rukovodi naučnim činjenicama u svom radu i da reaguje na negativne pojave i tendencije kvarenja našeg jezika, bez obzira s koje strane one dolazile.

4. U slučaju kada se za to ukaže potreba, Odbor treba da pokrene i javne rasprave ali i stručne i zakonske inicijative za odbranu jezika, na primer u vezi tačke 6. (Danas, na primer, poneki izdavači štampaju knjige bez imena lektora u impresumu, što je nedopustivo).

5. U vezi sa "Kartotekom jezičkih nedoumica" moj je utisak da je ona još uvek dosta oskudna, posebno u vezi sa prevodilačkom praksom, što svedoči o tome da ovaj veoma značajan i obuhvatan segment jezičke produkcije i reprodukcije nije dovoljno ozbiljno i sistematski praćen. (Doduše, PREVODILAC se trudi oko toga, ali je to nedovoljno).

6. Smatram korisnim da Odbor, polazeći od potreba harmonizacije sa praksom na Zapadu, posebno u Evropskoj Uniji, izradi jedan katalog pojmova koji su vezani za njegov rad, s obzirom na to da šira javnost nedovoljno razume dotičnu stručnu terminologiju i da ga objavljuje na kraju svake svoje sveske. Potrebno je da se zakonodavnim organima na srpskom jezičkom prostoru predloži da na kraju svakog zakonskog teksta daju objašnjenja

njegovih ključnih pojmova, kako se to odavno čini u Nemačkoj i drugim zemljama Unije. Sve to čini deo našeg nezaobilaznog puta u Evropu i doprinosi našoj jezičkoj kulturi.

Takođe je potrebno tražiti od Zavoda za udžbenike i srodnih izdavača da svaki školski i univerziteiski udžbenik obiskrbe obaveznim registrom pojmova. To bi bio izvestan doprinos standardizaciji domaće stručne terminologije.

7. Odbor za standardizaciju srpskog jezika nema Komisiju za terminologiju koja bi trebalo da bude kruna rada Odbora i kroz koju bi se odvijala njegova ključna delatnost. Kako postojeća Komisija za leksikologiju i leksikografiju ne pokriva dovoljno to područje, to smatram da pitanje njenog osnivanja treba ozbiljno razmotriti, i to u saradnji sa Saveznim zavodom za standardizaciju.

Na kraju koristim priliku da Vas, predsednicu Odbora i direktora Instituta pozovem u posetu Udruženju, kako biste se bolje upoznali sa mogućnostima za saradnju koja se pominje u spisima Odbora. Ovde bih samo napomenuo sledeće:

- a) Udruženje postoji od oktobra 1960. godine;
- b) ima preko 3.500 registrovanih članova, od čega oko 150 sa naučnim titulama;
- c) poseduje Prevodilački centar za pismeno i usmeno obavljanje prevoda za 40 jezika;
- d) punih 40 godina vodi jednogodišnju prevodilačku školu tipa postdiplomske specijalizacije za četiri vodeća svetska jezika, sa akcentom na jezik struke i stručnu terminologiju (dosad oko 1.600 svršenih polaznika);
- e) od 1982. godine izdaje časopis PREVODILAC i druge povremene publikacije, pre svega stručne rečnike;
- f) više puta bilo je organizator ili suorganizator stručnih i naučnih skupova iz oblasti prevodilaštva, jezika, leksikografije i terminologije, o čemu postoje odgovarajuće publikacije. Kruna takve aktivnosti je XII svetski kongres prevodilaca u Beogradu (1990), o čemu postoji obiman Zbornik radova. Sem toga je 1998. godine objavljen Rečnik štamparstva i izdavaštva Dragoljuba Živojinovića Japanca (srpsko-englesko-nemački) a postoje još neki gotovi rukopisi.
- g) Udruženje je u mogućnosti da Odboru i njegovim komisijama stavi na raspolaganje određen broj kompleta časopisa PREVODILAC za njihove potrebe.

U očekivanju Vaše posete ostajemo sa srdačnim pozdravima i najboljim željama za uspešan rad Odbora i njegovih komisija.

Z. Jovanović

Zofan R. Jovanović
glavni i odgovorni urednik
časopisa PREVODILAC

**Госпођа МИЛКА ИВИЋ, председник Одбора
за стандардизацију српског језика**

*Скадарска 6
11000 БЕОГРАД*

Поштована госпођо Ивић,

Без обзира на то што је расправа о могућности усклађивања двају писама српског језика, ћирилице и латинице, отворена после друге седнице Одбора (одржане 4. децембра 1998. године), не наишавши на знатнији одзив, достављам Вам свој прилог тој расправи под насловом *ТРАДИЦИОНАЛНО И МОДЕРНО У СРПСКОЈ ГРАФИЈИ* (с поднасловом *Могућност и нужност реформе двају писама*). Достављам га истовремено и другим члановима матичног дела Одбора, као и председницима комисија који формално нису чланови Одбора, али фактички имају исти статус као да јесу.

Поднаслов мог текста сведочи о томе да ја *лично* мислим да су извесна реформа и невелико усклађивање наших двају писама не само *могући* него и *нужни*, а уводне напомене указују на то да ће се текст појавити у другом броју нове серије *Гласника*, годишњака Народне библиотеке Србије, чија ме редакција замолила да нешто напишем за други број тог годишњака. Међутим, волео бих да мој текст буде разматран на четвртој седници Одбора (средином децембра 2000. године) па да се онда појави у *Гласнику*, а, ако се председник Одбора и Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања сложе, објавио бих га такође у *Списима Одбора III*. Ако би Одбор евентуално установио његову разложност и сврховитост те ако би прихватио основну идеју, ја бих замолио да се с тим у вези прихвати и одговарајући закључак.

Из текста који је у прилогу видљиво је да никако не желим да ово буде мој *лични* предлог за реформу, јер су одавно прошла времена појединачних реформатора у било чему, а камоли у тако крупној ствари друштвене комуникације. Ово је, дакле, мој *предлог за размишљање*, а једино би Одбор могао утврдити *друштвено релевантан закључак*, и упутити га јавности и њеним одлучујућим творцима. Ако би се Ваше размишљање и размишљање других чланова Одбора евентуално подударило с мојим, онда би закључак Одбора могао бити упућен надлежним министарствима четирију република, СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, у чијим је уставима записано да је у њима *српски језик у службеној употреби*, уз истовремено указивање на његову *двоазбучност*, с предношћу што се, осим у РЦГ, даје ћирилице, која има

културноисторијску предност на целокупном нашем говорном простору, ништа мање у Црној Гори него другде.

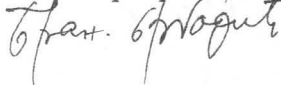
Не мора човек бити упућен у то какве су данашње друштвене прилике у земљама у којима је српски језик у службеној употреби да би, обесхрабрен, (о)лако, и дефетистички, закључио како су оне такве да је боље ништа не предлагати нити предузимати. Па ипак, дефетизам је, по моме мишљењу, увек обесхрабрујућа и обеспокојавајућа појава, с којом се интелектуалци не смеју мирити. У нашем Одбору налазе се не само интелектуалци него и врхунски лингвистички србисти, кадри да процене шта бисмо добили ако бисмо се за реформу zaloжили те ако бисмо у томе залагању имали успеха. И кадри да закључе како евентуални неуспех у залагању за предложену реформу не би ништа покварио а чинио би подлогу за нов покушај — у друкчијим друштвеним приликама. При свему томе, важно је упозорити да би реформа могла кренути испрва само *преко канала нове писмености*, електроничке, односно *компјутерске*, који би за српски језик били сасвим проходни, проходни за оба писма подједнако, и то без икаквих сметњи, како у свакодневном домаћем комуницирању тако и у ваздашњем општењу са светом посредством Интернета. Осим тога, било би сасвим олакшано аутоматско прекодирање ■ на данашње графије, коме год оно било потребно и докле год било неопходно.

С искреним поштовањем,

Прилог: 1

– Достављено и другим
члановима Одбора

Бранислав Брборић, члан Одбора

У Београду, 20. 9. 2000. г.

ТРАДИЦИОНАЛНО И МОДЕРНО У СРПСКОЈ ГРАФИЈИ (Могућност и нужност реформе двају писама)

Уводне напомене

Непосредан повод за овај текст дали су ми уредништво годишњака *Гласник Народне библиотеке Србије*, које припрема свој други број нове серије тог годишњака, и расправа под насловом *Традиционално и модерно у српској лингвистици*, коју је 28. јуна 2000. г. у САНУ организовао Институт за српски језик. Ако је на расправи у САНУ, за коју се надам да ће бити објављена у часопису *Лингвистичке актуелности*, штогод искристалисано с општом сагласношћу, онда је то уверење да границу између "традиционалног" и "модерног" није лако повићи. Поготову је није лако повићи у вредносном смислу, јер ту границу заправо поништава све што је вредно и трајно, без обзира на то кад је настало (написано, објављено, прихваћено).

Фонолошка (орто)графија

Данашња српска ћириличка графија (вуковица) 100% је фонолошка, тј. свака сегментална фонема нашег језика налази у њој посебно слово — моногра(фе)м(у). Ортографија није 100% фонолошка, али и она јесте таква у великој мери. Осим писања слова *д* испред *с* и *ш* (*градски*, *средство*, *одштапати*, *одшкринути*), у важећем правопису, на нивоу лексике (а поготову на нивоу синтагматике) има много случајева када се пише једно, а изговара друго (*[Грацки]* или *[Граски]*, *[срество]*, *[оштапати]*, *[ошкринути]* и сл.). Тако је било код Вука а тако је и данас, када живо сучељавање с другим језицима и њиховим (орто)графијама јесте свакодневна појава.

Незаживела српска ћириличка графија (мркаљица), која је претходила вуковици, била је 80% фонолошка, с једним "немим" словом (танким јер) и са *пет диграма* (*дљ*, *гљ*, *лљ*, *њљ*, *тљ*), од којих једно (*гљ* = *ц*) није нађено у азбучној постави, али јесте у неким Мркаљевим текстовима. Мркаљица (је) нуди(ла) једнаку примену фоношког правописног начела као и вуковица. Наиме, ако се *исте фонеме* увек представљају *истим графемама*, остаје на снази *фонолошко правописно начело*. Осим тога, Мркаљеви диграми могу се сматрати својеврсним *монограмима*, јер танко јер нема "самосталне" фонолошке вредности, па се може сматрати самосвојним *дијакритичним знаком*, који не стоји "одозго", изнад слова (није "супрапониран"), него "поред" главног слова (он је, дакле, "јукстапониран").

Фонолошко правописно начело није (не мора бити) предност само по себи, што не значи да оно у нас није легитимно. Оно јесте легитимно из два разлога: (1) српски фонолошки (фонемски) систем веома је транспарентан, што се, на пример, за руски не може рећи; и (2) српски језички стандард подоста је (за)каснио и одликује се (начелно — понешто штетним) раскидом с предстандардном писменошћу.

Најзад, преузимање латинице — која у нас није фонолошко писмо јер у пракси има четири а у теорији три диграма: *dj*, *dž*, *lj* и *nj*, па није усклађена с ћирилицом, нити су два наша писма директно конвертибилна, а нису ни с једнаким поретком слова/графема — додатно је усложило наше (орто)граф(иј)ске прилике. То се показ(ив)ало и у време класичне дактилографије (која одумире), а показује се и данас, кад смо интензивно суочени с новом, електроничком писменошћу (која све више напредује).

Моје досадашње сучељавање с проблемом

О овој теми размишљао сам и писао, у своме магистарском раду, одбрањеном почетком 1981. г., дакле пре двадесет година, док сам радио као библиотекар, предлажући нека идеалистичка решења, сасвим неостварљива у етнички, политички и културолошки крајње растрзаној СФРЈ. Јавни запис о мојим гледиштима и предложеним "решењима" обзнањен је тек 1987, на *Научном састанку слависта у Вукове дане*, досад најдужем и највећем, 17. по реду, одржаном о Вуковој 200-годишњици (Брборић 1988 [1987] : 411–420).

У међувремену, о овој ствари проговорио сам више пута, обично узгред. Она је, на неки начин, ушла и у процедуре и у списе Одбора за стандардизацију српског језика, основаног почетком децембра 1997. године. Последњи пут о тој теми писао сам, релативно опсежно, за библиотечко-информатички скуп *Ћирилица и информационе технологије*, одржан у САНУ 20. 9. 1994. Тај ће текст — под насловом "*Јат*" и *његови рефлексии, фонологија и фонетика* — бити објављен у мојој књизи *С језика на језик* (Београд, 2000).

Одбор за стандардизацију и двоазбучност

Што се тиче Одбора за стандардизацију српског језика, тема о уједначавању двају писама ушла је у његово видно поље захваљујући предлогу Радојка Гачевића (Гачевић 1999 : 66–69), секретара Одборове Комисије за стандардни језик у школству, администрацији, издаваштву и јавним гласилима. Гачевић га је поднео Одбору 23. 11. 1998. године под насловом *Монографемско усклађивање ћирилице и латинице*.

Одбор (у своме матичном саставу) — на својој седници од 4. 12. 1998. г. — тај предлог није озваничио својим закључком, није га дакле ни одбио ни прихватио. Само га је примио к знању и ставио га на неку врсту унутародборске јавне расправе. Предлог је достављен свим члановима Одбора и свим члановима његових комисија, с напоменом да се о њему, ако су заинтересовани, могу слободно изјаснити. Тој расправи досад су се одазвала само двојица колега, Предраг Пипер (21. 1. 1999) и Милан Шипка (25. 9. 1999), обојица с разумевањем и понудом решења, Пипер уздржаније него Шипка јер није "сигуран да ли је неопходно да се изврши реформа српске латинице ради њеног диференцирања од хрватске" (Пипер 1999 : 70).

Пипер, наиме, мисли да би се саставни елементи трију диграма у латиници (**lj**, **nj**, **dž**) могли евентуално сузити, спрегнути, и, у рачунарском програму *фонт-дизајнер* или којем сличном, сместити у *исту словну "кућицу"* те тако постати неком врстом лигатура, чиме би се обезбедила *једноставна и потпуна* конверзија ћирилице у латиницу и обратно. Па ипак, уколико би у Одбору превагнуло мишљење да би било добро успоставити српску латиницу с трима диференцијалним монограмима, онда би, по мишљењу П. Пипера, *преко ll* (малог и великог) и изнад **nN** (по аналогији са **đĐ**) требало ставити *попречну цртицу*, док би за африкату /џ/ добро дошла *квачица на стубићу слова đĐ* (по аналогији са **čĆ**).

Шипка се не колеба у погледу *потреба и могућности граfiјског усавршавања српске латинице* (Шипка 1999 : 100–105), тј. њене монографемизације. Шипкино решење за латинички еквивалент слову **џ** слично је Пиперовом (искористила би се квачица на слову **đĐ**, по аналогији са **č**, **ž** или **š**), која би код малог **d** стајала горе, изнад стубића, а код великог **D** посред левог стубића. На сличан начин, по Шипкином мишљењу, *могли би се креирати јединствени латинички знакови* за фонеме /љ/ и /њ/, с тим што би се слову **ll** додала *усправна цртица или запета* у доњем делу десно, док би се код слова **nN** додала *водоравна цртица на десном краку* (код малог **n** стајала би доле здесна налево а код великог **N** горе слева надесно). Шипка нуди не само штампана него и писана латиничка слова као еквиваленте за **џ**, **љљ** и **њњ**, док му је постојеће (Даничићево) решење за **đĐ** неупитно.

Мој приступ проблему данас

Укључујући се у запостављену расправу о усклађивању двају писама и изражавајући пуно признање колегама Гачевићу, Пиперу и Шипки за њихов племенит напор да се са забринутошћу замисле над (*неусклађеном*) *српском двоазбучношћу*, узећу слободу да поново размишљам у складу с *мркаљевском диграмском баштином* (разуме се — уз неопходне иновације), коју сматрам особито прикладном за ово доба, доба електронске писмености. Узећу ту слободу оборужан искуством с неуспелим напорима (у Републици Српској — у раздобљу 1993–1998) око унификације, односно редукције, разноликих изговора и исписа у српском језичком стандарду. Та редукција почивала је на темељу онога што у прагматици има надмоћну народну већину (екавица и у стандардном изговору и у стандардном испису, која уопште није обавезна у *књижевноуметничком* и *разговорном стилу* језичког стандарда), као и на искуству с компјутерским хардверима и софтверима. Наиме, монограмска решења, по моме мишљењу, и ранијем (од пре 20 година) и садашњем, била би теже научива и теже прихватљива од диграмских. Потоњима на путу не би, ни најмање, стајала постојећа компјутерска технологија ни на Истоку (што га оличава постоктобарска 33-словна ћириличка писменост Руске Федерације и руског језика уопште) ни на Западу (који оваплоћује латиничка писменост Сједињених Америчких Држава и енглеског говорног простора уопште, заснована на познотинској 24-словној

латиници, оној без икаквих дијакритичких знакова, којих иначе има у свим "латиничким" језицима осим у енглеском).

Подсетио бих на виртуелну "мркаљевску традицију", размотрену и дорађену у завршном делу текста мог магистарског рада (*Уставна проблематика стандардне новоштокавштине и информацијске предности неких друкчијих рјешења*), што је, у мојој интерпретацији, сезала даље од Мркаља обухвативши чак осам садашњих ћириличких слова (*ђ, ж, љ, њ, њ, ч, ц, ш*), која би се заменила одговарајућим диграмима, чији би други део било танко јер. *Информацијске предности друкчијих решења* (Брборић 1988 [1987]) везивао сам за искуства с двоазбучношћу *лисних библиотечких каталога* и с "оскудном" једноазбучношћу *26-словних телепринтера*, која су данас актуелна још само у *класичном библиотекарству* и у *класичном поштанском саобраћају*, а другде су, захваљујући *телефаксу* и *електронској пошти* (енг. e-mail), постала беспредметна.

Мркаљ и Караџић

Нагласио бих драгоценост искуства примарног реформатора српске ћирилице Саве Мркаља, о којем су у новије доба српске језичке културе понајвише писали Александар Младеновић (Младеновић 1967, 1979, 1983–1984) и Жарко Ружић (Ружић 1994 : 5–31, 189–227, 229–243). Ружић је, узимајући себе као скромна приређивача целокупних дела нашега дуго запостављеног реформатора, ауторство своје књиге о творцу *Сала дебелог јера* *либо азбукопротрес* (1810) "препустио" самоме Сави Мркаљу (Мркаљ 1994 [1810]), и у њој добрано исцитирао казивања о Мркаљу (Мркаљ 1994 [1810] : 191–227) из пера двадесетдеветоро аутора из прошлог и овог века (од Луке Милованова, Јернеја Копитара и Вука Караџића до Павла Ивића, Митра Пешикана, Милорада Павића, Гојка Николиша, Амфилохија Радовића и Милке Ивић).

Да подсетимо мање упућене читаоце, српска ћирилица, прецизније речено — *црквенословенска ћирилица у српској употреби*, до Мркаља и Вука имала је 42 слова ("писмена"). Мркаљ је проценио да је сувишних 16 (Мркаљ 1994 [1810] : 173–178) ускликнувши: "Глед! како се азбуки нашој помоћи може!" Мркаљ је, нажалост, у једноме омануо: и сам је одбацио слово јат (*Ѣ*), неопходно српској двоизговорности (односно четвороизговорности) његових рефлекса, док је Вук омањивање само продубио: он је такође одбацио преко потребно слово јат а обликовао и додао сасвим сувишна слова — *ђ, њ, љ, њ* и *ц*. Споменимо још једну Вукову омашку. Вук је увео латиничку јоту (*ЈЈ*) одбацивши чак три или четири прикладнија кандидата за ћирилично обележавање те фонеме — *і* (с једном, или као код Мркаља, са две тачке); или тај исти знак без тачке; или *руско кратко* и (*й*), које је иновативно само у погледу дијакритичког знака, сличног чешкоме и пољскоме додатку на *с, s* и *z*, помоћу којег су, у тим словенским латиницама, добивене три графеме — *č, š* и *ž*, непостојеће у римској латиници.

Зашто велим "омањивање", и у којем је смислу посреди омањивање? А у којем смислу Мркаљ и Караџић нису "оманули"? Обојица су, и Мркаљ и Караџић, добро проценили пожељан број сегменталних фонема у *новоме српском књижевном језику*, заснованом на (неким, одабраним) народним говорима, новоштокавским. Утврдили су број фонема (а не гласова), мада нису познавали, нити су могли познавати, фонологију, која се бави релевантним разликовним својствима најмањих језичких јединица (*фонема*) и разлучује се од фонетике, која се бави физичким својствима остварених фонема (*гласова, фона, односно алофона*).

У томе су они испред неких савремених српских језикословаца што српскоме правопису и даље придају "фонетска својства", о којима се може говорити само условно, кад је реч, нпр., о позиционим реализацијама фонема /ч/ и /ц/, које се остварују као звучни алофони тих фонема — рецимо у речима *отаџбина < отачбина, враџбина < врачбина* и сл., или у синтагмама *Отац би га* [грдио] и *Палац би га* [заболео] и сличнима. При томе слово ц у првом случају стоји у складу с фонетским а слово ц у другоме — у складу с фонолошким правописним начелом. Бројни су случајеви кад се пишу знаци за безвучне фонеме /п/, /т/, /с/ и др. мада су посреди алофони звучних фонема /б/, /д/, /з/ и др., као нпр. у речима *оптеретити, отписати, растерати*. Осим тога, ваља напоменути да је Вукова постава ћирилице била примерена тадашњим затвореним етно-језичким заједницама па јој је стога битно смањена *међународност*, иначе *баштињена у свим верзијама црквенословенског језика*, што се раније, као данас, није доживљавала као хендикеп, већ као врлина.

Постојеће двоазбучне прилике

У опису постојећих двоазбучних прилика пошао бих најпре од неких мишљења о двоазбучности око којих постоји или би могла постојати сагласност не само људи од лингвистичке струке него и сагласност духовне елите, па и свих образованих слојева. Та сагласност, претпостављам, не би била угрожена још претрајавајућом политичком острашћеношћу појединаца и група која мрачи духовне хоризонте.

У овом часу међу језичким стручњацима постоји општа сагласност о томе да српска језичка култура *мора бити двоазбучна*. Сагласност о томе, по моме суду, постоји или би могла постојати и у ширим интелектуалним круговима, па и најширим народним слојевима.

Међутим, ваљало би напустити причу о *равноправности двају писама* (или је она већ напуштена), на којој се сада понајвише инсистира у Црној Гори, од Устава РЦГ (1992) до праксе у јавном животу. Практика се устројава тако да, у (квази)реформском надахнућу, латиница има што више *надирати* а ћирилица се што више *повлачити*.

Ни у Србији нема много деликатних прича о азбучној стварности, али нико не сузбија двоазбучност нити се превише залаже за онај њен модел који би уважавао примарност ћириличног писма. Политичке странке, од левице до деснице, имају различит приступ азбучној прагматици,

али не такав да би се могао извући закључак о томе да је, на пример, левици милија латиница а десници ћирилица, како се мислило у Титово доба.

У Српској се смирује новије *народноослободилачко одушевљење за ћирилицу*, која је од 1992. године задобила апсолутну доминацију међу Србима у БиХ, да би се у владајућим круговима данас нашло и оних који би се, уз помоћ страних чинилаца, поново zaloжили за вишак латинице и удворичко потискивање другима у БиХ мрске ћирилице.

Има, понегде, и скривених и нескривених залагања за то да се пронађу *елементи српске распознатљивости латиничког писма*, нарочито код појединих лингвиста, али то залагање не потпирује ниједна политичка снага, мада у иностранству има не само ненамерног поједностављивања приче о азбучним односима на бившем говорном простору српскохрватског језика него и држања стране Хрватима чак и у том смислу да се српско списатељство на латиници узима за хрватско. Томе би се ваљало супротставити на сваки мирољубив и достојанствен начин, па и одговарајућом поставом српске латинице. Разуме се, има и свести о непотребној, па и штетној, масивној разликовности српске ћирилице од осталих словенских ћирилица, међу којима је руска најзначајнија. И треба да је буде, што више, јер је та разликовност лишена смисла.

Спокојно се, каткад и с надмоћним подсмехом, на целом говорном простору српског језика прима сазнање да се наставља, сада нешто смиреније него за Туђмановог режима, *бујна неологизација* хрватске варијанте истог нам стандарднојезичког система, и у РХ и у БиХ, срачуната на то да се што више продубе разлике између хрватског и српског језичког стандарда. С друге стране, у БиХ се збива "османизација" лексике, наравно на њеноме муслиманском, односно бошњачком, духовном простору, која, разуме се, више није, на ранији начин, и српски језички проблем. Једноставно, слично тумбање по српском језику у његовим матичним оквирима није примерено српској културној историји, нити пак њеној футуристици.

Настојање *појединих овдашњих метежника* (у Србији) да се — у име тобожњег супротстављања новим валовима кроатизације и бошњакизације делова ранијег српског и/или српскохрватског говорног простора — *потпуно делегитимизују називи хрватски и бошњачки језик*, и то не само као називи за нове социолингвистичке ентитете него и као називи варијаната истога стандардног језика (осим, евентуално, у значењу *загребачка и сарајевска варијанта српског језика*), — наишло је на изванредно, мада не и далекосежан, одјек у Србији и Српској. Метежници изван Србије (нпр. у Црној Гори) забављени су, пак, настојањем да озваниче назив *црногорски језик*, додуше с малим изгледима да успоставе реалну четврту варијанту истог језика, а камоли оделит, "аутокефални", *новонационални стандардни језик*. Метежници ништа не поправљају. Они само кваре и погоршавају постојеће стање.

Одбор за стандардизацију српског језика, не бавећи се ни признавањем ни порицањем "нових језика", тј. нових социолингвистичких идиома, *одрешито се супротставио легитимизацији назива "босански језик"* — и "на овим просторима" и у иностранству. У томе постоји сагласност бар с

делом хрватске лингвистике, јер се заједнички уочава опасност да се под жезлом неодрживог назива "босански језик" успостави *државни језик БиХ*, који би, нарочито изван јужнословенског простора, српском и хрватском језику — "прибављао" статус евентуално заштићених мањинских идиома.

Брижници за судбину српског језика — после формалног распада српскохрватске језичке заједнице — *сматрају* да "измијењене социолингвистичке околности омогућавају и захтијевају језичку политику ослобођену обзира 'шта ће рећи други', српску језичку политику" (Телебак 1998 : 14), па у том контексту *дефинишу и однос према двоазбучности*: "Ћирилица јест српско традиционално писмо, и она треба да буде званично, службено писмо, али је двоалфабетност у нашим условима извјесно преимућство или — како рече академик Павле Ивић — 'драгоцени национални капитал, — улазница за оба најзначајнија културна круга наше епохе'" (Ивић 1971 : 223; Телебак 1998 : 13–14).

Сувишно је и напомињати да је аутор овог штива потпуно сагласан са претходним становиштима. И он сматра да треба водити српску језичку политику као да других — с "истим", "нашим", језиком — уопште нема, као да нема ни несрба, ни расрба, ни антисрба, с тим што се мора водити рачуна о заштити српских националних мањина и у најближем суседству, и у Европи, и у свету. При томе, не сме се губити из вида то што су у БиХ, средином 2000. г., међународни чиниоци у Уставном суду БиХ изгурали становиште да је српски народ, заједно с хрватским и бошњачким, конститутиван на целој територији БиХ, дакле и у Федерацији БиХ. Да је то у српском (у конкретном случају — и хрватском) интересу, не би странци (њих тројица), заједно с Бошњацима (двојица), надгласали Србе и Хрвате (по двојица и једних и других). Уместо у оружју и економској моћи, у чему се не можемо мерити с великим силама, у култури морамо пронаћи упориште властите самосталности, националног идентитета и интегритета.

Мислити на будућност

Премда смо (или баш зато што још јесмо) у повоју електронске писмености, требало би да покушамо млађе и долазеће нараштаје растеретити графичких, па и правописних, решења која у протеклом двовековном раздобљу нису олакшавала описмењавање "ширих народних маса", али јесу омогућила ширење својеврсне, разлењујуће и заслепљујуће, митологије у складу с "максимом" *Нико нема што Србин имаде*. Вукова решења нису била без мане ни у време наше класичне дактилографије (с обичним писаћим машинама, првобитно произведеним тек 1867, код фирме Ремингтон, три године после Вукове смрти) и класичног штампарства, односно словослагаштва. Због превеликог броја непотребних додатних слова, корисници класичних писаћих машина лишени су (били) других неопходних (несловних) знакова ("карактера" у енглеској терминологији). Најзад, у време дивље компјутерске писмености, коју проживљавамо, показује се да смо лишени усклађених *кодних распореда* и једнаких *компјутерских*

тастатура (због чега не можемо ваљано "размењивати" текстове ни "у оквиру" истих домаћих установа и предузећа, а камоли изван њих, при коришћењу Интернета и других, локалних, мрежа електронског комуницирања). С друге стране, не бисмо смели млађе и наступајуће нараштаје лишити континуитета писмености ни с раздобљем у последњих 80 година ни с оним у последња два века. Ми старији, осим ако нисмо филолози специјалисти, били смо лишени континуитета с бројним претходним вековима, тј. приступ старинама (дореформске/довуковске) српске писмености био нам је и јесте јако отежан. Те старине многима делују као претпотопске. Новим нараштајима треба омогућити све оно чега смо ми били лишени, у чему ће им од велике помоћи бити све развијенија компјутерска технологија.

Занемарујем начас све тешкоће због људске несклоности иновацијама и корекцијама те невоље због српског ината и неслоге. Занемарујем их због могућности што их сваком језику, па и српском, нуди 10-фазни систем језичке стандардизације, што их нуде првенствено две фазе — *евалуација* (= вредновање) и *реконструкција* (= преправљање), о чему је више пута писао новосадски лингвиста Милорад Радовановић (Радовановић 1986 [1979] : 186–197, 1996 : 5–6, 1997 : 45–47). Такође занемарујем тешкоће што долазе од формалне дводржавности и фактичке тродржавности говорног простора српског језика, јер хоћу интелектуалној публици уопште да предочим иновирану и кориговану верзију свог погледа на могућу и неопходну симултану реформу двају писама српског језика. Та би реформа у прво време захватала само свет компјутерске писмености, с тим што свако, уз помоћ команде *Замени то и то тиме и тиме* (*Replace ... with*), може, ако хоће, добити "старе" графеме.

Сврха те реформе, наравно, не би била ограђивање од других народа и култура нити зачепљавање канала српске писмености, односно српске графије, него, напротив, уважавање оних реалности којих је био свестан и свети Сава. Српски просветитељ и светитељ видео је Српство као Исток на Западу и Запад на Истоку, где оно јесте и по добру и по злу, сада више по злу. Оно је сада сатанизовано и изложено бесу моћних и у међународном криминалу огрезлих људи, који се, и иначе, "лакше организују на мржњи него на солидарности", како каже нови, а стари, пољски министар спољних послова Владислав Бартошевски (Драговић 2000 : 4).

Шта је неопходно имати у виду

Да би се што боље штитио континуитет и интегритет писмене језичке културе српског народа, неопходна је и могућа реформа обају писама нашег језика, и то таква:

- 1) да сваки знак једног писма буде директно конвертибилан у одговарајући знак другога;
- 2) да широј интелектуалној публици буду што боље позната не само раније активно употребљавана ћириличка слова него и ћириличка слова

у свих шест осталих ћириличких словенских језика (црквенословенски, руски, украјински, белоруски, бугарски, македонски);

3) да широј интелектуалној публици буду што боље позната латиничка слова у свим словенским латиничким језицима (пољски, чешки, словачки, словеначки), а не само она на латиничком делу бившега српскохрватског говорног простора;

4) да оба писма српскога језика имају ону поставу која их чини потпуно отвореним према главним носиоцима источног и западног културног круга, што значи и потпун приступ свима њиховим графичким достигнућима, свима компјутерским фонтовима, ћириличким и латиничким, и свима кодним распоредима, без икаквог њиховог прилагођавања и дотеривања, дакле свима њиховим графичким и електронским капацитетима;

5) да се наши људи могу без икаквих сметњи служити тастатурама англосаксонских и руских компјутера, с тим да четири латиничка слова која немају фонемских еквивалената у српском језику (**q, w, x, y**) буду, ако је могуће, у истом кодном распореду, па и на истом месту на компјутерским тастатурама са ћириличким словима постојећим у рускоме и неопходним у српском језику (**ч, ш, ж, њ** [танко јер, меки знак]);

6) да оба писма српског језика буду не само ("потпуно") међународна него и таква да српски језик има словну поставу коју нема ниједан други словенски и несловенски језик;

7) да се азбучном реформом реши и питање двојног изговора рефлекса јата, без увођења, тј. обнављања, засебних слова за јат у ћирилици и латиници (**џ/џ**).

Да би се све ово постигло, није нужан никакав оштар "азбукопротрес" (како би рекао Сава Мркаљ) нити пак "изневеравање" Вуковог начела да сваки глас буде представљен засебним словом, односно да у оба писма исте сегменталне фонеме буду представљене адекватним графемама, словима или словним комбинацијама што увек имају исту вредност, уз изузетак који представља разнолик изговор диграма за давно напуштено слово јат (**еџ/еу**). То је могуће постићи, и то радикалније него у данашњој латиници, где **nj** и **dž** не представљају само фонеме /њ/ и /џ/ него и по две засебне фонеме /н/ и /ј/, /д/ и /ж/ (инјекција/инјекција, Танјуг/Танјуг; *padživeti/надживети, padžnjeti/наджњети*), да и не говоримо о графеми **dj**, коју многи, мада је двоизговорна, користе уместо **d** — *djak/ђак, porodjaj/порођај*, али *djed/дјед, djeca/дјеца*).

Шта је нужно предузети да би се добиле нове азбучне поставе

Нужно је:

1. обновити Мркаљево и свесловенско *танко јер* (**џ**) у свима Мркаљевим комбинацијама, четирима активним (*дџ = дју* за фонему /ђ/, *тџ = ту* за фонему /ћ/, *лџ = лу* за фонему /љ/ и *њџ = ну* за фонему /њ/) и једном пасивном (*гџ = гу* за фонему /џ/);

2. узети руско слово **й** као еквивалент за латиничку јоту (**j**);

3. увести томе двословном систему примерену комбинацију **еџ** = јат, коју би свако изговарао у складу с Вуковом ортоепијом (дакле [e] у екавици, [je], [ije], [e] и [и] у ијекавици), што би могло за собом повући пуну демократизацију ијекавског изговора, дакле и [ђед], [ђевојка], [ђерати], па чак и [сутра], [седи], [пљесма] и [бљеснило] ако коме буде стало до таквог изговора; а, ако не буде, на снази остаје садашња ортоепија, екавска и ијекавска, вуковска, назначена у свакоме добром речнику.

То даље значи да би садашња ћириличка слова **ђ, њ, љ, њ** и **џ** ваљало пребацити у резерву, на први резервни колосек, што важи и за њихове латиничке еквиваленте — **đ/dj, ć, lj, nj** и **dž**, односно користити их у лексикографији и другде за информацију о томе које фонеме представљају (за шта су подесна "напуштена" ћириличка слова) или о томе како су се исте речи раније писале.

Нове поставе у двама азбукама изгледале би, с одговарајућим илустрацијама, овако (с великим словима у набрајању диграма, а с малима у лексичким илустрацијама, уз навођење правилних изговора у угластим заградама помоћу данас важећих малих ћириличких слова):

ГЪ = GY [џ]

гъец, пиџама, хаџија, гъунгла || гуер, pigyama, haɟyija, gyungla

ДЪ = DY [ђ]

град : предградје; родити : родъен || grad : predgradye; roditi : rodyen

ЛЪ = LY [љ]

осолити : осолъен; загрлити : загрлъен || osoliti : osolyen; zagrliti : zagrylen

НЪ = NY [њ]

рана : ранъен; склонити : склонъен || rana : ranyen; skloniti : sklonyen

ТЪ = TY [ћ]

брат : братъа; скратити : скратъен || brat : bratyа; skratiti : skratyen

ЕЪ = EY [е, и, је, ије]

цеъо, цеъла, цеълина || ceуo, ceуla, ceуlina → [цео, цио; цела, цијела; целина, цјелина]

Научити само шест на систем(ат)ски начин начињених диграма — који се, с обзиром на то да знаци **џ** (*танко јер*) и **у** (*ипсилон*) сами не представљају фонеме, него се, како је већ речено, могу сматрати својеврсним дијакритичким знаковима — није никакав проблем. Моји експерименти с младима показују да би то ишло лако. Ишло би лако и са старијима ако их на иновацију не би нико присиљавао.

Сачувати "одстрањена" ћириличка слова (њих пет, **џ, њ, љ, њ** и **ћ**, јер **ј** није ћириличко слово) још је мањи проблем, јер ће стајати у свим речницима, док се од латиничких слова "одстрањују" само **đ** и **ć**, од којих се прво често пише и диграмом **dj**. Најзад, свака публикација (књига, часопис, новине и др. у било ком облику, папирном или електронском) могла би на првој страници, у виду *својеврсног печата*, носити информацију о новим

графемама и "одстрањеним" словима, одстрањеним било у првој (Мркаљ–Караџићевој) или другој, новој (*имперсонализованој*), реформи, сличног познатом ауторскоправном "печату" у англофонском свету (где, скоро у свакој књизи, стоји информација: *No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted [...] without prior permission/Ниједан део ове публикације не може се репродуковати нити похранити у каквом претражном систему, нити преносити у ма којем облику, нити икојим средствима [...] без претходне дозволе издавача*).

Наш одговарајући "печат" с информацијом о азбучној реформи могао би овако гласити:

Азбучна реформа у српском језику извршена је [нпр.] 2001. године тако што су из активно коришћене ћирилице одстрањена слова **џ**, **ђ**, **љ**, **њ**, **ћ** и **ј** те замењена диграмима **гђ**, **дђ**, **лђ**, **нђ** и **тђ**, односно монограмом **йй**. Истовремено, у латиницу су уведени еквивалентни диграми **gyGu**, **dyDu**, **lyLy**, **nyNu** и **tyTu** уместо ранијих графема **dždž**, **đđ** (**djdj**), **ljLj**, **njNj** и **ćĆ**. Реформа је извршена зато да би се два писма српског језика адекватно и без сметње уклопила у међународне кодне и комуникацијске системе, источне и западне, те да би се српски језик заштитио од угрожавања другим језицима и да би на ваљан начин обезбедио свој идентитет и интегритет, без обзира на азбучно рухо у које се одева. Претходна азбучна реформа извршена је у првој половини 19. века, и за њу су посебно заслужни Сава Мркаљ (1783–1835) и Вук Стеф. Караџић (1787–1864). Та реформа званично је призната 1868, и то с Вуковом поставом ћирилице. При првој реформи одстрањено је 16, односно 17 слова српске, тј. код Срба коришћене црквенословенске ћирилице, а дометнуто 5 слова којих није било ни у једној словенској ћирилици (**ђ**, **љ**, **њ**, **ћ** и **џ**, као и латиничко **j**). Латиница је у активну употребу у српском језику уведена после успостављања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1918). Након распада те државе под називом Социјалистичка Федеративна Република Југославија (1991), српски језик остао је двоазбучан, једини такав језик у Европи, али се показало да двоазбучност може ваљано функционисати тек с реформом двају писама која га ослобађа непотребних графема у свакодневной активној употреби, уз пуну међусобну усклађеност и једнозначну конвертибилност сваке графеме једнога писма у адекватну графему другога. Посебна је вредност реформе у томе што је у српском стандардном језику, који остаје двоазбучан не само регионално него и планетарно, помоћу диграма **еђ**/**еу**, постојећег и у ћирилици и у латиници, уклоњена *двоисписност* рефлекса прасловенског јата, комуникацијски непотребна и по национално јединство штетна.

Разуме се, тај би "печат" могао имати и краћу верзију, али и нешто дужу у којој би се означило свих оних 16 слова које је уклонио Сава Мркаљ, што је прихватио и Вук, уклањајући и танко јер (**ь**), тј. спајајући га, у два случаја, са словом **л** и са словом **н** како би добио лигатуре **љ** и **њ**. Тај би печат означио пуну рехабилитацију Мркаљеве баштине, која нам у савременој електронској технологији потпуно решава проблеме графичке, обају писама подједнако, укључујући и ваљано решење за двоструки изговор, који остаје у активној употреби, и регионалној и планетарној, и усменој и писменој. Мркаљ и Караџић *помирили би се*, заправо *сјединили*, јер би остало Вуково правописно начело, (морфо)фонолошко, једнако важеће и кад се српски пише ћирилицом и кад се пише латиницом.

Читав наш језички систем растеретио би се многих властитих недоумица и туђих злоумица. Сваком би заинтересованом падао у очи морфолошки и творбени систем српског језика, падао би много боље него сада, јер би нове графеме понешто разоткривале затамњене творбене могућности српског језика.

Начин увођења реформе и њене последице

Реформисана писма могу се увести постепено, без забрана и кажњавања оних који би, докле год их држи воља, користили старе поставе двају писама српског језика, ћирилице и латинице, било у приватној или јавној употреби.

Не треба се бојати ни застаревања претходних азбучних постава, односно публикација у којима су оне употребљаване. Оне ће и даље живети у многим старим публикацијама што их нико неће уништавати осим непријатеља српског народа, који се ни у будућности не могу искључити. Остаће поуздан заштитни механизам, који ће обезбеђивати трајање свега онога вредног што је доносила наша културна историја. Још се мање треба бојати ишчезавања мањинског изговора наше језичке културе, нашега стандардног језика, — ијекавског. Њега ће штитити не само старе публикације него и његова активна употреба у ијекавским говорним зонама, па и изван њих. Иста графика и исти правопис штитили би екавски и ијекавски изговор и кад се појединац или његова породица пресели из једне (из)говорне зоне у другу. Песничке књиге, односно књижевноуметничке творевине уопште, могле би се и даље слободно објављивати и прештамповати старим графикама, укључујући и два графички разлучена изговора, тј. исписа, екавски и ијекавски.

Српске мањине у иностранству, старом и новом (у које спадају и РХ и БиХ, односно Федерација БиХ), боље би штитиле свој идентитет у реално истојезичким околностима ако је њихов идиом упакован у друкчију азбучну амбалажу. Време које долази може (о)значити потпуну релативизацију појма иностранство. Ниједно време, међутим, неће укинути човекову потребу да негује личну и колективну распознатљивост, остајући у блиској вези с онима који су исто *родом или пореклом*. Мали народи имају више потребе да се штите него велики. Завичајност и родољубље, па и патриотизам и национализам, добиће ново значење у будућем свету. Надајмо се мекше и лепше, трпеливије и људскије.

Четири дилеме

Ипак, остају четири дилеме:

1. Прва је: како би екавци знали где се пише **еь/еу** (јат: **е** с *танким јер*, односно латиничко **е** с *ипсилоном*)? — Морали би научити и на грешкама се учити. Свако би морао дати допринос графичком јединству нашега језичког простора, привремено жртвујући понешто од комодитета, поготову стога што нико никоме не би одузимао изговорну "завичајност".

2. Друга је: би ли се нови диграми сматрали новим словима или би се, у речницима (лексиконима, именицима, школским дневницима итд.), "интегрисали" у "основна слова" (у: **г/g, д/d, л/l, н/n** и **т/t**) или би долазили иза

њих, у посебним одељцима. — То је питање за расправу, у крајњој линији — небитно.

3. Трећа дилема: би ли остала два редоследа слова/графема, ћирилички и латинички, или би се узео само један за оба писма? — И то је питање небитно, дакле — за расправу.

4. И, најзад, четврта: би ли слова (графеме) добила имена и која, по источном или по западном моделу, или раздвојено ако би остала два редоследа двеју азбука? — Вероватно би добила, јер их има и у источним и у западним језицима. Међутим, и то је небитно, дакле — за расправу.

Разуме се, за расправу је све, али је достојанство неопходно свакој расправи. И добронамерност, а не сумњичење и ружење неистомишљеника.

За такве расправе није увек нужна стручност, али јесте склоност, тј. способност, да се саслушају аргументи и *за* и *против*, подједнако! Нисам се трудио да поближе разматрам добитке које можемо очекивати од азбучне реформе, нити сам се бавио евентуалним губицима, мада чврсто верујем да би губици били занемарљиви, с обзиром на краткоћу наше прошлости и, надајмо се, с обзиром на недоглед наше будућности.

ЛИТЕРАТУРА

Брборић 1988 [1987] — Бранислав Брборић, *Фонолошка графија и Вукова (орто)графија (Размишљања о реформи и ћирилице и латинице)*, Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд, 17/2, 411–420.

Гачевић 1999 — Радојко Гачевић, *Монографемско усклађивање ћирилице и латинице. У: Списи Одбора за стандардизацију српског језика II*, Београд, 67–69.

Драговић 2000 — Нада Драговић, *Дијамант у излогу (Личност у жижи)*, Политика, Београд, 31142/ХСVII, 8. јул, 4.

Ивић 1971 — Павле Ивић, *Српски народ и његов језик*, Београд.

Младеновић 1967 — Александар Младеновић, *Сава Мркаљ и његови претходници у реформи предвуковске ћирилице*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду, Нови Сад, 192–193.

Младеновић 1979^a — Александар Младеновић, *Однос Саве Мркаља према властитој реформисаној ћирилици*, Зборник за филологију и лингвистику, Нови Сад, XXII/1, 95–96.

Младеновић 1979^b — Александар Младеновић, *Сава Мркаљ и Вук Караџић — реформатори српске ћирилице. У: XXXIX семинар за стране слависте*, Титоград, 33–39.

Младеновић 1983–1984 — Александар Младеновић, *Филолошко дело Саве Мркаља*, Ковчежић, Београд, XX–XXI, 3–25.

Мркаљ 1994 [1810] — Сава Мркаљ, *Песме и списи*. Приредио Жарко Ружић, Топуско.

Пипер 1999 — Предраг Пипер [*Писмо*] Одбору за стандардизацију српског језика. У: *Списи Одбора за стандардизацију српског језика II*, Београд, 70–71.

Radovanović 1986 [1979] — Milorad Radovanović, *Sociolingvistika*, Novi Sad.

Радовановић 1996 — Милорад Радовановић, *Предговор. У: Милорад Радовановић + 7, Српски језик [на крају века]*, Opole [Београд], 1–16.

Radovanović 1997 — Milorad Radovanović, *Spisi iz kontekstualne lingvistike*, Sremski Karlovci — Novi Sad.

Ружић 1994 — Жарко Ружић, *Песник и списатељ из Сјеничака. Рекли су о Мркаљу. Хронологија са библиографским подацима. Напомене приређивача. У: Сава Мркаљ, Песме и списи*, Топуско, 5–31, 189–227, 229–250, 251–272.

Телебак 1998 [1996] — Милорад Телебак, *Говоримо српски (С лакоћом до језичке културе)*, Бања Лука — Приштина [Бања Лука].

Шипка 1999 — Милан Шипка, *Потребе и могућности графичког усавршавања српске латинице. У: Списи Одбора за стандардизацију српског језика II*, Београд, 100–107.

67

СЛЮ

Izdavačko preduzeće

Одбор^у за стандардизацију српског језика

Буле Јакшића 6

Београд

Поштована господо,

Издавачки план наше куће у овој години обухвата и објављивање једног приручника из хомеопатије. У питању је превод са енглеског језика. Терминологија у тој области код нас још није стандардизована, а чини се да је управо сад време да се то учини - будући да је овај приручник један од првих такве врсте код нас. Стога вас молим да предложите најприкладнија решења за основне термине који се сусрећу у хомеопатији (наводим енглеске називе): *potency, potentize / potentization, plussing (a homeopathic remedy), mother tincture, succussion, proving, modality, miasm / miasmatic*. Није уједначен ни начин писања назива хомеопатских лекова.

Захваљујем се на одговору.

Зоран Хамовић

68

CHARLES W. KREIDLER

4512 Verplanck Place, N.W.

Washington, D.C. 20016

USA

11 October 2000

Family of Prof. Pavle Ivić
Skadarska 6
11000 Beograd
SERBIA

Dear Colleagues:

Phonology: Critical Concepts, of which I am editor, will be published in early November by Routledge, in six volumes. It will have this dedication:

Phonology: Critical Concepts
is dedicated to the memory
of two of its contributors
who died during the
preparation of this work.

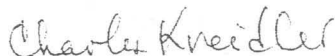
André Martinet 1908-1999

Pavle Ivić 1924-1999.

I feel that we are fortunate to have an example of the scholarship of Professor Ivić in our new publication.

I am going to send you a copy of the six-volume anthology to the address above--Skadarska 6, 11000 Beograd--unless you tell me that you prefer a different place.

Best regards,

Charles Kreidler

chak321@aol.com

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

Б Е О Г Р А Д

Предмет : Рецензија рукописа
 "Обратни речник српскога језика" аутора Мирослава Николића

Др Мирослав Николић, наш познати лингвиста, председник Уредничког одбора Речника САНУ и главни уредник старог и угледног часописа "Наш језик", годинама се бавио израдом обратног речника српскога језика и напослетку је успео да направи дело високог квалитета, прво дело ове врсте литературе у српском језику. До сада је, наиме, језик Срба и Хрвата имао Матешинев Обратни рјечник, који је израђен и штампан у Немачкој, и то је све што смо до сада имали из ове врсте литературе.

Николић је направио обимно дело, које је обухватило преко 160.000 одредница (или, преко 1.450 страница великог формата), које представљају српски књижевни језик у целини, али и народне говоре тога језика (грађа је експертирана из књижевних и дијалекатских лексикографских дела). Исказане су такође све могућности грађења речи за овај тип речника и представљена морфолошка, фонетска и акценатска структура српског лексичког фонда. Утврђена је целовита суфиксална творба српске лексике, чиме је први пут у томе језику исказан целовити систем суфиксалних, али и префиксалних и инфиксалних варијација лексике, а број само суфиксалних морфема прелази неколико ~~стот~~ стотина јединица, обухвативши све врсте речи у српском језику.

Поред поузданог система суфиксалне ~~творбе~~ творбе српске лексике у овом речнику, што му је посебан квалитет, утврђен је акценатски систем лексике, базиран на Вук-Данучићевом акценатском систему, уз извесне корекције које је донео језички развој у последњих 150 година. Истина, аутор је комотније исказао, као алтернације, и систем силазних акцената на унутрашњим слоговима, чиме је обележио савремену акценатску стварност у српском језику, о чему предлажем да аутор и рецензенти, заједно са неколико других лексикографа и специјалиста за савремени српски језик, стручно-научно расправе питање на који начин, особито графичко-технички, треба да се изразе те акценатске алтернације. У речнику су дате, истовремено, детерминације врста речи, глаголског вида, неких фонетских појава (нпр. непостојано а) и

и других значајних језичких ознака.

Како је ово дело првенац у србистици, и како је урађено на високом научном нивоу, који је у складу са већ познатим научним донетима аутора Николића у лингвистици, то ће речник бити од изузетне користи и дело неопходно и незаменљиво у србистици: даје квалификоване научне податке свима који се баве фонетиком, акцентологијом, морфологијом, фонологијом, морфонологијом, затим лексикографијом уопште (књижевном и дијалекатском, укључујући и терминолошку), те специјалистима за ономастику, студентима и наставницима на свим нивоима, као и свима другима које интересује структура српске лексике. Особито ће добро доћи преводиоцима и ауторима двојезичких речника српског и других језика.

Из наведених разлога предлажем да се ово дело др Мирослава Николића финансијски помогне у највећој могућој мери, како би што пре постало, као штампано, доступно нашој (и страниј) научној јавности, тј. свим корисницима ове врсте литературе. Наравно, уз ово - предлажем да се дело штампа у издању Института за српски језик САНУ као најквалификованије научне организације за српски језик, чиме ће и Институт и аутор имати част да ~~видели~~ обелогане овако висок научни резултат у србистици.

Београд, 20. септембра 2000.

Драго Рупић
 Др Драго Рупић, научни саветник
 11070 Београд, Радничка 5к
 Тел. 550-542

ИНСТИТУТУ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
БЕОГРАД

Подносим рецензију на *Обратни речник српскога језика* (радни наслов) чији је аутор наш истакнути лингвиста др Мирослав Николић.

Речник садржи преко 160.000 одредница, узбучених према крају речи. Одреднице су узете из дванаестак најзначајнијих лексикографских или енциклопедијских приручника: речника МС и САНУ, Вуковог Рјечника, Вујаклијиног и Клаићевог речника страних речи, Бенсоновог српскохрватско-енглеског речника (III издање), Правописног речника из 1960, Мале енциклопедије Просвете, као и неколико специјалних речника (Грковић, Ђирилов, Клајн, *Речник штампарства и издаваштва* Д. Живојиновића-Јапанца, *Оксфордски речник рачунарства* у издању Нолита).

Да је аутор само сакупио и инверзним азбучним редом поређао све те одреднице, тиме би већ створио драгоцену оруђе за будућа истраживања у лексикологији, морфологији, фонологији и другим областима српске лингвистике. Он је, међутим, уложио знатно већи труд. Свим одредницама брижљиво је означио врсту речи, раздвојио хомониме уз кратке али јасне одредбе значења (нпр. **бњр¹** м [дрво], **бњр²** м [хем.]), навео је извор из кога је свака реч узета. Варијанте су наведене посебно, према месту у азбучном реду: тако су, рецимо, све именице на *-иста* другде поновљене са завршетком *-ист*; уз придеве на *-ски*, *-чки*, *-шки* додати су и одговарајући прилози свуда где постоје, с једином разликом у дужини завршног *-и*.

Аутор је све одреднице акцентовао, што није био нимало лак посао, будући да од поменутих извора само мањи део има акцентоване одреднице. Екавски и ијекавски облици дати су посебно. Означено је и непостојано *а*, тачком испод слова. Тамо где норма допушта двојаки акценат, аутор је испод главне одреднице додавао и прозодијску варијанту. То му је знатно увећало обим посла, јер је на више места низове узастопних одредница морао да удваја, на пример код одредница на *-оница* (*топињница* : *тњпињница* и сл.), код многих деминутива на *-ишце*, *-ишце* (*сунњишце* : *сунњишце* и сл.), код именица на *-метар* (с ненаглашеном дужином на *е* или без ње), код именица на *-фил* и другде.

Ја се у овом приказу нећу бавити акцентуацијом, јер то препуштам осталим рецензентима, који су за ту област далеко квалификованији од мене. Ипак, на једном месту усудио бих се да предложим да се од прозодијских варијаната одустане. Реч је о придевима на *-антан* и *-ентан*, који су сви дати како с краткоузлазним тако и с краткосилазним акценатом на претпоследњем слогу (нпр. *маркњнтан* и *маркњнтан*, *интелигњнтан* и *интелигњнтан*). Мом (београдском) уху нису страни многи силазни акценати у унутрашњости речи, као *парадњјз*, *забушњнт*, *асистњнт*, *Југослњвија*,

телевизија, композитор, окупатор, па и комплетан, егзактан, компактан и слично. Придеве на -антан и -ентан, међутим, знам само са краткоузлазним акцентом, као што је по норми и као што су забележени у РМС. Чини ми се да су акценти типа *маркдантан* пре свега хрватски, па не видим разлога да их допуштамо као варијанте, ако већ нисмо признали *парадџз* и друге малочас поменуће акценте који су сигурно распрострањенији у пракси.

*

Овај речник заиста представља, како се каже у уводу, “у овоме тренутку најкомплетнији инвентар речи српскога језика”, и мало је тога што би му се могло додати. Моја размишљања у том правцу односе се пре свега на две групе лексема: вулгаризме и страна географска имена.

Верујем да се данас већина стручњака слаже да је била грешка што су и из Академијиног и из Матичиног речника изостављене све тзв. “непристојне” речи. У међувремену је дошло до битног преокрета у односу јавности према таквим речима, код нас и у свету. Резултат је да данас, парадоксално, речници уопште не бележе изразе који не само што се свакодневно чују у говору, него се најчешће у пуном облику могу читати у штампи, у књижевним и сценским текстовима. У другим земљама вулгаризми се обично изостављају из речника намењених школама, али нипошто из великих научних речника какви су РСАНУ и РМС. Поготову не би требало да изостану из овог речника, за који није нимало вероватно да ће dospети у руке радозналих ђака пубертетског узраста.

Сувишно је набрајати на које се вулгаризме мисли, али би оне најчешће свакако требало унети као ауторову допуну, с ознаком А. С таквом ознаком већ је додат глагол *зајѣбати* (се). Нема никаквог разлога, по мом мишљењу, да се на исти начин не дода и основни глагол, и творенице с префиксима *из-*, *на-*, *од-*, *по-*, *пре-*, *с-*, и местимичне имперфективизације на *-авати*. Тако бисмо једну лексичку породицу, уместо једним јединим глаголом, приказали у целости. Другде у речнику налазим одреднице *зајѣбанџија* и *зајѣбант*. Предлажем да се додају и изведенице основног глагола на *-ач*, *-ачица*, *-ачина*, *-ањац*, а да се не забораве ни називи појединих органа и њихове изведенице (дато је, рецимо, *мудоња* из речника САНУ, али нема именице *муда*).

У списку скраћеница, додуше, за симбол А се каже “успоставио аутор према засведоченим формама (нпр. ијекавски облик према екавском, глагол према гл. именици или сл.)”, али је таква формулација можда сувише скромна. Тачније је оно што се каже у уводу на стр. 2, “невелик број речи унео је сам аутор иако их није било у до сада објављеним а консултованим речницима (ознака А)”. Чињеница је да је избор речи у нашој досадашњој лексикографији далеко од идеалног, па је сасвим логично да га аутор допуњава на основу властитих запажања.

*

Што се тиче страних географских имена и њихових изведеница, свестан сам да је ту врло тешко одредити границе, ако не желимо да речник постане сличан регистру неког атласа. Ипак, речник већ садржи многобројне одреднице као *Парижанин*, *Њујорчанин*, *Новозеланђанин*, *Лондонац*, *Берлинац*, *Букурештанац*, или *мадридски*, *софијски*, *њујоршки* и сл. Стога би само требало пазити да се њихов фонд уједначи и да не изостану неки од најфреквентнијих израза. На именима становника градова не бих много инсистирао, јер је тај лексички систем ионако непотпун: немамо, рецимо, никакав сигуран назив за становника Осла, Барија, Диселдорфа, Минска, Буенос Ајреса, Сан Франциска, Њу Делхија итд. Важнији су придеви од топонима, због морфонолошких и правописних промена које садрже и због грешака као што је неоправдана употреба облика *-шки* ("бруклиншки", "тонкиншки", "мелбурншки", "квебешки", "ацтешки" и слично). Стога предлажем да се у речник додају следеће одреднице:

варшавски, *братиславски*, *кијевски*, *краковски*;
багдадски, *гренландски*, *холивудски*;
уругвајски (има *парагвајски*), *баскијски*, *сиријски*, *боливијски* и *боливијански*;
истанбулски (и *стамболски?*), *стокхолмски*, *гибралтарски*;
венецуелански, *јордански*, *минхенски*, *аргентински*, *филипински*,
даблински, *летонски* (има *естонски*, *литвански* и *литавски*), *бретонски*,
каталонски, *бостонски*, *вашингтонски*;
родоски, *лосанђелески*, *тексаски* и *тексашки*, *штутгартски*,
франкфуртски, *бејрутски*;
ирачки, *квебечки*;
чикашки, *копенхашки*, *лајпцишки*, *велишки*, *волишки*, *поволишки*,
хелсиншки, *нирнбершки*, *хамбуришки*, *единбуришки*, *санктпетербуршки*,
салцбуршки.

*

Независно од ових двеју група речи, настојао сам да се присетим што више новијих и ретких израза, позајмљеница, колоквијализама, жаргонизама и стручних термина, као могућних допуна за обратни речник. За око четири петине испоставило се да су већ унете, што показује колико је темељно речник рађен. Оне преостале углавном су маргиналне, али их овде наводим као необавезну сугестију аутору.

непрофитни (или *непрофитан*: обично у изразу *непрофитна организација*)

контрастни (има *контрастан*, али је важно да се унесе и у одређеном виду)

костни (од *кост*: у речнику има *кѡснѣ*, али лекари данас обично пишу са *т*, ради јасноће или по аналогији са *прстни*)

једноставачни, *дво-*, *тро-*, *четвороставачни* (у музици, о композицији у једном, два, три, четири става. Долази од хрватског *ставак* [= став], али је незаменљиво, пошто се очигледно не може рећи *једноставни*)

бебећи (фамилијарно, = *бепски*)

стрипски (уобичајен придев међу новинарима Политикиног забавника, где одавно постоји *стрипска редакција*)

Земаљац (мислим да се употребљава напореда са *Земљанин*, већ и по аналогији са *ванземаљац*)

палачинкара (има *палачинкарница*)

гарибалдинка (има *гарибалдовка*, што је мање уобичајено)

*кликнути*² (као хомоним: 'шкљоцнути', о компјутерском мишу, од енгл. *click*)

*кликтати*² (исто, 'шкљоцати')

двоклик (двоструки откуцај на мишу)

хомић (фам., хомосексуалац)

упрпити се (жарг., уплашити се)

прпарош (жарг., кукавица)

цвикати (жарг., плашити се)

цвикарош (жарг., кукавица)

швестерка (сестра)

швеца (хип. од *швестерка*)

фуфа, *фуфица* (лака женска)

шалабајзер (не знам тачно шта значи, али је популаран

жаргонски израз)

шиз (дато је *шизика*, *шизити* и *шизнати*)

книнца (има *нинца*)

швепс (напитак: мислим да је већ постало заједничка именица)

кока-кола (исто; дато је *кокта*)

вакуумиран (о прехранбеним производима: често погрешно *вакумиран*; нисам сигуран да ли постоји и глагол *вакуумирати*)

хеклер (оружје)

шпахтла (германизам)

*репер*² (као хомоним: певач који "репује")

реповати (< енгл. *rap*: певати начином ритмичког говора)

реје (англицизам из омладинског живота)

соул (врста црначке забавне музике)

караоке (интернационални јапанизам: певање уз снимљену

пратњу)

серфовати (дато је *серф* и *сурфовати*)

шортс (облик ближи изворноме него *шорц*, што је дато)

ћао (поздрав)

либеро (фудбалски термин, из италијанског)

тренажер (машина за тренирање)

кунг-фу (кинеска борилачка вештина)

хезболах (исламски герилац)

сајт и *веб-сајт* (термини са Интернета)

имплементирати (има *имплементација*)

амфетамин (лек, дрога)

екстази (дрога)

ебола (вирус)

перихелиј (мислим да се јавља и у овом облику, поред *перихел* и *перихелијум*, што је дато)

афелиј (исти случај)

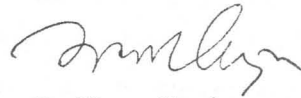
Као што се види, ове речи нису ни важне ни нарочито честе у савременом српском лексичком фонду. Стога остављам аутору да по сопственом нахођењу одлучи да ли ће и колико ће њих уврстити у речник.

*

Што се тиче наслова речника, мислим да је најбоља верзија она коју аутор већ употребљава у уводу, тј. *Обратни речник српскога језика*. Верујем да ће се термин *обратни речник* после овога дефинитивно усталити код нас, јер мада није идеалан, бољи је од других синонима који су такође у оптицају (*обрнути, одостражни, инверзни речник, речник а терго* и слично).

На закључак није потребно трошити много речи. Речник Мирослава Николића најзначајније је остварење наше лексикографије у последњој четвртини века, које ће без сумње играти пресудну улогу у будућем научном раду код нас и у иностранству. Стога је неопходно обезбедити средства да он што пре, без одуговлачења које обично прати наше лексикографске подухвате, изађе пред лице јавности.

Београд, 15.XI 2000.

Др Иван Клајн

76
Prof. dr Slobodan Remetić

Trgovačka 28, stan 25

11030 BEOGRAD

INSTITUT ZA SRPSKI JEZIK SANU

B e o g r a d

Predmet: Recenzija rukopisa

Obratni rečnik srpskoga jezika.

Ovim putem vam dostavljam svoje mišljenje o rukopisu Obratni rečnik srpskoga jezika autora dr Miroslava Nikolića, uglednog srpskog lingviste, predsednika Uređivačkog odbora Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU, glavnog i odgovornog urednika časopisa Naš jezik, člana Odbora za standardizaciju srpskog jezika. Rukopis obima od 1450 strana sadrži kapitalno delo srpske leksikografije i srpske kulture o jeziku u celini. Svetlost dana treba da ugleda višegodišnji trud jednog od najkompetentnijih naših leksikografa i lingvista uopšte. Probleme i zadatke, među kojima ima i visokozahtevnih, koje podrazumeva poduhvati ovoga tipa, autor je rešio više nego uspešno. U radu su poštovani svi principi moderne leksikografije od odbira odrednica do njihove meritorne obrade i interpretacije.

Kako u savremenoj srpskoj leksikografskoj produkciji nije bilo jednog gotovog rečnika koji bi mogao poslužiti za izradu obratnog srpskog rečnika potrebnog i poželjnog obima i sadržine tako što bi se rečnice zabeležene u njemu jednostavno drukčije, inverzno uazbučile, tj. idući od kraja ka početku reči, autor je bio prinuđen da pravi izbor iz više postojećih leksikografskih ostvarenja, prvenstveno (naj)novijih, odnosno iz druge polovine XX veka. U tu svrhu sistematski je pregledano šest tomova (preko 6000 stranica) Rečnika srpskohrvatskog književnog jezika Matice srpske (do 3. knj. i Matice hrvatske), koji je morao poslužiti kao bazni, potom šesnaest tomova (oko 12800 stranica velikog

formata gustog sloga) Rečnika srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika SANU, Rečnik novih reči I. Klajna, Novi rečnik novih reči J. Čirilova i rukopis doktorske disertacije Đ. Otaševića, nesistematično - Rečnik stranih riječi B. Križića, Leksikon stranih reči i izraza M. V. Jaklije, opšta Mala enciklopedija Prosveta, Pravopisni rečnik uz Pravopis MS-MH iz 1960. godine i Oksfordski rečnik računarstva, kao i Srpskohrvatsko-engleski rečnik M. Bensona. Pregledan je i rukopis jednotomnog Rečnika srpskog književnog jezika, dela čiji je redaktor upravo dr M. Nikolić i koje će se uskoro štampati kao izdanje Matice srpske Instituta za srpski jezik. Veći broj srpskih imena i hipokoristika autor je uneo iz Rečnika ličnih imena kod Srba M. Grković.

Očigledna je autorova namera da u ovaj rečnik unese što je moguće više reči koje spadaju u savremeni srpski književni jezik, kao i substandardne i nestandardne reči (u standardnom obliku) šire rasprostranjenosti, pogotovu one koje mogu biti interesantne za korisnike zbog kojih se ovakvi rečnici i prave, a da izostavi balast (razne dijalektske fonetske varijante, nepoznate i neuobičajene arhaizme i sl.). Elemente za to pruža u velikoj meri Rečnik SANU, ali on je tek na polovini. Zahvaljujući velikom broju i obimu izvora i relativno širokim kriterijumima, broj odrednica (lema) u Obratnom rečniku srpskoga jezika dostigao je brojku od preko 160 hiljada, što je za oko 20.000 više nego u polaznom, šestotomnom Rečniku Matice srpske.

Recenzent s posebnim zadovoljstvom ističe podatak da ponuđeni Rečnik ne predstavlja puki inventar inverzno poređanih reči, jer on, izdu ostalog, sadrži:

- reči u rečničkoj (lematskoj) formi;
- akcenatska (prozodijska) obeležja ortotoničnih reči;
- oznaku za vrstu reči, npr. skraćenicom prid., uzv. i sl. odnosno skraćenom gramatičkom kvalifikacijom (m - imenica muškog roda, svr. - svršeni glagol itd.);

- oznaku za alternaciju a/ǫ, tj. za tzv. nepostojano a (ǫ), npr. kolać;

- oznaku ekavske odn. (i)jekavske forme neke reči (npr. déte s e. / dijéte s j);

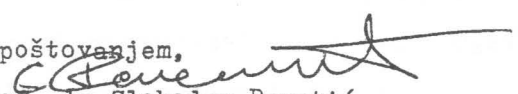
- oznaku izvora iz kojeg je dotična reč uzeta;

- dodatni, najkraći mogući komentar, u uglastoj zagradi kod homonima i većine homografa, npr. kòsa¹ ž "vlasi", kòsa² "alatka", kòsa³ "padina" i sl.

Reči su, po pravilu, preuzimane iz navedenih rečnika u istom obliku, odnosno s istim akcentom i gramatičkim kvalifikacijama. Ipak, izvesnim, ne tako retkim slučajevima, autor je odstupao od datih rečenja, najčešće u pogledu prozodije - generalno kod glagola tipa rasti i ispeći, potom kod posuđenica i složenica, kao i u priličnom broju pojedinačnih slučajeva (npr. opálov u Rečniku MS, opálov u Obratnom). Otklonjene su, gde god su uočene, leksikografske omaške itd.

Obratni rečnik srpskoga jezika predstavljaće, najkraće rečeno, dragocen, nezaobilazan priručnik za sve srbiste u zemlji i inostranstvu, a posebno za specijaliste iz oblasti akcentologije, morfologije, tvorbe i leksikografije. Reč je o ostvarenju koje će činiti čast izdavačima i srpskoj lingvistici u celini. Izloženo potpisanom nalaže prijatnu obavezu da izdavaču najtoplije preporuči štampanje Obratnog rečnika srpskoga jezika.

S poštovanjem,

prof. dr Slobodan Remetić

direktor Instituta za srpski jezik SANU i član Odbora za standardizaciju srpskog jezika.
Beograd, 21.9.2000.

ИНСТИТУТУ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
БЕОГРАД
Ђуре Јакшића 9

Предмет: Рецензија рукописа Обратни речник српскога језика
аутора Мирослава Николића

Рукопис *Обратни речник српскога језика* је дело истакнутог лексикографа и врсног познаваоца језичке проблематике Мирослава Николића¹, ангажованог годинама на кључним пословима наше лексикографије и нормативистике – аутор је, између осталог, председник Уређивачког одбора *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, члан Одбора за стандардизацију српског језика, главни уредник часописа *Наш језик*, а последњих година је ангажован и у извођењу наставе морфологије савременог српског језика на Филолошком факултету у Београду.

Резултат вишегодишњег труда, *Обратни речник српскога језика* представља обимно и озбиљно дело српске лексикографије, које обухвата преко 160.000 одредница и има 1415 страна. Аутор се при изради овог специфичног речника нашао пред бројним и сложеним проблемима, које је решавао полако, промишљено и стручно, о чему јасно сведочи књига која је пред нама. Један од основних проблема било је одређивање језичког корпуса, будући да се аутор није могао ослонити на један речник, погодан као полазиште за његов посао, па је зато сам морао правити избор из више различитих речника, а један мањи део речи је сам уврстио у овај речник, тамо где му је то наметала језичка пракса. Оно што је у техничком смислу било оптерећење и одузело свакако много времена, донело је и неке додатне квалитете речнику, којих, вероватно, не би ни било да је већ постојао један

једнотомни речник који би аутору пружио могућност да га само преобликује, односно инверзно узбучи. Овако, аутор је сам промишљао концепт свог речника, уочавао недостатке и врлине корпуса и концепција свих других релевантних речника савременог српског језика, поредио своје идеје и са већ старим и тешко доступним Матешићевим *Обратним рјечником* и тако изградио једну концепцију, коју карактерише фина равнотежа између две иначе супротне тенденције, између потребе за свеобухватношћу и потребе за растерећивањем модерног језика од фонда речи које су или већ сасвим архаичне или су у све ређој употреби. О овоме сведочи и избор речника које је аутор узео као полазиште за прављење свог корпуса. Поред речника какви су шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика* Матице српске и шеснаест томова *Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, аутор је прегледао и користио све друге речнике и лексиконе, енциклопедијску литературу и сл., са посебном пажњом према речничкој литератури која је оријентисана на модерни израз српског језика и иновације које су обележиле другу половину 20. века.

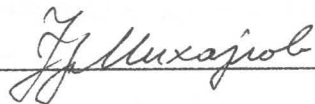
Велики труд је уложен и у обраду речи. Све одреднице су снабдевене информацијама о врсти речи којој припадају, о важнијим фонетским особеностима (какве су појава непостојаног *а* или припадност екавском односно ијекавском изговорном варијетету), о граматичкој квалификацији (именички род, глаголски вид и сл.)¹, статусу хомонима и хомографа, тамо где је то потребно, о извору из којег је реч преузета итд. Посебну вредност представља акцентовање свих одредница, што је био посебно тежак задатак јер, с једне стране, већина речника које је аутор могао користити или није акцентована, или део материјала није тамо сасвим поуздано акцентован, а с друге стране, много је нерешених проблема у нашој акцентологији, посебно

када је реч о иновационим процесима који су наш језик у овом домену захватили последњих деценија, и сви они су се појавили пред аутором, који је морао да их решава сам и без одлагања. Начин на који их је решио открива поузданог акцентолога и доброг познаваоца нашег језика, уздржаног у уношењу сопствених решења, а онда када их уноси, она су ваљано заснована на пракси живог народног језика. Најхрабрије иновације у односу на важећу прозодијску норму односе се на уношење варијанти са силазним акцентима на унутрашњим слоговима речи и ту се генерално може рећи да су ове речи не само уобичајене у том облику, већ је у већини случајева варијанта са акцентом који норма тражи, или секундарна или сасвим непозната језичкој пракси. У Обратном речнику ове иновације су, дакако, дате као друге у низу, што је сасвим разумљиво (иако их пракса друкчије рангира) јер обратни речник није место за промену акценатске норме, већ то мора бити урађено на другом месту и тимски. Заслуга аутора остаје што, вођен добрим језичким осећањем, ове иновације уводи и оставља запис о реалности акценатских прилика. Понегде се може и по која ситнија допуна предложити ↕, посебно с циљем доследније обраде сличних или идентичних акценатских случајева, али то су већином напомене какве би требало аутору предлагати не овом приликом, већ за друго издање, када ће и пракса и сам аутор настојати да још понешто допуне и обогате овај вредан и импозантан речник. Ту мислимо на примере какви су присутни акценатски дублети у речи *економски*, али одсутни (иако истоветни) у речи *педагошки*, затим на добро приказане дублетне облике код *правоугаони* (с тим што ту све више долази и трећа варијанта, са краткосилазним акцентом на првом слогу), али на изостављање истотипних дублетних облика код *вишеугаони* и сл. Тенденција ширења варијанти са краткосилазним акцентом на првом слогу све се више запажа у говорном језику и зато

би се могли наводити и облици као *шестотомни*], многобројни и дути са овим акцентом на првом слогу. Обрнуто од овог, можда треба проверити у пракси и упоредити са речничким решењима речи као *кућегаздарица*, чијим обема наведеним варијантама би пракса, рекли бисмо, претпоставила варијанту са силазним акцентом на трећем слогу. Сви овакви случајеви, посебно када ја реч о акцентовању речи са великим бројем слогова и акцентима далеко од почетка речи, подлежу у говору посебним ритмичким законитостима, оличеним најчешће у стварању секундарног, слабијег акцента у истој речи, који међутим није једнако обавезан, ни једнако уобичајен у свим случајевима (различити су изговори речи какве су: *највеличанственији*, *социокултурни*, *ултракраткоталасни*, *неисприповједив* и сл.) Овакви проблеми би такође морали бити претходно решени, па би обратни (а и други) речници могли тада давати уједначенија и последнија решења за све овакве случајеве. Ове ситније напомене показују у којој мери је и за акцентолога *Обратни речник* М. Николића инспиративан и колико ће бити драгоцен када се буде радило на прозодијској норми српског језика. Једнако је он драгоцен и за све проучаваоце савременог српског језика, за лексикографе, лексикологе, морфологе, фонологе...

Оцењујући *Обратни речник српскога језика* аутора Мирослава Николића као изузетан и драгоцен лексикографски приручник, преко потребан и одавно недостајући нашој науци и пракси, свесрдно препоручујем издавачу да рукопис прихвати за штампу и у издању Института за српски језик САНУ што пре објави.

У Београду, 1. XII 2000.

/Доц. др Јелица Јокановић-Михајлов,
Филолошки Факултет у Београду/

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисији за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

БЕОГРАД
Јакшићева 9

Предмет: Достава дописа упућеног
др Милораду Дешићу, председнику
Друштва за српски језик и књи-
жевност Србије, а у вези с
иницијативом за раздвајање
наставе српског језика од наставе
књижевности у средњој школи.

Поштована господо,

У прилогу вам достављам копију дописа који сам, 20. XII 1999. године, упутио на име проф. др Милорада Дешића, председника Друштва за српски језик и књижевност Србије.

Како је у *Закључку бр. 12.* Одбора за стандардизацију српског језика, у *Картотеци језичких недоумица*, тачка 5, под *Општејезичке недоумице*, такође, сугерисано слично настојање као и професора српског језика у средњој школи, пре свега у Београду, сматрам да би било добро да се на одговарајући начин с тим упознају сви чланови Одбора.

Истовремено, упознајем вас и с чињеницом да на упућени допис нисам добио одговор, иако је, према незваничним информацијама, о томе истина у нешто измењеном светлу, било речи за време "Јануарских дана 2000". Нажалост, због болести, био сам спречен да присуствујем том разговору, а неке одјеке његове прочитао сам у "Просветном прегледу".

Одбор упознајем и са другим могућностима да се поменутој иницијативи да легитимитет. У приручнику за наставнике *Прилози из лингвистике и наставе српског језика*, "Клуб НТ", 2000, у посебном додатку "Проблеми у настави језика – план и тезе", такође истичем потребу да се поменути проблем разматра и да одговор на питања: *Да ли је то добро решење или је то грешка?*

Ради професора и целокупне наставе језика, која је заиста на ниској тачки, или је углавном у средњој школи занемарена, као и озбиљних негативних последица на целокупно изражавање ученика, па и појава елементарне неписмености на свим нивоима школовања, неопходно је хитно, озбиљно и осмишљено, реаговати. Одбор за стандардизацију српског језика има стручне снаге и компетенцију да, у сарадњи с другима, допринесе бољитку. У томе ће имати подршку појединаца заинтересованих за судбину свог језика и национално достојанство. С мртве тачке се, коначно, мора кренути! Чекати – значи даље и дубље тонути!

С поштовањем,

Прилог: 1

ШКОЛСКИ НАДЗОРНИК ЗА
СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
СРЕДЊЕ ШКОЛЕ
Мр Јован Вуксановић

84

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Број: службено
20. 12. 1999. године
Београд

ДРУШТВО ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ СРБИЈЕ

Подружница Београд
(за председника проф. др Милорада Дешића)

11000 Београд
Буре Јакшића 9

Поштовани професоре,

Достављам Вам *Белешку са састанка Градског актива професора српског језика и књижевности*, одржаног 18. 11. 1999. године, на коме су дати предлози за стручно усавршавање наставника и предлози тема за семинар.

Овом приликом Вас обавештавам и о томе да сам у више наврата указивао у Министарству просвете на погрешну праксу и озбиљне последице такве праксе због запостављања наставе језика у средњим школама Београда (посебно се то односи на гимназије). Том приликом сам указао и на потребу да се на посебном семинару или сличном скупу за наставнике у Београду организују стручне расправе о томе да ли треба раздвајати наставу језика и књижевности, односно да се сагледају добра решења или грешке тамо где је та настава и у наставном плану и програму раздвојена (филолошка гимназија). Последњи пут сам писмено се обратио Министарству и надлежнима у њему према хијерархији (начелник, помоћник, министар) 17. маја 1998. године. У низу проблема које сам преточио у тезе и питања - између осталог издвојио сам и проблем који Вам сада износим (доказ: извод из дописа у коме је о том проблему било речи). Одговор на то нисам добио.

Прихватам Вашу разложну примедбу на констатације тачке 5. *Картотеке језичких недоумица* Одбора за стандардизацију српског језика, јул 1999. године, где се у одељку *Општејезичке недоумице*, такође сугерише слично настојање као и залагање колега из праксе да "језичку обуку треба одвојити од књижевноуметничке". Ваша примедба, исказана 17. 12. 1999. године на трећој годишњој седници Одбора, прихватљива је јер не би било погодно да се цела *Картотека* да у форми закључка а да у њој остају и поменуте констатације о раздвајању наставе језика и књижевности у средњој школи, јер о томе треба и други да се изјасне.

Међутим, реченим се не може брисати и одбацити актуелан горући проблем садашњег тренутка наставне праксе. Поготово се не сме брзо (и брзоплето) закључивати или увеличавати и онако можда већ исполитизован и многим непринципијелностима оптерећен проблем.

Сматрам да је на месту предлог наставника из школа да се о свему на миру и припремљено стручно поразговара на семинару (или неком другом скупу). Предлог са поменутог састанка да то буде семинар за професоре српског језика - средње школе у Београду - прихватљив је јер до марта месеца има довољно времена да се све осмисли и припреми за расправу. Ради тога би било пожељно да се о томе изјасни и Управа Друштва за српски језик како бисмо заједнички, у складу са могућностима које имамо на располагању, припремили семинар или неки сличан стручни скуп са темом о којој је било речи, али и другим темама које су дате у *Белешци* коју вам у прилогу достављам. Верујем да ћу бити и писмено обавештен о Вашем мишљењу у вези са предлозима које сам изнео.

С поштовањем,

ШКОЛСКИ НАДЗОРНИК

Мр Јован Вуксановић

Одбору за стандардизацију српског језика
Туре Јакшића 9
11000 Београд

Поштована господо,

Знајући за ваше интересовање за сређивање стања на тржишту рачунарске технологије, којег не може бити ако се ваљано не реши питање кодних распореда, слободан сам да вам упутим поруџи текст под насловом *Норма кодних распореда и сродна питања*, с молбом да тај текст размотре ваше надлежне комисије.

Мени је, наравно, јасно да се тржиште рачунарске технологије не може средити без одговарајућих законских аката. Стога вас молим да Одбор за стандардизацију српског језика, ако се покаже да су моја становишта прихватљива, реши ово питање у сарадњи са надлежним савезним органима (Савезним заводом за стандардизацију и Савезним заводом за информатику).

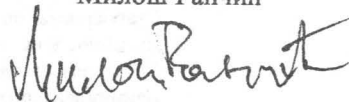
Ја сам апсовент Филолошког факултета у Београду (група за српски језик и књижевност) и рачунарством се павим петнаестак година. Осим тога, хонорарни сам сарадник Института за експерименталну фонетику и патологију говора у Београду, а Савез студената Грађевинског факултета ангажовао ме је на програмском одржавању (одржавању оперативних система) рачунара на Интернету. Надаље, бавим се рачунарском лингвистиком и у том контексту сам направио програм за анализу слоговне структуре текстова на српском језику АФОС. Сарађујем на пројекту „Растко“, који представља средиште представљања српске културе на Интернету. Такође сарађујем са организацијом „Гну“ (GNU) и Задужбином за слободни софтвере, чији је оснивач Масачусетски институт за технологију, с циљем да дам доприноса посрбљавању оперативног система Линукс.

Спреман сам на сарадњу са Одбором за стандардизацију српског језика у његовом оспособљавању за представљање рачунарском свету.

С поштовањем,

У Београду,
24. 12. 2000.

Милош Ранчић

Адреса: Визелска 46, 11211 Београд
Телефони: 722549 (кућа) и 3218592 (Грађевински факултет)
Електронска адреса: millosh@isgf.grf.bg.ac.yu

Норма кодних распореда и сродна питања

САДРЖАЈ

НОРМА КОДНИХ РАСПОРЕДА И СРОДНА ПИТАЊА.....	1
САДРЖАЈ.....	1
ПИСМА.....	2
<i>Кратак преглед токова</i>	2
<i>Минимум стилских обележја српске ћирилице</i>	3
О изгледу слова у данашњој масовној употреби.....	3
Скуп слова углавном стабилне графиције: б, в, з, ђ, ћ, њ, (љ), (њ), (р), (ч).....	4
Скуп стилски повезаних слова нестабилне системске графиције: д, ж, к, л, љ, м, у.....	4
Неусаглашена ћирилска графиција: мала курзивна слова „г“, „п“ и „т“.....	4
О посебним стилским недоследностима.....	5
Неке напомене о сетовима слова.....	5
О КОДНИМ РАСПОРЕДИМА, ТАСТАТУРАМА И НАШИМ ПОТРЕБАМА.....	6
<i>Преглед постојећих кодних распореда</i>	6
Кодни распореди.....	6
Српски језик и кодне стране.....	7
<i>Проблеми пресловавања и њихова решења</i>	7
Проблеми функционалне и стилске графиције српских азбука.....	8
<i>Тастатуре</i>	9
<i>Оперативни системи и кориснички програми за унос и обраду текста</i>	10
Микрософтови Прозори.....	11
Линукс.....	11
<i>Наше потребе и њихова решења</i>	11
Основна ћирилица и латиница.....	12
Ћирилица.....	12
Латиница.....	12
Основни неазбучни знаци (бројеви, реченични и правописни знаци, акценатски знаци итд.).....	12
Акцентована слова.....	13
Ћириличка.....	13
Латиничка.....	13
Скупови научних, културних и осталих знакова за друштвену употребу.....	13
Ћирилице у културној употреби нашег народа.....	13
Савремене словенске ћирилице.....	13
Старосрпска, старословенска и црквенословенска ћирилица.....	14
Латинице у културној употреби нашег народа.....	14
Савремене европске латинице.....	14
Даничићева латиница.....	14
Грчко писмо.....	14
Основни скуп знакова.....	14
Проширени скуп знакова.....	14
Глагољица.....	14
Јеврејско писмо.....	14
О осталим писмима.....	15
ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПИСМА.....	15
РЕШЕЊА.....	16
<i>Кодни распореди</i>	16
<i>Тастатуре</i>	16
<i>Оперативни системи и кориснички програми за унос и обраду текста</i>	16
<i>Преводи</i>	17
ЛИТЕРАТУРА.....	18

ПИСМА

Кратак преглед токова

Почетком коришћења писма један народ улази у своју историју, у писану прошлост. До тада, тај се народ налази у праисторији.

По ономе што је несумњиво дошло до нас, почетак српске историје везује се за стварање сталних насеобина на балканској обали Јадранског мора¹ и латиничко писмо. Почетак историја, дакле, јединствен је за Србе и Хрвате.² У каснијим вековима средиште српског народа прво је примило глагољицу, а потом, до данас, за своје основно писмо прихватило ћирилицу. Од краја 19. века и Туре Даничића, слабије, а од 1945. године све јаче, Срби користе и југословенску латиницу.³ Поред те латинице, Срби и Хрвати су током 19. и 20. века користили тзв. Даничићеву латиницу, коју одликују монограми за слова „љ“, „њ“ и „џ“.

Услед разноликих политичких околности, данас је стање писама које користе Срби у превирању.

Колико зарад идеје о стварању југословенске нације,⁴ толико и због политичког утицаја Запада (пре свега Ватикана) и привлачности западне културе насупротив (из разних разлога произведене) одбојности према средишту словенске културе у Русији — ћирилица је само на папиру основно српско писмо (Република Србија има Закон о службеној употреби језика и писама). Напротив, данас је преовлађујуће писмо Срба наведена југословенска латиница.⁵

Ствар је сложена и кад је типографски изглед у питању. Услед привредног расула, па тиме и немогућности финансирања чак ни битних културних пројеката, у времену наглог развоја рачунарске технологије, савремена припрема за штампу ослања се искључиво на понуђена типографска решења. У масовној употреби понуђена решења су прве половине деведесетих искључиво стизала од америчке фирме Микрософт, а и то тек преко посредника, не у изворном облику. С друге стране, управо те године одликује готово истоветно привредно расуло и у Русији, па те године пролазе у ваљаном типографском изгледу латинице (коју и није било потребно дорађивати графички) и катастрофалном изгледу ћирилице. Такво стање довело је до оправданог става многих аутора изван лингвистичких и типографских токова — да им је боље да дела објављују латиницом, јер знају да ће им књиге и типографски ваљано изгледати.

У другој половини деведесетих година привредно стање у Русији се сређује, па се руска варијанта ћирилице типографски усталује. Нажалост, овај се напредак претвара у увођење додатног хаоса у нашу типографију. Не само да се масовно појављују руске варијанте курзивних малих слова „г“, „п“ и „т“, већ се стварају стилска одступања међу малим словима у нормалу и курзиву „л“ и „љ“, односно „л“, „љ“ и „м“. Питање стилске недоследности слова „к“ и „ж“ у нормалу су решена (о чему ће бити речи нешто ниже), али се унела додатна забуна у то шта је сада „правилније“. Низови слова у масовној употреби с најправилнијим типографским решењима имају, ипак, једну ману: поседују „плеонастично“ мало курзивно „г“.

С краја деведесетих година почели су јасније да се артикулишу захтеви за нормирањем српске ћирилице. Четири су кључна момента у томе: (1) књига Митра Пепшикана *Наша азбука и њене норме* из 1993. године, (2) оснивање Одбора за стандардизацију српског језика при САНУ 1997. године, (3) приступање решавању ових проблема у Друштву информатичара Србије и сарадњи с Одбором, што се током 1998. године остварило у виду предлога који је почетком марта 1999. године објавио Савезни завод за стандардизацију и (4) оснивањем Радне групе за српско писмо на Интернету децембра 1999. године (<http://www.srpsko-pismo.org/>), која електронским путем окупља стручњаке из информатике и

¹ Ово време можемо апроксимовати на шести или седми век после Христа, а простор на данашњу црногорску обалу, Дубровник и Далмацију. За разлику од овог „несумњивог“, постоје индиције да су на просторима Подунавља и северне Италије Словени познавали писмо и око хиљаду година пре Христа, па и раније.

² Јединствен је стога што су племена која су населила тај простор етнички била српска, док се готово сви потомци тих људи данас осећају Хрватима.

³ Колико се језик лингвистички може називати „српскохрватским“ или „српско-хрватским“, толико се латиница не може, јер је у целости и део словеначке културе, иако словеначки језик не користи сва слова те латинице.

⁴ Идеја о стварању југословенске нације на језику се путем политичких притисака остваривала неколиким тежњама: (1) лексичким уједначавањем (познати пример је „тачка и зарез“ насупротив хрватској „точка и зарезу“ а српској „тачки и запети“); (2) писање еквицом; (3) уједначавање изговора фонема „ч“ са „ћ“ и „џ“ са „ж“; и (4) коришћења искључиво латиничног писма.

⁵ Српски језик је званичан у три државна ентитета (не рачунајући СР Југославију као заједничку државу Србије и Црне Горе). Иако је на званичним местима ћирилица често и једино писмо, због потребе за очувањем националног идентитета, само се у Републици Српској ћирилица знатно више користи од латинице. У Црној Гори и Србији ствар је готово обратна.

лингвистике да би се омогућила несметана ћирилична електронска комуникација међу говорницима српског језика.

Данас, на крају 2000. године, стање је боље само утолико што постоје сви неопходни предуслови за приступање озбиљном раду у овој области: (1) артикулисао се одређени број стручних људи који су спремни да раде на овом питању, (2) постоји нормативна окосница, пре свега у делу Митра Пешикана, (3) постоји неопходна правна подлога у виду Одбора за стандардизацију и (4) мада је рано о томе са сигурношћу говорити — и економско и политичко стање у држави се поправљају. Насупрот томе, човек без типографских склоности данас још увек нема могућност да пише ћирилицом правилно (осим ако му се дело не штампа каквом старијом технологијом). Човек који није довољно упућен у рачунаре не може увек ни да прочита неки ћирилички текст на рачунару, нити може бити уверен да ће његова писанија бити ваљано прочитана.⁶

Минимум стилских обележја српске ћирилице

До стварања једног сложенијег и формалнијег рада о минимуму функционалних и стилских обележја писама у информационој и културној употреби Срба, на овом месту ћу покушати да дам преглед најбитнијих спорних особености српске ћирилице.

Најважнија тековина структуралне лингвистике — појам о систему — мора се применити и на писмо. Како је писмо у току свог вишемиленијског развоја добило статус не само изведеног него и самосвојног средства општења — и оно је добило свој стандард, своја функционална и стилска обележја.

Писмо не може потпуно економично да преноси све видове говора, као што и говор мора да се поштапа називима из писма (нпр.: „То је под наводницима било добро.“). Као што писмо не може да пренесе насмејан или уплакан говор а да не каже експлицитно да се неко смеје или да плаче, тако ни говор не може да пренесе курзив или масна слова. То говори да се мора размишљати о посебним лингвистичким обележјима писма.

Две су основне парадигме функционалних обележја писма. Једна је парадигма типова сетова писама, где један сет повезује одређен стил линија и других особености слова и знакова. Тако се разликују типови „Времена“ („Times“), „Хелветика“, „Куријер“ итд. Друга је парадигма унутартипска. Слова једног сета имају своје варијанте према величини, дебљини, укошености и повезаности. По величини, слова се класификују према броју тачака. У традиционалној штампи постојали су сетови слова неколико величина. Данас, захваљујући векторским форматима сетова слова (фонтова) могуће је штампати готово ма којом величином: мале величине су ограничене квалитетом излазног уређаја (штампача, екрана, штампарских машина), а велике величином хартије. Уобичајена величина текста у штампи јесте десет тачака (том величином су исписани и ови редови). По дебљини слова могу бити танка, средња и дебела (с могућим међустањима), по укошености неукошена и укошена (са могућим међустањима и по повезаности „штампана“⁷, „полуписана“ и „писана“⁸). Ове се четири парадигме могу укрупити, мада је плеонастично мешати укошен с полуписаним и писаним стилем.

О изгледу слова у данашњој масовној употреби

Нису сва слова српске ћирилице у данашњој масовној употреби подједнако (не)стабилне графички. Она која у потпуности следе латинички или грчки изглед нису проблематична. Она која следе у потпуности руску ћирилицу углавном су стабилна мада често системски лоше уклопљена, док највећа одступања показују посебно наша слова, па имала она нарочите графичке појединости или не.

Слова се по степену стабилности могу поделити на она са стабилном графичком и она с мање или више нестабилном графичком.

⁶ Како по занимању нисам типограф, а рачунаре доживљавам као оруђе које служи мени (а не ја њему), па тиме тежим ка што брже писању, први примерак овог рада (а сигурно и прву десетину примерака, бар) штампам типографски руском ћирилицом. Истина је да ће исти рад, готово електронски неизмењена облика, бити могуће штампати правилно, данас такво решење не постоји.

⁷ Под наводницима су „штампана“ зато што је свако одштампано слово штампано, док се у обичном говору појам „штампаног“ супротставља појму „писаног“ текста према повезаности слова. Називи су: нормал за „штампана“, курзив за „полуписана“ и букварска за „писана“.

⁸ Посебан стилски облик унутартипске парадигме представљају само варијанте повезаности. Иако један типограф мора посебно водити рачуна и о томе каква ће бити масна, односно укошена слова, то се чини искључиво у сврху бољег изгледа одређеног сета. Не рачунајући тај рад, удебљање и укошење представљају једноставну математичку функцију на нормално слово. С друге стране, полуписана (курзивна) и писана (букварска) слова имају различите линије, па су готово независан сет унутар једног сета слова. Треба, такође, знати да су велика полуписана слова само укошена нормална, док су мала некад изгледом ближа нормалу а некад букварском стилу.

Услед тога што су слова по својој графици мање сложена, што имају упориште у изгледу латиничких слова и/или грчких слова, или зато што у штампи нису често употребљавана, може се утврдити да су следећа слова стабилне графици: (1) сва писана (букварска) слова; (2) у свим осталим облицима слова: а, е, и, ј, о, р, с, х, ц, ч, ш; (3) у нормалу стабилна су слова: г, м, н, п, т, ф, ц.

Другу групу чине слова углавном стабилне графици која повезује полукружна линија, тзв. трбушчић: б, в, з, ђ, ћ, (љ), (њ), (р).

Трећу групу чине слова која углавном имају упориште у руској ћирици. Она чине скуп стилски повезаних слова нестабилне (системске) графици: д, ж, к, л, љ, м, у.

Четврту групу чине мала курзивна и букварска слова „г“, „п“ и „т“, која немају системског упоришта ни у латиници ни у руској ћирици.

Пету групу чине посебне стилске недоследности, које углавном нису глобалне природе, а чине их слова из претходних група. У питању су мала слова у нормалу и курзиву „б“, „д“, „ж“, „у“ и „ц“.

Скуп слова углавном стабилне графици: б, в, з, ђ, ћ, (љ), (њ), (р), (ч)

У групу углавном стабилних слова која чине стилски скуп налазе се: (1) велико слово „б“ у нормалу, (2) велико, мало и мало полуписано слово „в“, (3) све три преостале варијанте слова „з“, (4) слова „ђ“, (5) слова „ћ“ и (6) слова „ч“. Њих одликују већа доња и мања горња полукружна линија. Заједно са њима, придружени су им чланови и слова „љ“ и „њ“ у свим облицима и слово „р“ у нормалу.

Већа полукружна црта истовена је код великих слова „б“ (доле), „в“ (доле), „з“ (доле), „љ“ (доле), „њ“ (доле) и „р“ (горе). Код слова „ђ“ је у једној варијанти иста црта, а у другој следи отвореност (и делимичну сличност линије) слова „ћ“, а доњу црту повија тек испод основне линије. Слова „ћ“ и „ч“ не прате у потпуности ову линију, па ипак спадају у ову врсту слова. Изузев за слова „б“ и „р“ исто важи и за мала слова. Наравно, велике полукружне црте мање су у мањих него у великих слова.

Слова „в“ и „з“⁹ у сва три облика имају једнаке мале горње полукружне црте.

Скуп стилски повезаних слова нестабилне системске графици: д, ж, к, л, љ, м, у

Изузев слова „м“ што је битно само у курзиву, и то само у односу на мала курзивна слова „л“ и „љ“, ово је група наших најспорнијих слова, која ни у старијој типографији нису увек задовољавајуће решена.

Главна особеност ове групе слова (изузев слова „м“) јесте капљица коју треба или да имају сва слова у нормалу или ниједно.¹⁰ При томе, непостојање капљице повлачи и другачији изглед слова „д“, „л“ и „љ“, који је у том случају заснован на грчком слову ламбда („Λ“), за разлику од уобичајеног заснивања изгледа на ћириличком слову „П“.

Неправилно је, дакле, мешати ова два начина, као што се то на један начин чини стварањем сет слова са капљицама на словима „к“, „л“, „љ“ и „у“, а не и на словима „ж“ и „к“, односно на други начин готово супротно.

(Не)постојање капљице повлачи ланчано, преко одређеног изгледа, и изглед малих полуписаних слова „л“, „љ“ и „м“. Тако, у случају да капљица постоји (па је изглед слова „д“, „л“ и „љ“ заснован на слову „п“), мала курзивна слова „л“, „љ“ и „м“ имају незаобљене прелазе међу својим косим линијама, што се може остварити у две варијанте. У случају да капљице не постоје (па су слова „д“, „л“ и „љ“ заснована на изгледу грчке ламбде), прелази међу косим линијама су заобљени.

Неправилно је обратном везивати нормал и курзив, као и мешање две варијанте у случају када капљица постоји.

Неусаглашена ћирилска графика: мала курзивна слова „г“, „п“ и „т“.

На слици 1 приказане су варијанте малих курзивних слова „г“, „п“ и „т“. Укратко, постоје три врсте ових слова и једна неправилна варијанта.

⁹ Ћирилично слово „з“ поседује проблем истоветности са бројем „3“. Ово би свакако графицики требало решити, а можда је најбоље тако што би се за слово „з“ прихватило решење са равном цртом горе.

¹⁰ Слово „л“ нема изражену капљицу, али у нормалу потпуно прати слово „л“, па чак има и криву црту која капљицу наговештава. Мало курзивно „л“ другачијег је постанка (у вези је с малом грчком делтом [„δ“]), па не спада у ову групу.

Прва варијанта је руска (дакле, она што следи латинична курзивна мала слова „и“, „н“ и „м“). Мала полуписана слова „п“ и „т“, у односу на иста та писана, букварска руска слова, иста су као мала полуписана латинична слова „и“ и „м“.

Друга је наша традиционална варијанта у односу на писана слова. Битно је приметити разлику између овог малог курзивног „г“ и наредног. Наше мало полуписано „г“ има за основу латиничко курзивно „и“, односно малу грчку јоту („ι“).

Последња варијанта је предлог Митра Пешикана за уједначен изглед ових слова у ћирилицама. Тако би писана слова изгледала као и до сада, док би штампарски курзив био уједначен. Битно је уочити да та слова јесу заснована на грчким словима пи („π“) и тау („τ“), али да ћирилично „п“ и „т“ нису идентична овим грчким словима. Јер, особеност грчких малих слова јесте да имају функцију писаних слова (грчка азбука не познаје букварски, писани стил), па су више заобљена него што је курзив.

О посебним стилским недоследностима

Ове се недоследности углавном јављају услед неразумевња разлике између полуписане и писане варијанте.

Испрва, писало се искључиво великим словима. Потом су створена, ради бржег писања, мала, док су велика остала за сврху посебног наглашавања (почетно слово реченице, личног имена, имена уопште у немачком језику нпр., наслова итд.). Пошто је економија писања захтевала природнији и повезанији облик, настали су брзописи, тј. писана слова (односно, букварски стил).

Претходно је „природна“ историја стварања писаног стила. Полуписани стил није настао из потребе за бржим писањем, већ као посебан стилски облик за истицање текста. Тако он има црте писане варијанте, али и доследност традицији и систему штампање.

У том смислу треба гледати и двојне варијанте неких малих штампаних и полуписаних слова: „б“, „д“, „ж“, „у“ и „п“.

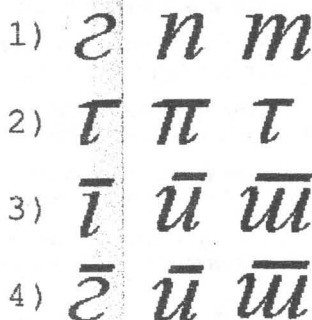
Варијанта малог (и штампаног и полуписаног) слова „б“ са горњом кривом цртом која почиње из средишта круга (тј. са десне стране) настала је под утицајем писаног стила. Правилна је варијанта у којој та линија почиње са леве стране. Слично важи и за остала наведена мала слова. Мало слово „д“ се везује и у нормалу и у курзиву за грчку малу дeltu („δ“), а не за свој писани облик и мало латинично „t“. Слово „у“ има своје посебне облике о којима је раније било речи, а не везује се за свој писани облик, тј. латиничко ипсилон. Слово „п“ се, такође, не везује за свој писани облик. Слово „ж“ се једино у букварском, писаном стилу не везује за слово „к“. У свим осталим облицима слово „ж“ изгледа као једно обично слово „к“ и једно пресликано у огледалу.

Неке напомене о сетовима слова

Сетови слова на рачунару зову се фонтовима. Унутрашње особености фонта зависе од оперативног система и програма који их користи. Ипак, по одређеним функционалним (значи, не уопште графичким) особинама фонтови се могу груписати. Прву осу чини опозиција тачкасти—векторски, а другу непропорционални—пропорционални.

Примери за тачкасте фонтове јесу они које користе старији оперативни системи и режим рада под терминалом (DOS, Линукс конзола, конзола Микрософтових Прозора итд.), као и системски фонтови окружења Икс прозор под различитим оперативним системима који личе на Јуникс. Основна њихова особина јесте да су састављени од одређеног броја тачака и да се не дају повећавати или смањивати.

Векторски фонтови су они који се могу математичком функцијом увећавати без губитка на изгледу слова. За разлику од тачкастих, они су састављени од линија, па је могуће такву математичку функцију извести. Примери за те фонтове су „тип 1“ произвођача Адоб, „тачни тип“ произвођача Микрософт и Метафонт пакет Доналда Кнута. Проблем са прве две врсте је у томе што не поштују

Слика 1: Мала курзивна слова „и“, „п“ и „т“: 1) руска варијанта, 2) варијанта коју је предложио Митар Пешикан, 3) традиционална варијанта и 4) варијанта са „плеонастичним“ словом „и“, која се често среће у нашим сетовима слова. Засновано на сету слова Times New Roman, произвођач Монотип кооперација.

типографске детаље,¹¹ док Метафонт пакет иде искључиво уз TeX програм који није широко прихваћен (за разлику од Микрософтове Речи, коју готово сваки власник рачунара има).

И тачкасти и векторски фонтови могу бити пропорционални или непропорционални. Ова особина односи се на ширину слова. Код непропорционалних фонтова слова су увек исте ширине, док се код пропорционалних ширина природно мења (тако је, нпр., слово „ж“ шире од слова „к“). Непропорционални су тачкасти фонтови за терминалски режим рада, док се они које користи Икс прозор деле на пропорционалне (Times, Helvetica) и непропорционалне (Fixed). Непропорционални векторски фонтови су нпр. Courier New Монотип корпорације и Lucida Console произвођача Bigelow & Holmes Inc., док су пропорционални нпр. Times New Roman, Arial (Монотип корпорација) и Verdana (Микрософт).

О КОДНИМ РАСПОРЕДИМА, ТАСТАТУРАМА И НАШИМ ПОТРЕБАМА

Један друштвеник се може наћи у поприличној збрци кад дође у додир с принципима представљања знакова и писама на рачунару. Још када покуша да то некако формално сложи, настаје прави хаос.

Отприлике, треба разликовати три појма: (1) писмо, у филолошком значењу те речи, (2) знак (код) с кодним распоредом, што представља одређени функционални скуп договорених знакова, без обзира на изглед и функцију датих знакова „ван рачунара“ и (3) изглед знакова, тј. изглед писама (фонт), што представља конкретну реализацију неког кодног распореда и његову везу с писмом у основном значењу.

Преглед постојећих кодних распореда

Кодни распореди

Кодни распоред је по својој бити ствар стручног и политичког договора одређене групе људи. Тиме представља норму по којој људи могу општити путем рачунара.

Технички најважнија разлика између кодних распореда јесте у колико бита неки од њих стаје (тј. колико знакова има у одређеном кодном распореду, гледано путем експонента броја два). Тако су први кодни распореди били седмобитни, што значи да су садржали 128 знакова (од којих нису сви видљиви). Данашњи кодни распореди махом су осмобитни (значи, 256 знакова), док полако у употребу улазе и шеснаестобитни, односно кодни распореди са више од шеснаест бита, тј. вишебајтни (један бајт је осам бита).

Историја савремених кодних распореда почиње 1968. године, када је Национални институт за стандарде Сједињених Америчких Држава (ANSI) донео *привремени* кодни стандард назван Амерички стандардни код за размену информација (ASCII, /'aski:/, /аски/). Тај је стандард, ето, остао привремен до данас. Њега је 1972. године ISO прогласио званичним међународним стандардом (ISO 646), а осамдесетих година су почели су се појављивати национални стандарди засновани на ASCII кодном распореду, који место ређих ASCII знакова поседују специфичне знаке датих националних писама. Међу двадесетак седмобитних националних кодних стандарда налазе се и три наша: JUS I.B1.001 (српска, хрватска и словеначка латиница), JUS I.B1.002 (српска ћирилица) и JUS I.B1.003 (македонска ћирилица). Прва два стандарда су и данас у масовној употреби у нашој земљи, а познатија су као YUSCII /јуски/ (оба) или YUSCII за латинички, а SRPSCII /српски/ за ћирилички.

Треба рећи да данас првих седам бита у свим кодним распоредима представља управо ASCII кодна страна. Једини шире прихваћени кодни стандард који не поштује ASCII јесте IBM-ов EBCDIC (Проширени бинарно кодирани децимални информациони код), који је осмобитног карактера.

Следеће раздобље у развоју кодних распореда представљају осмобитни кодни распореди. Захваљујући спорости међународних организација, а из потребе за проширивањем скупа знакова, почетком осамдесетих година створен је прави хаос у кодним распоредима. Микрософт и IBM су направили свој први стандард: CP 437, који је по садржају знакова налик данас познатим страницама CP 850, CP 1250 и ISO 8859-1. Следиле су: латиничка за централну и источну Европу (CP 852), једна ћириличка (CP 855), друга (CP 866), па трећа (CP 878), при чему је само прва код нас употребљива; па за грчки (CP 737), португалски (CP 860), турски (CP 857)... Уз неке измене, ове странице су, потом, прилагођене Микрософтовим Прозорима; осмице и седмице на почетку заменила је дванаестица... Ћирилична страна, која се и данас највише користи у свету, јесте CP 1251.

¹¹ Ширина повлаке, дуге црте („—“), на малим величинама слова (око десет тачака) износи две ширине броја нула („0“), док се увећавањем слова сужава да би на великим (око педесет тачака и више) износила ширину једне нуле. „тип 1“ и „тачни тип“ не поштују ову особеност.

Средином осамдесетих година Европско удружење произвођача рачунара (ЕСМА) направило је скуп осмобитних кодних страна данас познатих као ISO 8859 (иза чега следи цртица, па број од 0 до 15), што је озваничила ISO. Тако је словенска ћириличка страна добила број 5, а латиничка за средњу и источну Европу број 2.

На основу стандарда ISO 8859, организација Јуникод конзорцијум 1991. године озваничила је пројекат стварања једног кодног распореда који би садржао слова/знакове свих писама и свих стручних скупова знакова. Исте године ISO је озваничила овај кодни стандард као ISO/IEC 10646 (10000 + 646, званични број ASCII стандарда). За такав пројекат је испрва одређено 16 бита, тј. два бајта (65536 знакова), али се данас ради о три, односно четири бајта. Овај стандард, иако по својој природи решава све проблеме многојезичног света, није у потпуности прихваћен — што због своје гломазности, што због потребе да се постојећи програми из сржи промене.

Српски језик и кодне стране

У односу на српски језик, стање би се могло свести на следеће:

Највећи проблем српског језика у овом питању јесте коришћење седмобитних JUS I.B1.001 и JUS I.B1.002 у корисничким програмима. IBM-ов EBCDIC кодни стандард данас готово нико не користи, сваки други подразумева ASCII страну у првих седам бита (мада, и да је ко још користи, у овом случају не би било од неке помоћи). Коришћење фонтова у овим кодним распоредима представља солидан проблем за све могуће надоградње.

Осмобитни кодни распореди решавају само најелементарније потребе наше културе. Ови кодни распореди не задовољавају ни минималне штампарске потребе: није могуће написати наше акценатске знаке. За ове потребе се користе посебни фонтови, какве је направио Владо Ђукановић за електронско уношење Речника САНУ.

Док се примена Јуникод стандарда не омасови, текстове на српском језику требало би писати и чувати у ћириличком облику, а у зависности од потребе преводити али не у латинички. Јер, латиница није, за разлику од ћирилице, једнозначна: слова 'љ', 'њ' и 'џ' могу бити исто тако и комбинације слова 'л'+ј', 'н'+ј' и 'д'+ж'. Јуникод теоријски подржава диграмске карактере, али их у пракси једино фонт Lucida Sans Unicode садржи.

Поред тога, транслитератори могу успешно да преводити текст са енглеским и српским само ако је текст написан ћирилицом. Ако се покуша превести наша латиница уз какву другу латиницу, и туђа ће се латиница превести у ћирилицу.

Под Микрософтовим Прозорима могуће је користити ваљано само CP 1250 и CP 1251 кодни распоред. Под Линуксом је могуће користити и ове, али је подршка за ISO 8859-2 и ISO 8859-5 кодне распореди боља.

Коришћењем транслитератора могућ је успешан и ефикасан рад на српском језику помоћу рачунара. За сада не постоји јединствено решење и мора се прибегавати различитим помоћним решењима. Ове странице на Растку и имају за циљ да вас у та решења упуте.

Проблеми пресловљавања и њихова решења

Једна од значајних предности рачунара у односу на традиционалну штампу и писаћу машину, посебно везана за двоазбучни српски језик, јесте могућност транслитерације, пресловљавања, из једног писма у друго. За потребу једноазбучне штампе више није неопходно прекуцавање текста, већ једноставно извршење програма,¹² а понекад и још једноставнија замена фонта.¹³

¹² У ову сврху могу се, на различите начине, употребити програми „unisd“ (који се може наћи на Мрежној адреси <http://www.spsko-pismo.org/>) и „YUCC“ (који се може наћи на Мрежној адреси http://members.xoom.com/_XOOM/graff_art/freetools/msoffice/yucc.html). Програм „YUCC“ користи се из Микрософтове Речи. Много већи избор и програмабилност доноси програм „unisd“ Владе Кешела (његова електронска адреса је vkeselj@uwaterloo.ca), с тим што не може да ради са листовима Микрософтове речи, већ мења глобално листове написане у обичном текстуалном облику (са наставком „.txt“) или у хипертекст језику за означавање (са наставком „.html“). Ипак, програм „unisd“ се и даље развија. Треба поменути и да ИСГФ тим (<http://isgf.grf.bg.ac.yu/isgf/>), у сарадњи са пројектом Растко (<http://www.rastko.org.yu/>), развија сложенији програм Методије, за употребу у окружењу Микрософтове Речи, који поседује елементе претраге по језицима за означавање.

¹³ Ћирилички кодни распоред JUS I.B1.003-S (тј. ISO IR-146) и латинички JUS I.B1.002 (тј. ISO IR-141) готово су у потпуности транслитерарни са становишта српског језика. Тако је могуће, уз извесне преправке, само заменити фонт у једном кодном распореду за фонт у другом и добити прелаз из једног писма у друго.

Ово је, ипак, решење за ограничену количину текста. Проблеми који се јављају у процесу преловљавања сложени су до те мере, да их рачунари у процесу са високим степеном аутоматизације могу само делимично решити.

Проблеми функционалне и стилске графије српских азбука

Ови се проблеми могу поделити на четири групе (преко оних описаних у првом поглављу): (1) проблем неједнозначности традиционалне¹⁴ латинице; (2) проблем општости латиничког писма; (3) проблем односа верзала и капитале; и (4) проблем дијакритика у Даничићевој латиници.

1) Проблем с највећим последицама по ваљаност преловљавања представља неједнозначност традиционалне латинице. Комбинације латиничких слова „д“ + „ј“, „н“ + „ј“ и „д“ + „ж“ не морају увек одговарати фонемама „љ“, „њ“ и „џ“.

Ствар је најједноставнија, мада не и потпуно решива, када је у питању комбинација „д“ + „ј“. И старије и ијекавско јотовање дало је на споју ова два гласника палатал „љ“. Једино у посебним случајевима транскрипције нпр. словеначких имена (као што је, нпр., име града Љубљане /љубљјана/) или ретких личних имена, ова се комбинација јавља двофонемски. Опет, на већим количинама текста није упутно вршити потпуно преловљавање.

И поред тога што је за српски језик неприродан спој гласова „н“ и „ј“, речи латинског порекла као што су „конјукција“, „конјугација“ и сл. у хиперкоректном изговору и Правпису изричито се захтева изговор/испис у два гласа, односно два слова — па био испис латиницом или ћирилицом. (Свакако, и овај је спој у оба јотовања два палатала, па изворно српске речи са двофонемским обликом не постоје; чиме број проблематичних речи остаје на минимуму.) У случају да је текст поетског карактера углавном није потребно водити рачуна о томе налазе ли се на том месту две фонеме или не. У случају да се ради чак и о новинском језику — неопходно је.

Најнезгоднија комбинација, али, на срећу, не одвећ честа, јеста комбинација слова „д“ и „ж“. Главна тешкоћа се састоји у томе што је комбинација фонема „д“ и „ж“ знатно чешћа од фонеме „џ“ у српском језику. Фонема „д“ се изворно у српском језику јавља искључиво као алофонска реализација фонема „ч“ („убеник“, „отаџбина“)¹⁵, док је своје место захваљујући данас готово изумрлим турцизмима, а потпору у систему (као што је могу наћи нпр. звучне варијанте фонема „џ“ и „х“) и именима енглеског порекла (која, опет, системски нису значајна, за разлику од појаве дифтонга¹⁶ под утицајем енглеског језика, такође). Сваки се текст мора проверити за овај случај.

На срећу, учесталост ових скупова и фонема обрнуто је сразмерна учесталости двофонемских вредности: „љ“ је најчешће (историјски, чешће је „н“ било назализатор претходног самогласника него што је „л“ прелазило у „у“, односно „о“), док је учесталост латиничког споја „д“ + „ж“ тек нешто већа од релативно ретке појаве изведеница са префиксима „пред-“, „под-“, „над-“ и сл. и речи која почиње фонемом „ж“.¹⁷

¹⁴ Назив „традиционална латиница“ супротстављам називу „Даничићева латиница“.

¹⁵ У том смислу њен се легитимитет своди на легитимитет офонемљавања алофонске реализације фонеме „ц“ („дз“, „с“); ако се потоња транскрибује историјски са „з“, односно фонетски са „дз“, то би исто и за фонему „ц“ могло да важи (са „ж“, односно „џ“).

¹⁶ У фонолошки систем српског језика лагано су се увукли дифтонзи под утицајем латинског, грчког и енглеског језика, што тренутно стање чини сличним оним када су из словенског, односно српског нестајали назални самогласници, тј. глас „јат“. Латински и грчки језик су утицали готово неприметно путем уношења већег броја речи са „ј“ у крајњем неслоготворном делу слога, углавном уз самогласник „а“ — чинећи дифтонг /ai/. (Историјски, српски језик познаје фонему „ј“ искључиво као почетну у слогу, иза које следи самогласник, што доказује и првобитна графија са „прејетованим“ самогласницима и без самосталног знака. Постојање два слова за фонему „и“ друге је природе, идентичне постојању два слова за фонему „о“: покушају потпуне транспарентности грчке и словенске азбуке, односно заблуде о транспарентности фонолошких система ова два тадашња језика.

Иза тога следиле су још драстичније појаве: одустајање од монофтонгне транскрипције енглеског дифтонга /en/ („трелејбус“ према „Шекспир“) и форсирање хиперкоректне суфиксације придева са /ni/ дифтонгом („индијски“ према Белићевом „индиски“). Колико су махом експресивни дифтонзи /ai/ и /oi/ природни српском језику (за експресивну употребу) због велике разлике у артикулацији суседних фонема (па је питање постоје ли ту дифтонзи или је у питању спој самогласника и сугласника), толико приближена артикулација ствара прави дифтонг. (А приметан је и природни отпор говорника у честом монофтонгом изговору.) Тако је стање довело до данас све чешћег дифтонга /ou/ (најпознатији пример је реч „Виндоуз“). Јавно, путем овакве транскрипције, и скривено, путем изворног исписа енглеских речи, дифтонзима се даје употребни легитимитет, а тиме се непосредно руши фонолошки систем српског језика.

¹⁷ Ствари се изузетно компликује не само за преловљавање у ћирилицу, већ и за свођење текста на стандардну латиницу, у случају да се за фонему /љ/ користи скуп „д“ + „ј“. Фонема /љ/ није одвећ честа (мада знатно чешћа од фонема /и/ и /ф/), али је скуп „д“ + „ј“ готово једнако чест ако не и чешћи. Преко тога, постоје и нерешиве хомографије: „дјетић“ и „ђетић“ нпр., где постоји и секундарна семантичка разлика.

2) Проблем општosti латиничког писма¹⁸ показује се, на другачији начин, истолико сложен проблем колико претходни. Ма којим кодним распоредом и ма којом варијантом јатинице (једнозначном Даничићевом или неједнозначном традиционалном) 22 знака од 27, односно 30 напих — представљају општи латинички фонд, па ће рачунар пресловити, поред текста на српском, и текст написан на неком другом језику.

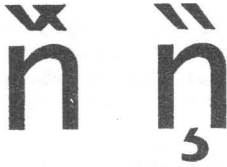
С формалног становишта, унутар једноставног текстуалног записа, овај је проблем нерешив. Једина могућност у овом случају (за једноставни текстуални запис) јесте да се текст на српском пише ћирилицом, а да се за енглески језик користи латиница. Тиме је једнозначно решено шта је написано на српском а шта није. А за потребе латиничне штампе могуће је пресловити ћирилицу у латиницу (в. слику 21, пресловљен латинички текст).

3) Проблем односа верзала и капитале јесте један ситнији и решив проблем пресловљавања ћирилице у латиницу, као и самог латиничког писања.

Неопходно је разликовати два појма: (1) верзал, велико слово и (2) капиталу, насловна велика слова. Углавном, ови проблеми није видни, па их није ни неопходно разликовати, осим ако дотични текст није намењен (формалној) лингвистичкој обради.

Проблем се јавља код латиничких диграма („lj“, „nj“ и „dž“). Једини правилни облик верзала ових диграма јесте онај у коме је прво слово велико, а друго мало. Само у случају када је у питању насловни текст састављен од великих слова, правилно је да и друго слово буде велико.

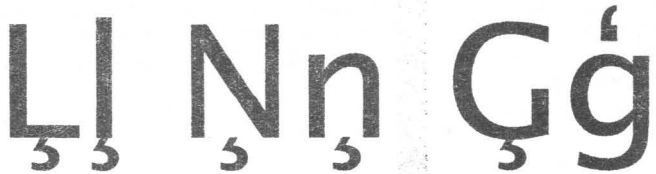
Слика 2: Даничићева и летонска варијанта малог латиничког слова „њ“ са краткосилазним акцентом (видна је лоша уклопљеност у првом случају).

Када је пресловљавање у питању, потребно је свако од датих ћириличких слова пресловити у верзал (не у капиталу). С друге стране, како латиничке, тако и ћириличне наслове треба писати уобичајено, с великим словима само где им је место по Правопису, док насловна велика слова треба посебно одредити у језику за означавање, односно у програму за унос и обраду текста.

4) Може се учинити да је решење у томе да с традиционалне латинице пређемо на Даничићеву. Али, и она поседује један стилски проблем: изнад слова „њ“ није могуће поставити акценат¹⁹ (в. слику 2) који ће стилски прихватљиво изгледати.

Решење које захтева измену графије могло би да буде преузимање варијанте из летонске азбуке (слика 3), чиме би се скуп нама потребних знакова ограничио на тзв. централно и источноевропски латинички скуп подржан у свим скуповима осмобитних кодних распореда (за разлику од досадашње потребе за скупом знакова „Latin Extended B“ из Јуникода).

Слика 3: Летонски облик као могућа замена за Даничићев.

Тастатуре

Проблем тастатура раслојава се на две групе.

Прву чини изглед саме тастатуре као уређаја. У ту сврху је неопходно наметнути увозницима и могућим произвођачима правна решења по којима је обавезно на нашем тржишту пласирати тастатуре које су у складу с стандардом.²⁰

¹⁸ Проблем општости латиничког писма могао би, не без ироније, да се сведе на констатацију „и енглески језик се пише латиницом!“. И ћирилицом пишу други народи другим језицима, али, уместо задржавања оригинала ми (све ређе) транскрибујемо, односно (све чешће) узимамо енглеску транскрипцију (или транслитерацију).

¹⁹ Фонема (гласник) „њ“ припада скупу дистрибутивно слоготворних фонема. За разлику од слоготворног „р“, које је историјски слоготворно, па и слоготворних „л“ и „н“, који су ушли у наш језик путем туђица; гласници „љ“ и „њ“ потенцијално су слоготворни. Окационализми „шкљ“ и „жњ“ су пример за тај „увозни“ потенцијал.

Увођење писаћих машина у нашу земљу догодило се у време везаности наше културе за немачку (аустројску, пре свега). Што због тога што је готово све до краја 19. века центар српске културе био у Војводини, што због везаности самог Вука Караџића за Беч — основна техничка решења преузета су од Немаца.

Тако се места слова „з“ и „ипсилон“ на тастатурама мењају, као и одређени број „виших“ знакова у горњем реду тастатуре. Свакако, ту је и 30, односно 27 наших знакова наспрам 26 енглеских.

наводници: полунаводници:

а)	"текст"	'текст'
б)	“текст”	‘текст’
в)	„текст“	,текст’
г)	„текст“	,текст‘
д)	»текст«	»текст«
ђ)	«текст»	«текст»

Слика 4: Различити типови наводника и полунаводника: 1) наводници: (а) једнообразни, (б) облик са горњим наводницима, (в) први наш облик са изводником, (г) други наш облик са обрнутим изводником, (д) облик веће-мање, (ђ) облик мање-веће; 2) полунаводници: (а) једнообразни, (б) облик са горњим полунаводницима, (в) први наш облик са полуживотником, (г) други наш облик са обрнутим полуживотником, (д) облик веће-мање, (ђ) облик мање-веће.

Пешикана и применио под оперативним системом Линукс, на месту латиничког ипсилон доноси ћирилично „ђ“, док „ж“ смешта на место са старијих писаћих машина.

Код Микрософтових тастатура постоји још и проблем наводника.

Постоји пет типова наводника (слика 4) с којима се данас срећемо и толико типова полунаводника. По три су заснована на изгледу запета а по два на изгледу знакова веће и мање. Правилни облици напона наводника јесу под (в) и (г). Једино у случају да је скучен број знакова (као што је случај у седмобитним и осмобитним кодним распоредима), допуштено је користити једнообразне (а) наводнике.

У складу са стилским уклапањем и читљивошћу, за наводнике се препоручује²¹ варијанта под (г), док се за полунаводнике препоручује једнообразни облик (а). Нечитљивост у случају да и полунаводници имају облик под (г) може се приметити приликом спајања полунаводника с наводницима.

Кад је унос текста на рачунару у питању, срећемо се са три облика наводника (а, б и д) и два полунаводника (а и б), при чему је само један облик полунаводника правилан (а), па се може користити и у штампани. То не значи да знакови нама потребни не постоје у кодним распоредима, већ значи само да нису повезани на тастатурама како ваља.

Оперативни системи и кориснички програми за унос и обраду текста

Неопходно је да наша држава донесе минимум регулативе у области коришћења рачунара за унос и обраду текста, као и осталих облика података. У овом делу даћу кратак преглед данашњег стања.

Сведено на један општи ниво, у посао прилагођавања српском језику оперативних система и програма за унос и обраду текста мора се укључити већи број релевантних стручњака из области лингвистике, рачунарства и типографије.

²⁰ Пример за овакво решење јесте понашање компаније ИВМ, која у потпуности поштује потписан уговор с нашом Владом, па и за све претходне године на наше тржиште доноси тастатуре које су у складу с нашом нормом.

²¹ У питању је усмена препорука Миљка Ковачевића. Овај проблем је код нас званично и даље отворен, па се очекује дефинитивно нормативно решење.

Типичан пример за нашу традиционалну (званичну) тастатуру јесте ИВМ-ов уређај, односно Микрософтово програмско решење за Прозоре 95, 98, 2000, NT 4 и Миленијум. Проблем са овом тастатуром јесте — што то није српска тастатура, већ општа ћириличка тастатура СФРЈ. Пристиском на тастере „“ и „““, односно „“ и „““ добијају се македонска слова „ѓ“ и „ќ“, док на месту ипсилонна на латиничкој, на ћириличкој постоји македонско „лз“ („ѕ“). Како више не живимо у једној земљи, нема ни потребе да подржавамо македонски језик (који има своју засебну тастатуру).

Друго решење, које сам направко према предлогу Митра

Микрософтови Прозори

Овај оперативни систем задовољава минимум потреба српског језика. Ипак, постоје сложени проблеми на системском нивоу. Није могуће (на системском нивоу) користити одједном нашу ћирилицу и латиницу. Често ни датум (тј. име дана и месеца) није могуће прочитати ако системски нисте одредили да користите искључиво ћирилицу као додатно писмо.

Од програма, тек пакет Микрософтов Уред 2000 углавном доноси могућност несметаног ћириличног писања кроз све његове програме. До тада је једино програм из раније верзије тог пакета (Микрософтов Уред 97) Микрософтова Реч 97 то омогућавала.

Програми које није направио Микрософт углавном превале Јуникод у осмобитне кодне распореде, па често писање ћирилице у њима представља солидан проблем. Испис написане ћирилице мањи је проблем за интерпретацију.

Ова област је, ипак, до те мере сложена, да захтева посебну студију с темом: Који програми подржавају и на који начин правилно писање српским писмима.

Линукс

За разлику од Микрософтових Прозора, Линукс, као и остали оперативни системи који личе на Јуникод, по својој концепцији нису били окренути што једноставнијем коришћењу, већ што квалитетнијем. Такав је приступ довео до тога да корисник не мора видети да пише ћирилицом, али ће и поред тога имати изузетно квалитетан излаз на штампачу, односно у слици која се програмски генерише (и коју није могуће мењати текстуално).

Тек се од половине 1999. године Линукс почео знатније окретати кориснику. Данас, у оквиру онога што се ради у незваничном пројекту Српског Линукса, готово да се у потпуности овладао могућношћу да обичан корисник може користити наша писма (пре свега ћирилицу) на задовољавајући начин.

Ипак, још доста тога потребно је да се на системском нивоу Линукса уради не би ли вишејезични, па тако и српски ћирилички и латинички испис био у потпуности доступан крајњем кориснику.

Програми под оперативним системом Линукс на различите начине решавају проблеме примене различитих језика. Углавном се тежи да то буде по званичним стандардима (ISO и Јуникод), али програмска примена, захваљујући отворености Линукса, толико је разноврсна, да је неопходно да тим стручњацима решава сваки проблем појединачно. У будућности, када Јуникод буде био у потпуности примењен и на Линуксу (што ће се догодити можда и у току наредне године), неће више тако компликовано бити стварање подршке за одређени језик.

Треба издвојити програм TeX, који већ пар деценија у потпуности подржава све наше језичке потребе. Једини проблем је у томе што програм, чак и у својим облицима усмереним кориснику (LaTeX и L^AT_EX), није ни приближно тако удобан за коришћење, као што је то нпр. Микрософтова Реч.

И ова област, дакако, захтева једну сложенију студију.

Наше потребе и њихова решења

Наше азбучне и знаковне потребе могу се поделити на следеће групе (по важности):

- 1) Основна ћирилица и латиница.
 - 1.1.) Ћирилица.
 - 1.2.) Латиница.
- 2) Основни неазбучни знаци (бројеви, реченични и правописни знаци, акценатски знаци итд.).
- 3) Акцентована слова.
 - 3.1.) Ћириличка.
 - 3.2.) Латиничка.
- 4) Скупови научних, културних и осталих знакова за друштвену употребу.
- 5) Ћирилице у културној употреби нашег народа.
 - 5.1.) Савремене словенске ћирилице.
 - 5.2.) Старосрпска и старословенска ћирилица.
- 6) Латинице у културној употреби нашег народа.
 - 6.1.) Савремене европске латинице.
 - 6.2.) Историјски коришћене латинице (као што је Даничићева латиница).
- 7) Грчко писмо.

- 7.1.) Основни скуп знакова.
 7.2.) Проширени скуп знакова.
 8) Глагољица.
 8.1.) Обла.
 8.2.) Углата.
 9) Јеврејско писмо.

97

Следи детаљан опис односа наших потреба према постојећим кодним распоредима.

Основна ћирилица и латиница

У ову групу спадају основна слова наших азбука. Конкретно везано за представљање слова на рачунару, наша латиница подразумева и једнокарактерне диграме за слова „љ“, „њ“ и „џ“.

Ћирилица

Основна слова наше ћирилице подржана су у већини кодних распореда.

Седмобитни кодни распоред који подржава нашу ћирилицу јесте JUS I.B1.003-S, који се као интернационални стандард зове и ISO IR-146. Постоје још два седмобитна ћириличка кодна распореда, који су некад били у широј употреби, али они подржавају само руску ћирилицу. У питању су кодни распореди KOI и KOI 7.

Особеност осмобитних кодних стандарда јесте стварање већег броја различитих који истом служе. Тако постоји већи број осмобитних кодних распореда који подржавају нашу ћирилицу: ISO 8859-5, CP 855, CP 870, CP 1251, KOI 8 European, KOI 8 Unified и Mac Cyrillic. Руски ћирилички осмобитни кодни распореди који не подржавају српску ћирилицу јесу: CP 866, KOI 8a, KOI 8b, као и низ KOI 8 кодних распореда којима се служе различити народи са простора бившег Совјетског Савеза.

Наша основна ћирилица спада у основни скуп ћириличких знакова Јуникода.

Латиница

С латиницом ствари стоје мало сложеније. Разлог за то је њена неједнозначност. Доскора смо морали себе прилагођавати рачунарима. Морали смо писати онако како нам уске могућности наметнутих америчких стандарда допуштају. Сада то више није потребно; напротив, рачунари се прилагођавају људима. У том смислу немамо ни националног ни научног права да одустанемо од једнокарактерних латиничких диграма за „љ“, „њ“ и „џ“ као основног дела нашег латиничког писма. Ситни проблеми који се јављају приликом коришћења латинице са овим знаковима много су мањи од оних који се јављају приликом коришћења тог писма без њих.

У овом смислу једино Јуникод подржава нашу латиницу. Остали, седмобитни и осмобитни кодни распореди не подржавају је у потпуности, већ се за диграме морају користити два карактера.

Седмобитни кодни распоред који делимично покрива наше латиничке потребе јесте JUS I.B1.002, односно ISO IR-141.

Осмобитни кодни распореди који делимично покривају наше латиничке потребе јесу: ISO 8859-2, CP 852, CP 880, CP 1250 итд.

Основни неазбучни знаци (бројеви, реченични и правописни знаци, акценатски знаци итд.)

У ову групу знакова иду они неазбучни знаци који се налазе у Јуникод скуповима: C0 Controls and Basic Latin, C1 Controls and Latin-1 Supplement, Diacritical Marks, General Punctations, Currency Symbols и Number Forms. Сви нама потребни знакови (осим краткосилазног акцента и можда дугосилазног) представљају општи скуп знакова европске цивилизације. Зато је потребно само следити оно што међународне институције усвоје и реализују кроз Јуникод.

Осим најосновнијих знакова, као што су бројеви и основни реченични и правописни знаци, ове знакове није могуће користити у седмобитним и осмобитним кодним распоредима. Зато се користе вишекарактерне замене (рецимо, пишу се три тачке уместо знака за три тачке, пишу се велика латиничка слова уместо римских бројева, користи се један облик црте уместо бар три различите по ширини итд.), што није добро ни стилски ни формално, а прихватљиво је једино ако није могуће друкчије.

Акцентована слова

Типографска правила поседују нешто већи стандард него функционална лингвистичка (и осталих наука). Као што је раније речено, осим програмског пакета TeX, ниједан други не омогућава „паметне“ измене изгледа слова. Ово је посебно важно код акценатских знакова.

Тако постоје два типична примера: први је тај што је акценат изнад великих слова и на већој висини и сам по себи већи од акценатског знака над малим словом. Други се тиче акцентованог малог латиничког слова „и“, које нема тачку, већ акценат стилски тачку надомешћује.

Треба напоменути да постоји одређени број знакова који надомешћује латинички скуп акцентованих знакова (углавном су у питању самогласници с краткоузлазним и дугоузлазним акцентом, као и генитивска дужина над словом „а“), али да то не задовољава наше потребе.

У нашем језику постоји пет самогласника и шест дистрибутивно слоготворних фонема. Поред тога, за потребе транскрипције наших дијалеката неопходни су и акцентовани полугласници, односно знак „птва“. За слово „а“ је потребно имати и облик с генитивском дужином.

Ћириличка

За ћирилицу је, дакле, потребно:

$$2 * (6 * [a + 5 * ([e, и, о, у, њ, њ, р, л, њ, м, н, њ])]) = 132 \text{ додатна знака.}$$

На слици 30 представљен је скуп потребних ћириличких слова.

Латиничка

За латиницу је, пошто постоји по три облика слова „љ“ и „њ“, потребно је нешто више додатних слова:

$$3 * ([l, n]) + 2 * (6 * [a] + 5 * ([e, i, o, u, x, y, r, l, m, n])) = 142 \text{ додатна знака.}$$

На слици 31 представљен је скуп потребних латиничких слова. (Латиничка слова „х“ и „у“ узета су место тврдог и меког полугласника.)

Скупови научних, културних и осталих знакова за друштвену употребу

У ову додатну групу спадају знакови из следећих Јуникод скупова: IPA Extensions, Spacing Modifier Letters, Superscripts and Subscripts, Combining Marks and Symbols, Letterlike Symbols, Arrows, Mathematical Operators, Miscellaneous Technical, Control Pictures, Optical Character Recognition, Enclosed Alphanumerics, Box Drawing, Block Elements, Geometric Shapes, Miscellaneous Symbols, Dingbats, Braille Patterns, Alphabetic Presentation Forms и Small Form Variants. У Јуникоду 3.1 постоје још и следећи посебни скупови симбола који би могли бити од интереса за нашу норму: (1) византијски музички симболи, (2) савремени музички симболи и (3) додатни математички симболи.

Ови додаци су посебни за одређене науке, културе итд. У том смислу, ако су некој нашој науци потребни додатни знаци, онда то Јуникоду треба и пријавити.

Ћирилице у културној употреби нашег народа

Две су основне групе ћирилица у културној употреби нашег народа, поред српске. То су савремене словенске ћирилице и старословенска, старосрпска и црквенословенска ћирилица. Остале ћирилице, оне којим пишу разнолики несловенски народи на простору бившег Совјетског Савеза и Монголи, треба третирати истоветно осталим писмима која нису у непосредном додиру са нашем културом, па их тако ваља преузимати искључиво из међународних стандарда.

Савремене словенске ћирилице

Особитни ћирилички кодни стандарди који покривају нашу ћирилицу (ISO 8859-5, CP 855, CP 870, CP 1251, KOI 8 European, KOI 8 Unified и Mac Cyrillic), покривају и све остале словенске ћирилице. Једини проблем чини ново украјинско слово „Г“, које у кодним распоредима насталим осамдесетих година и раније не постоји.

Јуникод ове ћирилице у потпуности покрива (у скупу знакова Cyrillic), док их седмобитни кодни распоред JUS I.B1.003-S не покрива.

Старосрпска, старословенска и црквенословенска ћирилица

У оквиру Јуникод скупа знакова Cyrillic постоји минимална старословенска ћирилица. Она, ипак, не покрива не само све типографске захтеве (посебна слова с дијакритикама), већ не поседује ни нека посебна варијантна слова. Зато је неопходно начинити студију о словима и знацима који су за старословенски, старосрпски и остале црквенословенске језике потребни. То би ваљало учинити у сарадњи с типографима који су већ имали искуства у раду с фонтовима.

Латинице у културној употреби нашег народа

И кад су латинице у питању, потребно је ограничити се на европске језике пре свега.

Савремене европске латинице

Њих покривају углавном Јуникод скупови C0 Controls and Basic Latin, C1 Controls and Latin-1 Supplement, Latin Extended A и Latin Extended B.

Различити седмобитни и осмобитни кодни распореди, као што су ISO 8859-1, CP 850, CP 1252 итд., покривају ова слова, али о њима не треба пуно размишљати јер директно онемогућавају писање ма којом нашем азбуком.

Даничићева латиница

Даничићеву латиницу покривају Јуникод скупови Latin Extended A и Latin Extended B.

Грчко писмо

Грчко писмо је део наше културе и науке. Стога треба и њега уврстити у скуп потребних знакова.

Основни скуп знакова

Основни скуп грчких знакова покривају, поред осмобитних кодних распореда ISO 8859-7, CP 737 и CP 1253, Јуникод скуп Greek and Coptic.

Проширени скуп знакова

Проширени скуп грчких знакова сличан је скупу знакова који би требали да садржати наша акцентована слова. Ту се налазе грчка слова за самогласнике и сугласник „р“ с акцентима и спиритусима. Постоји, као и наш скуп акцентованих слова, због типографских потреба.

Глагољица

У званичном документу Јуникода „Unicode Technical Report #3“ из 1992. године детаљно су описане потребе глагољице. Ипак, до данас (Јуникод верзија 3.1) глагољица у Јуникоду није покривена. Како је глагољица део наше негдашње културе, потребно је и њу покрити. И то обе њене варијанте: обду и углату.

Проблем с Јуникодом је тај што се задржава, као и када је стара ћирилица у питању, само на основном скупу знакова (од четрдесет њих у овом случају), док не води рачуна о одређеним варијантама слова, нити о словима са дијакритикама.

Ниједан седмобитни ни осмобитни кодни распоред, као ни Јуникод, не покривају глагољицу.

Јеврејско писмо

Део наше хришћанске културе представља и јеврејско писмо. Као што је део рачунарских наука енглески језик и његово писмо, тако је део теологије јеврејски језик и његово писмо.

Јеврејско је писмо покривено у следећим осмобитним кодним распоредима: ISO 8859-8, CP 862 и CP 1255.

Јуникод јеврејско писмо покрива у кодној страни Hebrew.

О осталим писмима

Од осталих писама, једино је потребно размишљати о арапском, као делу наше културе за време турског раздобља и култури нашег муслиманског становништва.

Остала писма треба једноставно преузимати из међународних и националних стандарда других земаља. Наравно, у Јуникоду искључиво.

ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ПИСМА

Своје особености један народ треба да чува, али је исто тако важно знати одредити приоритете. У томе смо као народ кроз историју често грешили.

Највиши приоритет који један овакав рад себи може поставити јесте српски језик сам. А кад му каква његова особеност у одређеном тренутку прети уништавањем, боље је те особености се одрећи, него се одрећи читавог језика.

Моја је жеља да српски језик не постане музејски, хир појединаца — већ да смело иде савременим токовима, без комплекса мање вредности, без страха од новог; управо како је ишао српски народ у временима када је српска култура била привлачна не само околним, већ и далеким народима. Зато је неопходно бити отворен за промене у одређеним структурама размишљања.

Пре свега, потребно је омогућити сваком на свету да се користи српским језиком независно од писма и знакова којим се служи. Наши су се људи током претходних година тога и досетили, па су створени различити начини за писање српским језиком помоћу енглеске, односно руске азбуке (слика 5).²²

врста слово	дуал	qwux	интернетица++	'у' варијанта	варијанта 'танко јер'
ж	zx	x	"z	zy	зџ
ш	sx	w	"s	sy	сџ
џ	dx	dx	d"z	gy	гџ
ч	sx	y	"c	ky	кџ
љ	ly	lj	lj	ly	лџ
њ	ny	nj	nj	ny	нџ
ђ	dy	dq	dj	dy	дџ
ћ	cy	q	'c	ty	тџ

Слика 5: Варијанте писања српског језика енглеском и руском азбуком. Приказана су само слова која се не могу написати енглеском азбуком (нешто је мање слова која се не могу написати руском азбуком [„ж“, „ш“ и „ч“ припадају основном скупу ћириличних слова]).

Данас више не морамо водити рачуна о политичким условљавањима зарад заједничког језика, тако да имамо одрешене руке за ваљано регулисање норме. А норма се мора пронаћи између два неколико супротна процеса: између слеђења савремених потреба и њиховог регулисања. Значи, норма пре свега мора да регулише, али не сме прописивати нешто што је далеко од стварности. Понескад је неопходно начинити већи рез, као што је то и Вук Караџић учинио.

Српским језиком се у основи пише помоћу два писма, две азбуке.²³ Ово представља велику предност и не треба је се никако лишавати било на који начин. Коришћење два писма омогућава сваком нашем човеку блискост и источне и западне културе на једном суштинском нивоу.

Ипак, појаве које су механичке природе треба уједначавати. Тако распоред тастера на писаћој машини, односно тастатури рачунара треба да буде исти и за латиницу и за ћирилицу. Потребно је да и знаци „љ“, „њ“ и „џ“ на латиничној тастатури постоје на месту где постоје и на ћириличној. Односно, треба пронаћи можда неки други начин по коме би, опет, изглед тастатура био уједначен.

²² Имена прве три од ових српских услужних азбука узете су са Интернета. За „дуал“ је занимљиво и то да је исти предлозио и Митар Пешикан у књизи *Наша азбука и њене норме* као једнозначан списак наше латинице у случају да нема наших слова. Усавршавањем ове идеје добијена су два крајња предлога: танко јер у ћирилицу и ипсилон у латиници створили би потпуно транспарентан азбучни систем српског језика, а тиме и могућност да се на сваком рачунару на свету српским језиком може писати (нисам до сада чуо за рачунар који не дозвољава писање енглеском или руском азбуком [можда неки стари јапански рачунари?!]). Штавише, преспловљавање са ћирилице у латиницу и обратно не би био никакав проблем.

²³ Треба разликовати два појма: писмо, које је једна општија културна појава; и азбуку, која представља скуп знакова једног писма у служби комуникације једног народа, односно језика.

Ћирилица има проблем малих курзивних слова „г“, „п“ и „т“. Да ли је то проблем српске ћирилице или ћирилице уопште, мање је важно. Неопходно је уједначити писање ових слова. Да ли ће се уједначити према руском облику или према, нпр., предлогу Митра Пешикана — мањи је проблем.

Потребно је, зарад формалних потреба, изменити, односно прецизирати одређена правописна правила. Правопис данас мора ући и у сферу припреме за штампу и уноса текста у електронски облик. Тако је потребно стриктно одредити коришћење капитале и верзала; потребно је дефинисати тачно на ком месту иде цртица, на ком црта, а на ком повлака. И то у складу са што јаснијим формални разазнавањем функције датих знакова. Потребно је несрпске унете речи у српски текст означити и у латиничком тексту (тј., треба користити цртицу иза страног имена у основном, нескраћеном облику). Ово је проблем који треба тим стручњацима, пре свега из формалне лингвистике, да реши.

Такође, у складу са савременим токовима, добро би било размишљати о раслојавању графије и ортографије. Већ дуже време видна су превирања око наше језичке норме. Ова превирања, како их ја видим, нису одраз личне супротстављености, већ супротстављености процеса у самом српском језику. На једној страни покушава се истрајати у либералној традицији наше језичке норме, с друге се покушавају задржати одређени традиционални елементи у норми.

Решење је, можда, управо раслојавање и графије и ортографије. Садашња графија би се, по томе, везала за фонетско-фонолошку ортографију, а једна измењена графија, која би омогућавала писање српског језика напоредо само руским ћириличком, односно енглеским латиничком азбуком везала би се за једну морфофонолошку ортографију. Деца би у школама прво учила фонетско-фонолошку графију и ортографију, а потом и морфофонолошку. (У овом би се случају чак могло извести писање српским језиком и нпр. грчким писмом.)

РЕШЕЊА

Укратко, решења би се могла свести на следећа:

Кодни распореди

Седмобитни кодни распореди потпуно су застарели. Осмобитни не задовољавају наше потребе, али су реалност, па их треба разматрати. С Јуникодом наша држава мора успоставити контакт и приложити наше потребе. Ако Јуникод не жели наше потребе да задовољи, треба створити посебан шеснаестобитни кодни распоред који ће их задовољити.

Тастатуре

Потребно је уједначити ћириличку и латиничку тастатуру, са могућношћу да се историјским писмима пише уз незнатне измене на тастатури. Дobar пример за то је предлог Митра Пешикана. Треба посебно водити рачуна и о нашим дијакритичким знацима и њиховим местима на тастатури.

Оперативни системи и кориснички програми за унос и обраду текста

На овом месту треба посебно водити рачуна о могућностима за развој и квалитетну штампу и обраду података.

Треба овај проблем раслојити на четири нивоа:

1) Први ниво представљају крајњи корисници. Њих није потребно ничим условљавати за личну употребу, док би се у другим случајевима морали прилагођавати. У ту сврху добри су и програми каква је Микрософтова Реч.

2) Други ниво представљају штампарије и издавачи. Они би морали у тачно одређеном формату (TeX или SGML) достављати електронски облик издања Народној библиотеци (односно, другој надлежној институцији) и то у одређеним фонтовима које је држава откупила и прогласила јавним.

3) Трећи ниво представљају наше културне институције, које би морале имати унифициран оперативни систем (оперативни систем Линукс врло је добро решење, јер омогућава много већу слободу стварања и коришћења програма, за разлику од многих осталих, међу којима су и Микрософтови Прозори) под којим раде њихови рачунари, као и идентичне програме итд.

4) Четврти ниво престављале би остале државне институције, које би морале уважавати минимум претходног, а користиле би све у зависности од својих потреба.

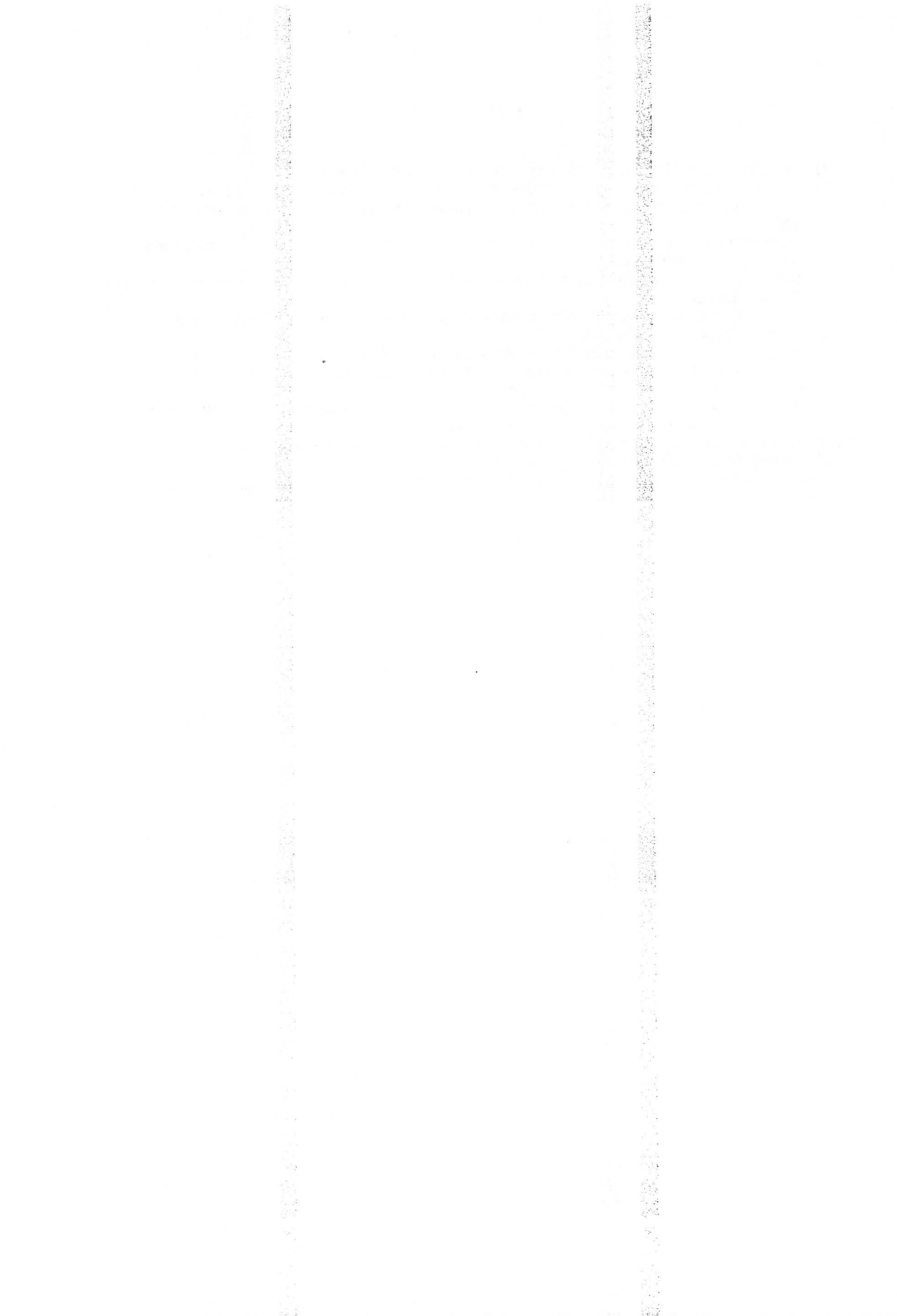
Преводи

Неопходно је и започети систематично превођење рачунарске литературе и програма; одредити правилне преводе; начинити законску регулативу која обесхрабрује неправилну употребу итд. Потребно је у све то укључити што већи број људи, што Интернет омогућава.

У том смислу требало би направити на различитим посећеним местима на Интернету (какав је Интернет чвор пројекта „Растко“) форме за слободан унос предлога за преводе страних термина. После одређеног раздобља (месец дана, два месеца, пола године, година) ови би се предлози прикупљали, а групе стручњака би вршила одабир (или би на основу ових предлога дошла каква нова идеја). Тиме би се омасовио утицај на стандардни језик, а постојала би и одређена врста легитимитета за новоуведену реч. Спремност за овакве подухвате постоји, једино Одбор још треба да их озваничи.

ЛИТЕРАТУРА

- 1) Света Јовановић; *UNIX*; Институт за нуклеарне науке "Винча", Београд, 1996.
- 2) Цветана Крстев; *Један призал информатичком моделирању текста и алгоритми његове трансформације*, докторска дисертација; Универзитет у Београду, Математички факултет, Београд, 1997.
- 3) Митар Пешикан; *Наша азбука и њене норме*; Вукова задужбина, НИП Политика, Завод за уџбенике и наставна средства; Београд; 1993.
- 4) Митар Пешикан, Мато Пижурица, Јован Јерковић; *Правопис српскога језика са речником*; Матица Српска; Нови Сад; 1993.
- 5) Предраг Пипер; *Увод у славистику I*; Завод за уџбенике и наставна средства; Београд; 1998.
- 6) Donovan Rebbeci; *Font HOWTO*; LDP.
- 7) Ellen Siever, the Staff of O'Reilly & Associates; *Linux in a Nutshell*; O'Reilly, 2nd Edition, 1999.
- 8) Радоје Симић, Бранислав Остојић, Божо Ђорић, Живојин Станојчић, Милош Ковачевић; *Правопис српскога језика са речником*; Унирекс; 1993.
- 9) Живојин Станојчић, Љубомир Поповић; *Грамматика српскога језика*; Завод за уџбенике и наставна средства; Београд, прво издање 1992., више издања.
- 10) Михаило Стевановић; *Савремени српскохрватски језик I и II*; Научна књига; 1969.
- 11) *Unicode Technical Report #3*, Unicode Inc., 1992.
- 12) Bruno Haible; *Unicode HOWTO*; LDP; v0.12, 19 October 1999.

**III. СПИСИ КОМИСИЈЕ ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ И РЕШАВАЊЕ
НЕОДЛОЖНИХ ПИТАЊА**

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

107

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 1/2000, 15. март 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

Др ЛЈУБОМИР ПОПОВИЋ
— председник Комисије за корпус —

Студентски трг 3
11000 БЕОГРАД

Поштовани колега Поповићу,

У прилогу Вам — након консултације с председником Одбора и с члановима Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7) — достављамо допис мр Владе Ђукановића, истраживача сарадника Института за српски језик, с молбом да га размотри Комисија за корпус (Ком. бр. 9), на чијем сте челу.

У допису (са 6 прилога) предлаже се *формирање електронског корпуса*, који би, по мишљењу предлагача, двоструко скратио даљи рад на Речнику САНУ. Тај речник је, без обзира на назив, првенствено речник књижевног језика, дакле у великој мери и речник језичког стандарда.

Мада је посреди предлог за израду лексикографског корпуса, који се онајпре тиче Института за српски језик, било би добро да Комисија бр. 9 размотри тај предлог и да се према њему одреди са становишта свеукупне стандардизације српског језика. Напомињемо да је В. Ђукановић истоветан предлог поднео и Институту за српски језик и Комисији за лексикологију и лексикографију, од којих се такође очекује одговарајуће изјашњење.

Изјашњење двеју комисија Одбора и надлежних тела Института за српски језик олакшало би одлучивање о прихватљивости Ђукановићевог предлога и Комисији бр. 7 и надлежним државним органима, без чије финансијске помоћи није могуће реализовати понуђени пројекат. Стога Вас молимо да чланство своје комисије, у којем би требало, како сте и сами рекли, да се нађе и В. Ђукановић, очигледно заинтересован за рад на корпусу, — обавестите о овом предлогу и да у што скорије време закажете седницу Комисије бр. 9, на којој би његово разматрање било једна од тачака дневног реда.

С поштовањем,

Прилози: 7

Секретар Комисије бр. 7
Бранислав Ђурборић
Бранислав Ђурборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

108

Комисија за односе с јавношћу
и рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 2/2000, 27.03.2000. г.
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, 33-42-400
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА СР ЈУГОСЛАВИЈЕ
– на руке предсједника г. Момира Булатовића –

Поштовани господине предсједниче,

Недавно смо Вам се, а преко Вас и надлежним министарствима (просвјете, науке, културе, информација) у Вашој влади, обратили обавјештавајући Вас и њих о раду Одбора и његовим резултатима, који ове године треба да донесу и крупније плодове (*једнотомни рјечник књижевног језика, обратни рјечник српског језика, правопис за основне школе и најшире јавне потребе*, као и прву књигу *синтаксе*), уз непрестани рад на рјешавању језичких недоумица са стандардолошког, одн. нормативистичког становишта.

Сад Вам се јављамо с молбом да нам дозначите малу помоћ за текуће послове Одбора у висини од 20.000 динара (нешто мање од 1000 DEM по реалном курсу). До сада Вам се нисмо обраћали с оваквим захтјевом, а сад смо присиљени, јер су елементарни радни и поштански трошкови веома високи.

У нади да ћете имати разумијевања за наш захтјев, молим Вас да примите срдачне поздраве.

За Комисију бр. 7
проф. др Слободан Рметић,
члан Одбора и члан Комисије бр. 7,
директор Института за српски језик,
који обавља
стручно–административне послове за
Одбор и његове комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

109
Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 2/2000, 27.03.2000. г.
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, 33-42-400
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864

РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ВЛАДА

– на руке председника г. Мирка Марјановића –

Поштовани господине председниче,

Недавно смо Вам се, а преко Вас и надлежним министарствима (просвете, науке, културе, информација) у Вашој влади, обратили обавештавајући Вас и њих о раду Одбора и његовим резултатима, који ове године треба да донесу и крупније плодове (*једнотомни речник књижевног језика, обратни речник српског језика, правопис за основне школе и најшире јавне потребе, као и прву књигу синтаксе*), уз непрестани рад на решавању језичких недоумица са стандардолошког, одн. нормативистичког становишта.

Сад Вам се јављамо с молбом да нам дозначите малу помоћ за текуће послове Одбора у висини од 20.000 динара (нешто мање од 1000 DEM по реалном курсу).

У нади да ћете имати разумевања за наш захтев, молим Вас да примите срдачне поздраве.

За Комисију бр. 7
проф. др Слободан Реметић,
члан Одбора и члан Комисије бр. 7,
директор Института за српски језик,
који обавља
стручно-административне послове за
Одбор и његове комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу
и рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 2/2000, 27.03.2000. г.
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, 33-42-400
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864.

110

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
– на руке председника г. Филипа Вујановића –

Поштовани господине председниче,

Недавно смо Вам се, а преко Вас и надлежним министарствима (просвјете, науке, културе, информација) у Вашој влади, обратили обавјештавајући Вас и њих о раду Одбора и његовим резултатима, који ове године треба да донесу и крупније плодове (*једнотомни рјечник књижевног језика, обратни рјечник српског језика, правопис за основне школе и најшире јавне потребе*, као и прву књигу *синтаксе*), уз непрестани рад на рјешавању језичких недоумица са стандардолошког, одн. нормативистичког становишта.

Сад Вам се јављамо с молбом да нам дозначите малу помоћ за текуће послове Одбора у висини од 20.000 динара (нешто мање од 1000 DEM по реалном курсу). До сада Вам се нисмо обраћали с оваквим захтјевом, а сад смо присиљени, јер су елементарни радни и поштански трошкови веома високи.

У нади да ћете имати разумијевања за наш захтјев, молим Вас да примите срдачне поздраве.

За Комисију бр. 7
проф. др Слободан Ремстић,
члан Одбора и члан Комисије бр. 7,
директор Института за српски језик,
који обавља
ручно-административне послове за
Одбор и његове комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу
и рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 2/2000, 27.03.2000. г.
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590, 33-42-400
Телефакси: 183-175, 182-825
Жиро рачун: 40806-603-4-864.

ММ

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
– на руке председника г. Милорада Додика –

Поштовани господине председниче,

Недавно смо Вам се, а преко Вас и надлежним министарствима (просвјете, науке, културе, информација) у Вашој влади, обратили обавјештавајући Вас и њих о раду Одбора и његовим резултатима, који ове године треба да донесу и крупније плодове (*једнотомни рјечник књижевног језика, обратни рјечник српског језика, правопис за основне школе и најшире јавне потребе*, као и прву књигу *синтаксе*), уз непрестани рад на рјешавању језичких недоумица са стандардолошког, одн. нормативистичког становишта.

Сад Вам се јављамо с молбом да нам дозначите малу помоћ за текуће послове Одбора у висини од 20.000 динара (нешто мање од 1000 DEM по реалном курсу). До сада Вам се нисмо обраћали с оваквим захтјевом, а сад смо присиљени, јер су елементарни радни и поштански трошкови веома високи.

У нади да ћете имати разумијевања за наш захтјев, молим Вас да примите срдчане поздраве.

За Комисију бр. 7
проф. др Слободан Реметић,
члан Одбора и члан Комисије бр. 7,
директор Института за српски језик,
који обавља
стручно-административне послове за
Одбор и његове комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 4/2000, 30. март 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

112

ЛИСТ "ПОЛИТИКА"

— на руке главног уредника и уредника Културне рубрике —

Македонска 29
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине (главни) уредниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 13 Одбора за стандардизацију српског језика, с молбом да га — као реаговање на грубе дезинформације садржане у извештају Вашег новинара З. Радисављевића с промоције књиге Милоша Ковачевића "У одбрану српског језика — и даље", одржане у Удружењу књижевника Србије (28. марта 2000, стр. 28), — објавите у Вашем цењеном листу. Молили смо Вас такође да наслов нашег реаговања буде "Ружење српске језичке културе".

Ако Вам се наше реаговање учини предугачким, молили бисмо Вас да се обавезно објаве ставови I–II.

С поштовањем,

Прилог: 1

Заменик председника Одбора
и заменик председника Комисије бр. 7
др Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

113

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 5/2000, 4. април 2000. г.

Београд, Ђуре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

С ПРВЕ СЕДНИЦЕ КОМИСИЈЕ БР. 7, ОДРЖАНЕ 30. 3. 2000. Г.

У Београду је, 30. марта 2000. године, одржана прва овогодишња седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). У раду седнице учествовали су сви чланови Ком. бр. 7: Бранислав Брборић, Новица Петковић, Слободан Реметић и Драго Ђупић. Уместо оправдано одсутне Милке Ивић, председника Одбора и председника Ком. бр. 7, седницу је водио Иван Клајн, заменик председника Одбора и заменик председника Ком. бр. 7. Седници је присуствовао и Ђорђе Оташевић, заменик секретара Одбора, који је водио записник.

Чланови Ком. бр. 7, изненађени извештајем празничног броја "Политике" (28. 3. 2000, стр. 28) с промоције књиге "У одбрану језика српскога — и даље" (Београд, "Требник", 2000), чији је аутор Милош Ковачевић, члан Одбора, сматрали су да се мора реаговати на неке делове садржаја тог извештаја. Ово је, иначе, друго издање исте књиге (допуњено), које се поново представља на трибини Удружења књижевника Србије.

Чланови Ком. бр. 7 договорили су се током празника и сутрадан о садржају реаговања на наведену промоцију, у којој њени "промотори" (писац Теодор Росић и Михаило Шћепановић, асистент на Филолошком факултету у Београду) користе вокабулар "Слова у српском језику" (1998) — поводом кога се Одбор два пута изјашњавао (Одлука бр. 2, 11. 8. 1998, в. *Списи Одбора*, 1998, стр. 140–147, и Одлука бр. 4, 25. 9. 1998, исто, стр. 179–180) — а сам извештај "Политике" садржао је неколико грубих дезинформација на које се морало реаговати, утолико пре што је аутор књиге о којој је реч члан Одбора за стандардизацију српског језика.

И пре састанка договорено је да текст реаговања, чија је првенствена сврха демантовање неколико тврдњи које су потпуно неодрживе и неистините, буде изложено у четири поглавља (I, уводне напомене; II, таксативно оповргавање дезинформативних тврдњи; III, реч-две о аутору књиге проф. Милошу Ковачевићу, који се, док је живео у предатном Сарајеву, није истицао социолингвистичком обрадом "комадања", "преименовања" и "отуђивања" српског језика, док се у новије време, у складу с логиком "Слова о српском језику", тиме бави оптужујући

све оне који су о положају српског језика својевремено говорили, док је он ћутао; IV, приговор трибини Удружења књижевника Србије, која је, на необичан начин, отворена само за једно културноисторијско и социолингвистичко мишљење, за оно коме се тешко могу придружити атрибути сериозног научног дискурса). С обзиром на добру припремљеност састанка, није било тешко срочити текст, који ће у целини бити објављен у часопису "Језик данас". Текст је, с пропратним писмом Ивана Клајна, упућен "Политици", с тим што је у пропратном писму напоменуто да се "Политика" умољава да објави прва два поглавља, што је довољно за меритум ствари. Текст је достављен и "Вечерњим новостима", без пропратног писма.

На састанку је одлучено да се чланови Одбора и његови оснивачи што је пре могуће упознају са Закључком бр. 13, заједно с белешком са седнице. Исто тако, секретар Одбора је замољен да Закључак бр. 13, заједно са овом белешком, достави и Удружењу књижевника Србије, с обзиром на приговор његовој трибини садржан у наведеном закључку, чији је наслов "Ружење српског језика".

Заменик секретара Комисије бр. 7
Ђорђе Оташевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 7/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

115

ЛИСТ "ПОЛИТИКА"

— на руке главног уредника и уредника Културне рубрике —

Македонска 29
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине (главни) уредниче,

Када је "Политика" у јануару 1998. године објавила Одлуку бр. 1 Одбора за стандардизацију српског језика, њен сарадник обавестио нас је да је колегијум "Политике" заинтересован да прати рад Одбора и да уредно објављује његове одлуке, односно закључке. Надамо се да, упркос свему, такав став "Политике" није опозван мада је у међувремену Ваш лист био отворен и за становишта друкчија од Одборових, па и за она која блате његов рад.

Волели бисмо да "Политика", "институција у српском народу" (Иво Андрић), зна да је Одбор за стандардизацију српског језика једна од ретких институција чији рад ваљано одјекује на целокупном говорном простору српског језика. Осим тога, Одбор окупља људе с простора трију република, Србије, Црне Горе и Српске, па и дијаспоре (19 чланова Одбора + још 42 члана Одборових комисија за различите сегменте језичког стандарда и језичке стандардизације). Ми немамо ништа против тога да се чује и "друга страна" ("конфликтофилна лингвистика"), којој је од почетка придружен само један члан Одбора, али бисмо хтели веровати да је "Политика" кадра препознати ко се (и како) залаже за унапређивање језичке културе и здраве језичке политике на говорном простору нашег језика, а ко се томе супротставља.

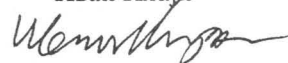
Овога пута молимо "Политику" да, и без позива на закон о штампи, у Суботњем додатку објави Закључак бр. 14 у целини, заједно с поглављем III Закључка бр. 13, који Вам у прилогу поново достављамо, како би њени читаоци могли стећи што целовитији увид у збивања на нашој (социо)лингвистичкој сцени. Напомињемо да смо Закључак бр. 14 упутили и "Вечерњим новостима", које су такође пренеле део нашег Закључка бр. 13, те још неким листовима у Републици Црној Гори и Републици Српској.

С поштовањем,

Прилози: 2

Заменик председника Одбора и
заменик председника Комисије бр. 7

Иван Клајн

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

116

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 8/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ПОБЈЕДА"
— на руке уредника Културне рубрике —

**Булевар револуције 11
81000 ПОДГОРИЦА**

Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, који сачињавају представници научних и стручних институција са цјелокупнога говорног простора *српског језика*, уставне категорије у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској.

Полемика која расвјетљава неке важне аспекте наше (социо)лингвистичке ситуације зачела се у једном листу ("Политика") — што ћете видјети из приложених списа — али је нама, као Комисији бр. 7 Одбора за стандардизацију српског језика, стало до тога да се читалачка публика на цјелокупном говорном простору нашег језика упозна с њеним садржајем. Није нам само стало до тога него је то и наша дужност.

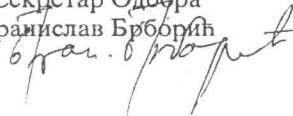
Разумије се, ми бисмо вољели кад бисте наша два закључка у цјелини објавили, али сте слободни да објавите и изватке из њих, преносећи их и на ијекавском изговору ако сматрате да је то неопходно. Посриједи је научна полемика, чији је циљ, што се тиче Одбора, да расвјетљава и расплиће чворове наших неспоразума у (језичкој) култури, а не да се укључују у било какве прегријане конфликте на другим пољима нашега друштвеног живота.

Ако штогод објавите, молили бисмо Вас да исјечке из Ваших новина доставите на адресу Одбора, наведену у заглављу овог дописа.

С поштовањем,

Прилози: 2
(Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14)

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

117

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 8/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ГЛАС ЦРНОГОР(А)ЦА"
— на руке уредника Културне рубрике —

Његошева бр. 27
81000 ПОДГОРИЦА

Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, који сачињавају представници научних и стручних институција са цјелокупнога говорног простора *српског језика*, уставне категорије у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској.

Полемика која расвјетљава неке важне аспекте наше (социо)лингвистичке ситуације зачала се у једном листу ("Политика") — што ћете видјети из приложених списа — али је нама, као Комисији бр. 7 Одбора за стандардизацију српског језика, стало до тога да се читалачка публика на цјелокупном говорном простору нашег језика упозна с њеним садржајем. Није нам само стало до тога него је то и наша дужност.

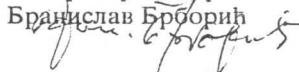
Разумије се, ми бисмо вољели кад бисте наша два закључка у цјелини објавили, али сте слободни да објавите и изватке из њих, преносећи их и на ијекавском изговору ако сматрате да је то неопходно. Посриједи је научна полемика, чији је циљ, што се тиче Одбора, да расвјетљава и расплиће чворове наших неспоразума у (језичкој) култури, а не да се укључују у било какве прегријане конфликте на другим пољима нашега друштвеног живота.

Ако штогод објавите, молили бисмо Вас да исјечке из Ваших новина доставите на адресу Одбора, наведену у заглављу овог дописа.

С поштовањем,

Прилози: 2
(Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14)

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

118

СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 8/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Буле Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ГЛАС СРПСКИ"
— на руке уредника Културне рубрике —

Веселина Маслеше 28
78000 БАЊА ЛУКА

Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, који сачињавају представници научних и стручних институција са цјелокупнога говорног простора *српског језика*, уставне категорије у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској.

Полемика која расвјетљава неке важне аспекте наше (социо)лингвистичке ситуације зачела се у једном листу ("Политика") — што ћете видјети из приложених списа — али је нама, као Комисији бр. 7 Одбора за стандардизацију српског језика, стало до тога да се читалачка публика на цјелокупном говорном простору нашег језика упозна с њеним садржајем. Није нам само стало до тога него је то и наша дужност.

Разумије се, ми бисмо вољели кад бисте наша два закључка у цјелини објавили, али сте слободни да објавите и изватке из њих, преносећи их и на ијекавском изговору ако сматрате да је то неопходно. Посриједи је научна полемика, чији је циљ, што се тиче Одбора, да расвјетљава и расплиће чворове наших неспоразума у (језичкој) култури, а не да се укључују у било какве прегријане конфликте на другим пољима нашега друштвеног живота.

Ако штогод објавите, молили бисмо Вас да исјечке из Ваших новина доставите на адресу Одбора, наведену у заглављу овог дописа.

С поштовањем,

Прилози: 2
(Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14)

Секретар Одбора
Бранислав Ерборић
Бранислав Ерборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

119

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 8/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "НЕЗАВИСНЕ НОВИНЕ"
— на руке уредника Културне рубрике —

Веселина Маслеше бр. 1
78000 БАЊА ЛУКА

Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, који сачињавају представници научних и стручних институција са цјелокупнога говорног простора *српског језика*, уставне категорије у Републици Србији, Републици Црној Гори и Републици Српској.

Полемика која расвјетљава неке важне аспекте наше (социо)лингвистичке ситуације зачела се у једном листу ("Политика") — што ћете видјети из приложених списа — али је нама, као Комисији бр. 7 Одбора за стандардизацију српског језика, стало до тога да се читалачка публика на цјелокупном говорном простору нашег језика упозна с њеним садржајем. Није нам само стало до тога него је то и наша дужност.

Разумије се, ми бисмо вољели кад бисте наша два закључка у цјелини објавили, али сте слободни да објавите и изватке из њих, преносећи их и на ијекавском изговору ако сматрате да је то неопходно. Посриједи је научна полемика, чији је циљ, што се тиче Одбора, да расвјетљава и расплиће чворове наших неспоразума у (језичкој) култури, а не да се укључују у било какве прегријане конфликте на другим пољима нашега друштвеног живота.

Ако штогод објавите, молили бисмо Вас да исјечке из Ваших новина доставите на адресу Одбора, наведену у заглављу овог дописа.

С поштовањем,

Прилози: 2
(Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14)

Секретар Одбора
Бранислав Брборић
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 120
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 9/2000, 26. април 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ"
— на руке уредника Културне рубрике —

**Трг Николе Пашића 7
11000 БЕОГРАД**

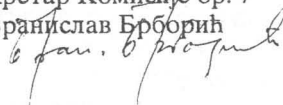
Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 14 Одбора за стандардизацију српског језика с молбом да га објавите у целини или делове по Вашем избору — на начин сличан Закључку бр. 13, чије сте изватке објавили.

С поштовањем,

Прилог: Закључак бр. 14

Секретар Комисије бр. 7
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 121
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр.10/2000, 28. април 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А
С ДРУГЕ СЕДНИЦЕ КОМИСИЈЕ БР. 7, ОДРЖАНЕ 25. 4. 2000. Г.

У Београду је, 25. априла 2000. године, одржана друга овогодишња седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). У раду седнице учествовали су Милка Ивић, председник, Бранислав Брборић, секретар, Новица Петковић, Слободан Реметић и Драго Ђупић. Присутни су били и Иван Клајн, заменик председника, који је водио претходну седницу Комисије, и Ђорђе Оташевић, заменик секретара, који је водио записник.

Чланови Ком. бр. 7 нису били изненађени чињеницом да је на њен Закључак бр. 13, објављен делимично у "Политици" (само прва два поглавља) и "Вечерњим новостима" (информација о садржају закључка и његовој позадини), реаговао проф. Милош Ковачевић (даље — М. К.) у "Политици" од 15. априла — текстом "Фалсификовање научних чињеница".

Након консултације с председником и замеником председника Одбора, као и с другим члановима Ком. бр. 7, секретар Одбора и заменик секретара припремили су дужи текст, за који је било договорено да треба да садржи осам тачака у којима би се на одговарајући начин реаговало на исто толико спорних ствари у тексту М. К., почев од његовог наслова па све до "прикривања великохрватских претензија" на простор српског језика и "заслуга" Одбора за преименовање једне друштвене организације у "Санџаку" и њене књижевне антологије, као и поновног повезивања назива Речника САНУ и ставова Одбора према термилошким питањима.

Сви чланови Комисије заложили су се за што краћи текст, па је, након краћења, дотеривања и повезивања делова предлошка у нову целину са само три поглавља, сачињен коначан текст Закључка бр. 14, једнак по дужини с претходним закључком.

На састанку је предложено и прихваћено — мада је реч о полемици зачетој у једном листу ("Политици") — да се текст овог и претходног закључка достави још неколиким листовима у Црној Гори и Српској, као и текст Закључка бр. 14 "Вечерњим новостима". "Политика" је замољена да објави још једно поглавље (поглавље III) претходног закључка како би њени читаоци били упознати с позадином необичног супротстављања једног члана Одбора његовој делатности готово од самог оснивања и изненађујућег публицитета који и даље добијају протагонисти "свађалачке лингвистике".

С тим у вези одлучено је да још једном треба замолити Филозофски факултет у Српском Сарајеву да преиспита чланство М. К. у

Одбору пошто он, упркос свему, не подноси оставку, коју би налагали морални разлози, а очигледно је да није реч о иначе неопходном разликовању у мишљењу о стручним, (социо)лингвистичким, питањима, него о радикалном неслагању у концепцији српског стандардног језика у новим државним околностима и "сатанизовању" делатности Одбора и његових комисија.

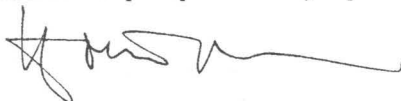
Те су околности такве да је пажњу Одбора неопходно усредсредити на онај говорни простор српског језика који је оверен културном историјом и правно-политичком реалношћу, уз неопходно супротстављање свему ономе што тај простор угрожава, угрожавајући истовремено и положај српских мањина изван говорног простора српског језика. Тај простор, наравно, угрожавају пре свега претензије протагониста "босанског језика", које су дошле до изражаја на *Симпозију о босанском језику* у Бихаћу крајем 1998. и у публикацији с истим насловом 1999. године. Констатовано је да се стиче утисак да протагонисти *свађалачке лингвистике* иду на руку посезању за говорним простором српског језика инсистирајућу, с једне стране, на наводно могућој и пожељној "експанзији" српског језичког стандарда и српске језичке културе на просторе других етно-конфесионалних заједница те, с друге стране, "сецесији" коју проповеда једна струја *аутокефалистичког* (не)разумевања "језичке природе и језичког развитка", иза које, истини за вољу, не стоји ниједан лингвистички професионалац. Додуше, судећи по текстовима М. К., "експанзионисти" и "аутокефалисти" на говорном простору српског језика нису у сагласности, али је њихово међусобно кошкање ређа појава од њиховог сагласног супротстављања аутентичном тумачењу наше језичке политике у новим државним околностима.

Секретар Одбора је замољен да припреми један допис члановима Одбора и члановима комисија који би се упознали са закључцима бр. 13 и бр. 14, које треба доставити и Савезном заводу за стандардизацију и Дирекцији СМИП-а за међународну културну, просветну и спортску сарадњу, с којима се прошле и претходних година успешно сарађивало.

На седници Комисије бр. 7 такође је закључено да председнике других комисија те целокупно чланство Одбора и његових комисија треба још једном подсетити на потребу да се одржи по једна пролећна седница свих комисија и на програмске обавезе према раду на стандардизовању језикословних ситуација. То је, иначе, олакшано чињеницом да целокупно чланство располаже *Картотеком језичких недоумица* (*Списи Одбора II, стр. 251-280*), Закључком Одбора бр. 12, друкчијим од осталих и по томе што се та картотека, у складу с расправом на седници Одбора у децембру 1999, има узимати као отворена књига а њен садржај као мноштво предлога за расправу и нормативна прегнућа, а не као скуп већ утврђених норми.

Закључено је такође да допис у вези с претходним ставом треба да потпише председник Одбора академик Милка Ивић.

Белешку сачинио
Ђорђе Оташевић,
заменик секретара Комисије бр. 7

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 123
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр.11/2000, 8. мај 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЛИСТ "ПОЛИТИКА"

— на руке главног уредника и уредника Културне рубрике —

Македонска 29
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине (главни) уредниче,

У Комисији (Одбора за стандардизацију српског језика) за односе с јавношћу и решавање неодложних питања с непријатним изненађењем примљен је начин на који сте као "Реаговања" (у наднаслову) и као "Писмо Одбора за стандардизацију српског језика" (у поднаслову) — објавили оно што смо вам, као **Закључак бр. 14**, доставили у среду 26. априла 2000. г. очекујући објављивање у празничном четвороброју.

Разумели смо да је за празнични број било прекасно да објавите наш **Закључак бр. 14** (116 редака), али не разумемо зашто сте, десет дана касније, објавили само оно што је требало да буде илустративна информација (19 редака) о личности и делу нашег опонента (проф. др) М. К. (Милоша Ковачевића), која је иначе била поглавље III нашега претходног закључка (**Закључка бр. 13**), нити разумемо зашто сте то учинили са (суштински дезинформативним) поднасловом — *Писмо Одбора за стандардизацију српског језика*. Ваш лист није објавио ниједно наше писмо, ни оно које је пратило **Закључак бр. 13** ни оно које је пратило **Закључак бр. 14**, нити смо то тражили, нити очекивали, нити је један део (једно поглавље) нашега претходног закључка смео бити представљен као "Писмо Одбора (...)".

Оно што сте објавили у суботу 6. маја 2000, на крају крајсва, могли сте и изоставити, али би било нормално да сте објавили бар поглавље II **Закључка бр. 14**, са *осам наших ставова*, које чини срж нашег реаговања на све оне неподопштине садржане у тексту М. К. — *Фалсификовање научних чињеница*.

Достављамо вам, поново, наш **Закључак бр. 14**, с надом да бисте, уочивши омашку, односно огрешење о наше право на адекватно реаговање на текст М. К., објавили поглавља I–III (102 реда). Разуме се, нама није до кавге, коју нисмо ни изазвали, нити до "препуцавања" с особом која не бира средства да се допадне оном делу јавности којем су небитни аргументи али који воли громогласне, успавене речи. Стога је

нама небитно да ли ћете објавити уводну напомену и информацију о томе ко је присуствовао седници наше Комисије у уторак 25. марта 2000. г., што би заузело превише простора у вашем суботњем културном додатку.

Било би такође нормално да знамо да ли "Политика" остаје при обећању датом приликом оснивања Одбора (почетком децембра 1997. г.) да ће сарађивати с Одбором за стандардизацију српског језика, које никад нисмо разумели као "укидање" вашег права да својим читаоцима омогућите да чују и друкчије мишљење/друкчија мишљења. *Наравно, било би нормално да друкчија мишљења, с научнополемичком претензијом, буду изложена у складу с дигнитетом и вашег листа и нашег Одбора.*

С поштовањем,

Прилог: Закључак бр. 14

За Комисију бр. 7
проф. др Слободан Реметић,
члан Комисије и директор
Института за српски језик
(који обавља стручно-административне послове Одбора)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 125
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр.12/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА ИНОСТРАНЕ ПОСЛОВЕ
(Дирекција за међународну културну, просветну и спортску сарадњу)
— на руке г. Милана Кашанина, директора —

БЕОГРАД
Кнеза Милоша 24

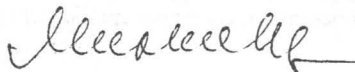
Поштовани господине директоре,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14, који представљају наша реаговања на два написа у листу "Политика" (фотокопије у прилогу), као и белешке са седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања. Како оба закључка и написи на које се реагује садрже импликације које се тичу представљања српског језика на међународној лингвистичкој и информатичкој, заправо стандардизацијској, сцени — о чему смо и раније имали прилике да с вама сарађујемо — верујемо да ће приложени списи и вашој институцији корисно послужити у њеној оријентацији на тој сцени.

С поштовањем,

Прилози: 6
Достављено и:
— Савезном заводу за
стандардизацију

Председник Одбора
академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ *126*
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр.12/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

САВЕЗНИ ЗАВОД ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
— на руке заменика директора Јелице Поповић —

11000 БЕОГРАД
Кнеза Милоша 20

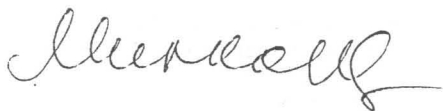
Поштована госпођо Поповић,

У прилогу Вам достављамо два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14, који представљају наша реаговања на два написа у листу "Политика" (фотокопије у прилогу), као и белешке са седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања. Како оба закључка и написи на које се реагује садрже импликације које се тичу представљања српског језика на међународној лингвистичкој и информатичкој, заправо стандардизацијској, сцени — о чему смо и раније имали прилике да с вама сарађујемо — верујемо да ће приложени списи и вашој институцији корисно послужити у њеној оријентацији на тој сцени.

С поштовањем,

Прилози: 6
Достављено и:
— Дирекцији за међународну културну,
просветну и спортску срадњу СМПП-а

Председник Одбора
академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ ¹²⁷
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 13/2000, 16. мај 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА И ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА

Поштована колегинице, поштовани колега,

Обраћамо Вам се први пут ове године да бисмо Вас обавестили о деловању Комисије бр. 7, која обавља послове Одбора између његових седница, те да бисмо Вам доставили њене списе и дали неколико информација.

Комисија бр. 7 одржала је две седнице током ове године, 30. марта и 25. априла 2000, како би реаговала на два написа објављена у "Политици", оба у вези с новим епизодама кампање изазванс "револуционарним" *Словом о српском језику* (1998). Достављамо Вам по један примерак белешки с обеју седница Комисије бр. 7 као и по једну фотокопију написа на које смо реаговали.

Достављамо Вам такође Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14, копије трију пропратних писама листу "Политика", која је пропустила прилику да објави другонаведени закључак, као и фотокопије трију написа објављених поводом Закључка бр. 13. Оба смо закључка доставили још неким листовима у Србији, Црној Гори и Српској, али немамо података о томе да ли су наши закључци нашли одјека у њима (осим кад је реч о "Вечерњим новостима").

Закључак смо доставили и Савезном заводу за стандардизацију и Дирекцији за међународну културну, просветну и спортску сарадњу СМПП-а, с којима смо и иначе сарађивали у вези с међународним информатичким и стандардизацијским питањима.

Настојали смо, заједно с тим институцијама, да се, колико је у нашој моћи, *трећа варијанта истога стандардног језика (бошњачка)* не афирмише под сасвим неодрживим називом — *босански језик*. Бојимо се да ће оно што чине наши опоненти окупљени око *Слова о српском језику*, међу којима је и један од чланова Одбора, пре допринети "признавању"

треће варијанте под сасвим неодрживим називом него њиховом успеху у настојању да "докажу" како се онај идиом који смо донедавно сматрали и звали *српскохрватским (стандардним) језиком* има, у ствари, сматрати *актуелним српским (стандардним) језиком*, евентуално са три његове варијанте (у СРЈ, РХ, БиХ). Штавише, то своје настојање они сматрају "научном чињеницом", важећом, дакле, и у БиХ и у РХ.

Комисија бр. 7 поново је закључила да би требало замолити Филозофски факултет у Српском Сарајеву да преиспита смисленост даљег останка у чланству Одбора његовог представника, утолико пре што је он на раду у иностранству.

Користимо се овом приликом да још једном замолимо председнике и секретаре комисија да пролетње седнице буду одржане најкасније до средине идућег месеца.

Још једном молимо свеколико чланство Одбора, дакле и чланове свих његових комисија, да барем једним својим прилогом даду доприноса нормативној обради језикословних ситуација (обавези која проистиче из тачке 4. Програма рада Одбора [Списи Одбора II, стр. 281]). Сваки значајнији прилог нормативној обради биће размотрен у надлежним комисијама и објављен у часопису *Језик данас*, чији је уредник Иван Клајн, заменик председника Одбора. Разуме се, нормативни прилози могу се достављати и директно уредништву наведеног часописа, као, уосталом, и другим часописима. *Картотека језичких недоумица (Списи Одбора II, стр. 251–280) — усвојена на седници Одбора 17. децембра 1999. г. као његов (специфичан) закључак, Закључак бр. 12 — може послужити као подстицај за нормативне захвате.*

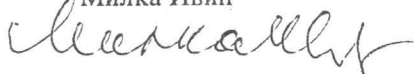
Што се пак тиче већих нормативних подухвата, можемо Вас обавестити о томе да је *трећа верзија Правописа српскога језика (намењена основним школама и најширој јавној употреби)* довршена и рецензирана, а биће на одговарајући начин и размотрена у оквиру Комисије бр. 5 (за праћење и истраживање правне проблематике), Комисије бр. 8 (за школство, администрацију, издаваштво и јавна гласила) и Комисије бр. 7. Довршавају се и *обратни речник*, који је већ предат на слагање, и *једнотомни речник*, који је у завршној фази редиговања, а тече рад и на нормативним приручницима у сфери фонологије, творбе речи и синтаксе, о чему ће бити говора и на предстојећим седницама надлежних комисија.

И најзад, вреди поменути и часопис *Лингвистичке актуелности*, чије покретање дугујемо предузимљивости колеге Ђорђа Оташевића, секретара Комисије бр. 4 (за лексикологију и лексикографију) и заменика секретара Одбора. Први број часописа већ је два месеца на Интернету а ускоро ће бити доступан и у класичном облику. Такође се припрема и други број овог часописа, који ће, као и први, бити доступан целокупном чланству Одбора.

С поштовањем,

Прилози: 12
Достављено и:
– оснивачима Одбора

Председник Одбора
Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 129
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 14/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

**ОСНИВАЧИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА (на руке предсједника, декана, директора)**

Поштовани предсједниче, декане, директоре,

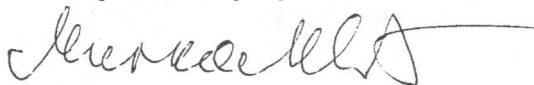
У прилогу Вам достављамо копију дописа бр. 13/2000 од 16. маја 2000. године, заједно са свих 12 прилога томе допису, упућених чланству Одбора, како бисте били у току рада Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија.

Одбор се трудио и трудиће се да буде интегративни чинилац у нашој лингвистици, првенствено стандардолошкој, у научном и културном животу уопште. То би, вјерујемо, могло бити од значаја у овим временима која су дезинтегративна на многим подручјима друштвеног живота, и то на цјелокупном говорном простору српског језика. Такав труд је природно очекивати и код свих оснивача Одбора.

С поштовањем,

Прилози: 13

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 130
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
рјешавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 15/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У СРПСКОМ САРАЈЕВУ
— на руке декана —

71000 СРПСКО САРАЈЕВО

Поштовани господине декане,

У прилогу Вам достављамо копију дописа бр. 13/2000 од 16. маја 2000. године, заједно са свих 12 прилога томе допису, упућених чланству Одбора, како бисте и Ви били у току рада Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија.

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање неодложних питања стала је на становиште да би било нормално да је већ досад ваш представник у Одбору поднио оставку, а пошто то не чини, она сматра да има и других начина да се ишчлани из Одбора (усклађених с Пословником Одбора), јер у њему и даље препознаје "сатанизацију", а не *стандардизацију*, на шта он, као појединац, "слободни стрелац", има право.

Надамо се да ће Филозофски факултет у Српском Сарајеву посебно пажљиво размотрити наша два закључка, Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14, с обзиром на то да његов представник у Одбору чини све да се Одбору на сасвим неакадемски начин супротставља, не чинећи ниједан напор, ни усмени ни писмени, да своје тезе провјери на сједницама Одбора или његових комисија.

Одбор се трудио и трудиће се да буде интегративни чинилац у нашој лингвистици, првенствено стандардолошкој, у научном и културном животу уопште. То би, вјерујемо, могло бити од значаја у овим временима која су дезинтегративна на многим подручјима друштвеног живота, и то на цјелокупном говорном простору српског језика. Такав труд је природно очекивати и код свих оснивача Одбора.

С поштовањем,

Прилози: 13

Секретар Одбора
Бранислав Брборић
Бранислав Брборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 131
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 16/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Буле Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ
— на руке председника Слободана Ракићића —

Француска 7
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине председниче,

У прилогу Вам достављамо Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14 Одбора за стандардизацију српског језика, које је утврдила његова Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, заједно с белешкама са седница Комисије одржаних 30. марта и 25. априла 2000. године.

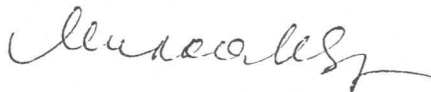
Верујемо да ће и за УКС и за његовог председника бити корисно да се упознају с целином наших двају закључака, као и с белешкама на седницама Комисије на којима су утврђени, нарочито с обзиром на то да се у првом од њих реагује на становишта која се, у више наврата, на необичан начин износе на трибини УКС, необичан не само с обзиром на неакадемски тон којим је обојен дискурс о тако важним темама наше језичке, научне и културне политике.

Претпостављамо да би било корисно да се и становишта која заступа Одбор могу чути у Удружењу или у "Књижевним новинама", његовом гласилу, утолико пре што се у чланству овог одбора налазе и појединци који су чланови УКС.

С поштовањем,

Прилози: 4
Достављено и:
— "Књижевним новинама"

Председник Одбора
академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 132
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 17/2000, 17. мај 2000. г.
11000 Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ

— на руке главног уредника Петра Цветковића —

Француска 7
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине уредниче,

У прилогу Вам достављамо допис бр. 16/2000, с потписом председника Одбора за стандардизацију српског језика академика Милке Ивић, који је упућен Удружењу књижевника Србије — на руке његовог председника Слободана Ракетића.

Верујемо да би и за читаоце вашег листа могла бити занимљива последња два закључка Одбора за стандардизацију српског језика, Закључак бр. 13 и Закључак бр. 14, утолико пре што је "Политика" пропустила прилику да објави другонаведени од њих. Достављамо их и Вама, заједно с белешкама са седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања на којима су ти закључци утврђени, с надом да бисте оба закључка могли објавити.

С поштовањем,

Прилози: 4

Секретар Одбора
Бранислав Ђурборић
Бранислав Ђурборић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 133
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 18/2000, 31. август 2000. г.

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

Проф. др ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК

Палмира Тољатија 8
11070 НОВИ БЕОГРАД

Поштована професорко Гортан-Премк,

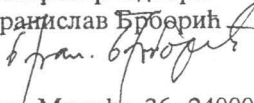
Чланови Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања консултовали су се, не састајући се с тим у вези, о потреби да се сачини модеран и поуздано информативан *речник српских синонима* (првенствено, мада не нужно у свим појединостима, стандардолшког карактера). Непосредан повод тој консултацији био је текст др Твртка Прћића (доцента Филозофског факултета у Новом Саду) под насловом *Синоними у теорији и пракси: исто али ипак друкчије*, објављен у часопису *Језик данас*, Нови Сад, III/9, 14–20.

Тај лексички (лексиколошки и лексикографски) прилог, по нашем мишљењу, кандидује Т. Прћића за чланство у Комисији бр. 4, чији сте Ви председник, али, што је још важније, и за аутора српскога синонимског речника, сличног ономе какав постоји у Дуденовој колекцији приручника немачког језика (Band 8: *Die sinn- und sachverwandte Wörter*, с поднасловом *Wörterbuch für den treffenden Ausdruck, 2., neubearbeitete, erweiterte und aktualisierte Auflage*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, 1996 [1964]). Ми бисмо (Комисија бр. 7) и званично предложили Т. Прћића за аутора наведеног приручника, који би нам, доста дуго након својевременог приручника М. С. Лалевића (*Синоними и и сродне речи српскохрватског језика*, Београд, 1974), пружио модеран и поуздан увид у односе међу значењски блиским речима. За њега је, како каже сам Т. Прћић, "ради потпуније информације потребно подоста истражити, без гаранције да ће се стићи до задовољавајућег одговора", што значи да ће бити неопходно у Комисији бр. 4 договорити се о методологији, изворима и другим стварима у вези с радом на том приручнику. Приручник би, у ствари, био речник, с одговарајућом пропратном студијом.

Да не бисмо пуцали у празно, ми смо, преко секретара Одбора, обавили претходну консултацију са Т. Прћићем, којем "би била част да ради у Одбору" а још већа да се подухвати тако одговорног посла какав је синонимски речник. Међутим, Т. Прћић је тренутно ангажован на једном енглеско-српском компаратистичком пројекту, чије би остварење, заправо, побољшало основу за

израду синонимског речника. Да бисмо, дакле, озваничили понуду Т. Прћића, било би пожељно да на јесењи састанак Комисије бр. 4 позовете нашег суботичко-новосадског колегу на разговор и договор, с предлогом да он буде и члан Ваше комисије. После тог састанка и евентуалног позитивног исхода тог разговора и договора, као и Ваше белешке са састанка Комисије, једна тачка дневног реда следеће седнице Одбора, почетком децембра 2000, била би посвећена синонимском речнику.

Надајући се повољном исходу ове иницијативе, односно њеном озваничењу, срдечно Вас поздрављам.

Секретар Одбора
Бранислав Брборић

П. С. Адреса и телефон Твртка Прћића: Јована Микића 36, 24000 Суботица,
тел. 024/547-926.

135

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
 Комисија за односе с јавношћу и
 решавање неодложних питања
 Ком. бр. 7, бр. 19/2000, 04. 09. 2000. г.
 Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400
 Телефакси: 183-175, 182-825

МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Београд

Поштована господо,

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо Владу Републике Србије да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Једно од тих дела могло би се појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о *Обратном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница штампаних на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формат Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте) са стваралачким амбицијама. Наравно, било би пожељно да такав речник буде у бар 30 матичних библиотека у Србији, као што би било нужно да буде у поседу свих чланова Одбора за стандардизацију српског језика, односно његових комисија. Све у свему, било би пожељно да Министарство културе Републике Србије, у оквиру племените акције откупа књига, помогне билбиотекарство, издаваштво и стваралаштво у српској лингвистици **откупом 100 (сто) примерка** наведене књиге. То би била нека врста откупа унапред, с пуном сигурношћу да ће књига убрзо изаћи. Реч је о капиталном делу, чији је аутор (др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ) члан Одбора, а само дело под окриљем овог, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Обратног речника српскога језика* су Матица српска, Институт за српски језик САНУ и "Хелета" оди. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић (директор Института за српски језик САНУ).

На крају вас обавештавамо да цена *Речника* износи 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса.

У ишчекивању вашег позитивног одговора, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и истинске захвалности.

За Комисију

(проф. др Слободан Реметић,
 директор Института за српски језик САНУ и
 члан Одбора за стандардизацију српског језика)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.

БЕОГРАД, Буре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА МЕЂУНАРОДНУ КУЛТУРНУ САРАДЊУ

Београд

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Образном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокroatистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Образног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

За Комисију

проф. др Слободан Реметић, директор
Института за српски језик САНУ и члан
Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.

БЕОГРАД, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Београд

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Образном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокроатистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Образног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијерс издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

За Комисију
проф. др Слободан Реметић, директор
Института за српски језик САНУ и члан
Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
 Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
 Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.
 БЕОГРАД, Ђуре Јакшића 9
 Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400
 Телефакси: 183-175, 182-825
 Жиро рачун: 40806-603-4-864

САВЕЗНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА
 САВЕЗНО МИНИСТАРСТВО ЗА РАЗВОЈ, НАУКУ И ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
 Београд

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Обрајном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокроатистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Обрајног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

Прилог 1 (ваш допис)

За Комисију
 проф. др Слободан Реметић, директор
 Института за српски језик САНУ и члан
 Одбора за стандардизацију српског језика

S. Remetić

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.

БЕОГРАД, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ

Подгорица

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Обрајном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокroatистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Обрајног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

Прилог 1 (ваш допис)

За Комисију
проф. др Слободан Реметић, директор
Института за српски језик САНУ и члан
Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.

БЕОГРАД, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400

Телефакси: 183-175, 182-825

Жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Бања Лука

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Образном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокroatистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Образног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

За Комисију
проф. др Слободан Реметић, директор
Института за српски језик САНУ и члан
Одбора за стандардизацију српског језика

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
 Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
 Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.
 БЕОГРАД, Буле Јакшића 9
 Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400
 Телефакси: 183-175, 182-825
 Жиро рачун: 40806-603-4-864

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И ТЕХНОЛОГИЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Београд

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Обрајном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокroatистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Обрајног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

За Комисију
 проф. др Слободан Реметић, директор
 Института за српски језик САНУ и члан
 Одбора за стандардизацију српског језика

S. Remetić

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
 Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања
 Ком. бр. 7, бр. 20/2000, 12. 09. 2000. г.
 БЕОГРАД, Ђуре Јакшића 9
 Телефони: 635-590, 181-383, 183-175, 3342-400
 Телефакси: 183-175, 182-825
 Жиро рачун: 40806-603-4-864

МИНИСТАРСТВО ЗА ВИШЕ И ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
 Београд

Дописом бр. 2/99 од 14. јула прошле године обавестили смо владе Савезне Републике Југославије, Републике Србије, Републике Црне Горе и Републике Српске да је у припреми неколико капиталних дела иза којих стоји Одбор за стандардизацију српског језика. Овим путем вас обавештавамо да је једно од тих дела у потпуности завршено и да би се могло појавити већ на предстојећем Београдском сајму књига. Реч је о раније најављеном *Образном речнику српскога језика*, са преко 160 000 одредница, штампаних (двостубачно) на 1425 страна. Речник ће, у тврдом повезу (формата Б5), изаћи у тиражу од 500 примерака и представљаће незаобилазан приручник за све наше и стране језикословце (србисте), као и за србистичке (одн. сербокроатистичке) катедре и установе у земљи и иностранству. Реч је о капиталном делу, чији је аутор др Мирослав Николић, уредник Речника САНУ и члан Одбора. Речник је рађен уз сагласност, подршку и надзор овога, свеакадемијског и свеуниверзитетског тела. Издавачи *Образног речника српскога језика* јесу Матица српска, Институт за српски језик САНУ и „Хелета“ одн. Давор Палчић (као извршни издавач), а рецензенти: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић, др Јелица Јокановић-Михајлов и проф. др Слободан Реметић, директор Института за српски језик САНУ.

Непосредни повод за писање ових редова проистиче из чињенице да издавачи не могу одштампати ово обимно, капитално дело без озбиљније материјалне потпоре савезних и републичких органа. Зато вас овим путем најљубазније молимо да новчано подупрете финализацију једног пројекта од фундаменталног значаја за науку о српском језику и за српску културу уопште. Уједно вас обавештавамо да ће цена Речника износити 100 (сто) марака по примерку, у динарској противвредности реалног курса. Вашу материјалну помоћ можемо, по договору, сматрати суфинансирањем издања, из чега произилази и обавеза уступања одговарајућег броја примерака књиге онима који њено штампање помогну на тај начин. Издавачи ће, разуме се, на видном месту назначити финансијере издања. У обавезе издавача спада и представљање књиге у местима које суфинансијери одреде.

Унапред захвални за ваше очекивано разумевање, молимо вас да примите изразе искреног поштовања и високог уважавања.

За Комисију
 проф. др Слободан Реметић, директор
 Института за српски језик САНУ и члан
 Одбора за стандардизацију српског језика

S. Remetić

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 21/2000,
26. септембар 2000. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с треће седнице Комисије бр. 7, одржане 16. септембра 2000. године

У Београду је, 16. септембра 2000. године, одржана трећа овогодишња седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). У раду седнице учествовали су Иван Клајн, заменик председника Одбора и заменик председника Ком. бр. 7, Драго Ђупић, Слободан Реметић и Бранислав Брборић, секретар Одбора и секретар Комисије бр. 7. Одсутни су били Милка Ивић, председник Одбора и председник Ком. бр. 7, као и Новица Петковић, али су упознати са садржајем рада седнице.

На овој седници, одржаној у паузи округлог стола у Вуковој задужбини (тема — *Српски језик данас*) размотрен је и усвојен следћи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање и прихватање предлога закључка бр. 15.
(*Терминологија у хомеопатији*),

2. Р а з н о.

Текст предлога закључка бр. 15, као одговор на питање ИП "Клио", који је припремила Душка Кликовац, члан Комисије бр. 3, у сарадњи са др Мирјаном Тодоровић — уз извесно претходно редиговање — прихваћен је и биће као Закључак бр. 15 Одбора за стандардизацију српског језика објављен у часопису *Језик данас*.

Под тачком Разно размотрено је неколико текућих питања:

1) Примљено је к знању да су у штампи *Обратни речник српског језика* и трећа верзија *Правописа српскога језика*. Оба приручника уредно су рецензирана и биће размотрена на јесењим седницама надлежних комисија.

2) Чланови комисија упознати су с дописом секретара Одбора председнику Комисије бр. 4 од 31. 8. 2000. године у вези с идејом о *речнику синонима*, чији је садржај претходно договорен без састајања чланова Ком. бр. 7.

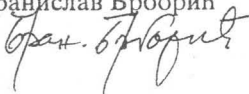
3) Чланови Ком. бр. 7 упознати су с дописима државним органима у вези с настојањем да се прибави помоћ за објављивање *Обратног речника српског језика*.

4) Седницу Одбора (четврту по реду од оснивања Одбора и последњу у овом веку) треба одржати најкасније до средине децембра 2000. године.

5) Секретар Одбора задужен је да, у припреми годишње седнице Одбора, достави све релевантне документе члановима Одбора и председницима свих девет комисија и да поради на томе да се јесење седнице комисија одрже у октобру (а најкасније у првој половини новембра) 2000. године.

Такође је примљено к знању да су у завршној фази и послови око припреме *једнотомног речника* и *прве књиге синтаксе*, док је књига Љубе Поповића *Комуникативно-граматичка анализа реченице* већ у штампи.

Секретар Комисије
Бранислав Брборић

145

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 22/2000,
26. септембар 2000. године
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакс: 183-175, 182-825

ЧЛАНОВИМА ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И
ПРЕДСЕДНИЦИМА КОМИСИЈА

Поштована колегинице/Поштавани колега,

Обраћамо Вам се по други пут ове године да бисмо Вас обавестили о деловању Комисије бр. 7 у међувремену — након 16. маја 2000. године, кад смо Вам се обратили писмом бр. 13/2000. достављајући Вам 12 прилога.

Овог пута достављамо Вам већи број докумената неопходних за припрему јесењих седница комисија и годишње седнице Одбора, која ће бити заказана за средину децембра 2000. године. То су:

1. *Закључак бр. 15 (Терминологија у хомеопатији)*, усвојен на седници Комисије бр. 7 одржане 16. септембра 2000. године;
2. Белешка с треће седнице Комисије бр. 7 од 16. септембра 2000. године;
3. копије дописа државним органима од 4. 9. 2000. године (писмо бр. 19) и од 12. 9. 2000. године (писмо бр. 20) — укупно седам дописа;
4. копије бележака са седница појединих комисија одржаних пролетос (комисије бр. 1, 2, 3, 4, 6 и 9);

146

5. предлоге Комисије бр. 9, као и предлоге Владе Ђукановића, члана Ком. бр. 4 и Ком. бр. 9, који су унеколико комплементарни, мада се Ђукановићеви предлози тичу првенствено лексикографског рада у Институту за српски језик, једноме од 14 оснивача Одбора.

Умољавају се председници комисија да благовремено закажу јесење седнице комисија како би белешке с њихових седница могле ући у *Списе Одбора III*.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози: 17

147

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7, бр 23/2000

14. децембар 2000. године

11000 БЕОГРАД

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590; 181-383; 183-175; 3342-400/292

телефакси: 183-175; 182-825

жиро рачун: 40806-603-4-864

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
Министарство просвјете и науке
(на руке министра, господина Драгана Кујовића)

Поштовани господине министре,

Пре три месеца (12. 9. 2000. године) обавестили смо Вас о капиталном учинку Одбора за стандардизацију српског језика, а ради се о великом *Образном речнику српскога језика*, који је сада дословно у завршној фази. Такође Вас обавештавамо да су надлежни органи Републике Србије и Републике Српске испунили обећање и уложили одговарајућа средства примерена величини и економској снази тих република. Пошто сте нам прошле године (13. октобра) ставили до знања заинтересованост и Црне Горе за ово капитално дело, којим ћемо се поносити у целом словенском свету, очекивали смо да ћете нам бар одговорити на наш допис. Утолико пре што смо се више пута усмено обраћали, а Ваша је секретарица потврдила да је писмо одавно стигло и обећала да ћемо добити одговор. Најлепше Вас молимо да нам одговорите и да у овом подухвату учествујете макар и са минималном сумом новца. Никако не бисмо волели да Црна Гора изостане из пројекта реализованог под окриљем свеакадемијског и свеуниверзитетског тела састављеног од најкомпетентнијих лингвиста са целог српског језичког простора.

У прилогу Вам, поштовани господине министре, достављамо копије трију рецензија рукописа *Образног речника српскога језика*.

Уз најлепше жеље у Новој, 2001. години, молим Вас, господине министре, да примите изразе одличног поштовања.

За Комисију
Слободан Реметић
проф. др Слободан Реметић, члан
Одбора за стандардизацију српског језика
директор Института за српски језик САНУ

148

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања
Ком. бр 7, бр. 28/2000

20. децембар 2000. године
11000 БЕОГРАД

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590; 181-383; 183-175; 3342-400/292

Телефакси: 183-175; 638-792

жиро рачун: 40806-603-4-864

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА МЕЂУНАРОДНУ КУЛТУРНУ САРАДЊУ
(на руке госпођи Станки Визи, директору)

Подгорица

Поштована госпођо Визи,

У прилогу Вам достављамо три рецензије књиге *Обраћени речник српскога језика*, у којима је све речено о каквом је капиталном делу наше науке и културе реч. Одговарајући органи Републике Србије и Републике Српске уплатили су одређене износе који ће омогућити да се ова драгоцена књига нађе у рукама свих чланова Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија, који потичу с универзитета у трима републикама на говорном простору српског језика, као и на међународним славистичким катедрама. Ми смо се још пре три месеца обратили за помоћ око објављивања овога дела, које је сада омогућено захваљујући наведеној помоћи, и Министарству науке и просвете Црне Горе, која нам је обећана још прошле године, али досад није стигла. Волели бисмо да не будемо принуђени напоменути у књизи која ће се наћи у многим међународним библиотекама да из Републике Црне Горе није било одговарајућег одзива везаног за излазак овог капиталног дела. Претпостављамо, поштована госпођо Визи, да би Ваш Завод својим макар симболичним износом могао подупрети дело којим ћемо се поносити и у земљи и у иностранству.

Уз најлепше жеље у Новој, 2001. години, молим Вас да примите изразе одличног поштовања.

За Комисију
проф. др Слободан Реметић, члан
Одбора за стандардизацију српског језика
директор Института за српски језик САНУ

149

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

**Комисија за односе с јавношћу
и решавање неодложних питања**

Ком. бр. 7. бр. 29/2000

21. децембар 2000. године

11000 БЕОГРАД

Ђуре Јакшића 9

Телефони: 635-590; 181-383; 183-175; 3342-400/292

Телефакси: 183-175; 638-792

жиро рачун: 40806-603-4-864

**МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И ТЕХНОЛОГИЈУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

(на руке министра, проф. др Радивоја Митровића)

Београд

Предмет: Молба да Министарство за науку
и технологију Републике Србије помогне
штампање *Обратног речника српскога језика*.

Поштовани господине министре,

Свеакадемијски и свеуниверзитетски одбор за стандардизацију српског језика, који сачињавају најеминентнији лингвистички стручњаци са целог српског језичког простора, прошле године (14. јула) обавестио је Владу Савезне Републике Југославије као и три републичке владе о стању послова на изради *Обратног речника српскога језика*, капиталног дела др Мирослава Николића, председника Уређивачког одбора *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* САНУ. Пре три месеца (12. 9. 2000) ми смо четири владе обавестили о капиталном учинку Одбора и о завршној фази рада на поменутом делу, припремљеном под окриљем Одбора. Овим путем Вас обавештавамо да су Министарство културе Републике Србије и Министарство за науку и културу Републике Српске, сразмерно својим могућностима, уплатила одређене износе који ће омогућити да се ова драгоцену књига нађе у рукама свих чланова Одбора за стандардизацију српског језика и његових комисија, као и на међународним славистичким катедрама. Волели бисмо да се међу онима који су подупрли дело којим ћемо се поносити и у земљи и у иностранству нађе и Министарство за науку и технологију Републике Србије. Своју жељу темељимо и на чињеници да је реч о ресорном министарству Института за српски језик САНУ, институције којој су Споразумом о оснивању Одбора за стандардизацију српског језика, потписаном на

оснивачкој седници 12. децембра 1997. године, поверени стручно-административни послови овога свеакадемијског и свеуниверзитетског научног тела. Издавачи *Образног речника српског језика* су Институт за српски језик САНУ, Матица српска и Давор Палчић из Београда (извршни издавач).

У прилогу Вам, поштовани господине министре, достављамо копије трију рецензија рукописа *Образног речника српског језика*, из којих ћете сазнати о каквом је капиталном подухвату реч.

Уз најлепше жеље у Новој, 2001. години, молим Вас, господине министре, да примите изразе одличног поштовања.

За Комисију

Слободан Реметић
проф. др Слободан Реметић, члан Одбора
за стандардизацију српског језика и
директор Института за српски језик САНУ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 24/2000, 26. 12. 2000. године
Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И
ПРЕДСЕДНИЦИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Позивамо Вас на четврту сједницу Одбора за стандардизацију
српског језика и предлажемо Вам слjedeћи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање Извјештаја о раду Одбора током 2000. године,
2. Верификација закључака које је Комисија за односе с
јавношћу и рјешавање неодложних питања утврдила након претходне
сједнице Одбора (одржане 17. 12. 1999. године),
3. Разматрање предлога нових закључака,
4. Кадровска питања,
5. Р а з н о.

Сједница ће се одржати 25. јануара 2001. године (четвртак) у
Београду, у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати.

У случају спријечености, молимо Вас да се благовремено
огласите преко једног од телефона наведених у заглављу.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози:

— Предлог Извјештаја о раду Од-
бора и закључци Одбора који ће би-
ти верификовани под тачком 3. и до-
несени под тачком 4. дневног реда.

Позив с прилозима достављен и:

— председницима комисија који нису
чланови Одбора,
— оснивачима Одбора и
— владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, одно-
сно надлежним министарствима.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 24/2000, 26. 12. 2000. године

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ЧЛАНОВИ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И
ПРЕДСЕДНИЦИМА ЊЕГОВИХ КОМИСИЈА

Поштована колегинице/Поштовани колега,

Позивамо Вас на четврту седницу Одбора за стандардизацију
српског језика и предлажемо Вам следећи

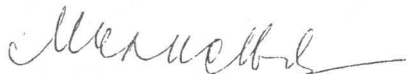
ДНЕВНИ РЕД:

1. Разматрање Извештаја о раду Одбора током 2000. године,
2. Верификација закључака које је Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања утврдила након претходне седнице Одбора (одржане 17. 12. 1999. године),
3. Разматрање предлога нових закључака,
4. Кадровска питања,
5. Р а з н о.

Седница ће се одржати 25. јануара 2001. године (четвртак) у Београду, у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати.

У случају спречености, молимо Вас да се благовремено огласите преко једног од телефона наведених у заглављу.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилози:

— Предлог Извештаја о раду Одбора и закључци Одбора који ће бити верификовани под тачком 3. и донесени под тачком 4. дневног реда.

Позив с прилозима достављен и:

- председницима комисија који нису чланови Одбора,
- оснивачима Одбора и
- владама СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, односно надлежним министарствима.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. бр. 7, број 25/2000, 29. 12. 2000. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

ОСНИВАЧУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштовани господине председниче/декане/директоре,

Обавештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2001. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати четврта седница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту седницу, који је упућен члановима Одбора и владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп, односно надлежним министарствима.

Волели бисмо да челник Ваше институције, која је оснивач Одбора, или који други њен представник, као и ранијих година, присуствује седници Одбора како би се обавестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора. Пошто је ово крај треће године откад Одбор дјелује, године у којој су довршени први капитални пројекти Одбора — чији се матични састав састаје само једном годишње — унапред се радујемо што ћемо имати задовољство да Вас или представника Ваше институције видимо и поздравимо како бисмо заједно поделили радост првих великих резултата нашег деловања.

С поштовањем,

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

Председник Одбора
академик Милка Ивић

154

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 25/2000, 29. 12. 2000. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ОСНИВАЧУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Поштовани господине предсједниче/декане/директоре,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2001. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати четврта сједница Одбора за стандардизацију српског језика.

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и владама СРЈ, РСб, РЦГ и РСп, односно надлежним министарствима.

Вољели бисмо да челник Ваше институције, која је оснивач Одбора, или који други њен представник, као и ранијих година, присуствује сједници Одбора како би се обавијестио о досадашњем раду, његовим резултатима и будућим задацима Одбора. Пошто је ово крај треће године откад Одбор дјелује, године у којој су довршени први капитални пројекти Одбора — чији се матични састав састаје само једном годишње — унапријед се радујемо што ћемо имати задовољство да Вас или представника Ваше институције видимо и поздравимо како бисмо заједно подијелили радост првих великих резултата нашег дјеловања.

С поштовањем,

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

Предсједник Одбора
академик Милка Ивић

155

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 26/2000, 29. 12. 2000. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

— на руке предсједника Зорана Жижића —

Лењинов булевар 2
11070 НОВИ БЕОГРАД

Поштовани господине предсједниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2000. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика, који дјелује од краја 1997. године на цјелокупном говорном простору српског језика и обухвата представнике научно-културних институција с тог простора (Србија, Црна Гора и Српска).

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске. Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава (укључујући и представника Савезног завода за стандардизацију), као и претходних година, присуствује овој сједници како би се обавијестио о досадашњем раду Одбора, његовим резултатима и будућим задацима.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике на овој сједници — првој у новом вијеку и новом миленијуму, на којој ће бити представљена и нека капитална достигнућа Одбора — срдечно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Предсједник Одбора
академик Милка Ивић

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

156

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања
Ком. бр. 7, број 26/2000, 29. 12. 2000. године
Београд, Ђуре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
— на руке председника —

Немањина 11
11000 БЕОГРАД

Поштовани господине председниче,

Обавештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2000. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати седница Одбора за стандардизацију српског језика, који делује од краја 1997. године на целокупном говорном простору српског језика и обухвата представнике научно-културних институција с тог простора (Србија, Црна Гора и Српска).

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту седницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске. Волели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава (култура, просвета, наука, информисање), као и претходних година, присуствује овој седници како би се обавестио о досадашњем раду Одбора, његовим резултатима и будућим задацима.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике на овој седници — првој у новом веку и новом миленијуму, на којој ће бити представљена и нека капитална достигнућа Одбора — срдачно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

Председник Одбора
академик Милка Ивић

157

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 26/2000, 29. 12. 2000. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
— на руке председника Филипа Вујановића —

Његошева 2
81000 ПОДГОРИЦА

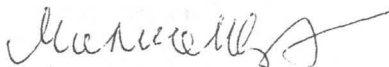
Поштовани господине председниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2000. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика, који дјелује од краја 1997. године на цјелокупном говорном простору српског језика и обухвата представнике научно-културних институција с тог простора (Србија, Црна Гора и Српска).

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске. Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава (наука, просвјета, култура, информисање), као и претходних година, присуствује овој сједници како би се обавијестио о досадашњем раду Одбора, његовим резултатима и будућим задацима.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике на овој сједници — првој у новом вијеку и новом миленијуму, на којој ће бити представљена и нека капитална достигнућа Одбора — срдачно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Председник Одбора
академик Милка Ивић

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

158

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и рјешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 26/2000, 29. 12. 2000. године
Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
— на руке предсједника —

Трг српских владара бб
51000 БАЊА ЛУКА

Поштовани господине предсједниче,

Обавјештавамо Вас да ће се у Београду, 25. јануара 2000. године (четвртак), у просторијама САНУ (Кнез Михаилова 35/1), с почетком у 11 сати, одржати сједница Одбора за стандардизацију српског језика, који дјелује од краја 1997. године на цјелокупном говорном простору српског језика и обухвата представнике научно-културних институција с тог простора (Србија, Црна Гора и Српска).

У прилогу Вам достављамо дневни ред за ту сједницу, који је упућен члановима Одбора и његовим оснивачима из Србије, Црне Горе и Српске. Вољели бисмо да Ваш представник или представник којег од Ваших министарстава (наука, просвјета, култура, информисање), као и претходних година, присуствује овој сједници како би се обавијестио о досадашњем раду Одбора, његовим резултатима и будућим задацима.

У нади да ћемо имати задовољство да поздравимо и Вашег представника/Ваше представнике на овој сједници — првој у новом вијеку и новом миленијуму, на којој ће бити представљена и нека капитална достигнућа Одбора — срдачно Вас поздрављамо.

С поштовањем,

Прилог: Позивно писмо члановима
Одбора с дневним редом и прилозима
уз позивно писмо.

Предсједник Одбора
академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 30/2000, 29. 12. 2000. г.

Београд, Буле Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

с четврте седнице Комисије бр. 7, одржане 28. децембра 2000. године

У Београду је, 28. децембра 2000. године, одржана четврта овогодишња седница Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Ком. бр. 7). У раду седнице учествовали су Милка Ивић, председник Одбора и председник Комисије бр. 7, Иван Клајн, заменик председника Одбора и заменик председника Ком. бр. 7, чланови Одбора и Комисије Драго Ђупић, Слободан Реметић и Бранислав Брборић, секретар Одбора и секретар Комисије бр. 7. Изосталих није било.

На овој седници, на предлог председника, усвојен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Припрема четврте седнице Одбора и
2. Р а з н о.

Секретар је саопштио да је, након телефонског договора око дана одржавања седнице, Слободан Реметић резервисао малу салу на првом спрату у згради САНУ, у којој ће се, први пут у јануару нове године (све претходне седнице држане су у децембру), — одржати четврта седница Одбора. Два су разлога за то: прво, и раније је било захтева да седница буде у јануару; друго, хтело се да довршетак првог великог пројекта под окриљем Одбора — книга *Обратни речник српскога језика*, аутора Мирослава Николића, члана Одбора, за чије су штампање обезбеђена замашна средства — буде свечано обзнањен и да книга буде уручена чланству матичног Одбора на самој седници (биће уручена и свему чланству, дакле и члановима комисија, убрзо после тога).

За ову седницу припремљен је и Извештај о раду Одбора током 2000. године. Текст Извештаја, који су припремили Б. Брборић и С. Реметић, прихваћен је с мањим интервенцијама, као и предлог Закључка бр. 16, који се односи на *Обратни речник*, а заснован је на рецензијама Д. Ђупића, И. Клајна, С. Реметића и Ј. Јокановић-Михајлов.

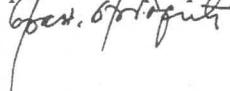
Закључак бр. 17, који би се односио на трећу верзију *Правописа српскога језика* (приручник за основне школе и најширу јавну употребу), није могао бити донет, јер ће тај приручник, чије је штампање отпочело, одмах после нове године бити достављен чланству Комисије бр. 5 (за праћење и проучавање правописне проблематике) и Комисије бр. 8 (за стандардни језик у школству, издаваштву, администрацији и јавним гласилима). На темељу мишљења чланства тих комисија, сачинио би се адекватан закључак, јер се овим правописним приручником окончава правописни пројекат заснован још 1989. године. Рецензије за овај правописни приручник дали су Драго Ђупић и Иван Клајн, чланови Одбора, као и Милка Андрић, саветник министра просвете, и њега је Министарство просвете Србије већ одобрило за употребу у основним школама. Након изјашњења Одбора биће одштампана и ијекавска верзија, која је већ сложена, тако да се очекује да би овај правописни пројекат, као целина од три дела, имао бити озваничен на целом говорном простору српског језика, дакле и у Црној Гори и у Српској (у којој су прве две верзије Правописа и раније прихваћене).

На овој седници Комисије Милка Ивић је, под тачком разно, предложила да Иван Клајн, онедавна дописни члан САНУ, као релативно млади човек, буде изабран за председника Комисије бр. 7 и предложен за председника Одбора. Предлог је прихваћен па ће бити, у оквиру тачке 4, размотрен на седници Одбора 25. јануара 2001. године. Како би тиме остало упражњено место заменика председника Одбора, Н. Петковић предложио је С. Реметића, члана Одбора, редовног професора универзитета и директора Института за српски језик, за то место, нагласивши да је то најцелисходније јер административно-стручне послове ионако обавља Институт за српски језик, на чијем је челу С. Реметић.

Председник Одбора Милка Ивић потписала је позивна писма за седницу, као и уобичајене дописе оснивачима Одбора (њих 14) и владама (односно надлежним министарствима) СРЈ, РСБ, РЦГ и РСп, чији се представници моле да присуствују седници Одбора и да се упознају с резултатима његовог рада. Тиме је завршена последња седница Одбора у 2000. години.

Секретар Комисије

Бранислав Брборић

IV. СПИСИ ОСТАЛИХ КОМИСИЈА

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за фонологију
Ком. бр. 1/2000, 26. мај 2000. год.
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ЧЕТВРТЕ СЕДНИЦЕ КОМИСИЈЕ ЗА ФОНОЛОГИЈУ

Прва овогодишња седница Комисије за фонологију одржана је 26. маја 2000. године, у Институту за српски језик САНУ. Седници су присуствовали: др Јелена Јокановић-Михајлов, председник Комисије, др Драгољуб Петровић и др Слободан Реметић, чланови Комисије и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика. Извињенје чланова Комисије др Милорада Телсбака и др Милана Драгичевића, који због спречености нису могли допутовати у Београд, пренео је др С. Реметић, а извињенје академика Бранислава Остојића, који је у ово време имао заказане испите у Никшићу, пренела је др Ј. Јокановић-Михајлов. Остали одсутни чланови Комисије: др Мирослав Николић, др Љиљана Суботић и секретар Комисије Наташа Вуловић.

Седница је каснила са почетком јер се очекивао долазак колега из Београда који нису најавили изостанак, посебно секретара Комисије. Затим је замољена Жељка Малобабић, сарадник Института, да води записник и седница је почела у 14 сати. Најпре је председник Комисије, др Ј. Јокановић-Михајлов, поздравила присутне и подестила на дневни ред:

1. Рад Комисије

2. Разно

констатујући са жаљењем да је одсутан велики број чланова Комисије, од којих би неки требало да рефериршу Комисији о стању пројеката за које су задужени и чији завршетак је био најављен за овај период. Пројекти који су у току су:

а) завршетак рада на обратном речнику (др М. Николић)

б) завршетак рада на једнотомном речнику књижевног језика (др М. Николић)

в) привођење крају рада на *Фонологији* (др Д. Петровић)

г) израда *Библиографије радова* из области фонологије

У одсуству др М. Николића, др С. Реметић је истакао да ускоро треба да буду реализована два важна пројекта: обратни (а *tergo*) речник савременог српског језика М. Николића (који садржи око 160.000 одредница и већ се налази на слагању) и једнотомни речник књижевног језика (са 80.000 одредница). С. Реметић наглашава да је обратни речник капитално дело и да након изласка из штампе обратном речника треба радити на акцентском речнику. Износи и проблеме који су настали при раду на једнотомном речнику. Мирослав Николић је формално преузео тај посао на себе, а накнадно је у пројекат укључена и Милица Вујанић. Уједначавање речника није једноставно, јер је велики број људи радио на њему и то је умногоме успорило овај посао. Мирослав Николић је, по

речима Драгољуба Петровића, обећао Матици на седници за књижевност и језик Матице да ће завршити овај речник до 20. маја 2000. године. Б. Брборић је нагласио да Комисија и Одбор очекују да до краја месеца буду обавештени да је посао приведен крају. С. Реметић је задовољан чињеницом да све Комисије Одбора за стандардизацију српског језика успешно раде, износе своје недоумице и дилеме и да су резултати које постижу већи него што се очекивало. Међутим, не треба заборавити да се у овом случају ради о неколико хиљада страна лексикографског текста које треба да прегледа само један човек. Мирослав Николић је преоптерешен послом (додатно и 16-тим томом Речника који ускоро треба да изађе). Осим тога, М. Николића забрињава неуједначност *Једнојтомника*, па још не жели да га објави.

Др Ј. Јокановић-Михајлов је нагласила да не треба тежити савршенству и да треба подржати финализацију пројекта, а уколико буде недостатака они се могу отклонити у другом и трећем издању. Са овом констатацијом сложили су се сви чланови и закључено је да *Једнојтомник* треба што пре објавити.

Затим се разговарало о *Фонологији* др Драгољуба Петровића. Он је изнео своје недоумице о наставку рада. Прошло је више од годину дана како није радио на овом пројекту и требаће времена да се врати овом послу. Осећа извесну несигурност јер нема професора Павла Ивића, који му је у свему помагао. Написао је једно поглавље *Фонологије* (*Рейерџоар инхеренџних обележја*), али је оно само део посла који га чека: На питање председника Комисије: Каква је концепција књиге? Д. Петровић је објаснио да крече од фонетских особина да би се извукло оно функционално, али је нагласио да себе не сматра фонологом (јер се није бавио акустиком). С. Реметић се није сложио са њим истичући како је све то уткано у његове радове и да не постоји човек који би био компетентнији од њега да у овом тренутку напише фонологију српског језика. Б. Брборић се сложио са тим износећи чињеницу како у српском језику не постоји ваљан приручник фонологије са акценуацијом и да то очекује од Д. Петровића. Замолио га је да међу свим приоритетима изабере овај, а он се обавезао да ће му помоћи на све начине, и финансијски. Набавиће и литературу која буде потребна.

Др Ј. Јокановић-Михајлов мисли да је основни проблем наставнички концепт проф. др Драгољуба Петровића, а ова књига не треба да буде уџбеник већ у првом реду научна књига — приручник. Осим тога, постоји доста објављених књига о артикулацији и акустици и оне су довољне да би се ова поглавља обрадила у *Фонологији*.

Д. Петровић сматра да се није довољно бавио акустиком, мада има Ивићева и Шкарићева мерсења, као и мерсења колегинице у Новом Саду (која је извршила мерсења на Сорбони). Велики посао представљају и алтернације (треба направити попис свих алтернација и разграничити аутоматске од неаутоматских алтернација и сл.).

Др Д. Петровић има већ око 100 страна грубо уобличеног материјала, али постоји и низ нерешених проблема из области дистрибуције и прозодије. Силабичке проблеме још није разматрао. Мисли да су једноставнији, мада и ту још има неких недоумица, нпр. у вези са границом слога и сл.

Др Ј. Јокановић-Михајлов сматра да је професор Петровић перфекциониста и да због тога одлаже објављивање књиге. Сви су се сложили да др Д. Петровић

може успешно привести посао крају и нагласили да је то потребно учинити што пре.

Др Д. Петровић је закључио да ће му требати времена да реши неке проблеме. Прихватиће савет С. Реметића да најпре напише наслове поглавља *Фонетике*. Моли све присутне да га временски не ограничавају. После овога сви су били оптимистични у вези са окончањем овог пројекта.

За рад на *Фонологији*, рад на *Библиографији*, као и рад на другим пословима биће потребан, истакли су др Д. Петровића и др Ј. Јокановић-Михајлов, увид у додатну литературу, па је зато потребно набавити последњих десет година загребачких часописа *Језик и Говор* као и два примерка књиге *Повијести ћреглед, гласови и облици* (групе аутора). Потребно је набавити и рачунарски програм за интонацију од колега из Лајпцига. Слободан Реметић се обавезао да ће набавити сву потребну литературу јер је на научном скупу у Лајпцигу обновио везе са колегама из Загреба. Најављени долазак колега из Лајпцига је отказан, али ће они сигурно пружити сву потребну помоћ. Мр Б. Брборић је обећао своју помоћ у набављању потребне литературе.

У резимеу су поновљени задаци рада Комисије (речници, Фонологија, *Библиографија радова*). Ј. Јокановић-Михајлов мисли да је битно да се чланови Комисије пре следеће седнице чују телефоном и међусобно подстичу на рад. Др Д. Петровић је обећао да ће покушати да се снађе у започетом послу и да ће га довршити, али се не може обавезати временским роковима. Ј. Јокановић-Михајлов и др Д. Петровић сложили су се да треба иновирати и допунити *Библиографију радова*. Потребно је употпунити библиографију Д. Петровића библиографијом Ј. Јокановић-Михајлов. Уколико је могуће треба прегледати и библиографије радова у Хрватској. Могуће је укључити и студенте у овај пројекат, а *Библиографија радова* би требало да садржи све радове објављене до сада. У овом смислу се могу обновити везе са Загребом и Сарајевом.

Затим се прешло на другу тачку дневног реда. С. Реметић је изјавио да је много мање очекивао од ове седнице. Ј. Јокановић-Михајлов је поставила питање да ли се од других центара може очекивати било каква помоћ (да сакупе анкете и сл.), јер су неки чланови Комисије већ превише оптеречени (др Д. Петровић и др Мирослав Николић), а други уопште немају конкретних задатака у Комисији. Предложено је да Ј. Јокановић-Михајлов формулише и пошаље писма др М. Телсбаку и др М. Драгичевићу. Закључила је да је седница била више него успешна, иако је присуствовало овако мало чланова Комисије. Седница је завршена после 16.00 часова.

Записник водила:

Жељка Малобабић

Жељка Малобабић,
сарадник Института

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за фонологију
Ком. бр. 1, 2/2000, 24.11.2000. год.
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 635-590, 181-383, 187-144
Телефакси: 187-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ПЕТОГ САСТАНКА КОМИСИЈЕ ЗА ФОНОЛОГИЈУ

Други овогодишњи састанак Комисије за фонологију одржан је 24.11.2000. године у просторијама Института за српски језик. Састанак је сазвала др Јелица Јокановић-Михајлов, председник Комисије, и предложила дневни ред:

1. Извештај о досадашњем раду Комисије за фонологију
2. Планирање рада Комисије у наредном периоду
3. Разно.

Седници су присуствовали: др Јелица Јокановић-Михајлов, др Слободан Реметић, др Бранислав Брборић, др Драгољуб Петровић и Наташа Вуловић, секретар Комисије. Одсутни су били: академик Бранислав Остојић, др Милан Драгичевић, др Мирослав Николић и Милорад Телебак.

Састанак је почео разговором о Обратном речнику чији је аутор М. Николић, члан Комисије. Ј. Јокановић-Михајлов је истакла да тај речник може бити база и за рад на другим проблемима језика, као и то да је себе схватила као помоћног рецензента, будући да се не бави лексикографијом и лексикологијом.

С. Реметић је рекао да и сам чита Обратни речник као један од рецензената, а ту су и академик Иван Клајн и др Драго Ђупић, као и то да су сви рецензенти добро одабрани и да се њихове уже специјалности срећно допуњују. Нагласио је да се рецензије предају до 1.12.2000, да до 5.12.2000. М. Николић завршава свој рад на Обратном речнику, тако да ће до Божића сав посао бити окончан и Речник ће бити готов. У вези са финансирањем штампања Обратног речника контактирана су Министарства Србије и Ц. Горе, као и Савезно министарство за науку и очекује се да ће Обратни речник бити подељен члановима Одбора за стандардизацију на седници која ће се одржати 25.1.2000. године. С. Реметић је истакао да Обратни речник представља базу за израду Акценатског речника, јер, између осталог, садржи и инвентар проблема.

Ј. Јокановић-Михајлов је рекла да је Обратни речник прво завршено дело, везано за рад у овој Комисији, а друго ће бити Фонологија Д. Петровића.

Д. Петровић је објаснио да има потешкоћа у раду, највише због оквира који он разрађује и шири. Тренутно ради на прозодијским алтернацијама које му задају много проблема, јер многе не функционишу, нестају.

Б. Брборић се сложио с тим да постоје многи проблеми везани за акценатски систем Вук-Даничићевог модела. Он сматра да се може створити основица за Акценатски речник на Вук-Даничићевој основи (не на београдско-новосадској) иако она, по његовом мишљењу, нема будућност.

Ј. Јокановић-Михајлов је истакла да Вук-Даничићев модел није ишчезао и да је жив, о чему сведоче искуства са студентима. Она сматра да Д. Петровић треба да опише систем, јер фонолошке релације постоје у ономе што је завршено као систем, а не у трансформацијама. Од аутора

се не тражи прорицање, шта ће се десити у будућности са системом, већ дескрипција постојећег става. Дакле, сматра Ј. Ј. Михајлов, треба описати оно што је систем и томе додати које се тенденције уочавају, јер фонологија не постоји без система. Стога је најбоље омеђити се и ограничити на изучавање система, јер ми не знамо како ће се тенденције даље развијати. Треба прво урадити базу, па онда разрађивати остале ствари. Фонологија даје пресек система, основу како систем функционише, тип, а након тога иду разговори о могућим променама у будућности.

Д. Петровић је рекао да не може да нађе чврсто упориште, јер се два система тару међусобно и утичу један на други, тако да је тешко наћи меру односа између та два система.

Ј. Јокановић-Михајлов је одговорила да је могуће описивати стабилан систем и то као целовит, тако да не треба ићи превише у ширину, већ ка дескрипцији и квантификацији, уз назнаку претпостављених развојних тенденција.

Б. Брборић је поставио питање да ли бисмо на источној страни могли организовати акценатску обуку која би била пропраћена опремом на највишем технолошком нивоу. (по школама)

Присутни су се сложили да је то врло тешко јер осећај локалног преовладава свуда, и у Србији и у ЦГори, али и да је такав посао потребан.

Б. Брборић је подсетио на набавку одговарајућих рачунарских програма, а Ј. Јокановић-Михајлов је изјавила да се од тога није одустало и да је њена обавеза у наредном периоду да састави дописе и подстакне њихову набавку.

На састанку је са задовољством констатовано да је у Америци изашло шест томова "Хрестоматије фонолошких студија и расправа" Чарлса Крејлдлера (на енглеском језику). Ова хрестоматија садржи оно најзначајније у фонолошким истраживањима за последњих неколико деценија. Хрестоматија је посвећена двојци истакнутих фонолога - Андре Мартинеу и Павлу Ивићу. У овој хрестоматији налази се текст пок. академика П. Ивића, објављен 1965. године: "Роман Јакобсон и развој фонологије".

Записник водила:

Наташа Вуловић
Наташа Вуловић,
секретар Комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА МОРФОЛОГИЈУ И
ТВОРБУ РЕЧИ

Ком. бр. 2, зап. бр. 4/2000, 26. 5. 2000. г.
Београд, Ђуре Јакшића 9
тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
телефакси: 183-175, 182-825

ЗАПИСНИК

са четврте седнице *Комисије за морфологију и творбу речи* (комисија бр. 2) која је одржана 26. маја 2000. године у 12 часова у просторијама Института за српски језик. Седницу је заказао председник комисије проф. др Живојин Станојчић и предложио дневни ред:

Текућа питања

О одржавању седнице уредно су били обавештени сви чланови Комисије. Присутни су били др Живојин Станојчић, др Иван Клајн, др Мирослав Николић, мр Милица Радовић-Теших и мр Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Нису били присутни: др Радоје Симић, др Милан Шипка, др Божа Ђорић (у Кореји), др Слободан Марјановић, др Љиља Суботић, др Рајка Биговић-Глушица и мр Весна Ломпар. Последња три члана: Суботић, Биговић и Ломпар обавестили су председника Комисије да због часова на факултетима не могу присуствовати седници.

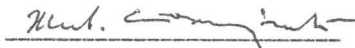
Председник Комисије Ж. Станојчић је обавестио присутне о протеклом раду Комисије. складу са закључцима прошле седнице настављен је рад на изради *Библиографије за морфолог творбу речи*. М. Радовић-Теших тренутно убацује одабране библиографске јединице у компјут уазбучује их по именима аутора. Библиографија се ради претежно на основу Библиографије Јужнословенског филолога, коју је преснимила Весна Ломпар и дала М. Радовић-Теших на да уобличење. Нужно је, међутим, употпунити и сравнити библиографију са подацима из литерат дате још у неким другим расправама, студијама и часописима. Осим тога, морају се употпунит неке библи. јединице, исправити евидентне грешке. М. Радовић-Теших је обавестила да намерава Библиографију дати регистар појмова, а очекује да ће је завршити оквирно до јесени.

У вези са израдом студије о творби речи у српском језику проф. И. Клајн је саопштио да комплету забршио област с л о ж е н и ц а, коју је поткрепио важнијим и већим бројем приме
То је, иначе, област која је најслабије обрађена у досадашњим граматицама. Област префикса и суфикса ће потом доћи на ред. Клајн је спреман да део о сложеницама стави на увид члановима Комисије што је прихваћено као корисна идеја.

Било је још речи о к о р п у с у за ексцерпирање грађе. Пошто је, по речима Б. Брборић току формирање посебне комисије за ову проблематику, потребно је да се тој новоизабраној комисији, чији је руководилац проф. Љ. Поповић, достави наш предлог дела за ексцерпцију. Т предлог ће у име Комисије сачинити М. Радовић-Тешић.

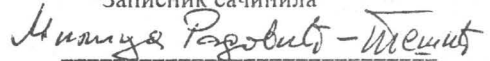
На завршетку седнице упућен је апел члановима Комисије да шаљу чланке и расправе с тематиком из области стандардизације у одговарајуће часописе (*Језик данас*, *Наш језик* и др.).

Председник Комисије

проф. др Живојин Станојчић

Записник сачинила

мр Милица Радовић-Тешић,
секретар Комисије

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

КОМИСИЈА ЗА МОРФОЛОГИЈУ И
ТВОРБУ РЕЧИ

Ком. бр. 2; зап. бр. 2/2000, 12. 12. 2000. г.

Београд, Ђуре Јакшића 9

тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

телефакси: 183-175, 182-825

ЗА ПИСНИК

са пете седнице *Комисије за морфологију и творбу речи* (комисија бр. 2) која је одржана 12. 12. 2000. године у 11 часова у просторијама Института за српски језик. Председник Комисије проф. др Живојин Станојчић предложио је дневни ред:

Текући послови

Сви чланови Комисије су били на време обавештени и позвани. Присутствовали су: др Живојин Станојчић, др Иван Клајн, др Слободан Марјановић, др Милица Радовић-Тешић, мр Весна Ломпар и секретар Одбора за стандардизацију – мр Бранислав Брборић.

Одсутни су били: др Радоје Симић (у Немачкој), др Божа Ђорић (у Кореји), др Милан Шипка, др Љиља Суботић, др Рајка Биговић-Глушица.

Председник Комисије проф. др Живојин Станојчић је известио присутне чланове о резултатима рада у протеклој години. Милица Радовић-Тешић, уз делимичну техничку помоћ Весне Ломпар, завршила је израду *Библиографије радова из морфологије и творбе речи* што је био један од важних планова ове Комисије. Библиографија ће се највероватније штампати у наредном броју часописа „Наш језик“.

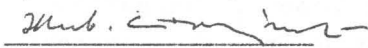
Проф. др Иван Клајн је саопштио да је завршио прву књигу *Творбе речи* (око 200 стр.) коју чине поглавља: *Слаганье и Префиксација*. Он сматра да су те две области и иначе биле слабије и недовољно обрађене у српској граматичкој и другој научној литератури па им је зато дао предност при изради. За преостале делове (које чине *Суфиксација и Конверзија*)

171

3a) оцењује да ће му бити потребно још око годину дана. За I део *Творбе речи* чији ће рукопис проф. И. Клајн предати до краја 2000. године одређени су рецензенти др Живојин Станојчић и др С. Марјановић.

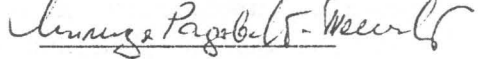
У вези са штампањем ове књиге Б. Брборић је предложио да се ступи у контакт са Заводом за уџбенике, који би могао бити, поред Одбора за стандардизацију или Института за српски језик, други издавач.

Председник Комисије

проф. др Живојин Станојчић
Комисије

Записник сачинила

М. Радовић-Тешић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

172

Комисија за синтаксу
Ком. бр. 3, бр. 1/2000, 22. 05. 2000.
Београд, Ђ. Јакшића 9
Тел. 635-590, 181-383.
Факс 187-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

са седнице Комисије за синтаксу, одржане 22. маја 2000. год.

Седница Комисије за синтаксу одржана је у Институту за српски језик САНУ. Седници су присуствовали чланови Комисије: академик Милка ивић, председник, др Предраг Пипер, др Љубомир Поповић, др Срето Танасић, др Душка Кликовац и мр Бранизлав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Дневни ред:

1. Извештај о раду Комисије у првој половини 2000. год.,
2. Разно.

. . .

1. О раду Комисије у првој половини текуће године присутне је обавестио др Предраг Пипер. Реч је о раду на три пројекта.

1) Завршена је и објављена књига академика Милке Ивић о теоретским питањима српске синтаксе Лингвистички огледи, три - прва књига која је у Комисији планирана.

2) Настављен је рад на изради Српске синтаксе I (Проста реченица). Урађено је око 3/4 посла и планира се да се у овој години посао приведе крају. Такође, сарадници на овоме послу раде и на својим индивидуалним пројектима.

3) Завршена је прва фаза посла на Библиографији српске синтаксе завршено је прикупљање грађе, преко 2000 листића. Предстоји припрема за штампу Библиографије.

Љубомир Поповић је присутне чланове Комисије обавестио да је предао у штампу своју књигу из синтаксе реченице.

Академик Милка Ивић је захвалила присутнима на учешћу у раду и закључила седницу.

Срето Танасић
Срето Танасић

секретар Комисије за синтаксу

173

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Комисија за синтаксу

Ком. бр. 3, број 2/2000

9. 11. 2000. године

Београд, Туре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакс: 183-175, 182-825

Б Е Л Е Ш К А

о раду Комисије за синтаксу током 2000. г.

Сврха је ове белешке да чланови Одбора за стандардизацију српског језика и чланови његових комисија буду обавештени о раду Комисије за синтаксу, чији сам председник.

Књига проф. др Љубомира Поповића *Комуникативна анализа реченице* налази се у штампи и очекује се да ће до краја текуће године бити одштампана.

Рад на првој књизи *Синтаксе српског језика* у завршној је фази. Написано је више од 500 страница текста (компјутерског слога). Као редактор те синтаксе до сада сам прегледала и редиговала око 300 страница. Остали делови Синтаксе прерађују се или завршавају. Аутори планирају да прва верзија Синтаксе буде у целости завршена до краја текуће године, а њена дефинитивна верзија до краја пролећа 2001. године, тако да би, ако финансијеке прилике буду повољне, Синтакса могла бити предата у штампу до средине 2001. године.

У завршној фази је и *Библиографија српске синтаксе*. Још почетком ове године завршено је исписивање грађе, током године грађа је уношена у рачунарски програм посебно рађен за ту прилику (библиографска база података). Унета су сва имена аутора описаних радова и наслови посебних публикација. У току је уношење наслова чланака. Планира се да библиографија буде завршена до краја текуће године.

С поштовањем,

Академик Милка Ивић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за лексикологију и лексикографију

Ком. 4, бр. 1/2000

12. 5. 2000. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

БЕЛЕШКА

са прве овогодишње седнице Комисије за лексикологију и лексикографију

Прва овогодишња седница Комисије за лексикологију и лексикографију одржана је 12. маја 2000. године у Институту за српски језик САНУ. Седницу је сазвала др Даринка Гортан-Премк, председник Комисије. Присутни су били др Даринка Гортан-Премк, др Рајна Драгићевић, др Иван Клајн, др Драгана Мршевић, др Мирослав Николић, др Ђорђе Оташевић, као и домаћин, др Слободан Реметић, директор Института за српски језик. Одсутни су били чланови Комисије др Мато Пижурица, др Егон Фекете и др Милан Шипка. Седници су присуствовали и др Стана Ристић и мр Владо Ђукановић.

Председник Комисије Д. Гортан-Премк предложила је три тачке дневног реда:

1. Поновно заказивање међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији с темом *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*,
2. Израда речника деривационих гнезда,
3. Библиографија речника Данка Шипке
4. Разно.

1.

Д. Гортан-Премк је предложила да се из назива скупа изостави првобитно предложени редни број (V међународни научни скуп о лексикографији и лексикологији) јер зборници са прва два скупа нису носили бројеве, а у зборнику са скупа одржаног у Загребу нема радова српских лингвиста. Између научних скупова могли би се одржавати округли столови, без великих претензија због помањакања средстава. Предлог је прихваћен.

Да би и овај скуп био у складу са сличним лексикографским скуповима у Европи, првенствено ЕУРАЛЕКС-ом, неопходно је, како је истакла Д. Гортан-Премк, као посебну тему издвојити компјутерску лексикологију и лексикографију. Она би обухватала:

- формирање банке података српског језика,
- прикупљање грађе уз помоћ компјутера,
- могућности компјутерске обраде лексичких података,
- организација лексикографског рада.

Д. Гортан-Премк је предложила да се уведе као тачка 4. "Лингвистичка лексикографија":

- атерго речници,
- речници деривационих гнезда,
- речници морфема,
- творбени речници,
- семантикони.

Предлог је прихваћен.

У договору са Матицом српском одлучено је да се Скуп одржи око 10. априла 2001. године и да траје три дана.

2.

Д. Гортан-Премк је обавестила присутне о новом пројекту Матице српске под називом "Лингвистички речници". Предложила је да се у оквиру овога пројекта започне са израдом речника деривационих гнезда. Сматра да овај речник треба узети за *Једнотомник* МС јер се слични речници у другим словенским земљама раде на основу речника од стотинак хиљада речи. Прикупљени подаци могли би се обрађивати у оквиру магистарских радова и докторских теза. Предлог је прихваћен.

3.

Библиографија речника др Данка Шипке (*A Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries: Serbian, Croatian and Bosnian Muslim*. Dunwoody Press, Springfield, 2000) прихваћена је као део пројекта Комисије, чији је циљ израда библиографије речника и радова о лексикологији и лексикографији. Необјављену библиографију радова о лексикологији и лексикографији Д. Шипке користиће чланови Комисије задужени за израду Библиографије (Р. Драгићевић и Ђ. Оташевић). Тиме ће Д. Шипка бити један од коаутора Библиографије Комисије за лексикологију и лексикографију.

4.

За нове чланове Комисије предложени су др Стана Ристић и мр Владо Ђукановић.

Д. Гортан-Премк је предложила да се обустави ексцерпција часописа *Вива* и *Базар*.

Д. Гортан-Премк сматра да мора доћи до измена у начину израде Речника САНУ. Предложила је да М. Николић закаже округли сто о овоме веома важном питању.

С. Ристић је обавестила присутне о циклусу разговора у Институту за српски језик САНУ о речницима. Предложила је да се на крају ових разговора организује округли сто.

Белешку припремио:

Ђ. Оташевић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 176
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за лексикологију и лексикографију

Ком. 4, бр. 2/2000

15. 11. 2000. године

Београд, Туре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

БЕЛЕШКА

са друге овогодишње седнице Комисије за лексикологију и лексикографију

Друга овогодишња седница Комисије за лексикологију и лексикографију одржана је 15. новембра 2000. године у Институту за српски језик САНУ. Седницу је сазвала др Даринка Гортан-Премк, председник Комисије. Присутни су били др Даринка Гортан-Премк, мр Владо Ђукановић, др Иван Клајн, др Драгана Мршевић, др Мирослав Николић, др Ђорђе Оташевић, др Твртко Прћић, др Стана Ристић, др Егон Фекете, као и домаћин, др Слободан Реметић, директор Института за српски језик. Одсутни су били чланови Комисије др Мато Пижурица и др Милан Шипка.

Председник Комисије Д. Гортан-Премк предложила је седам тачака дневног реда:

1. Лексикографска библиографија,
2. Речник нових речи,
3. "Лингвистичке актуелности"
4. Пројекат Речника деривационих гнезда,
5. Пројекти Речника синонима,
6. Припрема научног скупа о лексикографији и лексикологији,
7. Разно

1.

Ђ. Оташевић је укратко представио библиографију речника коју је урадио Данко Шипка, а средином ове године објавио амерички издавач Dunwoody Press – "A Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries: Serbian, Croatian, and Bosnian Muslim". Одлучено је да се са члановима осталих комисија усклади наставак рада на библиографијама. Необјављена библиографија лексиколошких и лексикографских радова коју је урадио Д. Шипка за период до средине 80-их година биће допуњена новим библиографским јединицама.

2.

Ђ. Оташевић је обавестио присутне о раду на сакупљању и обради нових речи. За *Наш језик* је предат рукопис „Нове и незабележене речи (2)". Два београдска издавача, у незваничним разговорима, изразила су спремност да објаве његов *Речник нових и незабележених речи*. 323 картице са речима из *Београдских новина* уврштене су у грађу за израду Речника САНУ.

Присутни су упознати са идејом Јована Недића (аутора *Малог Квизовог рјечника*) да се база са новим речима постави на Интернет и тако учини општедоступном. База би била допуњавана више пута сваке године. Ј. Недић сматра да би тај посао на себе требало да преузме Институт за српски језик САНУ.

3.

Прва три броја часописа *Лингвистичке актуелности* налазе се на Интернету, а четврти број је у припреми. Због недостатка средстава други и трећи број часописа још нису одштампани.

4.

Д. Гортан-Премк обавестила је присутне о припремама за израду Речника деривационих гнезда. Одговарајући на питање И.Клајна, она је прецизирала да Речник неће објашњавати етимологију – основа је семантичка анализа процеса варирања у полисемији и деривацији.

5.

Т. Прћић је упознао присутне са два пројекта, оба у поодмаклој фази. Са групом постдипломаца он ради на припреми енглеско-српског контрастивног речника синонима. Десна страна ће моћи да послужи за израду школског речника синонима.

У Познању Д.Шипка са групом студената ради на изради енглеско-српско-пољског речника синонима. У писму које је достављено Комисији, предложио је да се уради база података у формату WordNet.

На састанку је констатовано да ова два пројекта, Прћићев и Шипкин, нису конкурентски већ комплементарни пројекти.

6.

Д. Гортан-Премк је известила о даљим припремама за одржавање научног скупа о лексикографији и лексикологији. Скуп ће бити одржан 10–12. априла 2001. године. Своје учешће потврдило је четрдесетак позваних лингвиста.

7.

М. Николић је обавестио чланове Комисије да је његов обратни речник пред изласком и да је Одбор уплатио Институту за српски језик одређену суму новца која ће омогућити да сваки члан Одбора добије Речник, као и да се за сваку собу у Институту обезбеди по један примерак.

Једнотомни речник ће бити послат рецензентима 25. јануара 2001. године.

Д. Гортан-Премк је започела рад на књизи *Српска дескриптивна лексикографија*.

За нове чланове Комисије предложени су др Данко Шипка и др Твртко Прћић.

Одлучено је да се у разговору са члановима Комисије за корпус види докле се стигло у припремама за израду банке података српског језика.

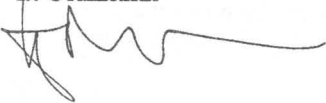
Предложено је да Одбор финансијски помогне штампање докторских дисертација Р. Драгићевић и Ђ. Оташевића, те монографију С. Ристић о експресивној лексици.

Научно веће Института за српски језик САНУ донело је одлуку да Институт и Завод за издавање уџбеника одштампају ново издање монографије *Полисемија и организација лексичког система у српскоме језику*.

Одбору ће бити предложено да се за чланове Комисије набави монографија С. Ристић и М. Радић-Дугоњић *Реч. Смисао. Сазнање*.

Бележку припремио:

Ђ. Оташевић

Рецензија

ПРАВОПИСА СРПскогА ЈЕЗИКА (ПРИРУЧНИК ЗА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ И ПУШТИРУ
ЈАВНУ УПОТРЕБУ)

Прегледао сам рукопис нове верзије Правописа (без наслова), коју су припремила двојица од тројице аутора ранијег Правописа (Правопис српскогА језика, Матица српска, Нови сад 1993: у даљем тексту П 93), др Мато Пижурица и др Јован Јерковић.

Нова верзија представља сажет приручник за практичне сврхе, услед чега су нека поглавља знатно краћа у односу на раније правописе, а изостављено је поглавље о транскрипцији. Ипак, правила прихваћена у П 93 примењена су и овде без измена. Дато је обилје примера, делом преузетих из П 93 а делом оригиналних.

Рукопис је подељен на следећа поглавља: I. Писмо (3 куцање стране), II. Велико слово (13 страна), III. Спојено и одвојено писање (24 стране), IV. Интерпункција (30 страна), V. Скраћенице (9 страна), VI. Подела речи на крају реда (3 стране), VII. Екавски и ијекавски изговор (10 страна), VIII. Гласовне промене и односи гласова (31 страна). На крају је додат речник.

Укупни утисак о новом приручнику сасвим је повољан. Независно од тога, овде морам изнети већи број ситних, углавном техничких примедба, што је и неизбежно у сваком приручнику ове врсте.

Страна 4, тачка 7, први пасус: мислим да није довољно јасна формулација на крају, "...остале речи малим, осим у случајевима када су саме по себи властито име или се њима означава држава или насељено место": Овде се стиче утисак да се заменице "саме" и "њима" односе на исти појам, док се заправо "саме" односи на "остале речи", а "њима" на појам "вишечлана властита имена" из ранијег текста. Предлажем да се та два изузетка раздвоје и да се од друге реченице из овог пасуса направе две, дакле: "Вишечлана властита имена по правилу се пишу великим почетним словом прве речи, друге односно остале речи малим, осим када су саме по себи властита имена. У неким вишечланим именима, првенствено у називима држава и насељених места, све речи се пишу великим словом: в. доле тачке 18 а, б, в, 22 и 23."

Страна 6, тачка 13: уместо речи *галуља*, коју писам чуо и које нема у Матичном речнику, ставио бих *шаров* или *гаров*, да буде и једно име пса.

Страна 7, тачка 15: треба дати бар по један пример и за писање *Земља, Месеца, Сунце* ВЕЛИКИМ словом (ипр. "утицај Месеца на Земљину путању", као у П 93), да би било јасније у чему је разлика.

У тачки 16 а) на истој страни мало би требало варирати примере, нема разлога да буду сви с Балкана.

Стр. 10, т. 22: Тјенапмен (грешком пише Тјенамен), као назив трга, није географско име у правом смислу речи. Предложио бих да се замени са Њујорк (преводници филмова у последње време, поводећи се за енглеским, сваки час пишу Њу Јорк).

Иста страна, т. 23: грешком је Винсет уместо Винсент. Што се тиче последњег имена на овој страни, по П 93 се пише све велико, Бик Који Седи; осим тога,

Митар Пешикан је сматрао, по мом мишљењу с правом, да је боље Седени Бик (в. тачку 19е у П 93).

Стр. 11-13, тачке 28, 29 и 30: мислим да овде, јасноће ради, треба уместо "великим словом" написати "великим почетним словом прве речи". Уз то, у све три тачке, треба посебно навести оне примере који и у некој од каснијих речи имају велико слово, не због властитог имена него зато што је сложен и назив (један унутар другог). Такви примери су: *Министарство просвете Републике Српске, Главни одбор Социјалистичке партије Србије, Летопис Матице српске, Статут Филозофског факултета у Београду, Извештај Анкетног одбора Скупштине Србије, Плакета Универзитета у Новом Саду, Захватница Црвеног крста*. Моје искуство је да се људи не спазаве с таквим називима и често постављају питања о њима.

Стр. 14, т. 35: не знам одакле је цитат "Ама човече..." итд., али ми се не свиђа што садржи некињевни облик *ди*. Уколико то није неки чувени текст, треба заменити *ди* са *где*.

Стр. 17, т. 40: под (3) свакако треба обележити акценте.

Стр. 18, прва два реда: "могућност уметања других речи" је недовољно јасно. Рекао бих нешто у смислу да се речи пишу одвојено уколико је између њих могућно убацили још једну реч.

Стр. 19-20, тачка 43: ово је било "мутно" место и у П 93, јер нема јасних правила и сувише је колебања. У тиску неодређености допринеси што се овде под тачкама б) и в) помиње само "предност" спојеном писању, а у напомени испод тога каже се да се они примењују "ипак као правило". Није јасно зашто би за поједине речи из тачке а) -- *аутопут, аутострада (аутоцеста не бих ни наводио јер је хрватска реч), мотокултиватор, мотоупина, фотосинтеза, фотоћелија, авиострада* -- било обавезно спојено писање, а за оне из тачке б), као *аутомеханичар, фотоиздање, авиофлота* и друге, само "предност" спојеном писању. Мислим да је могуће уместо три направити само две тачке, једну за спојено а другу за полусложеничко писање, уз напомену да је спојено писање обавезно само кад је друга саставница несамостална (тип *аутодром, фототека*), а да се предност спојеном писању даје за уобичајене речи као *аутопут, фоторепортер*.

Стр. 22, т. 45 б: избацио бих пример *арго супа*, јер тог производа већ годинама нема код нас и млађи не знају шта то значи.

Стр. 24, последњи пасус: није ми јасна напомена "и када се самостално јављају". Од овде наведених титула само се *хаџи* и *ефенди* могу самостално јавити, а и оне у друкчијем облику (*хаџија, ефендија*).

Стр. 25, последњи ред првог пасуса: неће бити јасно "Али само: *кума Живка...*" ако се одмах изнад тога прописује *кума-Живки*, с цртицом. Мора се рећи "Али у поминативу само..." итд.

Стр. 26, примедба испод првог пасуса: избацио бих додаток у заградни "(мада се често црта изоставља)". У оваквим примерима црта је потребна, како се не би изједначили са двоструким именима типа Иван Гораи Ковачић.

Стр. 27, т. 59 а: мада је и у П 93 "Перл Харбур", то је погрешно. По америчкој графици је Harbor, не Harbour, а чак и да је ово друго (британска графика), ипак у транскрипцији не би било "у". У последње време су и понеки новинари почели да пишу неправилно Перл Харбор.

Иста страна, т. 59 б: *Тјенамен* исправити у *Тјенамен*.

Стр. 28, крај првог пасуса: за *Англо-Американи* бих објаснио да значи "Енглези и Американи"; у *Афро-Азији* исправити грешку у куцању.

Стр. 29, трећи ред одозго: “Винсент ван Гогов” (грешком пише Винсет) није добар пример, јер не смемо оставити непромењено име испред презимена. (Мада многи кажу “Џон Вејнови филмови” и слично, мислим да је правилно само “филмови Џона Вејна”). У примедби испод тога први пут се помиње израз “с примакнутом цртом”. Треба овде објаснити да то значи “без белина”, као што је учињено на стр. 57 доле.

Стр. 32, т. 74, последњи ред: напоменути да се за спајање бројке и речи користи цртица, јер у новинама стално срећемо писање с тачком (“48. дневни” и слично).

Стр. 35, т. 83: као што је за *гдегод* објашњено да значи ‘негде’, тако исто треба објаснити да *кадгод* значи ‘понекад’ а *кудгод* ‘попекуда’. У претпоследњем реду ове тачке, *уз све то* треба да буде *уза све то*.

Стр. 39, т. 96 б: састављено писање *притом* било је по Белићу, али није по Правопису из 1960. ни по П 93. Могло би се бранити аналогijом са *затим* и *потом*, али за разлику од њих, овде и *при томе* може имати временско значење, и није лако направити разлику: “Он је *при томе* скупљао лековите биљке” = “Он је *приликом тога...*” али и “Он је *истовремено...*” Зато је можда боље задржати одвојено писање.

Стр. 45-46: тачке 103 в и 103 г своде се на исто, требало би их спојити у једну, евангуално комбинуюћи примере из једне и друге.

Стр. 47: за тачку (г) (последњи пасус на овој страни) треба дати и неки пример.

Стр. 52, тачка 107 б: уместо “изузетно ретко запетом се одваја намерна реченица” рекао бих “понекад се одваја...”, јер ми се чини да то није редак случај у књижевности.

Стр. 53-54, тачка д: са овим реченицама у штампи се врло често грешни. Стога би требало пример *Брзо је претурала очеве књиге, које...* ставити на прво место, будући да он садржи најчешћу заменицу *који* и да га треба контрастирати с првим примером за постављање запете, *Брзо је направила књигу коју је тражила*. Можда би се могао додати још један такав контрастивни пар, по могућству са *који*. Такође треба овде упутити на тачку 109, где се говори о уметнутим односним реченицама (в. ниже).

Стр. 54, тачка љ: у примеру *То се десило јесенас када смо кренули у школу* брисао бих реч *јесенас*, јер овако би после ње могла и да дође запета.

Стр. 55, тачка 109: и ово је врло важна тачка. Има по редакцијама лектора који СВАКУ уметнуту односну реченицу одвајају запетама (“Грађани, који нису добили уплатнице, треба да се јаве на шалтер...”). Стога би неизоставно требало поновити тумачења из тачке 107 д (разлика између додатног објашњења и атрибутске службе) и дати један пар контрастираних реченица, нпр. из П 93 (т. 194 а): “Станари који станују изнад нас...” наспрам “Због Ковачевића, који станују изнад нас...” У трећем реду трећег пасуса *не ретко* треба (по П 93) да буде *неретко*.

Стр. 58, трећи пасус: није сасвим јасно шта значи “она се не преноси”: она се не понавља на почетку следећег реда?

Стр. 61, други пасус: уместо “поступак је следећи” биће јасније ако кажемо “и тачка остаје у заградама”.

Стр. 62, т. 116 а: не треба овде наводити примере за дијалог с цртама (“Лован са псом запита” итд.), јер су такви већ дати на стр. 57. Треба упутити на примере за дијалог с наводницима, а они су дати на стр. 64 (под 2 и 3).

Стр. 63, први пасус: није добар пример “Ти назови доктори фудбала” јер се *назови-* и по П 93 и по Матичином речнику пише спојено. Могло би уместо *назови* да се стави *наводни* или *тобожњи*.

Стр. 66, тачка 118 д: Ови примери би пре били за употребу "sic" у заградни него узвичника у заградни (прегпостављам да се мисли на облик *задјевница* уместо обичнијег *зајевница* и на дијалекатско *хвали* уместо *фали*). Треба наћи друкчије примере, нпр. *Судија је у 99. минути (!) одсвирао криј утаклице* или *Девојчица је отпужена за силеријско понашање (!) и упућена у поправни дом*.

Стр. 68, т. 121, на крају првог пасуса: уместо *Д'Обисон* ставио бих пример *Д'Ануцио*, да се види да то важи и за италијански а не само за француски. Такође би се могла додати и ирска презимена типа *О'Донел*, *О'Хара*.

Иста страна, т. 122: "И сѝм сам" звучи непотпуно, као и "Жели да да". Донуно бих у "И сѝм сам то увидео", "Жели и он нешто да да". На крају пасуса, нитам се да ли има смисла помињати реч *гроце*, коју данас више нико не изговара, ни двосложно ни тросложно.

Стр. 69, т. 123: за неакцентовање дужине дати су искључиво примери где тих дужина више нема у градском говору. Неке од њих заменио бих речима као *војник*, *лекѝр*, *измѝен*, где се и у граду још чује дужина.

Стр. 77, трећи пасус: изабацио бих напомену "с ослопцем на спеловање у француском". У француском додуше постоји "же", али за слово G, а не за наше Ж. За изговор "фе" уместо "еф" и "ме" уместо "ем" нису криви Французи.

Стр. 79, т. 138: грешком пише WE уместо NE. Одмах испод тога, да би се избегло гомилање предлога, "поред у саставима најшире памене" преправио бих у "а такође, у саставима најшире памене". У последњем пасусу, *не ретко* треба да буде *неретко*.

Стр. 82, последњи ред: *ин-станциит* ваљда омашка уместо *ин-станит*.

Стр. 96 под 3 б): *орфеј* с малим словом није уобичајено (једино га Кланѝ бележи као синоним за *орфеум* – забавни локал, али мислим да таква реч код нас не постоји). Могло би се или ставити *Орфеј*, *Орфеји* (у фигуративном значењу) или боље *музеј*, *музеји*, *блокеј*, *блокеји* и сл.

Стр. 105, тачка 160 под в): додати и грешку *осветљење*; објаснити зашто је *поколење* (према *колено*).

Стр. 108, тачка 163 г под (2): нисам сигуран да би требало одобрити облике *листка*, *подлистка* и сл., чега није било ни у старом ни у новом Правонису. Можда би могло *напретка*, пошто је ту *р* слоготворно.

У истој тачки под (4) исправити штампарску грешку (четири пута) "рубостни" уместо "робустни".

Стр. 110 под б): додао бих и пример *квебечки* (Квебек), пошто повинари стално пишу *квебеики*.

Под тачком 165: мислим да не спада у норму *крићен*, поготову не уз формулацију "према старијем *критен*", што се може схватити као да је *критен* застарео облик.

Стр. 111, тачка 166 б): грешком пише "Акичичин" уместо "Апчичин".

Стр. 113, први ред: *маги* се можда употребљава код Хрвата као црквени латинизам (један такав пример из Крлеже је у РМС), али код нас, будући да није етноним, нормални плурал би био *магови*. Изабацио бих овај пример.

Стр. 116: О разликовању *ч/ћ* односно *и/ђ* дат је само овај кратак пасус, готово без примера. Тако је учињено и у П 93, али то је у упадљивом контрасту и с претходним и с каснијим одељцима, где су друге гласовне појаве подробно приказане и образложене. Мислим да би ипак требало указати на правила о корелацијама (старац –

старче, рекох – рече, брат – браћа и сл.), свакако не онако опширно као у П 60, али макар у најосновнијим цртама.

Стр. 118, последњи ред: исправити грешку у куцању “кола-коца”. Такође и на следећој страни, први ред, “Стола-Стоца”.

Стр. 119, тачка 172 под (6): посебно се наводе облици са заменом л → о (гледаоци, гледаоцима итд.), где нема опасности да се погрешно, али важније би било упозорити на облике номинатива јд. и генитива мп., јер се ту стално грешно (“тужноц”, “дело неколико преводноца”, “група таоца” и слично).

Стр. 121, тачка 173 б) под (3): није јасна формулација “Образац -и је скоро једино обичан од изведеница на -ка”. То би могло значити да скоро једино изведенице на -ка имају ген. мп. на -и, што није тачно (јер имамо и тајни, сметњи, молби, неправди и многе друге). Ако се пак хтело рећи да изведенице на -ка имају “скоро једино” ген. мп. на -и, онда је та тврдња преслаба, јер именује као аматерка, Бачванка и сл. и немају ген. мп. на -а, бар не у Србији.

* * * *

РЕЧНИК је припремљен на основу фотокопије речника школског издања Правописа, у коме су поједине одреднице прецртане, а нове додате. Упућивање бројем на тачке ранијег издања морало је бити избрисано. Остаје да се види шта ће бити с тим бројевима, јер ће неке одреднице свакако добити нов број, али многих параграфа неће ни бити у новом издању.

Сматрам да би се број одредница могао још смањити. Свестан сам да је то веома деликатан посао; јер је већа штета ако траженог податка нема у речнику него ако се у њему нађе и понеки сувишан. Па ипак, мислим да треба настојати да речник не буде преобиман, ради уштеде у простору, а још више ради прегледности. Постоји неколико категорија одредница које би се мирне душе могле избацити, а то су:

- речи и имена која не задају никакве правописне нити граматичке проблеме, око чијег писања не може бити недоумице. У овом речнику то су: *бахато, бацити, Борац, Борба, буздован, вила, експанзија, есалба, ждрал, Илија, имици, једро* (нико не каже “јадро”), *карактер* (нико данас не каже “характер”), *кишин* (нико не каже “хинин”), *кна, Краков, моа, мозак, оптимачки, описак, пасиња, подлац, Попај, приватизација, прелук* (нико не каже “пруслук”), *Ранко* (знамо да није “Хранко”), *рехабилитација, твор, трбух, флуид, халуцинација, халуцинантан, халуцинирати, хоризонт, хуманитаран, цивил, цивилизација, штиво, шупаљ.*

- имена као Грим, Дедал, Дикенс, Кливленд, Лесинг, Мадач, Ман, Њути, Петрарка, Пруст, Рабле, Рембрант, Шатобријан, Шекспир, Шилер, чија је транскрипција недвосмислена, па ми није јасно због чега су унета. Свакако није циљ правописног речника да послужи као замена за енциклопедију или речник личних имена.

- одреднице које су очигледно унете само због своје термиолошке вредности: *-графија, интердеитал, нуризам, сложенница, турцизам, узус, формант, хунгаризам* и још понеки. Уколико би се хтела пружити објашњења лингвистичких термина, онда би то требало учинити у посебном глосару, а у овом речнику читалац се неће сетити да их тражи.

- одреднице које су у П 93 имале за циљ да упуте на одговарајући пример у тексту (најчешће у поглављу о транскрипцији). У новој верзији, таквог текста вероватно

неће бити, а речи саме по себи толико су ретке да нема смисла уносити их. Такви су примери: *баварско-баденвиртембершка граница*, *Бестужев-Рјумин*, *Владимирска губернија*, *Грација* (инок не каже "Тратија"), *Зборник за путнике*, *Кастело Бранкови романи*, *Кнез љиљана*, *Крижевачка жупанија*, *Купар тлапина*, *Кучук Каптарци*, *Пољски наследи рат*, *Потпорожеје*, *Псковска губернија*, *Сиринићка жупа*, *Средска или Сретачка жупа* и још понеки. Имајмо у виду да ће сигурно, и крај све пажње аутора и рецензента, из речника изостати понеко важно и добро познато име. Стога је боље да не пружимо материјала недобронамерним критичарима који ће рећи: "Замислите шта су изоставили, а овамо бележе *баварско-баденвиртембершку границу!*"

- Најзад, мада је крајње тешко новући границу између књижевног, књишког, неубичајеног и архаичног, овакав приручник морао би претежно да се оријентисе на савремену и фреквентну лексику. Стога мислим да можемо мирне душе да се одреклемо бар таквих израза као што су: *започетак*, *засисати*, *звездни (звизедни)*, *изасобице (изасоце)*, *изубаха*, *падаћи*, *напаљетковати*, *обаврети*, *обицати се*, *обрעדак (обриједак)* и *обретко (обријетко)*, *ошве*, *подвластити*, *подставка*, *упропањ*, а вероватно и још неколико сличних. Такође предлажем да се избаце *арго супа*, *јакобс кафе*, *франк кафе*, јер су то производи из доба СФРЈ кђји тешко да ће се икад више појавити у нашим продавницама. (Ако се не варам, то важи и за *фрукта љус*.)

Посебан проблем су ХРВАТСКИ ОБЛИЦИ, у речнику из 1993. означени са "хс.", што је овде остало неизмењено. Као што знамо, у време док се још употребљавао, термин *хрватскокрпки* је био синоним за *српскохрватски*; у речнику је, додуше, под одредницом *хе*. напоменуто "у овој књизи и 'хрватска стандардизација'", али би се тако нешто морало дати у напомену испред речника, ако сматрамо да је уопште потребно. У овом речнику хрватске варијанте су дате за: *Авел* (хс. *Абел*), *Аврам* (хс. *Абрахам*), *Антихрист* (хс. *Антикрис*), и тако исто за *аристократија*, *Атина*, *Балканско полуострво* ("полуоток"), *Биво*, *Вавилон*, *во*, *го*, *до*, *залив*, *излив*, *ико*, *Ирод*, *историја*, *Исус Павли*, *Јерусалим*, *Јов*, *Јован Павле*, *катехета*, *кентаур*, *Кербер*, *киклоп*, *Киклади*, *Кипар*, *кисеоник*, *клови*, *ко*, *којеко*, *консеквенан*, *консултација*, *космос*, *-кратија*, *кромтир*, *лакеј*, *Месопотамија*, *милион*, *неко*, *нико*, *Ноје*, *океан*, *офанзива*, *париски*, *Персија*, *плато*, *поховати*, *прелив*, *пролив*, *противрјечан*, *радиохелија*, *Румунија*, *Саваот*, *свако*, *со*, *соко*, *спанаћ*, *сто*, *тањир*, *тенк*, *теократија*, *фарисеј*, *хемосорпција*, *херувим*, *хирургија*, *хлор*, *Холандија*, *хриз-*, *Христос*, *хришћанство*, *шиљтанзо*, *Шпанија*. Одреднице које су и саме по себи у хрватском облику нисам бележио од почетка, али су такве барем *ваљскополитички*, *хлор*, *кризантема*, *кризоберш*, *кроно-*, *патцестар*, *одајетник*, *оцсан*, *папига*, *папигица*, *редак* (м), *тека*, *тједан* (са изведеницама), *химба* (са изведеницама), *цеста*, *Ципар*, *чавао*. -- Чини ми се да у данашњим околностима немамо више разлога да бележимо чисто хрватске облике. Оне који су мање варијантно обележени можда би требало дати, али с другачијом формулацијом, рецимо "*фарисеј* (и *фаризеј*, об. у Хрватској)", "*чавао* (претежно хрв.)". У сваком случају, ово је осетљиво питање, па предлажем да аутор и у договору са Институтом и Одбором за стандардизацију потраже начелно решење.

*

Предлози за појединачне измене у речнику:

Аборциони: исправити гренику у куцању (иначе *Аборцини*).

аеробик: логично би било да код нас гласи *аеробика*, као и сви други називи наука, грана, струка који су у енглеском на *-ics* а код нас на *-ика*. Уколико се не жели дати такав пропис (будући да је *аеробик* већ устаљено), онда ову одредницу не треба ни уносити.

баба: додати и одредницу *баба* (ж), због спојева типа *баба Вишња*, *Баба-Вишњин* и сл.

Бадњи дан: додати и *бадњак* с малим *б* (храстова грана).

Бангкок: додати и *бангкочки* (не *бангкошки*).

без двојбе: и ово је претежно хрватски облик, а нема потребе уносити га јер га нико не би писао састављено.

белешка: датив је дат под одредницом *белег* а ген. мн. у посебној одредници. Саставити.

Бразилац, *Бразилијанац*: објаснити да је Бразил држава а Бразилија њен главни град, да не би неко помислио да су ово истозначни дублети.

Брижита: у пракси сви кажу Брижит (Бардо). Требало би ово уврстити у други тип страних женских имена, такође поменут у тачки 103е великог Правописа: Брижит, Брижите, Брижити, као Франсоаз, Франсоазе и сл.

вага: нема разлога да се допушта датив *вази*, стране именице на *-га* увек задржавају *г* (*лиги*, *алги*, *еклоги*, *фаланги* итд.); осим тога, *вази* је двосмислено.

васпитнообразовни: у куцању је испало једно *и*.

Волгоград: непотребно, нема правописних проблема; у П 93 је дато само као пример како се преноси руско ненаглашено *о*.

Ганди: треба додати и *гандијевски*.

генерал-мајор: на исти начин дати и *генерал-пуковник*.

Голи оток: додати и придев *голооточки*.

Дар ес Салем: по П 93 је Дар ел Салам (под одредницом *ел* објашњава се да се увек тако пише, "без обзира на позиционе изг. варијанте"). Последња реч биће Салам, не Салем (у енглеском се пише Dar-es-Salaam).

детински, *детинство* (и *дје*): мислим да се облици са *и* данас не употребљавају.

доле: формулација је противречна, већ у П 93, јер се најпре исцрпно објашњава кад се *долепотписани* пише спојено а кад у две речи, да би се затим рекло "довољно је *потписани*". Рекао бих можда "најчешће је довољно и само *потписани*".

Ђерђелез: погрешно (већ у П 93), треба Ђерзелез, како је код Шкаљића и у енциклопедијама.

Ечка: додати датив на *-ки*.

зоо-арт: нагласити да се не пише великим словима, ЗОО, како редовно чине повинари.

исувише: састављено писање није предвиђено ни правописом из 1993. ни оним из 1960.

изјшкати: такође *изјшкљати*.

Јован Павле Први: он је владао само 33 дана, боље дати садашњег папу, Јована Павла Другог.

јужсни: не треба цртица на крају одреднице.

кабаљеро: главни проблем је мпожина. Мислим да се мора допустити *кабаљероси*, по шпанском, јер сумњам да би ико рекао "кабаљери".

камџија, *канџија*: не знам зашто се допушта само облик са *и*. У турском је *kamci* (по Шкаљићу), а у књижевности сам много пута виђао облик *камџија*.

Клаудије и *Клаудио*: додати инструментал и присвојни придев, да се види разлика (Клаудијем – Клаудином, Клаудијев - Клаудинов).

Комгран: грешка у куцању.

Лирија: то је био, ако се не варам, назив неког клуба. Треба ли нам то данас?

Љермонтгов: додати “Љермонтговљева (не Љермонтгова) улица”.

магија: “магионичар боље мађионичар” свео бих само на последњу реч, јер шико и не каже магионичар. Постоји *маг*, с мало друкчијим значењем.

Макбет: уместо “в. Магбет” требало би “не него Магбет”.

Мала Азија: може се додати *малоазијски*, мада га има и ниже под *мало*.

Меклауд: нема потребе да се уноси, утолико пре што би се морале наводити две изворне грађије (McLeod, обичније, али и McCloud, како се звао шериф из некадашње ТВ серије).

мерно и *мерња*: не знам да ли је потребно, али ако се већ даје, требало би облик на *-а* дати на првом месту.

Мишошев, *Миљанов*: код оваквих презимена главна тешкоћа је како гласи инструментал - на *-им* или на *-ом!*

Миџи: овде је нека забуна у П-93. Тамо је у речнику дато с упућивањем на тачку 85ц, али у тој тачки се говори о преласку *к, г, х* у *ц, з, с*. Избацити.

мол: треба додати и ознаке тоналитета, као што је учињено за паралелни појам *дур*. На пример: *де-мол* (*d-мол*, *д-мол*). (Напомена: код музичара је уобичајено да се тонови у дурским тоналитетима пишу великим, а у молским малим словом.)

моментат: *моментано* би требало признати бар као равноправну варијанту са *моментално*, јер је у ствари правилније (од лат. *momentaneus*, ун. *spontaneus* > *спонтан*), док је *моментално* настало по аналогiji с придевима типа *монументалан*.

Москва: сувишно, исти случај као *Волгоград* (в. горе).

Напуљ: додао бих: *напуљски* и *наполитански*, *Наполитанац* (мање об.

Напуљац).

НАТО: додати ген. НАТО-а и придев: да ли гласи *натовски* (ун. *информбировски*) или *натоовски*?

одељенски, *одељењски* (и *одје-*): сматрам да је правилан само облик са *њ*, као и *запаљењски* а не “запаљенски”, како кажу наши лекари. Нема фонетског оправдања за прелаз *њ* у *н* (ун. *сретењски*, *значењски*; ун. супротну промену у *лане* – *лањски*). Што се тиче облика *вазнесењски*, *благовештењски*, мислим да су они преузети из цел.

олица: сувишно, нико не би рекао “охмица”, што подсећа на нови босански правопис.

оморика: како је датив?

Опсервер: Опсерватер свакако (фр. *Observateur*), али енгл. *Observer* се изговара Обзервер, на мислим да би требало тако и писати.

отпре: мислим да то важи само за прилог *отпре* = *одратије*, али: *од пре два месеца* и сл.

Перл Харбур: треба Харбор, види напомену уз стр. 27 текста.

подвољак: данас је обичније *подвољак*. У сваком случају не спада у правопис. *помфри*: треба обрнуто - *помфриш*, не *полифри*. (У фр. је *pommes frites*, дакле *t* се изговара).

постхумни: грешка у куцању.

преглед: није ми јасан термин “перееално пријеглед”.

Прованс(а): последње *а* не треба да буде у заградн, наш облик је само...

Прованса.

провинцијализам: никако “покрајинизам”, што је ружан хибрид од домаће основе и страног суфикса.

псовати: непотребно. Може именица *псовка*, због датива.

Пучини: италијански је *Riscini*, са два с.

радијски: дати сам придев, не мора се везивати за именицу *програм*.

разбеснети, *разбијеснети*, *разбјеснети*: треба додати и *разбеснети се* (*разбјеснети се*), што је грешком изостављено у П 93, али га има у ранијем Правопису и у РМС.

Рилндја: треба ли нам?

Рио де Жанеиро: додати промену (Рио де Жанеира итд.) и скраћени облик Рио, Рија, у Рију.

ропац је много обичније у Србији него *хротац*, мислим да га не треба забрањивати. (Исто и под *хротац*.)

Свирчев: Свирчевом или Свирчевим?

Солзбери: грешком је штампано *Salisburi* уместо *Salisbury*.

спила и *спила*: изабацио бих ово, јер данас нико не каже *спила*, Хрвати углавном кажу *шпила*, а ми кажемо *пећина*.

стерео-: по аналогiji с *видео* и *радио*, требало би писати *стерео-звук*, *стерео-снимак*, или одвојено. Додао бих и *стерео(-)уређај*, *стерео(-)техника*.

Тахити: уместо “(на Тахитима итд.)” треба “(не Тахитима)”, као и за *Хаити*, где је исправно написано.

терцијер: мислим да је боље *терцијар*, према изворном лат. *tertiarius*.

унатраг: *наптрашке* очигледно омашка ум. *унаптрашке*.

уто: да ли признати и облик *утом*, мање правилан али обичнији?

хс.: можда треба избацити или друкчије дефинисати, зависно од тога како ће се решити питање кroatизама уопште.

Цариград: данашњи турски облик је Истацбул (тако је у Правопису из 1960, под одредницом Стамбол; тако је и у енциклопедијама).

циркураст: слажем се да треба овако, са *и*, мада је у П 60 и у РМС било *цирпураст*.

четвородупли: омашка, хтело се очигледно рећи “не него *четвороструки*”.

четири: има ли смисла на прагу XXI века још давати облике *четворма*, *четворга*, *четворме*?

шездесетпетогодишњак, *-ица*: грешком је откуцано једно сувиншно *о* у обе речи.

шкортија је обичније него *скортија*, требало би га дозволити као равноправну варијанту у свим значењима.

шлицуга писам чуо; знам за *шлицуга* и *сличуга* (оно прво је ближе изворном Schlittschuh). Питање је да ли нам и једно и друго треба крај домаћег *клизачка*. Није наведен датив.

шфериајбна је псеудогерманizam, свакако некињжеван израз. Додао бих: “боље *ветробран*, *ветробранско стакло* или *предње стакло*”.

Штразбург је данас неуобичајено, а историја је пресудила да је Стразбур француски град. У најмању руку би требало рећи “боље Стразбур (према фр.)”.

шумадишки: дато без коментара. У тексту је негде напоменуто да је данас обичније *шумадијски*, требало би то и овде рећи.

Предлажем такође да се у речник додају следеће одреднице (одлуку о спојеном, одвојеном писању односно цртици препуштам ауторима):

аудио: *аудио касета, аудио уређај, аудио-визуелан* (начин писања као за видео)

биатлон

бледожут, бледоплав итд. (*блиједо-*)

Божих Бата

бутан-гас

варка (датов и ген. мн.)

Гутенберг, не Гутемберг

деликвент, деликвенција, не деликвент, деликвенција

Диселдорф (Düsseldorf), не Дизелдорф

дизел мотор, дизел гориво итд.

жега, датив

загрижен (придев, 'задрт, затуцан')

заредом (ишр. три пута заредом): нема га у правописима и речницима, али мислим да би га требало писати спојено

завијутак, мн. завијуци

Земаљац, Земљанин (становник Земље)

и мало (= иоле) (или *имало*, као *нимало*? нема га у речницима и правописима)

јадиковка, дат. и ген. мн.

квази-

комишка (свакако много обичније него *комишника*); *комишјка* није уобичајено и не одговара данашњем изговору (с кратким *и*)

конјунктура

кројачица, кројачици (*кројачки* није потребно)

Литературна(ја) газета

Луциано (ишр. *Luciano*), не *Лућано, Лучијано*

Мавар, Мавра, Маври (не *Мавари*, што се јавља вероватно по аналогији са

Авар)

можебити (прилог: има у РМС)

насигурно

немани (придев)

немуслиман

неум(ј)естан, - сна, - спо

Нови Београд, новобеоградски, Новобеограђанин

Оскар (велико О и кад значи награду)

оптола (ишр. *допола, напола, упола* итд.: има га у РМС)

паша (уз имена: Енвер-паша и сл.)

постскриптум

поткоптитивент

поткраљ

претконгресни

претпремијера

претпродаја

претчас

прикл(иј)еитити: као укл(иј)еитити

проводајска, дат. -ки (не бих писао -ијка)

протестовати, не протествовати

Рожај или Рожаје?

семијон (вино)

смејуљити се (ек.), ијек: смијуљити се

странка: датив странки или странци, зависно од значења; ген. мн. странака

Тонкин, тонкински (не тонкиншки); Тонкински залив

тродупли не него троструки

у лето

упразио (свакако спојено, као у другим спојевима у + придев: има у РМС)

у пролеће

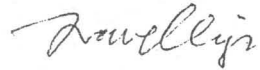
ухлебље, ијек. ухлебље (и ухлебље, као стилски маркиран облик)

Чернобил, не Чернобил

Штрбац, Штрица, Штричев (дато је под Давид, треба и овде)

Уз ове исправке и допуне, за које се надам да ауторима неће бити тешко да их усвоје, мишљења сам да се рукопис може штампати.

Београд, 19.4.2000.

Др Иван Клајн

Предмет: Рецензија рукописа
 "Правопис српскога језика"
 аутора Мата Пижурине и Јована
 Јерковића

Прегледао сам рукопис правописа – приручника за ученике V-VIII разреда основне школе и најширу јавну употребу, аутора Мата Пижурине и Јована Јерковића. Према плану Матице српске предвиђено је неколико пројеката правописа: 1) Правопис српскога језика – 1993, потпун приручник за академску и универзитетску јавност, 2) Правопис српскога језика – школско издање, 3) Правопис српскога језика – приручник за ученике V-VIII разреда основне школе и најширу јавну употребу и 4) Правописна почетница – приручник за ученике I до IV разреда основне школе. Основа свима је правопис под 1) – Правопис српскога језика из 1993 (даље: П 93), што значи да у одређивању норме по њему треба да се равнају сви остали приручници.

У приручнику о којему је реч, тј. у његовом рукопису, материја из П 93 обрађена је у целини осим поглавља о транскрипцији страних имена (полази се од тога да ће они које та материја интересује њене садржаје наћи у П 93). У рукопису је све обрађено јасним и узорним језиком, тако да коришћење приручника неће изискивати посебне напоре, премда аутори полазе и од нужности да се садржаји морају и учити, тј. читалац треба да уложи извесне напоре да би се упознао са новим, непознатим подацима.

У односу на П 93 и на његово школско издање, у овом приручнику је материја обрађена на прикладнији начин, приступачан сваком читаоцу: искључене су лингвистичке, понекад и компликоване, информације као образложење правописним појавама, осим у ретким случајевима, где је образложење било неопходно. Дублети из П 93 су углавном задржани, јер се избегавало да се иде по принципу "није-него", будући да се ради о појавама које захтевају флексибилност, с обзиром на различите изражајне могућности и навике, које могу уживати равноправан статус. Повремено се одређени израз препоручује као првенствен, што значи да се други (који је наведен) не искључује, док се некада

одређени лик искључује.

Аутори су уложили напор, и то су углавном постигли, да кратко и јасно изложе грађу, али не запостављајући ни нужне детаље. Главни садржаји су: писмо, велико почетно слово, одвојено односно састављено писање речи (синтагматски спојеве, полусложенице и сложенице), интерпункција, скраћивање речи, подела речи на слоге, тј. преносење у нови ред, ијекавски и екавски изговор, гласовне промене и односи међу гласовима.

О поглављима се, најкраће, може рећи следеће:

1. Излагање о писму је сведено на основне информације о грчком, старословенском, ћириличком и латиничком писму.

2. Поглавље о великом почетном слову је поједностављено и сређено успешније него у П 93, тако да су садржаји дати прикладније и прегледније. Уместо преко 110 правила у П 93, овде је све сведено на 39 тачака, односно на шездесетак пасуса, од којих су већина формулисани у виду одредби, а само је мали део посвећен "узгредним" обавештењима. Смањена је исцрпност у обради, а примери су сведени на нужну меру. Аутори истичу да се неке речи из поштовања које се односе на верске садржаје, нарочито код аутора из црквених кругова, пишу неједнако, понекад мимо одредаба правописа, па се све што је у вези с Богом пише великим почетним словом (дакле, и замене: Ти, Твој, Он, Његов и сл.). Ово питање у неком новом издању П 93 треба решити нешто флексибилније и "отворити" могућност поступања како то чине црквени кругови. Истина, аутори кажу да се у таквим случајевима "у понеком детаљу примењују... посебна правила", али констатују да то ипак правописно није уређено.

3. У поглављу о спојеном односно одвојеном писању обраде су усклађене са "основним" правописом, тј. овде ништа није измењено. Излагање је упрошћено колико се то могло постићи, тако да нејасноћа има врло мало, посебно за лингвистички необразованог читаоца.

4. Интерпункција је обрађена као у П 93, али поједностављеније. На исти начин се поступило са скраћеницама, поделом речи на крају реда, гласовима и гласовним променама.

5. Као и другде, тако и у поглављу о екавском и ијекавском изговору, конкретне примедбе су дате на рукопису, а овде бих истакао да се залажем за следеће: као паралелне дати ликове замијерати, пресиједати (стр. 85); оставити само лик коријен (стр. 86, т. 5а); као паралелне дати ликове засиједати, намијештати (стр. 87); избацити лик дјео (стр. 87, 4в); избацити ликове удијел и смјел (стр. 88, први пасус); за ликове посљератни и посљеподневни (стр. 88г) рећи да су ретки; рећи да су ликови Нијемац и Њемац (стр. 88ђ) паралелни; поред

сьезни дати и лик снијезни (стр. 89, други пасус); на стр. 89 избацити као регуларне ијекавизме: дјејство, дјејствовати, отмјен, њмушт, мјезимац, мјезимица – као књишки "надуване" и изузетно ријетке (без обзира на то што их П 93 толерише); казати да је лик зеница (стр. 89ж1) широко распрострањен не само у говорима већ и у књижевном изразу; на стр. 90 (т. 147, други пасус, под 1) рећи да код лексема пријелазни и књи пријеступна (година) предност имају ликови са пре-; избацити лик пријеглед (стр. 91).

6. Аутори су Речник "прочистили" од речи које су архаичне или су у изузетно реткој употреби, а делом и оне које не садрже неки правописни проблем: абер, аванзан, ађустирати, адхеренција, аконто, Алекта/Алекто, ангстрем, апсес, арабисткиња, аријство, архонт, Акбар; бадаваисати, бакалка, балканизам, Белзеуб/Велзевул, брејкленс – да наведемо само речи које почињу словима а и б. Можда би новим прегледом аутори нашли и још нешто лексике која би се без нарочите штете могла исклучити из Речника. Насупрот томе, аутори су Речник допунили новом лексиком, оном за коју су сматрали, из било ког разлога, да је треба имати у оваквом приручнику (ради се или о фреквентнијој лексици или о речима чији морфолошки или фонетски ликови имају правописни значај). Колико сам схватио, Речник је добио око 1.200 нових речи, тако да са пододредницама и лексемама којима се нешто објашњава у Речнику може да се нађе око 18.000 лексикографских података. Уз именице су поред номинатива наведени и облици који по нечему (фонетски или морфолошки) могу бити значајни као информације; уз придеве се често наводи компаратив, а код глагола – облици који могу пружити корисне додатне информације. (Таквих информација, кажу аутори, има око 4.500)

С обзиром на речено, предлажем да се овај рукопис штампа, а ауторима препоручујем да пажљиво размотре примедбе из ове рецензије и оне које су унесене у рукопис, с тим што не захтевам да се обавезно прихвате, осим ~~важних~~ исправки грешака које су у рукопису очите, према ретке. Такође предлажем да се при штампању прихвате добре идеје аутора које се односе на дидактичку апаратуру и технички изглед књиге.

Драго Јушић
Драго Јушић

11030 Београд, Радничка 5к

Београд, 23. априла 2000.г.

Тел. (011)-550-542

Milka ANDRIĆ

ZAVODU ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA
BEOGRAD

PRAVOPIS SRPSKOGA JEZIKA ZA OSNOVNU ŠKOLU I NAJŠIRU
JAVNU UPOTREBU, priredili Mato Pižurica i Jovan Jerković,
rukopis, Novi Sad, Beograd, 2000.

R E C E N Z I J A R U K O P I S A

Pravopis srpskoga jezika za osnovnu školu i najširu javnu upotrebu (u daljem tekstu Pravopis) koji su pripremili Mato Pižurica i Jovan Jerković, sadrži sledeća poglavlja:

- I. Pismo
- II. Veliko slovo
- III. Spojeno i odvojeno pisanje
- IV. Interpunkcija
- V. Skraćenice
- VI. Podela reči na kraju reda
- VII. Ekavski i ijekavski izgovor
- VIII. Glasovne promene i odnosi glasova.

Pravopisu je dodat i rečnik.

Pravopis je zasnovan na pravopisnim rešenjima prihvaćenim u Pravopisu srpskoga jezika (Matica srpska, Novi Sad, 1993 - u daljem tekstu Pravopis '93) koji su priredili Mitar Pešikan, Jovan Jerković i Mato Pižurica. Pravopis '93 je lingvistički, pisan naučnim stilom i zbog toga pristupačniji stručnjacima nego školskoj populaciji i široj kulturnoj javnosti. Ni u školskom izdanju navedenog Pravopisa nije dovoljno učinjeno da se načinom izlaganja i

raspoređivanjem pravopisne građe olakša razumevanje pravopisnih pravila i pomogne da se ona bez većih napora primenjuju u svakodnevnoj praksi, pogotovo školskoj. Autori Pravopisa, odnosno nove verzije Pravopisa '93, nastojali su da udovolje takvim potrebama. Uspeli su da preglednije, jasnije i jednostavnije izlože pravopisnu materiju, što značajno doprinosi da se pravopisna norma lakše usvaja i primenjuje u praksi.

Posebno je značajno što se u Pravopisu rede nego u Pravopisu '93 javljaju pravopisni dubleti, koji su posebno nepoželjni u školskoj praksi jer ometaju uspešno ovladavanje pravopisnom normom. Učenik želi da tačno zna kako se nešto piše, a i nastavnik mora ispoljiti odgovarajuću pouzdanost prilikom ispravljanja učeničkih pismenih zadataka. Mislimo da su se autori Pravopisa mogli opredeliti u nekoliko slučajeva gde su, čini se, bez jakih lingvističkih razloga zadržani pravopisni dubleti - videti tačke: 44 a, b, g; 45 b, v; 50 b; 52 b; 97 v.

Pravopis srpskoga jezika, u kome je pravopisna građa izložena pregledno, jasno i sažeto, bez sumnje je neophodan školskoj populaciji i široj obrazovanoj publici. Nije prihvatljivo, međutim, spojiti u podnaslovu Pravopisa njegove dve veoma udaljene namene: "za osnovnu školu i najširu javnu upotrebu". Poznato je da su metodički zahtevi u izlaganju pravopisne građe utoliko stroži koliko je mlađi školski uzrast kome je priručnik namenjen. Pošto autori Pravopisa nisu u metodičkom smislu ostvarili značajnije domete, pogotovu ne one koji bi bili usmereni na pružanje pomoći učeniku da lakše i uspešnije savlada pravopisnu normu, niti je redosled i obim izlaganja pravopisne materije usklađen sa programskim zahtevima, predlažemo da u podnaslovu Pravopisa stoji samo odrednica - za škole a mogućnost da ga koristi i šira obrazovana publika - podrazumeva se. U tom slučaju, što je sasvim razložno, prepušta se piscima udžbenika za pojedine razrede osnovne i srednje škole da određenu pravopisnu materiju izlože u obimu i na način kako to nalažu nastavni programi.

Da bi Pravopis uspešnije odgovorio potretama školske prakse, kojoj je prevashodno i namenjen, vredelo bi razmisliti o mogućnosti da autori pripreme praktikum koji bi sadržao uputstva, preporuke i

vežbe kao prikladnu pomoć za lakše i brže ovladavanje pravopisnom normom.

Pošto je Pravopis prvenstveno namenjen korišćenju u školskoj praksi, pravopisna građa je mogla biti još sažetije izložena. U poglavlju o interpunkciji, na primer, pravila o upotrebi interpunkcijskih znakova, posebno zapete, mogla su biti izložena sažetije. Navođenje gotovo svih pravila o upotrebi interpunkcijskih znakova pomalo zamagljuje ona najvažnija, koja su u nastavnoj praksi uvek prioriteta.

Uz promenu podnaslova, onako kako je u recenziji naznačeno, Pravopis srpskoga jezika preporučujem za štampanje.

U Beogradu,
14. avgusta 2000.

Dr Milka ANDRIĆ, savetnik
ministra prosvete za nastavu srpskog jezika

195

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
Број: 650-02-65/2000-02
21.12..2000. године
Београд
гв/мм

На основу члана 23. Закона о основној школи ("Службени гласник РС - бр. 50/92) и члана 2.став 3. Закона о уџбеницима и другим наставним средствима ("Службени гласник РС", бр. 29/93),
министар просвете доноси

РЕШЕЊЕ

Одобрава се рукопис "Правопис српскога језика - приручник за школе", аутора Мате Пижурице и Јована Јерковића као **приручник** за предмет српски језик у основној школи, на српском језику и ћириличном писму.

Позитивну рецензију за рукопис дали су: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић и др Милка Андрић и у закључној оцени предложили га за одобрење.

Завод за уџбенике и наставна средства је обавезан да изда уџбеник до краја 2001. године.

Образложење

Програмски савет Завода за уџбенике и наставна средства у Београду, на седници од 12.12.2000. године разматрао је и прихватио закључну оцену рецензената. Рецензентска комисија у саставу: проф. др Иван Клајн, др Драго Ђупић и др Милка Андрић констатовала је да рукопис одговара потребама наставе као приручник за предмет српски језик и да задовољава стручно-педагошке и програмске захтеве за учење српског језика у основној школи.

На основу позитивне рецензије и на основу Закона о уџбеницима и другим наставним средствима, Програмски савет је предложио министру просвете да одобри рукопис за издавање и за употребу у школи као приручник за српски језик у основној школи аутора Мате Пижурице и Јована Јерковића.

Имајући у виду наведено, одлучено је као у диспозитиву овог решења.

Решење доставити:
- Заводу за уџбенике и наставна средства
- Архиви

4542000.253/5

МИНИСТАР
Михаило Јокић

196

ОПШТИНА БЕОГРАД
И НАСТАВНО-НАУЧНО Иstražивачки центар
Београд, Београдски преглед

ПРИЈЕМАНИ 25-09-2000			
Одбор:	Број:	Проект:	Вредност:
03	4677		

Предмет: Закључна оцена о рукопису – ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА ЗА ШКОЛЕ, аутора проф. др Јована Јерковића и проф. др Мата Пижурице.

Оцењивачка комисија у саставу:

1. проф. др Иван Клаји, председник
2. проф. др Драго Ђупић, заменик и
3. др Милка Андрић, члан

састала се дана 19. септембра 2000. године у циљу стварања закључне оцене за ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА ЗА ШКОЛЕ.

На основу увида у појединачне рецензије које чине саставни део закључне оцене, као и стручног разговора и сугестија Оцењивачка комисија је допела следећи:

З А К Љ У Ч А К

Рукопис – ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА ЗА ШКОЛЕ, аутора проф. др Јована Јерковића и проф. др Мата Пижурице, прихвата се за штампу без икаквих корекција.

Образложење

Рукопис- ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА ЗА ШКОЛЕ, аутора проф. др Јована Јерковића и проф. др Мата Пижурице, инициран од Матице српске и Завода за уџбенике и наставна средства Београд намењен је школској употреби и сви су рецензенти сагласни с тим да се штампа у форми у којој је рукопис припремљен и достављен на увид.

Аутори су успели да прегледно, јасно и једноставно изложе правописну материју што значајно доприноси да се правописна норма примењује лакше у наставној пракси.

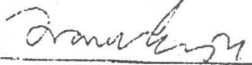
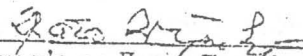
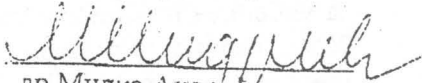
Презентована грађа образложена је јасним и узорним језиком, тако да коришћење приручника неће изискивати посебне

напоре, премда аутори полазе од нужности да се садржаји морају и уочити; тј. читалац треба да уложи извесне напоре да би се упознао са новим непознатим подацима.

Нова верзија понуђеног правописа представља сажет приручник за практичне сврхе, услед чега су нека поглавља знатно краћа у односу на раније правописе а изостављено поглавље о транскрипцији које за школски приручник није неопходно. Ипак, правила из Правописа (1993) примењена су и овде уз доста нових примера који су неопходни савременој наставној пракси.

У Београду, 19.09.2000. године

ОЦЕЊИВАЧКА КОМИСИЈА

1.
проф. др Иван Клајн
2.
проф. др Драго Тупац
3.
др Милка Андрић

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ ЗАВОД ЗА УЧБЕНИКЕ И НАСТАВНА СРЕДСТВА са п.о. БЕОГРАД

Обилнићева бина, Београд, Контакт: Београд, 11000 • Жиро број: 40800-603-3-72940
 Телефон: Централна: 011 268-1822, 268-2125, 268-2124, 268-1113
 Директор: 638-463 • Заменик директора: 637-453 • Издавачки центар: 630-469, 630-417
 Наставна средства: 636-477, 636-687 • Служба општих и техничких послова: 635-142, 162-454, 635-682
 Комерцијална служба: 639-160, 635-265, 637-172, 638-190, Телефакс: 635-776
 Економско-финансијска служба: 638-670, 121-454, 636-310, 190-842, 635-414, Телефакс: 630-014
 Графичка редакција: 638-477, Телефакс: 132-412
 Книжара: 3227-068, 3224-709, 3224-706, 394-835, 638-406
 Магазин: 606-163, 507-274, 608-048, 506-252

Знак _____

03 Број _____

6190 од 12. 12. 2000 год.

Датум _____

13 -12- 2000

ПИСАРНИЦА
 РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА УПРАВЕ

ПРИМЉЕНО 13 -12- 2000

Име [] Презиме [] Број [] Пролог [] Вред []

420

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Београд

Немањина 24

На основу члана 14 Закона о учбеницима и другим наставним средствима ("Службени гласник РС", број 29/93), Програмски савет Завода за учбенике и наставна средства у Београду, на седници од 12. децембра 2000. године разматрао је и прихватио закључну оцену Рецензентске комисије рукописа ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА – приручник за школе (основне), аутора М. Пижурице и Ј. Јерковића и на основу тога

предлаже

да Министарство просвете Републике Србије одобри за издавање и употребу рукопис ПРАВОПИС СРПСКОГА ЈЕЗИКА – приручник за школе (основне), аутора М. Пижурице и Ј. Јерковића.

У прилогу достављамо: извештај о начину прибављања и оцењивања рукописа учбеника, по један примерак појединачних рецензија, закључну оцену и један примерак рукописа учбеника.

С поштовањем,

Директор Завода за учбенике
 и наставна средства
 проф. др ДОБРОСАВ БУЈАКЕВИЋ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за историју језичког стандарда
Ком. бр. 6, бр. 1/2000, 25. јул 2000. г.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175,
Телефони: 183-175, 182-825

199

ЗАПИСНИК

са треће седнице Комисије за историју језичког стандарда

У Београду је у Институту за српски језик дана 25.5.2000 одржана трећа седница Комисије за историју језичког стандарда. Седници су присуствовали проф. др Александар Младеновић, председник Комисије, проф. др Светозар Стијовић, проф. др Славко Вукомановић, проф. др Слободан Реметић, мр Бранко Брборић и доцент др Бранкица Чигоја.

Скуп је, по договору, сазвао председник Комисије за историју језичког стандарда проф. др Александар Младеновић, који је седницом и председавао. Усвојен је следећи

ДНЕВНИ РЕД:

1. Извештај о досадашњем раду Комисије за историју језичког стандарда
2. Планирање рада Комисије у наредном периоду
3. Разно

У оквиру прве тачке дневног реда разматрало се о постигнутим резултатима на изради Библиографије за историју језичког стандарда. Констатовано је да су се догађаји који су задесили нашу земљу 1999. године, бомбардовање од стране НАТО снага, одразили и на рад на Библиографији. Прикупљање библиографских података из наших језичких часописа из XIX и XX века замишљено је да се оствари у сарадњи са студентима Филолошког факултета у Београду у виду њихових семинарских радова. За тај део посла у изради Библиографије била је задужена др Бранкица Чигоја. С обзиром на то да је на Филолошком факултету у јесен 1998/99. био обустављен рад због штрајка, а од марта до јуна 1999. године је целу нашу земљу задесило бомбардовање од стране НАТО снага, студенти су били ангажовани на испуњавању основних дужности, полагању испита. Део библиографских података је сакупљен из следећих часописа: *Лужнословенски филолоџ* (Београд), *Књижевности и језик* (Београд), *Прилози проучавању језика* (Нови Сад), *Научни скуп славистија у Вукове дане* (Београд), *Наш језик* (Београд), *Зборник за филологију и лингвистику* (Нови Сад), *Глас САНУ* (Београд), *Анали Филолошког факултета* (Београд), *Прилози за књижевности, језик, историју и фолклор* (Београд), *Летопис Мајнице српске* (Нови Сад), *Годишњица Николе Чуића*; Из књига: П. Ивић, *Српски народ и његов језик*, *Преглед историје српског језика*; А. Младеновић, *Славеносрпски језик*; Љ. Стојановић, *Животи и дело Вука Сифановића Караџића*.

Из наведеног се може закључити да је упркос тешким условима започет рад на Библиографији.

Одлучено је да се и у наредном периоду задржимо на првој фази – *прикупљање података из часописа*, с тим што се тематски проширује на часописе са целог српскохрватског језичког подручја, који су нам доступни у

нашим библиотекама у Београду. Др Бранкица Чигоја предложила је да се у I фазу (прикупљање података из часописа путем студентских семинарских радова) укључи и асистент за Историју српског језика Филолошког факултета у Београду мр Александар Милановић, што је и прихваћено. Предложено је да након те I фазе, као II фаза уследи уношење података у компјутер (у чему би Б. Чигоја и мр А. Милановић свесрдно помогли). У тој фази такође би чланови Комисије за историју језичког стандарда заједничким радом одредили даљи ток израде Библиографије.

У вези са начином навођења података у Библиографији договорено је да у њеној коначној верзији буде заступљен *хронолошки принцип* (по годинама) излажења часописа и осталих значајних дела. У оквиру сваке године аутори би били навођени по *азбучном реду* свога презимена, иако би се прво навело име а иза њега презиме. Име и презиме аутора штампало би се уобичајеним слогом, а назив чланка (монографије, студије, и слично) *курзивом*, иза чега би уследиле тачка и црта, да се јасно уочи наслов дела. Назив часописа, издавач, место издања наводе се истим штампарским слогом као и име и презиме аутора.

Договорено је да се настави рад на I фази (прикупљању података) и у наредном периоду, поготово јер су предвиђени часописи са целог српскохрватског језичког подручја. Због обимности посла не можемо предвидети коначан рок завршетка I фазе и приступања II фази.

У Београду, 25. јули 2000.

Записник сачинила

Бранкица Чигоја

др Бранкица Чигоја

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за историју језичког стандарда
Ком. бр. 6, број 1, 8. новембар 2000. године
Београд, Буре Јакшића 9
Телефони: 183-175, 181-383, 635-590
Телефакси: 183-175, 182-825

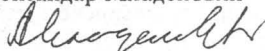
БЕЛЕШКА О РАДУ КОМИСИЈЕ ЗА ИСТОРИЈУ ЈЕЗИЧКОГ
СТАНДАРДА У 2000. ГОДИНИ

Почео је организованији приступ изради библиографије радова о српском књижевном језику у 19. и 20. веку. Захваљујући доценту др Бранкици Чигији, секретару Комисије, ступило се у контакт са студентима и другим сарадницима који би се примили обавезе у вези са израдом ове библиографије. Неки су већ ангажовани на овом послу тако да прве резултате можемо очекивати до краја текуће школске године.

Иначе, сами чланови Комисије радили су на својим индивидуалним темама везаним за историју српског књижевног језика како новијег тако и старијег периода.

Ипак издвајамо информацију да је Бранислав Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика, објавио књигу *О језичком расколу*, коју су ових дана добили сви чланови Одбора и његових комисија. Реч је о прилогу од великог значаја за социолингвистику, с низом чланака који су везани за најновију историју српског књижевног језика, првенствено ону у последње три деценије. С обзиром на то да се у многим текстовима указује и на претходна раздобља српске језичко-културне историје, књига Бранислава Брборића, и као нека врста ретроспективне социолингвистике, биће незаобилазан приручник онима који желе да се боље упознају с једним квалификованим осветљењем назначене тематике.

Председник Комисије
Александар Младеновић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА КОРПУС
Ком. бр. 9, бр. 1/2000, 19. мај 2000.
Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ПРВЕ СЕДНИЦЕ

Седница је одржана 19. маја 2000. год., од 12.00 до 13.30 ч.. у Институту за српски језик САНУ.

Седници су присуствовали чланови Комисије: др Душко Витас, др Рајна Драгићевић, др Душка Кликовац, др Цветана Крстев, мр Горан Ненадић, др Борђе Оташевић, др Љубомир Поповић (председник), мр Олга Сабо-Јерков (секретар). Састанку је такође присуствовао др Бранко Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Дневни ред:

1. Конституисање Комисије
2. Усвајање програма рада Комисије
3. Одговор на допис Комисије из односе са јавношћу у вези са поднеском мр Владе Ђукановића
4. Разно.

1. Сви предложени чланови Комисије су се прихватили чланства у Комисији. Љ. Поповић се захвалио члановима Комисије, а Б. Брборић је у име Одбора за стандардизацију обећао подршку раду Комисије.

2. Љ. Поповић је прочитао предлог програма рада Комисије за корпусе који су саставили Д. Витас и он (програм је приложен уз записник). Као додатно образложење, Д. Витас је нагласио да је неопходно корпусе, који се физички налазе на различитим местима, повезати преко мреже, њихову структуру дефинисати имајући у виду различите потребе (лингвистички захтеви, лексикографски захтеви), а према јединственим стандардима који представљају једно од кључних питања при формирању корпуса. Проблем стандарда при изради корпуса код нас је потпуно нерешен. После дискусије, у којој су учествовали сви присутни, предлог програма је прихваћен.

У вези са будућим радом на референтном националном корпусу прихваћен је предлог Љ. Поповића да се Комисија обрати Одбору за стандардизацију са молбом да Одбор и одговарајуће комисије, у сарадњи са Комисијом за корпус:

- одреде шта треба подразумевати под појмом *српски књижевни* (= *стандардни*) *језик* и да детаљно разраде класификацију функционалних стилова односно подјезика у српском језику (у складу са одговарајућим међународним класификацијама);
- прецизирају своје потребе у вези са формирањем корпуса српског језика.

Прихваћен је и став Љ. Поповића да би за рад Одбора и његових комисија било корисно да Комисија за историју језичког стандарда – уз одговарајућу промену свог назива – прошири делокруг рада на социолингвистичку проблематику савременог књижевног језика.

У вези с усвојеним програмом рада Комисија је одлучила:

- да Љ. Поповић, Д. Витас, Б. Брборић и О. Сабо-Јерков саставе писмо којим би се Комисија обратила одговарајућим институцијама које располажу текстовима у дигиталном облику, указала им на значај националног референтног корпуса и замолила их за сарадњу, као и за информације о корпусу којим располажу;

- да се Д. Витас, у сарадњи са осталим члановима Комисије, састави преглед постојећих ресурса у дигиталном облику који би могли бити од значаја за формирање референтног националног корпуса;

- да Д. Витас, Цветана Крстев и Г. Ненадић разраде методологију и стандарде за формирање и ажурирање националног корпуса као и системе за кодирање и обележавање дигиталних текстова и програмске алате, водећи при том рачуна о усаглашености са међународним стандардима;

- да Б. Оташевић и Р. Драгићевић ближе упознају чланове Комисије за лексикологију и лексикографију са програмом Комисије за корпус;

- да се организује састанак са заинтересованим члановима осталих комисија и представницима других институција.

У дискусији о раду Комисије указано је на неопходност повезивања одговарајућих институција у једнствену мрежу, као и на важност израде презентације Одбора за стандардизацију на Интернету. За израду одговарајуће презентације предложени су Љ. Поповић, Д. Витас, Цветана Крстев и Горан Ђунадић.

3. У вези са дописом Комисије за односе са јавношћу, Љ. Поповић је рекао да Комисија треба да подржи израду корпуса за Речник САНУ, али да сматра да је за одену предложеног пројекта мр В. Ђукановића надлежан Институт за српски језик. Др Витас је нагласио да би у сваком случају било неходно да поменути корпус буде израђен у складу са стандардом референтног корпуса, ради могућег накнадног усклађивања. Закључено је да се материјал упути Комисији за лексикологију и лексикографију, која је меродавна да да мишљење с предложеном пројекту.

4. Одлучено је да се нова седница одржи што скорије, по могућству током јуна.

Записничар

Олга Сабо-Јерков

мр Олга Сабо-Јерков

Прилози:

Предлог програма рада Комисије
који су сачинили Љ. Поповић и Д. Витас

Допис Комисије за односе са јавношћу

ПРЕДЛОГ ПРОГРАМА РАДА
КОМИСИЈЕ ЗА КОРПУСЕ

Текстуални ресурси су и досад били основа за сваку врсту емпиријских истраживања језика. Но данас је ситуација у погледу формирања одговарајућих корпуса текстова и извлачења релевантних података из њих из основа промене на захваљујући напретку информатике и драматичном повећању капацитета рачунарске меморије и брзине претраживања, али и чињеници да близу 90% текстуалних ресурса у штампаном облику постоји, бар у неком тренутку, у дигиталном облику. Проблем је, међутим, што се ти текстови у дигиталном облику *не чувају*, тако да пропада могућност да се од њих на брз и економичан начин формира *национални референтни корпус*.

Зато би Комисије требало:

- да сугерише Одбору за стандардизацију мере које би допринеле да се код одговарајућих институција које располажу текстовима у дигиталном облику развије свет о њиховом културном значају и о потреби да се овакви текстови депонују, енкодирају и на одговарајући начин користе у оквиру националног референтног корпуса;
- да разради методологију и стандарде за формирање и ажурирање националног референтног корпуса и да разради системе кодирања и обележавања дигиталних текстова и програмске алате; при том све ово мора бити усаглашено са одговарајућим међународним стандардима и омогућити да се задовоље разнолике потребе (лингвистике, лексикографије, терминологије, наставе српског језика као матерњег и страног итд.);
- да евидентира постојеће корпусе српског језика;
- да подстакне и помогне формирање кооперативне мреже институција које располажу оваквим корпусима или имају потребу за њима, тако да се постојећи корпуси користе као да представљају јединствени корпус;
- да предложи начине за регулисање коришћења корпуса;
- да да предлог како корпусе српског језика треба представити на Интернету (на том плану драматично заостајемо чак и за појединим својим суседима, а заостајаћемо све више, ако се не предузму одговарајуће мере);
- да другим комисијама предочи могућности за осавремењивање методологије емпиријског истраживања и сугерише покретања одговарајућих пројеката;
- да организује одговарајућа саветовања домаћи и страних стручњака и ради на одговарајућој међународној сарадњи;
- да се сугерише мере које би омогућиле добијање кадрова одговарајућих стручних профила, као и да подстакне израду одговарајућих приручника.

Београд, 18. маја 2000. год.

Др Љубомир Поповић

Др Душко Витас

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
КОМИСИЈА ЗА КОРПУС

Ком. бр. 9, бр. 2/2000, 18. децембра 2000.

Београд, Буре Јакшића 9

Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175

Телефакси: 183-175, 182-825

ЗАПИСНИК СА ДРУГЕ СЕДНИЦЕ

Седница је одржана 13. децембра 2000. год., од 12.00 до 13.30 ч., у Институту за српски језик САНУ.

Седници су присуствовали чланови Комисије: др Душко Витас, мр Владо Ђукановић, др Цветана Крстев, др Ђорђе Оташевић, др Љубомир Поповић (председник), мр Олга Сабо-Јерков (секретар). Састанку је такође присуствовао др Бранко Брборић, секретар Одбора за стандардизацију српског језика.

Дневни ред:

1. Примање записника са прве седнице
2. Кадровска питања
3. Извршење задужења са прве седнице
4. Методологија описивања текстова
5. Формирање дискусионе листе на Интернету
6. Разно.

1. Чланови Комисије су једногласно усвојили записник са претходне седнице.

2. Комисија је обавештена о одсуствима чланова: др Рајна Драгићевић се налази на породичном одсуству, а мр Горан Ненадић се налази на стручном усавршавању у Енглеској.

У Комисију је примљен мр Владо Ђукановић.

3. Љ. Поповић обавестио чланове Комисије да је 13. јуна о. г. послао Одбору за стандардизацију допис у коме је замолио да Одбор и одговарајуће комисије:

- одреде шта треба подразумевати под појмом *српски књижевни (= стандардни) језик* и да детаљно разраде класификацију функционалних стилова односно подјезика у српском језику (у складу са одговарајућим међународним класификацијама);

- прецизирају своје потребе у вези са формирањем корпуса српског језика.

Досад није добијен одговор на овај допис.

Љ. Поповић такође обавестио Комисију да још није састављено писмо којим би се Комисија обратила одговарајућим институцијама које располажу текстовима у дигиталном облику, указала им на значај националног референтног корпуса и замолила их за сарадњу, као и за информације о корпусу којим располажу. Чланови Комисије су се сагласили да се ово писмо напише почетком следеће календарске године.

Д. Витас је обавестио Комисију да прикупља податке о постојећим ресурсима у дигиталном облику који би могли бити од значаја за формирање референтног националног корпуса. Што се тиче разраде методологију и стандарде за формирање и ажурирање националног корпуса као и системе за кодирање и обележавање дигиталних текстова и програмске алате, о томе је припремио извештај који ће бити предмет четврте тачке дневног реда.

Б. Оташевић је обавестио Комисију да је услед преобимног дневног реда на седници Комисије за лексикологију и лексикографију Р. Драгићевић и он само уопштено упознали чланове те комисије са програмом Комисије за корпус,

Љ. Поповић је обавестио Комисију да још није одржан састанак са заинтересованим члановим осталих комисија и представницима других институција, али да се нада да ће такав састанак бити одржан у првим месецима наредне године..

Љ. Поповић је предложио:

- да Комисија замоли Душку Кликовац да у оквиру посебног пројекта организује састављање прегледа литературе о функционалним стиловима.

- да В. Ђукановић представи структуру корпуса који служи за израду Речника САНУ

- да Д. Витас прикаже структуру осталих корпуса српског језика, као и структуру постојећих корпуса хрватског и бошњачког језика. У вези с тиме, Б. Оташевић је скренуо пажњу на корпус информатичара Јована Недића од око 8,5 милиона речи.

Д. Витас је предложио да се направи анализа писане продукције на српском језику (читаност; тежина текстова и др.).

После дискусије, Комисија је прихватила ове предлоге.

Љ. Поповић је поставио питање финансирања рада у вези са израдом корпуса. Б. Брборић је обавестио да само готови радови могу бити финансирани. После дискусије, закључено је да извештаје о разним питањима везаним за корпусе треба објавити, најбоље као зборник материјала Комисије.

Д. Витас је дао предлог да се Одбор упозна са потребом регулисања правног статуса текстова у електронском облику, депоновања текстова по моделу обавезног примерка и регулисања употребе текстова на Интернету. Комисија је прихватила овај предлог.

4. Д. Витас је навео три битне компоненте за одређивање методологије описивања и обраде текста; то су:

- стандардизовано обележавање текста – предложио је стандард XML;
- програмска опрема – потребно је да задовољи различите критеријуме изложене у Прилогу;
- стандардизовани карактерски скупови.

У вези с овим последњим питањем, Д. Витас је скренуо пажњу на потребу да Завод за стандардизацију прихвати одговарајуће стандарде ИСО-а. Љ. Поповић је предложио да се Заводу за стандардизацију преко Одбора упуту допис о овим питањима, што је прихваћено.

5. Д. Витас је обавестио Комисију да је на Математичком факултету постављен сервер за дискусионе листе и да је формирана листа која би се бавила проблемима корпуса српског језика, и то под називом SC-korpus и позвао чланове Комисије да се прикључе листи. Љ. Поповић је поздравио ову иницијативу Д. Витаса.

6. Под овом тачком није било дискусије.

Записничар

Олга Сабо-Јерков
 мр Олга Сабо-Јерков

Прилози: Д. Витас, Ц. Крстев: *Неки методолошки предуслови формирања рачунарскег корпуса природних језика.-*

V. ИЗДВОЈЕНИ ДОКУМЕНТИ

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 3/2000, 30. март 2000. г.

Закључак бр. 13

Београд, Буре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

РУЖЕЊЕ СРПСКЕ ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, на седници одржаној 30. марта 2000. године, размотрила је текст под насловом "Одбрана српског језика", објављен у "Политици" од 28. 3. 2000. г., и утврдила Закључак бр. 13 као реаговање на неколико тврдњи које су потпуно неодрживе и неистините, уз једну информацију (став III) и један приговор трибини Удружења књижевника Србије (став IV). Штавише, оспорене тврдње могу се означити као *ружење српске језичке културе и њених институција*.

I

Комисија и сам Одбор за стандардизацију српског језика досад су се двапут изјаснили о називу трећег језичког стандарда у Босни и Херцеговини, онога за који су се определили муслимани/Муслимани/Бошњаци. Изјаснили су се најпре 13. фебруара 1998. а потом 22. новембра 1999. године. Оба пута ставове Одбора (садржане у његовој Одлуци бр. 1 и Закључку бр. 11) објавили су "Политика" из Београда и "Глас српски" из Бање Луке, а други и "Вечерње новости". Било би природно да је са ставовима Одбора упознат и новинар "Политике" З. Радисављевић, који под насловом "Одбрана српског језика" (28. 3. 2000, стр. 28) извештава о представљању књиге "У одбрану језика српскога — и даље" (Београд, "Требник", 2000), заправо другог (допуњеног) издања исте књиге, чији је аутор члан Одбора проф. Милош Ковачевић. У томе напису саопштава се неколико грубих огрешења о чињенице, која се морају демантовати.

II

Обраћамо се јавности првенствено стога да бисмо исправили неколико неодрживих навода у тексту З. Радисављевића, без обзира на то ко их је саопштио:

1) У Републици Српској није било "укидања ијекавице", како стоји у тексту, него су устаничке власти на Палама у јесен 1993. г. дале предност екавици у језичком стандарду, али не и у његовом литерарном и разговорном стилу, што је касније ушло и у текст Закона о службеној употреби језика и писма. Од те предности нова власт у Српској одустала је почетком 1998. г.

2) Карта о распрострањању хрватског језика изван Хрватске старија је више од 50 година од непостојећег укидања ијекавице на Палама, и плод је политичке пропаганде усташке емиграције. Колико је

Комисији бр. 7 познато, званична лингвистика у Хрватској није оповргла дијалектолошку карту штокавског наречја садржану у "Енциклопедији Југославије", књ. 6, Загреб, 1990, 70–71.

3) Одбор за стандардизацију српског језика не ради "при Одељењу за језик и књижевност САНУ", како стоји у напису, него удружује стручњаке који представљају три академије (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), осам универзитета (Београд, Нови Сад, Ниш, Приштина, Крагујевац, Никшић, Српско Сарајево и Бања Лука) и још три организације — у настојању да стандардизација српског језика тече на што организованији и што квалификованији начин.

4) Одбор се уопште није бавио Речником САНУ (досад изашло 15 томова) нити називом језика у њему, "српскохрватског књижевног и народног", јер то и није речник језичког стандарда.

5) "Одбор се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (*Бошњаци*), јер то није његов посао, али је механичко преношење самоодабране језичке етикете сматрао и неумесним и неприхватљивим. Кад се та етикета мора 'превести' на српски, она гласи — *бошњачки језик*." Тај став Одбора (дословно цитиран) усвојен је на седници Комисије бр. 7 од 25. 11. 1999. и потврђен на седници Одбора од 17. 12. 1999. Проф. М. Ковачевић, члан Одбора, није био на тој седници, али му се сви документи Одбора уредно достављају, па је у своју књигу могао укључити барем тај одломак Закључка бр. 11 или о њему обавестити своје рецензенте и "промоторе". У претходном закључку Одбора (Одлука бр. 1 од 13. 2. 1998), стоји и ово: "Нема, дакле, ниједнога (социо)лингвистичког разлога да се стандардни језик данашњих муслимана/Муслимана/Бошњака — који је изворно варијанта *српскога стандардног језика* (данас с нешто уочљивих хрватских украса, махом у лексици и синтакси [...]) — назива *босанским језиком*, не барем у оном језику што, након распада српскохрватске стандарднојезичке заједнице, (п)остаје српски." Оба пута је циљ Одбора био да учини што је могуће како се назив "босански језик" не би пробио и у међународну стандарднојезичку заједницу, где би се представљао и доживљавао као стандардни језик који "покрива" целу БиХ или је барем репрезентује. У вези с тим предузимао је одређене мере и Савезни завод за стандардизацију, што је такође познато јавности.

6) Да ли ће, шта ће, како и када тражити муслимани у Старој Рашкој, и како ће се они изјашњавати на попису становништва 2001. године, — не може бити предмет нашег нагађања, којем су склони проф. Ковачевић и његови "промотори". По попису 1991. г. изјашњавали су се као Муслимани (с великим почетним словом) а службени назив њиховог језика био је *српскохрватски*, јер је то назив садржан у Уставу Србије (1990). У Закону о службеној употреби језика и писама (1991) налази се овај став (члан 7, став 1): "У Републици Србији у службеној је употреби српскохрватски језик, који се, када представља српски језички израз, екавски или ијекавски, назива и српским језиком (у даљем тексту: српски језик)." Како је том уставу надређен Устав СРЈ, назив српскохрватски језик обеснажен је његовим чланом 15, став 1, и замењен називом *српски језик*, уз који стоје оба изговора, *екавски* и *ијекавски*. Назив *српски језик* уставна је категорија и у Црној Гори и у Српској. Одбор се не бави

оповргавањем устава и закона, али његови чланови, као појединци, могу заступати и гледишта која нису у складу с њима.

III

Проф. Милош Ковачевић, до рата у БиХ (1992) сарајевски а после избијања рата никшићки, нишки, српскосарајевски и бохумски (СР Немачка) лингвиста, није се бавио проблематиком "комадања", "преименовања" и "отуђивања" српског језика, нити је, мада је доста година био универзитетски наставник нашег језика у главном граду СРБиХ, у чијем се уставу српски језик звао "српскохрватски односно хрватскосрпски", — био закупањен друштвено-политичким положајем српског језика у тој републици, нити пак у двома бившим Југославијама. Откако је напустио предратно Сарајево, проф. Ковачевић тиме се интензивно бави оптужујући за "спровођење хрватског филолошког програма", заједно са својим истомишљеницима, све оне који су се судбином српског народа и његовог језика бавили и у време кад је то било опасно. Рад у Српском Сарајеву довео је М. Ковачевића и у чланство Одбора за стандардизацију српског језика, о чему је одлучивао тамошњи Филозофски факултет, и то пре оснивања Одбора (12. 12. 1997). Све би било у реду да проф. Ковачевић, у блиском садејству с бившим деканом Филолошког факултета у Београду, наш и свој Одбор не назива — "одбором за сатанизацију српског народа и српског језика" (лист "Демократија", 13. 9. 1998). И то би било разумљиво, чак доследно и морално, да је поднео оставку на чланство у Одбору, а није је поднео.

IV

Помало је необично да се трибина Удружења књижевника Србије (УКС), ко зна по који пут, користи за промоцију оног лингвистичког и културноисторијског мишљења које је дошло до изражаја у "Слову о српском језику", објављеном и у штампи и у засебној брошури у лето и јесен 1998. О томе се Одбор изјаснио у својој одлуци бр. 2 (11. 8. 1998), коју је објавила и "Политика" (21. 8. 1998), сматрајући "Слово" штетним по интересе српске језичке науке и културе, штетним и у земљи и у иностранству. Стога можда и није чудно што се међу "промоторима" тог мишљења налазе и они српски писци који, с мало знања о "језичкој природи и језичком развоју", у именима овдашњих истакнутих лингвиста препознају имењаке и рођаке римског папе и утицајних америчких дипломата.

Наравно, трибина УКС не мора "промовисати" само белетристику, али би било логично да М. Ковачевић, члан поменутог Одбора, провери своја становишта заједно с колегама лингвистима. То може учинити на Филолошком факултету у Београду, на који је, мада и тада (почетком 1999) и данас професор у Бохуму (СРН), доспео волшебном одлуком бившег декана, или у Институту за српски језик, који обавља стручно-административне послове за Одбор. И било би нормално да се аутор књиге "У одбрану језика српскога — и даље" и његови "промотори" уздрже од изношења апсолутно нетачних, измишљених или намерно смишљених ствари, срачунатих на дезинформисање јавности.

Седници Комисије бр. 7 присуствовали су сви њени чланови: Бранислав Брборић, Новица Петковић, Слободна Реметић и Драго Ђупић. Уместо одсутне Милке Ивић, председника Одбора и председника Комисије, седницу је водио Иван Клајн, заменик председника Одбора и заменик председника Комисије. Присутан је био и Ђорђе Оташевић, заменик секретара Одбора, који је водио записник. Закључак бр. 13 биће у целини објављен у часопису "Језик данас", док га "Политика" и други листови могу објавити у скраћеном облику, с неизоставним ставовима I-II.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ 215
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и
решавање неодложних питања
Ком. бр. 7, бр. 6/2000, 26. април 2000. г.

Закључак бр. 14

Београд, Ђуре Јакшића 9
Тел.: 635-590, 181-383, 33-42-400, 183-175
Телефакси: 183-175, 182-825

РУЖЕЊЕ СРПСКЕ ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ (II)

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Комисија бр. 7), на седници одржаној 25. априла 2000. године, размотрила је текст "Фалсификовање научних чињеница" — објављен у "Политици" од 15. 4. 2000. године, којим проф. Милош Ковачевић, члан Одбора за стандардизацију српског језика, тренутно на раду у Бохуму (СР Немачка), одговара на део Закључка бр. 13 од 1. 4. 2000. године (*Ружење српске језичке културе*) — и утврдила *Закључак бр. 14* као реаговање на тај Ковачевићев текст.

I

Мада се Комисија није бавила књигом проф. Ковачевића *Одбрана језика српскога — и даље са Словом о српском језику*, Друго доп. изд. (Београд 1999), него неким аспектима новинског извештаја с њеног представљања у Удружењу књижевника Србије (УКС), присиљени смо да замолимо "Политику" да у антрфилеу објави и поглавље III нашег Закључка бр. 13 како би њени читаоци стекли понешто увида у име и дело проф. Ковачевића, који воли блатити институције чији је члан, њихове чланове као појединце и своје колеге уопште, а да из тога не извуче моралне консеквенце примерене академском понашању.

II

Нема смисла одговарати на произвољну Ковачевићеву оцену да је Комисија у свом тексту изнела "низ нетачних, тенденциозних и злонамерних тврдњи", чији је наводни циљ био "дезавуисање јавности и дискредитовање" Ковачевићеве ауторске личности, а још мање на ону о "конфузном реаговању" Комисије на неке аспекте промоције његове књиге, пуне својеврсног "дезавуисања" и "дискредитовања", па и "ружења", многих личности које (су) се озбиљно бав(ил)е *српском језичком културом*, упокојених и живих, ружења самих темеља те културе.

Међутим, има смисла, у осам тачака, упозорити на то да проф. Ковачевић — чији истомишљеници и савезници у неозбиљној (науци

непримереној) *конфликтофилној лингвистици* славе његову делатност на пољу синтаксе и *високотемпературног патриотизма* — није свестан тежине речи и њихових аутентичних значења.

III

1) Да јесте свестан тежине речи, не би своме тексту дао наслов "Фалсификовање научних чињеница", јер се *чињенице*, ако су чињенице, не могу *фалсификовати*, нити је синтагма "научне чињенице" семантички коректна. Подаци којима се хоће допринети расветљавању чињеница могу се, евентуално, "фалсификовати", као што се чињенице могу "заобилазити", "прећуткивати" и "замагљивати", лоше "интерпретирати", *научној обради* "подвргавати" или "не подвргавати", али оне, саме по себи, не могу бити ни "научне" ни "нанаучне", нити се научни увиди у њих морају нужно разликовати од публицистичких и лаичких, поготову ако су оне прозирне.

2) Да јесте свестан, проф. Ковачевић не би, и даље, говорио о "укидању" и "прогону" ијекавице на Палама у раздобљу 1993–1997, и то с позивом на Закон о службеној употреби језика и писма у Српској, који је бањолучка (Додикова) власт опозвала почетком 1998. г. Тај закон се бавио (додуше прешироко захваћеном) "службеном употребом језика" и предвиђао (углавном непотребно) "кажњавање" (махом правних лица, предузећа, установа и др.) за неиспуњавање његових норми. Међутим, мада срачунат на стандарднојезичку интеграцију нашег народа, Закон садржи и ову одредбу (чл. 9): "Српски језик ијекавског изговора изван употребе утврђене овим законом може се користити без ограничења." На пример, нема никаквих, нити је било икаквих, ограничења за *литерарни* и *колоквијални стил* стандардног језика, ни у "производном" ни у "потрошачком" смислу (чл. 4), за ученике и наставнике у средњим, вишим и високим школама (чл. 2, став 2), нити пак за изворне и ауторске текстове (чл. 4, став 2, и чл. 5, став 3). Како се уопште може говорити о "укидању" неукинутог и неукидивог — то зна само проф. Ковачевић.

3) Да јесте свестан, не би истргнутим цитатима (што је *сасвим ненаучно*) доказивао да је Одбор "признао" *бошњачки језик*, мада у његовом закључку изричито стоји да се "Одбор није бавио ни оспоравањем ни признавањем" нове нације (Бошњака) и њеног језика, који не може, нити би у српскоме смео, бити "босански", установивши изричито да то (не)признавање "није његов посао". И даље — да је тај идиом "изворно варијанта *српскога стандардног језика*", што је иначе небитно за новије социолингвистичко (само)одређење корисника тог идиома ("треће варијанте истога језика") *на овим просторима и изван њих*. При томе је наглашено да се идиому под сасвим нелегитимним називом "босански језик" жели прибавити статус државног језика у БиХ, а не муслиманске етно-конфесионалне варијанте под називом "бошњачки језик". Волели бисмо чути шта је проф. Ковачевић урадио у Немачкој у погледу "дезавуисања" назива "босански језик" на том простору и изван њега, у међународним кодовима и стандардима, у које се тај неодрживи назив покушава уселити. Одбор је урадио доста тога у том погледу а и даље се труди да учини што год је могуће. Одбор, иначе, није адреса на коју би се

могле упућивати примедбе на садржај Дејтонско-париског споразума (1995), који данас грчевито бране све друштвене снаге у Српској, па и СДС, победник на недавним локалним изборима. И не само друштвене снаге у Српској.

4) Да јесте свестан, не би закључивао: "Одлука Одбора је, дакле, недвосмислена: језик муслимана ни у српском језику не треба звати српским него бошњачким (!?)." Узвичник и упитник ваља препустити проф. Ковачевићу и замолити га да, чим се врати из Немачке, оде у (муслиманско/бошњачко) Сарајево бар у краћу посету (прву после осам година) како би макар Златка Лагумџију и његове присталице убедио да су *муслимани*, одувек и даље, *Срби*, "дужни" да *свој идиом сматрају и називају српским језиком*, пошто такав напор и није нарочито упутан кад су посреди Изетбеговић, Силајџић, Ганић и њихове присталице, укључујући и оне што су учествовали на *Симпозију о босанском језику* у Бихаћу крајем 1998, који се недавно оваплотио у истоименом зборнику (1999). И не само у посету Сарајеву — Тузла и Зеница су ближе, географски ближе не само од Бохума (у Немачкој) него и од Бање Луке и Приједора (у Српској).

5) Проф. Ковачевић заиста *фалсификује податке*, јер ниједан члан Одбора, па ни његов бивши и садашњи председник — не *отелотворује* Одбор, који има још 18 чланова. Међу њима је и проф. Ковачевић, који је имао прилике да своје ставове, усмено и/или писмено, изложи и брани на седници Одбора и његових комисија, уместо што се троши на томе да Одбор за стандардизацију представи као *одбор за сатанизацију*. Што се пак тиче учешћа бившег и садашњег председника Одбора у раду "II скупа Одељења језика и књижевности САНУ, одржаног у уторак 16. фебруара 1999. год. у 11 сати", проф. Ковачевић се могао обавестити и о њиховом становишту на том скупу у вези с називом Речника САНУ (*Речника српскохрватског књижевног и народног језика*). Међутим, они не "отелотворују" ни тај одбор, нити су склони *фалсификовању података*. Чињеница је да су се они заложили за друкчији приступ речничкој грађи од садашњег, који би утицао на евентуалну промену назива Речника САНУ, чије су именовање и издавање у искључивој надлежности САНУ.

6) Комисија се не бави "прикривањем великохрватских претензија" на простор српског језика, ранији и садашњи, за шта је окривљује проф. Ковачевић, али би се могло рећи да се проф. Ковачевић и његови истомишљеници баве "откривањем" онога што не пише на "језичкој карти" тога морбидног Томе Матасића, који сања пропали усташки сан о целој БиХ у саставу НДХ, заједно — не само са Ср(иј)емом и Боком, него и са целом Црном Гором (Штедимлијином "црвеном Хрватском") и Старом Рашком, мада ни он, Матасић, у ту карту не уписује назив *Unabhängiger Staat Kroatien* (НДХ), него назив "kroatisch" (хрватски) — "важећи" на "освајању" подвргнутом простору, дакле без Ковачевићевог "фалсификованог податка" о томе да се "ту не ради о дијалектологији" него о "сувременом хрватском стандардном језику". Осим тога, ако Комисија упозорава на то шта пише у *Енциклопедији Југославије* (књ. 6, стр. 70–71, Загреб 1990), она никог и ништа не амнестира, а још мање "фалсификује". За проф. Ковачевића и његове *податке* то се, нажалост, не може рећи.

7) Комисија и Одбор не баве се регистравањем друштвених организација етно-конфесионалног, културног или каквог другог карактера (то је посао полиције), те нема никакве везе с оснивањем, именовањем и регистравањем *Муслиманског/Бошњачког националног вијећа Санџака*, нити пак с *Антологијом књижевности Бошњака Санџака*, коју је издало то "вијеће". Рећи да је та антологија "у сагласности с језичком политиком Одбора", на чије чланство проф. Ковачевић не даје оставку, може само онај ко се одметнуо и од Одбора и од науке па се зато бави *фалсификовањем података и извртањем логике*, делатношћу, дакле, која се уклапа у конфликтнофилну лингвистику проф. Ковачевића и његових савезника и сарадника.

8) Да чланови Одбора као појединци, на своју одговорност, "могу заступати гледишта која нису у складу с уставима и законима српских земаља", понајбоље сведочи управо проф. Ковачевић, који хоће да "прописује" националност и назив језика и оним грађанима српских земаља који се не сматрају нити осећају Србима. У српској националности и култури добро је дошао свако онај ко се у њих добровољно уклапа, без обзира на порекло, веру и традицију, али Српство и његова култура, по нашем мишљењу, нису логор у који се људи нагоне и приводе.

IV

Нема никаквог смисла даље се бавити проф. Ковачевићем, који се *самоубија прејаком речју*, али има смисла упитати се да ли Филозофски факултет у Српском Сарајеву, један од оснивача Одбора за стандардизацију српског језика (од 12. 12. 1997), уистину подржава проф. Ковачевића, свог представника у Одбору и упорне радилице против њега.

* * *
*

Седници Комисије бр. 7 присуствовали су сви њени чланови: Милка Ивић, председник, Бранислав Брборић, секретар, Новица Петковић, Слободан Реметић и Драго Ђупић. Присутни су били и Иван Клајн, заменик председника, који је водио претходну седницу Комисије, и Ђорђе Оташевић, заменик секретара, који је водио записник. Закључак ће бити достављен Дирекцији за међународну културну, просветну и спортску сарадњу и Савезном заводу за стандардизацију, те неколиким дневним листовима у Србији, Црној Гори и Српској. У целини ће бити објављен у часопису "Језик данас".

**ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА**

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, бр. 21/2000, 19. септембар 2000. г.

Закључак бр. 15

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ТЕРМИНОЛОГИЈА У ХОМЕОПАТИЈИ

Одбору за стандардизацију српског језика обратило се, у јулу 2000. године, ИП "Клио" с молбом да се утврди неколико термина из области хомеопатије. Наиме, ово предузеће уврстило је у свој издавачки план за 2000. годину књигу *Хомеопатија за децу*. Пошто је реч о једном од првих приручника из те области код нас, право је време да се утврди неколико термина. Књига се преводи с енглеског језика а у питању је следећих неколико термина: *potency*, *potentize/potentization*, *plussing*, *mother tincture*, *succussion*, *proving*, *modality* и *miasm/miasmatic*.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, на својој седници од 16. септембра 2000. године, размотрила је молбу ИП "Клио" и усвојила већ припремљени

ОДГОВОР

У овом случају пружа се ретка прилика да се нова терминологија утврди систематски и на време. У начелу, треба пазити на то да термин буде у највећој могућој мери јасан, да истиче посебност онога о чему је реч али не по цену замагљивања или мистификације, као и на то да понуђени термини буду у складу с већ установљеном праксом — што не мора ићи у прилог једном истом решењу!

Кренимо редом.

Термин *potency* односи се на јачину хомеопатског лека (*a homeopathic remedy*). Међународно хомеопатско удружење препоручује да се у сваком језику у овом случају задржи исти термин, дакле – *потенција*, што се и код нас досад чинило.

Термини *potentize / potentization* означавају нарочити поступак којим се хомеопатском леку даје одређена потенција, тј. он се доводи у такво стање да има одређену потенцију. Одговарајући термини били би *потенцирати (лек)*, одн. *потенцирање (лека)*.

За *plussing*, што је поступак којим се лек појачава а да му се потенција не мења, одговарајући термин био би *појачавање (лека)*.

Термин *mother tincture* најбоље би се могао превести као *матична тинктура* (реч је о основној течности од које се прави хомеопатски лек).

За *succussion* код нас се среће и термин *сукусија*, али сматрамо да нема разлога да се избегава сасвим прозиран термин *мућкање (лека)*.

Термин *proving* означава експеримент помоћу којег се утврђује дејство лека на здраве особе (чиме се утврђује и који се симптоми тим леком могу сузбијати). Изворни немачки термин јесте (*die*) *Prüfung*. Иако се у (још слабо развијеној) хомеопатској пракси код нас среће термин *доказивање*, сматрамо да нема потребе ићи даље од речи *испитивање (хомеопатског лека)*: с једне стране, *доказивање (лека)* могло би упутити на то да је у питању доказивање његове ефикасности, што никако није случај, а с друге – није неопходно већ самим термином указивати на то да је реч о начину испитивања специфичном за хомеопатију. (Такво решење било би сагласно с оним које је предложио и др Милош Поповић у свом *Првом хомеопатском приручнику*, Београд 1995. Такође, таквом решењу прибегли су стручњаци у једном другом словенском језику, којем су хомеопатски термини познати већ много деценија — руском: *испытание*. Иначе, у истој књизи др Поповић на једном месту помиње и *утврђивање лека*, што сматрамо прикладнијим него *доказивање*.) А онај ко на себи испитује хомеопатски лек – *испитаник* – може рећи не онако како се то понекад код нас чини – "имао/имала сам доказивање", него, без непотребних рогобатности, "лек ми се испољио".

Термину *modality* одговарао би наш термин *модалитет* (реч је о јачању или слабљењу симптома болести у зависности од промене околности, као што су промена температуре или јачине светлости, кретање, додир и притисак, присуство друге особе или самоћа итд.).

Терминима *miasm / miasmatic* одговарали би наши термини *мијазам* (реч је о наслеђеним слабостима у човековој конституцији) и *мијазмички* (нпр. *мијазмичке слабости*).

Што се тиче писања назива хомеопатских лекова, треба рећи да се ти лекови добијају од биљака, минерала и других природних супстанци. Они се, у свету и код нас, продају под својим латинским називом, те их тако треба и писати. На пример, лек који се добија од црног лука назива се *allium sera* (односно, у ћириличкој варијанти, *алијум села*), другим речима – не треба га преводити као "црни лук", јер је реч о *хомеопатском* црном луку, тј. ономе који је прерађен на нарочит начин.

Кад је у питању превођење оваквих текстова, треба скренути пажњу на још две ствари. Једна су тзв. позајмљенице из лењости: корисник термина аутоматски, идући линијом мањег отпора, употребљава изворни термин, само мало фонетски и морфолошки прилагођен нашем језику, занемарујући домаћу реч, која не значи ништа "мање", него, напротив, "више" — јер је свакоме сасвим јасна. Таква позајмљеница из лењости јесте *супресија* (*симптома / болести*), односно *супримиран* (нпр. *супримирани симптоми*) — уместо *сузбијање* или *потискивање* (*симптома / болести*), односно *сузбијени / потиснути* (*симптоми*). Уместо *агравација* (*симптома*) умесније је рећи *погоршање*. Среће се, затим, *антидотирање* (*хомеопатског лека*) — уместо *поништавање дејства* (ово друго јесте нешто дуже, али је потпуно јасно). Нарочито је рогобатно *узимање случаја* (према енгл. *taking a case*) — уместо за наш језик природнијег *приступања случају* или, понекад, *анализе случаја*.

Друго о чему треба водити рачуна карактеристично је за превођење медицинских текстова уопште, а тиче се њихове безличности, која их боји приметним бирократским тоном. Тако ће се, у складу с енглеским извором, у медицинској струци чути, у опису болесниковог стања или симптома болести, *Присутна је жеђ, Постоји промуклост, Код болесника је присутан бол* и сл. Наиме, трудећи се да буде што објективнији, медицински посленик именује само појаву, посматрајући је независно од њеног носиоца или потискујући овога у други план. Сматрамо да је такав начин изражавања (а и такав начин посматрања!) неприродан и непотребан, те да, у намери да се избегне безлични језик и бирократски менталитет треба рећи: *Болесник је жедан, Промукао је, Боли га (то и то) или осећа јак бол (ту и ту)* и сл.

Одговор је, као и у једној ранијој прилици, припремила др Душка Кликовац, којој је у разјашњењу значења неких термина помогла др Мирјана Тодоровић. Колегиници др Душки Кликовац и др Мирјани Тодоровић Комисија изражава искрену захвалност.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и решавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 27/2000, 29. 12. 2000. године

Закључак бр. 16

Београд, Ђуре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДЛОГ

Издавачи *Обратног речника српскога језика (Матица српска, Институт за српски језик, један од оснивача Одбора, и Палчић)* доставили су нам четири рецензије Обратног речника, с молбом да се Одбор огласи својим закључком намењеним најширој научној и културној јавности, домаћој и иностраној. Рецензије за ову књигу потичу из пера др Ивана Клајна, члана Одбора и дописног члана САНУ, др Драга Ђупића, члана Одбора и научног саветника, др Слободана Реметића, члана Одбора, редовног професора универзитета и директора Института за српски језик, и др Јелице Јокановић-Михајлов, председника Комисије за фонологију и доцента Филолошког факултета у Београду.

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања (Комисија Одбора бр. 7), на својој четвртој овогодишњој седници, одржаној 28. децембра 2000. године — полазећи од понуђених рецензија — утврдила је следећи текст *Закључка бр. 16*:

Обратни речник српскога језика, чији је аутор др Широслав Николић, члан Одбора и виши научни сарадник Института за српски језик, представља капитално дело српске лексикографије и српске науке о језику у целини. Сложене задатке обратног речника, чији је обим нешто већи од 1 400 странаца а обухватила више од 163 000 акценцираних лексема, аутор је решио више него успешно поштујући све принципе модерне лексикографије, почев од одбира одредница, које махом припадају стандардној лексици, па све до њихове метиморне обраде.

Пошто у савременој српској лексикографији није било дела пожељног и потребног обима која би могла послужити за израду обратног речника, аутор је морао направити мукошран избор из већег броја постојећих лексикографских осиварења, првенствено оних из групе половине 20. века. Њихов систематски преглед омогућио је израду речника чији број одредница за око 20 000 надилази обим шестостолмног Речника Шатице српске, највећег речника нашега књижевног језика досад.

Да је аутор само сакупио и инверзним азбучним редом постројио све те одреднице, шиме би већ створио

графоцено оруђе за будућа истраживања у лексикографији, морфологији, фонологији и другим областима српске лингвистике. Он је, међутим, уложио знајно већи труд. Одредницама је брижљиво означао врсту речи, раздвојио холониме, уз краћке али јасне одредбе значења (нпр. бор¹ м [дрво], бор² м [хем.]), и навео избор из које је свака реч узета. Варијанте су наведене посебно, према месту у азбучном реду: иако су, рецимо, све именице на *-ица* групе поновљене са закрпљеном *-ица*; уз придебе на *-ски*, *-чки*, *-шки* додати су и одговарајући прилози где год постоје, с једином разликом у дужини закрпној *-и*.

Аутор је све одреднице акценцовао, што није био нимало лак посао будући да од поменутих избора само мањи део има акцентоване одреднице. Екавски и џекавски облици даћи су посебно. Означено је и непостојано *а*, ипакком ислог слова. Тако где норма доуцрта двојак акценат, аутор је ислог главне одреднице додигао и прозодичку варијанту. То му је знајно увећало обим посла, јер је на више места низобе узастопних одредница морао удвајати, на пример код одредница на *-оница* (*штоионица* : *штоионица* и сл.), код многих деминутива на *-ице*, *-ице* (*сунаице* : *сунаице* и сл.), код именица на *-иар* (с ненаглашеном дужином на *е* или без ње), код именица на *-ица* и групе.

Како је ово дело првенац у србистици и како је урађено на високом научном нивоу, који је у складу с већ познатим донетима у лингвистици њенога аутора др Широслава Николића, то ће речник бити од изузетне користи и дело неопходно и незаменљиво у нашој науци о језику. У речнику су даћи поуздани научни подаци свима који се бабе фонетиком и фонологијом, акцентологијом, морфологијом и морфофонологијом, зајим лексикографијом (књижевном и дијалектском, укључујући и шерминологију), те специјалистима за ономастику, сингулстима и наславницима на свим нивоима, иесницима који боле риму и преводиоцима римованих страних иексцова, као и свима другим које интересује сруктура српске лексике. Особито ће добро доћи ауторима двојезичких речника српскога и других језика.

* * *

Одбор за стандардизацију српског језика, под чијим је окриљем настало ово дело, топло захваљује свима онима који су помогли његов излазак на светло дана, а нарочито Министарству културе Републике Србије, Министарству за науку и технологију Републике Србије, Министарству просвете и науке Републике Црне Горе, Министарству науке и културе Републике Српске и Филозофском факултету у Бањој Луци.

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ
СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Комисија за односе с јавношћу и р(ј)ешавање
неодложних питања

Ком. бр. 7, број 30/2000, 29. 12. 2000. године

Београд, Буре Јакшића 9

Телефони: 183-175, 181-383, 635-590

Телефакси: 183-175, 182-825

ПРЕДЛОГ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ
ЈЕЗИКА ПОСЛЕ ЊЕГОВЕ ТРЕЋЕ СЕДНИЦЕ
(одржане 17. 12. 1999. године)

I

Још у претходном извештају о раду Одбора, ономе за 1999. годину, констатовано је да "Одбор и ради онолико колико раде његове комисије и посебно агилни појединци". Констатовано је такође да је прва година рада Одбора била конститутивна а друга ратна. За трећу је лако установити да је била непосредно поратна, што значи кризна, кризна у сваком погледу, па чак и у том смислу да су и језички стручњаци почели сумњати у то да ли ће се, с адекватном социолингвистичком подршком, одржати *целовитост говорног простора српског језика*.

Особита је забринутост настала због ситуације у Црној Гори, у којој су на јавној сцени постали необично гласни и утицајни они појединци које пре занима *лингвистичка аутокефалија*, проткана незнаљачком примитивизацијом језичке културе, него стварна језичка култура, здрава нормативистика, организована, а мукотрпна, *језичка стандардизација*, односно стандардизација једног малог језика, с невеликом популацијом активних говорника, која не досеже десет милиона људи (без дијаспоре, чији се мали део служи српским језичким стандардом).

Томе неповољном стању у Црној Гори само је привидно била супротстављена надрингвистика у Србији инспирисана оним духовно-политичким склопом што је произвео *Слово о српском језику* (1998), којим се Одбор, предвођен сада покојним Павлом Ивићем, благовремено и одрешито супротставио. Слична одрешитост испољава се и у закључцима Одбора бр. 13 и бр. 14, у којима се Одбор, под насловом *Ружење српске језичке културе (I-II)*, једнако одлучно супротставио реповима наведеног Слова, које упорно потезе један од чланова Одбора.

Срећом, упркос кризи о којој смо говорили, рад Одбора и његови капитални пројекти нису били угрожени, нити су појединци који их носе били обесхрабрани атмосфером безнађа, која је на говорном простору српског језика владала особито у првих девет месеци 2000. године, владала утолико више уколико је поратни обновитељски жар заобилазио духовну матрицу

нашег друштва, политички и државноправно издељеног мимо сваког очекивања и историјске легитимности.

Списи Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања — који су, као и раније, административно нумерисани (Извештај за ову годину носи број 30, за разлику од Извештаја за 1999. г., који је био обележен бројком 18) — сведоче о томе да се Одбор и ове године трудио да анимира осниваче и државне органе СРЈ, РСб, РЦГ и РСп, да буду од помоћи и (материјалне) подршке Одбору бар кад су посреду капитални пројекти, у чему је имала успеха који вреди забележити, али ће то у даљем тексту бити конкретније назначено.

II

Извештај ће бити краћи ако, идући од комисије до комисије, што се лепо види у Одељку IV *Списа Одбора III*, само овлаш назначимо чиме су се комисије бавиле и докле су стигле на подручју свога деловања, без обзира на то ко је и колико од њиховог чланства био ангажован на појединим пројектима, крупнијим и ситнијим.

II/1. Комисија бр. 1 (за фонологију) имала је два састанка, на којима је потврђено да је у току израда библиографије радова из области фонологије, као и приручник под радним насловом *Основе српске фонологије* (чији је носилац Драгољуб Петровић, заокупљен проблемима "прозодијских алтернација"), с тим што се напомиње да су два велика пројекта, *Обратни речник* и *Речник српскога књижевног језика* (описно-прописни), релевантни за рад ове комисије. Председница ове комисије инсистира на томе да Караџић-Даничићев систем има будућност, без обзира на то колико је угрожен у реалном животу нашег језика, с тим што је у наредном раздобљу нужно настојати да језичка настава у средњим школама, сада готово потпуно занемарена, на одговарајући начин, уз техничка помагала, обухвати и обуку из акцентуације. У овој комисији са задовољством је примљена вест да ћемо ускоро имати на располагању шест томова *Хрестоматије фонолошких студија и расправа* Чарлса Крејднера (на енглеском језику), која је посвећена успомени на двојицу истакнутих фонолога, сада покојних Андреа Мартинеа и Павла Ивића, чији су текстови уврштени у ту хрестоматију.

II/2. Комисија бр. 2 (за морфологију и творбу речи) такође се двапут састајала констатујући да су у њеном домену довршена два пројекта. Наиме, Милица Радовић-Тешић, уз делимичну техничку помоћ Весне Ломпар, завршила је израду *Библиографије радова из морфологије и творбе речи*, док је Иван Клајн, одредивши се за двокњижје своје *Творбе речи*, саопштио да је готова прва књига, која се бави *Слагањем* и *Префиксацијом*. Напоредо с рецензирањем ових двају достигнућа иде настојање да се прибаве средства и обезбеди њихово објављивање у складу са Споразумом о оснивању Одбора (Матица српска и/или Институт за српски језик, којем би се, кад је реч о Клајновом приручнику, придружио Завод за уџбенике и наставна средства, односно, ако буде могуће, сва три завода за уџбенике и наставна средства, у Београду, Подгорици и Бијелини). Пројекат за морфологију још није заснован.

III/3. Комисија бр. 3 (за синтаксу) извештава да се књига Љубомира Поповића *Комуникативна анализа реченице* налази у штампи, док је књига *Синтакса српскога језика*, на којој ради група аутора под вођством председнице Комисије Милке Ивић, у завршној фази тако да њено објављивање можемо очекивати у 2001. години.

III/4. Комисија бр. 4 (за лексикографију и лексикологију) ангажовала се на припремању међународног научног скупа о лексикографији и лексикологији с темом *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе* (који ће бити одржан 10–12. априла 2000. године), а под њено окриље стављен је низ значајних пројеката, с мањом или већом стандардолошком оријентацијом. Навели бисмо неке од њих: часопис *Лингвистичке актуелности* (три броја на Интернету, један класично објављен), који уређује Ђорђе Оташевић, заменик секретара Одбора и секретар Комисије бр. 4; пројекат Данка Шипке, чију је библиографију српскохрватских речника (*A Bibliography of Serbo-Croatian Dictionaries: Serbian, Croatian, and Bosnian Muslim*) објавио један амерички издавач, док ће Шипкина необјављена библиографија лексиколошких и лексикографских радова за период до 80-их година 20. в. бити допуњена новим библиографским јединицама и учињена доступном за јавно коришћење; рад Ђорђа Оташевића на сакупљању и обради нових речи, при чему два београдска издавача незванично изражавају спремност да објаве његов *Речник новијих и незабележених речи*. Надаље, Даринка Гортан-Премк обавештава нас о припремама за израду *Речника деривационих језгара*, а Твртко Прћић саопштава да су два пројекта у поодмаклој фази (он, с групом постдипломаца, ради на припреми *енглеско-српског контрастивног речника синонима*, чија ће десна страна моћи послужити за израду *школског речника синонима*, док Д. Шипка, с групом студената, ради на припреми *енглеско-српско-пољског речника синонима*). *Обратни речник српскога језика* Мирослава Николића (чије се четири рецензије објављују у Списима Одбора III) изаћи ће средином јануара 2001. године, а рецензентима ће, нешто касније иза тога, бити уручено редиговано штиво (описно-прописног) *Речника српскога књижевног језика*. У чланство Комисије бр. 4 примљени су др Данко Шипка и др Твртко Прћић. У овој Комисији напросто се роје пројекти, о којима се поближе говори у њеним списима уврштеним у Списе Одбора III.

III/5. Комисија бр. 5 (за праћење и проучавање правописне проблематике) до краја 2000. године, чекајући помало окаснели излазак треће верзије *Правописа српскога језика* Матице српске (намењеног основној школи и најширој јавној употреби), није до краја 2000. године одржала седницу. Међутим, пошто се та правописна верзија појавила на самом крају године, одржаће састанак пре седнице Одбора (25. 1. 2000. године), заједно с Комисијом бр. 8, како би се верификовало заокруживање решености правописне проблематике у последњој деценији двадесетог столећа. Очекује се, такође, закључак с тим у вези, који ће садржати готовост да се одмах приступи доради "великог" Правописа, тако да о његовој 10-годишњици (2003. или 2004. године) добијемо наново приређену научно-универзитетску правописну верзију, која ће, попут најновије (основношколске) бити

растерећена непотребних дублета и позивања на српскохрватско правописно раздобље.

II/6. Комисија бр. 6 (за историју језичког стандарда) одржала је само пролећну, али не и јесењу седницу. Међутим, председник ове комисије Александар Младеновић саопштава да је почела организованија припрема библиографије радова о српском књижевном језику у 19. и 20. веку, на чему се ангажовала Бранкица Чигоја, секретар Комисије, тако да прве резултате можемо очекивати до краја текуће школске године (2000/2001). Саопштавајући да чланови ове комисије раде на својим индивидуалним темама везаним за историју српскога књижевног језика, А. Младеновић напомиње да се у књизи Б. Брборића *О језичком расколу*, која се првенствено бави социолингвистичким темама, налази и низ текстова који су везани за најновију историју нашега књижевног језика.

II/7. Комисија бр. 7 (за односе с јавношћу и решавање неодложних питања), као мали Одбор, који обавља послове матичног Одбора између двеју његових седница, уложила је велики напор око прибављања знатних средстава за рад Одбора, првенствено за објављивање првог његовог великог учинка (*Обратног речника српскога језика*). Неопходна помоћ, стигла из Србије, Српске и Црне Горе, омогућила је објављивање Обратног речника, који ће у јануару 2001. године бити уручен свим члановима "пуног састава" Одбора (60 људи). Сви су они у протеклој години добили још четири књиге: зборник *Актуелни проблеми граматике српског језика* (Суботица–Београд, 1999), *Лингвистичке огледе, три* М. Ивић (Београд, 2000), *Лингвистичке студије* И. Клајна (Београд, 2000) и *О језичком расколу* Б. Брборића (Београд, 2000). Комисија ће, у складу са својим могућностима, и даље настојати да чланство Одбора снабдева књигама значајним за стандардизацију српског језика.

II/8. Комисија бр. 8 (за стандардни језик у школству, издаваштву, администрацији и јавним гласилима) није имала овогодишњих седница, али њени чланови, ангажовани у другим комисијама, имају и имаће прилике да узнастоје да учинци Одбора, мањи и већи, нарочито кад их буде више, нађу пут до оних који највише могу утицати на каквоћу српскога језичког стандарда, на његово унапређивање.

II/9. Комисија бр. 9 (за корпус), основана на претходној седници Одбора, с Љубомиром Поповићем на челу, одржала је две седнице и усвојила Програм рада. Ова комисија очекује да све остале учествују у одређивању шта треба разумети под појмом *српски књижевни (= стандардни) корпус*, као и да *прецизирају своје потребе у вези с формирањем корпуса српског језика*. Комисија припрема допис којим ће се обратити одговарајућим институцијама што располажу релевантним текстовима у дигиталном облику како би се указало на значај референтног корпуса, а њен члан Душко Витас припрема извештај о постојећим ресурсима у дигиталном облику и о разради методологије и стандарда за формирање и ажурирање нашега националног корпуса. Комисија ће замолити Д. Кликовац да организује састављање прегледа литературе о функционалним стилевима, Владу Ђукановића да представи структуру корпуса који служи за израду Речника САНУ, а Д. Витас

да прикаже структуру осталих корпуса српског језика, као и структуру постојећих корпуса хрватског и бошњачког језика. У саставу ове комисије, поред њеног председника Љ. Поповића, улазе др Душко Витас, мр Владо Ђукановић, др Рајна Драгићевић, др Цветана Крстев, мр Горан Ненадић (на стручном усавршавању у Енглеској), др Ђорђе Оташевић и мр Олга Сабо-Јерков (секретар Комисије).

III

Вреди скренути пажњу на то да је Одбор током 2000. године примио два дописа која се тичу двоазбучности, односно усклађивања двају писама српског језика, ћирилице и латинице, првенствено у рачунарству, односно у компјутеристици. Како се та два дописа (које су доставили Бранислав Брборић и Милош Ранчић) тичу и Закључка бр. 6 Одбора за стандардизацију, у којем је реч и о кодним распоредима слова и о компјутерским тастатурама, с њима ће бити упознат Савезни завод за стандардизацију, чији се представници редовно позивају на седнице Одбора. Решења која се у тим дописима предлажу не полазе од потпуне монографемизације двају писама и њихове конвертибилности на тој основи, него од усклађене диграфемизације дела графемског инвентара, која не би нужно обеснажила садашње и друге монографеме, али би могла битно олакшати компјутерско преношење текстова на српском језику, ћирилицом и латиницом, без икакве сметње, што сада није могуће.

* * *

Најболнија тачка рада Одбора у 2000. г. јесте недостатак залагања чланства за мале нормативистичке доприносе, који су изречита обавеза важећег Програма рада Одбора, а њихово објављивање у *Нашем језику* и *Језику данас* с добродошлицом се очекује. Могло би нам се чак десити да имамо више капиталних него ситних, а неопходних, ствари. Стога и у овом извештају ваља апеловати још једном на целокупно чланство да се лати нормативистичке обраде важних језичких ситница. Ако постоји проблем одважности, моле се председници и секретари комисија да мисле на ову обавезу, да охрабрују и подупиру чланове у настојању да се бар једном годишње огласе с понудом одговарајућих прилога, за које инспирацију могу наћи у већ наведеној *Картотеци језичких недоумица*. И моле се да одговоре на захтев Комисије бр. 9 (за корпус), о чему је било већ речи.

* * *

Извештај су припремили секретар Одбора Б. Брборић и члан Одбора С. Реметић. Извештај је прихваћен на седници Комисије бр. 7 одржаној 28. децембра 2000. године. Биће у виду предлога упућен члановима матичног одбора и верификован на седници Одбора 25. јануара 2001. године.

**VI. ИСЕЧЦИ ИЗ НОВИНА
ЧАСОПИСА И КЊИГА**

251
INSTITUT ZA JEZIK U SARAJEVU
POSEBNA IZDANJA – KNJIGA 10

SIMPOZIJ
O BOSANSKOM JEZIKU
(ZBORNIK RADOVA)

SARAJEVO
1999.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Otvaranje Simpozija i pozdravne riječi	9
Muhamed Filipović: Jezik u našem mišljenju i naše mišljenje jezika (<i>The language in our thinking and our thinking of the language</i>)	24
Dževad Jahić: Lingvistički i kulturno-historijski izvori bosanskog jezika – Glavna problemska pitanja – (<i>The linguistic and cultural-historic origins of the Bosnian language – the main problem issues</i>)	30
Mevlida Karadža: Sociolingvistički aspekti jezičke situacije u Bosni i Hercegovini (<i>The sociolinguistic aspects of the linguistic situation in Bosnia and Herzegovina</i>)	38
Džemaludin Latić: Kako izbjeći nacionalizam u jeziku (<i>How to avoid linguistic nationalism</i>)	44
Marina Katić-Bakaršić: Jezična prava između teorije i prakse u višenacionalnim zajednicama – Analiza novijih dokumenata Vijeća Europe i UNESCO-a (<i>Linguistic rights between theory and practice in multinational communities – Analysis of more recent documents of the Council of Europe and UNESCO</i>)	51
Naila Hebib-Valjevac: Ekstralingvistički faktori u jeziku (<i>Extralinguistic factors in language</i>)	65
Nusret Isanović: Jezik i egzistencija (<i>Language and existence</i>)	74
Asim Halilović: Jezik i politika (<i>Language and politics</i>)	80
Muhamed Nuhić: Simbolizacija poruka u mas-medijima i problem identiteta (<i>Symbolization of messages in the mass media and the issue of identity</i>)	87
Josip Baotić: Standardni jezici štokavskog narječja (<i>Standard languages of the stokavian dialect</i>)	95
Senahid Halilović: O standardizaciji bosanskoga jezika (<i>On standardization of the Bosnian language</i>)	102
Muhamed Šator: Principi standardizacije bosanskoga jezika – Pitanje norme bosanskoga jezika (<i>The principles of standardization of the Bosnian language – The issue of the Bosnian language standard</i>)	114
Ibrahim Čedić: Jedna karakteristična crta bosanskog jezika (<i>A characteristic</i>	

<i>feature of the Bosnian language</i>)	121
Asim Peco: Leksičke slojevitosti u romanu <i>Derviš i smrt</i> Meše Selimovića (<i>Lexical stratification in the novel Derviš i smrt by Meša Selimović</i>)	130
Ismet Smailović: Bošnjачka imena orijentalnog porijekla u bosanskom jeziku – Fonetski i akcenatski aspekt (<i>Bosniak names of oriental origin in the Bosnian language</i>)	134
Muhamed Nezirović: Romanizmi u bosanskom jeziku (<i>Words of Romance origin in the Bosnian language</i>)	144
Asim Kamber: Tuda leksika u bosanskome jeziku – tudice (<i>Foreign lexical fund in the Bosnian language</i>)	153
Adnan Kadrić: O nekim osobitostima gramatičkog opisa bosanskog jezika u Berbićevoj gramatici Bosanski turski učitelj (<i>On characteristics of the grammatical description of the Bosnian language in Berbić's grammar The Bosnian Turkish teacher</i>)	158
Ramiz Salihović: Gramatika stara stotinu i osam godina (<i>A grammar one hundred and eight years old</i>)	164
Ibrahim Kajan: Jezik Bošnjaka izvan Bosne i Hercegovine (<i>The language of the Bosniaks outside Bosnia and Herzegovina</i>)	167
Nedžad Pašić: Jezik i stil bosanskohercegovačkih pisaca (<i>The language and style of Bosnian-Herzegovinian writers</i>)	178
Rašid Durić: Estetsko-stilematska funkcija bosnaizama u prozama Alije Nametka (<i>The stylematic function of orientalisms in the narratives of Alija Nametak</i>)	198
Alija Pirić: Slovo o stilu Mehmedalije Maka Dizdara (<i>A word on the style of Mehmedalija Mak Dizdar</i>)	212
Husein Zvrko: Vojnički govor (<i>Military speech</i>)	219
Muhamed Huković: Bosanski jezik u procijepu varijanata (<i>The Bosnian Language in the gap of variants</i>)	224
Mevlida Pekmez: Jezik i školstvo (<i>Language and education</i>)	233
Aida Kršo: Bosanski jezik u programima srednjih škola (<i>The Bosnian language in the curricula of high schools</i>)	251
Mensura Čatović: Projekat pripreme velikog bosanskog rječnika (<i>The project of preparation of the Great Bosnian Dictionary</i>)	263
Zaključci „Simpozija o bosanskom jeziku”	265

PREDGOVOR

Simpozij o bosanskom jeziku održan je u Bijaću 7. i 8. septembra 1998. u organizaciji Vlade i Skupštine Unsko-sanskog kantona i Instituta za jezik Sarajevo. Kao prvi naučni skup o bosanskom jeziku nije bio problemski i tematski omeđen, što je omogućilo da sastav učesnika sa saopćenjima bude različit, s obzirom na obrazovanje i specijalnost i da se iznesu raznoliki sadržaji. Svoja viđenja, analize i prijedloge iznijeli su lingvisti, sociolozi, filozofi, masmediolozi, pedagozi itd. Jedino tako je ovaj naučni skup mogao biti i organiziran, te doseći svoj cilj početnog osvjetljavanja stanja u kojem se nalazi bosanski jezik i naznačiti problemska pitanja i eventualno ukazati na puteve za njihovo rješavanje. Generalno gledano taj osnovni cilj je ispunjen, problemi su registrirani i predstavljeni u 28 pročitanih saopćenja. Tematika u saopćenjima se kreće od općih teorijskih razmatranja do posebnih analiza jezičkih fenomena u svakodnevnoj upotrebi. Pri osvjetljavanju jezičke problematike značajno je da autori iz svog ugla gledanja uglavnom naučno pokušavaju istražiti jezik kako bi se došlo do najprihvatljivijih rješenja.

Najveći broj saopćenja sadrži sociolingvistički pogled na jezičku situaciju u Bosni i Hercegovini i osvjetljava odnose: jezik – društvo – kultura – nacija – religija – jezička standardizacija – književnojezička politika – jezička tolerancija – odnos prema posudenicama – odnos prema varijacijama... Osim toga, nekoliko priloga se odnosi na jezik i stil pisaca, na jezik medija, te na bosanski jezik u nastavi.

Česte su konstatacije da niz nerazriješenih pitanja stvara nedoumice u svakodnevnoj jezičkoj praksi, pa su učesnici i posjetioci od skupa očekivali znatno više. Međutim, stoji činjenica da se jednim naučnim skupom ne mogu razriješiti sva pitanja. Ipak, uspjeh je što je skup okupio veći broj lingvista koji su spremni da organizirano pristupe osvjetljavanju problematike bosanskog jezika uz poštivanje principa jezičke nauke. O tome svjedoče i zaključci sa Simpozija u kojima je iznesena konstatacija da bosanski književni jezik u zajednici slavenskih jezika stoji naporedo sa hrvatskim i srpskim jezikom. Sva tri jezika u diferencijaciji nisu se mnogo udaljili, s obzirom da su proistekli iz iste dijalekatske baze. Oduvijek su postojale lingvističke pretpostavke da se ovi jezici realizuju kao tri književna jezika. U ovom trenutku stvoreni su sociolingvistički uslovi za nesmetano njihovo funkcioniranje. Na bosanskohercegovačkom jezičkom teritoriju najuočljivija posljedica ovih uslova je izmjena naziva jezika, tj. podizanje nekadašnjih varijanata zajedničkog jezika na nivo književnih jezika – bosanskog, hrvatskog i srpskog. Dalji razvoj jezičke situacije u Bosni i Hercegovini može teći u različitim pravcima, pa su, s tim u vezi, na Simpoziju iznesene i sljedeće pretpostavke: posebna tri književna jezika (bosanski, hrvatski i srpski), tj. situacija kakvu imamo sada, bosanski jezik koji bi sadržavao bošnjačku, hrvatsku i srpsku varijantu, te bosanski jezik kao službeni jezik na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine.

Učesnici su u izlaganjima napominjali i potrebu određene jezičke politike čiji bi principi dobro došli naročito u normiranju bosanskog jezika. Iznošeni su i prijedlozi šta bi najbolje bilo uzeti kao autentičan uzor u stvaranju norme bosanskog jezika. O tome nisu doneseni zaključci, mada se po saopćenjima i diskusiji mogu nazrijeti konture najprihvatljivijih rješenja. Naime, više izlagača se usprotivilo ranijoj teoriji o postojanju varijante, za koju se kaže da je tako postavljena da negira postojanje bosanskog jezika. Istoznačnim riječima je porijeklo tu, u Bosni i Hercegovini, i ne treba ih krstiti srpskim i hrvatskim, jer su one ravnopravne bosanske.

Također, izlagači su ukazali na nedovoljnu opisanost bosanskog jezika u rječnicima i gramatikama. Svi su učesnici jednoglasno pozdravili zaključak sa Simpozija u kojem se ističe urgentna potreba izrade gramatike, pravopisa i rječnika kako bi se popunila velika praznina kada je u pitanju literatura o bosanskom jeziku. S tim u vezi, ukazano je i na potrebu da političke strukture moraju u tome uraditi svoj dio posla.

Ovaj predgovor Zborniku, naravno, ne sadržava sve o zbivanjima na Simpoziju o bosanskom jeziku. Više o sadržini izlaganja, analizama i prijedlozima itd. pažljivi čitalac će naći u samom Zborniku. Napominjemo da su sva saopćenja vjerno prenijeta u štampu, onakva kako su ih autori predstavili učesnicima Simpozija.

Na kraju, obavezni smo još jednom zahvaliti svim učesnicima na Simpoziju. Posebno zahvaljujemo gostoprимljivim i predusretljivim Krajšnicima koji su sa Institutom ostvarili vrlo uspješnu saradnju i bez kojih, pošteno rečeno, ne bi bilo ni ovog Zbornika ni Simpozija o bosanskom jeziku.

UREDNIK

MARINA KATNIĆ-BAKARŠIĆ

JEZIČNA PRAVA IZMEĐU TEORIJE I PRAKSE U VIŠENACIONALNIM ZAJEDNICAMA (ANALIZA NOVIJIH DOKUMENATA VIJEĆA EVROPE I UNESCO-a)

1.0. Jezično planiranje i jezična politika u cjelini spadaju u trenutno posebno aktualne teme ne samo u Bosni i Hercegovini već i u Evropi i u cijelome svijetu. Nije zato slučajno što se *ECML* (Evropski centar za žive jezike), koji u okviru Vijeća Evrope djeluje u Grazu, u nizu radionica (workshopova) i publikacija angažirao upravo na formiranju suvremenih lingvističkih osnova za kreiranje jezične politike, tj. jezičnih politika, za 21. vijek.

Kod nas je situacija u ovoj oblasti i terminološki složena, budući da ne postoji razgraničenje između *policy* (language policy) i *politics*, te već i terminom, a ne samo realnošću, jezična politika nije odijeljena od, uvjetno rečeno, „političke” politike. Zapravo, od terminološke do stvarne neodijeljenosti samo je jedan korak.

1.1. Činjenica je također da nakon rata čak ni našoj lingvističkoj zajednici nije bila dostupna najnovija literatura ni međunarodna dokumenta o jezičnim pravima. Ovaj tekst ima zato za cilj da pruži pregled barem jednog segmenta koji je za nas i te kako aktualan. Danas bi bilo anahrono kreirati jezičnu politiku jednog jezika, jedne regije ili zemlje ignorirajući niz međunarodnih povelja, u koje spadaju prije svega *Evropska povelja za regionalne ili manjinske jezike* (Strasbourg, 2. 10. 1992.) ili *Univerzalna deklaracija o jezičnim pravima* (Barcelona, 1996). Osim toga, od velike je važnosti *Izvještaj za UNESCO grupe eksperata* (E., M. Candelier, G. Hermann-Brennecke, G. Szepe), pod naslovom *Jezične politike za svijet dvadeset prvog stoljeća* (1993.), kao i niz izvještaja sa seminara pri Centru za žive jezike u Grazu. Konačno, proučavanje jezičnih politika koje su po ocjenama lingvista veoma uspješne bar na planu teorije, (npr. Kanade, Švicarske, Španije) može pomoći stvaranju suvremene jezične politike i za bosanski jezik, odnosno za Bosnu i Hercegovinu u cjelini.

Cilj što ga promoviraju Vijeće Evrope, UNESCO, a prije svega lingvisti - stručnjaci za jezičnu politiku, jeste plurilingvalna Evropa, očuvanje regionalnih i manjinskih jezika i ostvarivanje jezičnih prava pojedinaca i jezičnih zajednica. U tom je smislu vrlo aktualan termin interkulturalnosti i interkulturalne svijesti (o tome v. Katnić-Bakaršić 1998.). U već pomenutom izvještaju za UNESCO naglašava se da su kasne osamdesete i početak devedesetih godina označile porast etničke netolerancije, što zahtijeva i novu jezičnu politiku kao protutežu. Zapravo, ističe se da potreba za novim jezičnim politikama možda nikada nije bila veća (1993:2), ali da nema općeprihvatljivog rješenja: svaka jezična zajednica mora pronaći rješenje za sebe, polazeći ipak od nekih univerzalnih premisa. Pri tome se „međunarodna jezična politika

ne bavi porijeklom i ulogom zvaničnog jezika jedne države. Ona može dati savjet kako izabrati i dograditi zvanični jezik" (Batley et al. 1993:11). Istovremeno, internacionalna jezična politika zalaže se za očuvanje nezvaničnih jezika, za lingvistička prava njihovih govornika i u sferi javne komunikacije.

2.0. *Evropska povelja za regionalne ili manjinske jezike (European Charter for Regional or Minority Languages)* pod regionalnim ili manjinskim jezicima podrazumijeva jezike koje „tradicionalno upotrebljavaju na datom teritoriju države državljanima te države koji čine grupu manju od ostatka populacije te države” i jezike „različite od zvaničnih jezika te države” (Strassbourg 1992:2). Naglašava se također da ovdje nisu svrstani dijalekti, zvanični jezici niti jezici migranata. Svaka država treba specificirati u zakonskim aktima koji jezici na njenom teritoriju spadaju u regionalne ili manjinske jezike.

Ciljevi i zadaci ove povelje pri tome su između ostalog priznavanje regionalnih ili manjinskih jezika kao izraz kulturnog bogatstva, njihovo očuvanje, promoviranje boljeg razumijevanja između svih lingvističkih grupa u državi, omogućavanje školovanja na tim jezicima, te proučavanje tih jezika na univerzitetima u zemlji.

U daljim članovima Povelje posebno se specificiraju obaveze država u oblasti obrazovanja, sudstva, javnih ustanova, medija i kulture. Zanimljivo je, međutim, (a po ocjeni eksperata za pitanja jezičnih prava i problematično) to što svaki član pruža više mogućnosti, a svaka država može izabrati ono što je njoj najbliže. Tako u okviru člana 8. posvećenog obrazovanju, stav 1 b pruža mogućnost izbora između više opcija: a) osnovno školovanje u cjelini na regionalnom ili manjinskom jeziku, b) suštinski dio nastave na tome jeziku, c) učenje toga jezika kao dio programa, ili d) primjena nekih od navedenih mjera bar za one učenike koji to žele ako je njihov broj dovoljan. Dajući više mogućnosti, Evropska povelja prije svega ima u vidu različite uvjete, prije svega materijalne, koji postoje u različitim evropskim državama.

3.0. U odnosu na ovaj dokument, *Univerzalna deklaracija o lingvističkim pravima* teži ka ostvarivanju maksimalnih prava svake jezične zajednice. Pod jezičnom zajednicom ovdje se podrazumijeva „svako ljudsko društvo koje je historijski smješteno na određenom teritorijalnom prostoru, bez obzira na to da li je taj prostor priznat ili ne, koje se identifikira kao narod i razvilo je zajednički jezik kao prirodno sredstvo komunikacije i kulturne kohezije među svojim članovima” (1996 : 12). Ovaj dokument ne polazi od država nego upravo od jezičnih zajednica, nezavisno od političkog statusa njihovog jezika.

Za nas u BiH, posebno za bosanski jezik, zanimljiv je član 9. Univerzalne deklaracije, u kojem se precizira: „Sve jezične zajednice imaju pravo kodificirati, standardizirati, očuvati, razvijati i promovirati svoj jezični sistem, bez inducirano ili nametnutog miješanja” (Univerzalna deklaracija 1996 : 18). Kada je pak riječ o postojanju više jezičnih zajednica na jednom teritoriju, ovaj dokument postavlja jasno određena prava, ponekad imajući strože kriterije od Evropske deklaracije. To nije slučajno, budući da je Evropska deklaracija u većoj mjeri plod i političkog dogovora, reklo bi se čak kompromisa (zato je možda realnija!), dok su Deklaraciju pisali isključivo lingvisti i članovi Komiteta za prevodenje i lingvistička prava međunarodnog PEN kluba i Escarre

Međunarodnoga centra za etničke manjine i nacije, u suradnji sa UNESCO-m. Tako se kao posebno zanimljivi mogu izdvojiti sljedeći članovi:

Član 16.

Svi članovi neke jezične zajednice imaju pravo da komuniciraju i primaju obavijesti od zvaničnika na svome vlastitome jeziku.

Član 17. 2.

Formulari i dokumenta moraju biti na raspolaganju na svim teritorijalnim jezicima.

Član 30.

Jezik i kultura svih jezičnih zajednica moraju biti predmet proučavanja i istraživanja na univerzitetskom nivou.

Član 32. 2.

Sve jezične zajednice imaju pravo da uspostave, očuvaju i revidiraju autohtona imena mjesta. Takva imena mjesta ne mogu se arbitrarno dokinuti, izmijeniti ili adaptirati, niti mogu biti promijenjena ako dođe do promjena u političkoj situaciji ili bilo kojih drugih promjena.

Član 33.

Sve jezične zajednice imaju pravo da sebe nazivaju imenom koje je u upotrebi u njihovom vlastitom jeziku. Svako prevodenje na druge jezike mora izbjeći dvosmislenu ili pejorativnu denominaciju.

Već i ovakav, suženi izbor dijelova Deklaracije pokazuje njenu širinu i osnovna polazišta, utemeljena na ljudskim pravima općenito. Osim toga, Deklaracija je predvidjela i osnivanje tijela međunarodnoga prava koje bi štitilo jezične zajednice u njihovim pravima, a uz to i osnivanje Svjetske komisije za lingvistička prava kao nezvanično, konsultativno tijelo u istoj oblasti lingvističkih zakona.

4.0. Već je bilo riječi o seminarima koje za učesnike iz cijele Evrope organizira Evropski centar za žive jezike iz Graza, organizacija što djeluje u okviru Vijeća Evrope. Organizirana su, između ostaloga, dva seminara pod nazivom *Uvod u jezičnu politiku: metodi analize i evaluacije, oblasti intervencije* (1997. i 1998.), kao i seminari o jezicima u Evropi za 21. vijek. Cilj tih seminara (njihov jezik jeste engleski ili francuski) bio je obrazovanje eksperata za oblast jezične politike u različitim evropskim zemljama, a vodeći eksperti izrazili su posebno zanimanje za bosanski jezik, njegovu standardizaciju i za jezičnu situaciju u Bosni i Hercegovinu. Budući da su predstavljene studije o jezičnim situacijama u pojedinim višenacionalnim zajednicama - Španiji, Švicarskoj, Kanadi kao plurilingvalnim zemljama, a nasuprot tome u Engleskoj ili Francuskoj, čija je dominantna težnja unilingvalna zemlja, sa tek novijim iskorakom ka prihvatanju višejezičnosti, pokazuje se da i razvijene zemlje i dalje imaju niz neriješenih pitanja u ovoj oblasti. Vidljivo je to recimo i u Kanadi, u kojoj Kanadska povelja prava i sloboda (1981.) detaljno daje pravni okvir za funkcioniranje više jezika (u prvom redu engleskog i francuskog, a u pojedinim pokrajinama i niza aboridžinskih jezika), pa ipak smo svjedoci činjenice da anglofoni i frankofoni susjedi u ovoj zemlji često ne govore jezik onoga drugoga.

5.0. Na osnovu svega rečenoga može se govoriti i o trenutnoj situaciji bosanskog jezika i o jezičnoj situaciji u Bosni i Hercegovini uopće. Bosanski je jezik prošao ili još prolazi kroz oba tipa planiranja koja su poznata u sociolingvistici: planiranje statusa (postao je zvanični jezik) i planiranje korpusa (normiranje). U situaciji u kojoj je implementacija i revalorizacija norme bosanskoga jezika (a donekle i sama normativizacija) još u toku, neophodna je razrađena jezična politika i u drugim sferama. Evo nekoliko problema kojima se treba posvetiti pažnja:

5.1. Legislativa u oblasti jezične politike nije razrađena dovoljno. Postojeći Washingtonski i Daytonski ustav, za razliku od ustava većine zemalja, vrlo su neodređeni u pogledu jezične politike ili je potpuno ignoriraju u nekim aspektima.

5.2. Jezična politika bosanskoga jezika vrlo je fleksibilna (tačnije, nerazrađena) u nizu pitanja. To se između ostalog odnosi i na upotrebu stranih jezika u sferama javne komunikacije, medija, reklama i slično. Naime, u današnje vrijeme većina jezika, posebno jezika koje bismo uvjetno mogli nazvati malima (ali i veći jezici, npr. francuski), imaju niz zakona i pravila kojima se u javnoj komunikaciji ograničava upotreba stranih jezika (misli se prije svega na engleski).

5.3. Još nema naznaka o tome kako će se definirati status sva tri jezika - bosanskog, hrvatskog i srpskog na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. Jasno je da je ovdje neophodan politički konsenzus, ali lingvisti - eksperti za jezičnu politiku moraju predvidjeti načine za ostvarivanje zastupljenosti pojedinih jezika u raznim sferama komunikacije, prije svega u obrazovanju, sudstvu i slično.

5.4. Budući da je odnos bosanskog, hrvatskog i srpskoga jezika trenutno posebno aktualan, na marginama su ostala pitanja o odnosu prema manjinskim jezicima (npr. albanskom), o načinima ostvarivanja jezičnih prava njihovih predstavnika i slično. I ovdje je neophodno upoznavanje sa Evropskom poveljom za regionalne ili manjinske jezike, s obzirom na činjenicu da Washingtonski sporazum u Aneksu 1. (Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini) i Daytonski ustav u Aneksu 6. između drugih sporazuma o ljudskim pravima sadrži i već pominjanu Evropsku povelju za regionalne ili manjinske jezike iz 1992.

5.5. Važan aspekt jezične politike jedne zajednice jeste i izbor stranih jezika u obrazovanju, kao i način i stepen njihovog usvajanja. Ovo pitanje zaslužuje mnogo širu raspravu nego što je to obično bio slučaj kod nas. U Evropi je danas naročito pojačan naglasak na uvođenju različitih jezika, na dokidanju dominacije engleskoga jezika, koja je u nekim sferama, npr. u nauci, već dovela do unilingvalne Evrope. Pri tome se jezičnom politikom stalno pokušava očuvati ravnoteža između učenja što više stranih jezika, ali i očuvanja maternjeg jezika u svim sferama komunikacije. Jezična politika u Bosni i Hercegovini na ovome planu treba postići balans između dostizanja Evrope pomoću učenja stranih jezika, svakako i engleskog, s jedne strane, i očuvanja vlastitoga jezika, sa druge strane. Na taj bi se način i kod nas moglo govoriti o prihvatanju ideje plurilingvalne Evrope.

6.0. Umjesto zaključka treba ponoviti da je ovaj rad zamišljen kao pregled najznačajnijih međunarodnih dokumenata koji se tiču posebno aktualnih pitanja jezične politike u današnjoj Evropi, ali i u svijetu uopće. Ni sami eksperti Vijeća Evrope nisu zadovoljni svim ovim dokumentima, a pogotovo ne njihovim provođenjem u djelo, ali oni su unatoč tome neophodni kao polazna tačka u kreiranju jezične politike za bosanski jezik, a šire i za Bosnu i Hercegovinu u cjelini. Za širu lingvističku javnost bilo bi također značajno prevesti na bosanski jezik bar neka od tih dokumenata, koja su za sada dostupna po pravilu samo dvojezično - na engleskom i francuskom jeziku.

BIBLIOGRAFIJA

Batley, E., Candelier, M., Hermann-Brennecke, G., Szepe, G. *Language Policies for the World of the Twenty-first Century*. Report for UNESCO. - World Federation of Modern Language Associations (FIPLV), August 1993.

Dayton Peace Accords. Annex 4: Constitution of Bosnia and Herzegovina. - Office of the Spokesman. December 1, 1995.

European Charter for Regional or Minority Languages. Council of Europe European Treaties. ETS No.148. - Strasbourg, 2. X 1992.

Marina Katnić-Bakaršić, *Interkulturalna svijest u odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini*. - Porodica i dijete, Sarajevo, 1998.

Truchot, C. *Introduction to language policy: methods of analysis and evaluation fields of intervention*. Report. Workshop 12/97. European Centre for Modern Languages, Council of Europe. - Graz, 23-28 June 1997.

Universal Declaration of Linguistic Rights. Follow-up Committee. (International PEN Committee for translation and Linguistic Rights and Escarre International International Centre for Ethnic Minorities and Nations). - Declaracio de Barcelona, 6/6/1996.

LINGUISTIC RIGHTS BETWEEN THEORY AND PRACTICE IN MULTINATIONAL COMMUNITIES (ANALYSIS OF MORE RECENT DOCUMENTS OF THE COUNCIL OF EUROPE AND UNESCO)

Summary

The paper discusses and gives a critical analysis of the possibility of application of two internationally relevant documents: the Universal Declaration of Linguistic Rights (PEN Center and UNESCO, Barcelona, 1966.) and the European Charter for Regional and Minority Languages (The Council of Europe, Strasbourg, 1992.). In addition, a review is provided of the operation of a particularly significant segment of the Council of Europe - the European Center for Living Languages (Graz), and in particular of its activities in promoting the idea of a multilingual Europe. In this context, the specific situation relating to the exercising of linguistic rights and linguistic planning in Bosnia and Herzegovina is examined.

242

Izdavač:
INSTITUT ZA JEZIK U SARAJEVU

Redakcija:
*Josip Baotić, Ibrahim Ćedić,
Mehmed Džanić, Senahid Halilović,
Asim Kamber, Hanka Vajzović*

Odgovorni urednik:
Ibrahim Ćedić

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

811 . 163 . 4 . (497 . 6) (063) (082)

SIMPOZIJ o bosanskom jeziku (1998 ; Bihać)

Simpozij o bosanskom jeziku : [odgovorni urednik Ibrahim Ćedić ; prevodi rezimea Aida Hadžić] . - Sarajevo : Institut za jezik, 1999. - 267 str. : ilustr. ; 25 cm. - (Posebna izdanja / Institut za jezik u Sarajevu . knj. 10)

"Simpozij o bosanskom jeziku održan je u Bihaću 7. i 8. septembra 1998. u organizaciji Vlade i Skupštine Unsko-sanskog kantona i Instituta za jezik Sarajevo." --> Predgovor. - Bibliografske i druge bilješke uz tekst. - Summaries

ISBN 9958-620-02-2
I. Ćedić, Ibrahim
COBISS / BIH - ID 6723334

Objavlivanje knjige omogućila je Skupština i Vlada Unsko-sanskog kantona.

243

DOPRINOS GRADNJI STANDARDIZACIJE JE DOPRINOS IZGRADNJI KVALITETA

ciju da se rad ocenjivača deset puta manje nagrađuje od rada konsaltera koji je radio na istom poslu. Ako su to ljudi približno istih kvalifikacija, prirodno je očekivati da ocenjivači predu u konsaltere gde se više zaraduje? Sa druge strane, ako neko uporno hoće da se bavi ocenjivanjem, a za to je samo simbolično nagrađen, stvara se podozrenje u smislu: Da li je entuzijazam dovoljan da nadomesti ovu ubedljivu razliku u nagrađivanju?

Rečju, imaćemo dovoljno razloga da se pouzdamo u nepristrasnost, objektivnost i odoljevanju pritiscima kod ocenjivača tek kada vrednovanje ocenjivačkog posla bude u pravoj korelaciji sa vrednovanjem poslova konsaltinga i obuke.

** Na kraju, dozvolite mi da primetim, da JUAT-u još uvek predstoje pripremne aktivnosti, a da JUAT neće krenuti sa akreditacijama dok ne bude potpuno spreman. Da li sam dobro razumela politiku JUAT-a?*

U pravu ste kada kažete da JUAT neće krenuti sa akreditacijama dok ne bude za njih spreman, ali taj stav nije proistekao iz nekakve odluke JUAT-a. Ja moram da Vas podsetim da je uredbom Savezne vlade o obrazovanju Jugoslovenskog akreditacionog tela definisan okvir delovanja JUAT-a i da je u njemu kao osnova za delovanje definisano već više puta pomenuto Uputstvo 61. Prema tome, sve pripremne radnje koje su dosada vršene, kao i one koje predstoje, stavljen su u funkciju stvaranja uslova da akreditaciono telo deluje u skladu sa ovim uputstvom.

Postavlja se pitanje šta je druga opcija. Šta bi bilo da je JUAT, pre saobraženja sa Uputstvom 61, počeo sa izdavanjem akreditacija? Kakav bi bio stvarni kredibilitet tih "papira"? Jasno je da osim jeftinih marketinških poena, svi ostali efekti bili bi izrazito negativni; ne samo da to ne bi podiglo stvarno poverenje u (na taj način) akreditovane organizacije, već bi ceokupan jugoslovenski sistem akreditacije bio iskompromitovan, što znači onemogućen da za duži vremenski period bude priznat u međunarodnim razmerama.

Zbog svega toga, JUAT, bez obzira na pritiske i opravdano nestrpljenje kod svojih klijenata, mora da ostane u okvirima dodeljenog mu mandata, a to znači da vodi računa da nekim ishitrenim potezima ne dovede u pitanje kredibilitet nacionalnog sistema akreditacije. Činjenica da nam je u tom delu cilj zajednički, navodi nas da verujemo da ćemo naići na razumevanje i podršku naše stručne javnosti.

Osnivaču i predsedniku Odbora za standardizaciju srpskog jezika, nedavno preminulom akademiku Pavlu Iviću, u znak zahvalnosti za saradnju i utemeljenje korisne veze između institucija, ekspertskih grupa ili pojedinaca i Saveznog zavoda za standardizaciju

*Posao bi se morao obavljati studiozno, bez žurbe i odgovorno.
(akademik Pavle Ivić)*

Uvod

Standardizacija, kao aktivnost na donošenju standarda, rasprostranjena je u svim oblastima rada. Taj posao zahteva uključene eksperata svih profila za svako tehničko polje rada.

Sve potrebe i nacionalne interese u tom delu sublimiraju organizacije za standardizaciju svake zemlje. U SRJ je to Savezni zavod za standardizaciju. Rad na standardima odvija se u posebnim komitetima, potkomitetima, radnim grupama (u SZS u komisijama) koje zahtevaju stalno učešće eksperata.

Učešće organizovanog rada eksperata, posebnih udruženja ili odbora može biti od dragocene pomoći. Saradnja posebno dolazi od izražaja u ad hoc situacijama, kad se moraju ponuditi rešenja u određenom roku.

Osnivanje i rad Saveznog zavoda za standardizaciju

Savezni zavod za standardizaciju zvanično beleži postojanje od 1946. U dosadašnjem radu na donošenju standarda, može se s pravom reći, učestvovalo je desetine hiljada eksperata (od kojih su mnogi posle raspada bivše SFRJ ostali u više republika, sada država, gde su nastavili da rade u svojim

preduzećima i nacionalnim organizacijama za standardizaciju). Sada Savezni zavod za standardizaciju okuplja oko 3 000 eksperata iz svih oblasti.

Kako poboljšati strukturu tog učešća, imajući u vidu činjenicu da na međunarodnom nivou taj posao sve više napreduje, da se ne čekaju nikakva prestrojavanja i da se u te standarde ugrađuju zahtevi i kriterijumi koji ponekad mogu imati dalekosežne posledice po narod ili zemlju? Svakako, jačim delovanjem ekspertskih udruženja u zemlji i uspostavljanjem, u skladu sa tim, relevantnih oblika saradnje sa Saveznim zavodom za standardizaciju, što omogućavaju pravila kojima se uređuje stručni rad na donošenju standarda (Direktiva ISO/IEC Postupci za stručni rad – Uputstvo za rad komisija).

Savezni zavod za standardizaciju se učlanjenjem u ISO i IEC obavezao da prihvati Statut i Pravila postupka (poslovnike) ovih međunarodnih organizacija za standardizaciju i pravila kojima se uređuje stručni rad na donošenju standarda. Na mnogim međunarodnim standardima se može naći „članice su zamoljene da konsultuju relevantne nacionalne interese za odgovarajuće polje rada“.

244

Osnivanje Odbora za standardizaciju srpskog jezika

U pismu koje je akademik Pavle Ivić zajedno sa sekretarom Odeljenja jezika i književnosti SANU, akademikom Predragom Palavestrom, uputio SANU februara 1997. predlaže se osnivanje Odbora za standardizaciju srpskog jezika i objašnjavaju razlozi za to:

„Posao oko normiranja srpskog standardnog jezika, naročito aktuelan posle raskida srpskohrvatske jezičke zajednice, zahteva koordinirane napore stručnjaka i uglednih ustanova na području našeg jezika. Stoga se ... obraćamo ... s predlogom da se obrazuje Odbor za standardizaciju srpskog jezika, u kojem bi pomenute ustanove delegirale kompetentne lingviste, i da se tom Odboru povere poslovi oko rešavanja mnogobrojnih nerešenih normativnih pitanja iz oblasti savremenog srpskog standardnog jezika.“

SANU je podržala ovu inicijativu i decembra 1997. sazvala konstitutivnu sednicu kada je potpisan Sporazum o osnivanju Odbora u kojem, između ostalog, stoji: „Ciljevi Sporazuma ... jesu: doprinošenje međunarodnoj saradnji domaćih institucija i stručnih pojedinaca sa stranama i uklanjanju srpskog jezika ... u standarde, terminološke, komunikacijske i informatičke ... unapređenje saradnje sa državnim organima. O svom radu i njegovim rezultatima Odbor obaveštava državne organe čiji predstavnici mogu prisustvovati sednicama Odbora i učestvovati u njegovom radu“.

Stručno-administrativne poslove za Odbor obavlja Institut za srpski jezik u Beogradu.

Akademik Pavle Ivić je postao predsednik Odbora i obavljao ovu dužnost sve do smrti 19.09.1999. a i dužnost predsednika Komisije za odnose sa javnošću i rešavanje neodoljivih pitanja. O radu Odbora postoji Poslovnik.

Saradnja Odbora za standardizaciju srpskog jezika sa Saveznim zavodom za standardizaciju

Rad ISO/TC 37 – Terminologija (principi i koordinacija) je značajan za SRJ jer se bavi donošenjem standarda koji se odnose na principe terminolo-

gije (SC1), izradu terminoloških rečenika (SC2) i primenu računara u terminološkom radu (SC3).

Međunarodnim standardima ISO koji se odnose na označavanje jezika i pisma, a koji ulaze u reviziju nakon razdvajanja srpskohrvatskog jezika na srpski i hrvatski, označavanje srpskog, srpskohrvatskog i hrvatskog jezika i alfabeta kojima se ovi jezici služe (latinica i ćirilica) urađeno je na štetu srpskog jezika. Naime, u svetskim informativnim bazama su mehanički, a s tim i pogrešno, publikacije na srpskohrvatskom štampane latinicom dodeljene hrvatskom jeziku, a srpskom jeziku publikacije štampane ćirilicom.

Jugoslovenska Komisija za UNESCO, uz stručnu saradnju i podršku eksperata za srpski jezik i standardizaciju, među kojima je i akademik Pavle Ivić, aktivno se uključila u rešavanje ovog problema. Njegova preporuka kako da se reši problem, u dopisu upućenom Saveznom zavodu za standardizaciju kao mišljenje relevantnih pojedinaca, je: „Mislim da bi zaista bilo dobro da se Međunarodnoj organizaciji za standardizaciju uputi zahtev ... predlažem da se taj dopis priloži prilogom: naslovnih stranica mnogobrojnih „nezavisnih“ novina koje izlaze u Beogradu latinicom, kao i kseroksima naslovnih strana raznih stručnih i drugih knjiga objavljenih kod nas.“

Sledeći takvo mišljenje, Savezni zavod za standardizaciju je proučio predloge dostavljenih dokumenata, kao i obaveze koje proizlaze iz zakona, propisa, pravila, statuta, odnosno zahteva društva.¹⁾

U ovom slučaju su bile na raspolaganju sledeće činjenice:

- Ustav SRJ („Službeni list SRJ“, br. 1/92) član 15: „U SRJ u službenoj upotrebi je srpski jezik ćakavskog i ijekavskog izgovora i ćirilčno pismo, a latinično pismo je u službenoj upotrebi, u skladu sa Ustavom i Zakonom“,
- u zakonima, u odgovarajućim odeljcima i kontekstima, upotrebljava se latinično pismo,
- dokazi i izveštaji o publikacijama štampanim latiničnim pismom,
- u Pravopisu je propisana ravnopravnost ćirilčnog i latiničnog pisma,
- izvodi iz knjiga, udžbenika i druge literature štampane latinicom,

– isečci iz dnevnih novina i revijalnih časopisa štampanih latinicom.

Sve to je prikupljeno i, u vidu skripte, kao dokazni materijal prosledeno uz odgovor.

Poslednji vid saradnje je davanje mišljenja na stavove iznete u međunarodnim standardima u vezi za bošnjačkim jezikom (koji se koristi u Bosanskoj federaciji) zbog neodazivanja relevantnih institucija sa tog područja.

Konsultovan je akademik Ivić i on je smatrao da treba poslati stručno mišljenje o upotrebi jezika na tom području a sve zbog „nastojanja da se dade doprinos unapređenju kulture srpskog jezika“. U kreiranju stavova učestvovao je i on sam, iako već bolestan učestvovao.

U propratnom pismu koje je Savezni zavod za standardizaciju poslao tehničkom komitetu naglašeno je da predlažemo da se u tom delu uvaži stručno mišljenje relevantnih institucija naše zemlje.

Umesto zaključka

Kreiranje stručnih stavova koji se ugrađuju u standard, zasnovanih na principu uzimanja u obzir „svih zahteva društva kada se definišu zahtevi za kvalitet“, potvrđuje da je „standard na putu za istinsko ispunjenje zahteva za kvalitet“.

Zato je uz kvalitet primerena već navedena misao akademika Pavla Ivića u preporuci pri osnivanju Odbora: „Posao bi se morao obavljati studiozno, bez žurbe i odgovorno“.

Jelica Popović, SZS

Literatura

- Spisi Odbora za standardizaciju srpskog jezika – Institut za srpski jezik 1998.
- JUS ISO 8402 – Kvalitet – Rečnik ISO/CD 639-1 – Kodovi za predstavljanje naziva jezika – Deo 1: Alfa-2 kod
- ISO/FDIS 639-2 – Kodovi za predstavljanje naziva jezika – Deo 2: Deo: Alfa-3 kod

¹⁾ Zahtevi društva – obaveze koje proizlaze iz zakona, propisa, pravila, kodeksa, statuta – JUS ISO/IEC 8402.

246

РАДИЛО МАРОЈЕВИЋ ЦРНОГОРСКИ ЈЕЗИК, ТО НЕДОНОШЧЕ ВОЈИСЛАВА П. НИКЧЕВИЋА И ЊЕГОВИХ ЗАГРЕБАЧКИХ МЕНТОРА КАРИКАТУРАЛНО КУДА НА ВРАТА СОЦИОЛИНГВИСТИКЕ

разговарао
Миодраг Марковић

Глас Црногорца: Господине Маројевићу, били сте својевремено први студент - пролекан на Филолошком факултету Београдског универзитета. Завршили сте руски језик и књижевност, а такође, паралелно, и најбољих студената Београдског универзитета. Родом сте из Никшића. Интересује нас Ваша биографија специјално за језик и Ваш стручни и научни ангажман.

Маројевић: Мој научни програм обухвата истраживање словенског језичког и етничког простора од прасловенске реконструкције и старословенских исходишта преко историје руског и српског језика до савремених језичких процеса. Подједнаку пажњу на студијама посвећујем сам и језику и књижевности, и историји језика и савременом руском језику. Студије политичких наука употпуниле су моја знања из области методологије друштвених наука, философије, историје, социологије и економије. У научном раду оријентисан сам се на најтеж области, по стапама које комплетирају јединствен методолошки приступ.

Магистарски рад сам узео на тему српских (и словенских) превода поема "Дванаест" Александра Блока, што ме је увело у проблематику књижевног преводбења, науке о стиху и конфронтираних студија граматике и лексике. Из те области сам објавио књиге: "Сербске песме Александра Востокова" (1887), "Лингвистика и поезика преводбења: међусловенски превод" (1889), затим "Основи руско - српскохрватски речник" (објављен у Москви 1985), те "Граматика руског језика" (неколико издања, прво 1983), у штампани се налази двотомна "Руска граматика", конфронтирана с граматиком руског и српског језика са историјским коментарима (на руском језику).

За тему докторске дисертације узео сам посевне пријеве као епифинично словенску категорију и истраживао сам их од прасловенског стања до стања у савременом руском језику. Грађу сам сакупио у уникалним картотечним руског језика. XI-XIV, XI-XVII и XVIII вијека у Москви и Петрограду. Из ове области објавио сам двије књиге: "Посевне категорије у руском језику: у спомен историјског развитку и данас" (1983) и "Посевне изведнице у староруском језику" (1985). Баљене наведеном темом увело ме је у проблематику словенске историјске ономастије, посебно агитронимике. Први сам описао двије православне агитронимске категорије (имена по мужу и женске патрониме), а у прасловене језике (мушки патроними и лична имена) реконструисао сам првобитну творбени структуру.

Моја научна интересовања обухватају и историју српског језика и текстологију српске књижевности. У штампани ми се налазе "Старословенске студије" и "Историјске и компаративне студије српског језика". Још двије књиге припремене су за штампу: "Историјска ономастика српског језика" и обман зборник "Српски језик данас".

У последње пријеме највише ме заокупља Његово песничко дјело. Ових дана је изашла из штампе моја књига "Горски вијенац: изворно читање" у издању Никшићких новина и Унирекса, као прва књига новополовене српског језика и хрватски или српски, Скерлић и скерлићевци, Белић и Новосадски договор, Ивић и ивићевци) доведени су у питање темељне вредности Вукове реформе.

Један од узрока деструкције етноса, разбијања српског националног бића, садржан је карактеристичном типу етничке самосвијести Срба: српска етничка самосвијест често се налази на нивоу етничке самосвијести првобитних, изворних, старих народа (себе називамо "ми", свој језик називамо "наш језик"). Тај архаични стадијум етничке самосвијести испољавао се кроз историју и на тај начин што смо себе називали Словенима (па смо зато радо прихватили и име Југословени), ваљда по старом памћењу кад су сви Срби били истовремено и Словени, људи који слове, смислено говоре, за разлику од њемаца, који су смислено нијемци, говоре (за Словене, наравно) неразумљивим језиком

шевних дјела, на којем дугорочно радим. Замислило је да критички издаје са текстолошким студијама и збирним коментарима обухватају двацет томова и да буде објављивано поводом 150-годишњице песничког смрти (2001) и 200-годишњице рођења (2013).

Превео сам са руског поему "Дванаест" А. Блока, "Историју о Црној Гори" Василија Петровића, једну монографију о Лењинграду и (заједно са Миленом Маројевић) роман "Дечко" Достојевског. Главни уредник сам "Славистичког зборника", који излази се прецидима од 1986.

Објавио сам перјесетак расправа и чланака у руским научним часописима те неколико стотина у српским. Црногорске теме, да и то додам, заузимају видно мјесто у мојим истраживањима.

Глас Црногорца: Миле Вас, какав су Ваше језичко - културне прилике у свијету опитних друштвених збивања и која питања и проблеми су актуелни данас у науци о српском језику, у што има одраз на шире друштвене и културне токове?

Маројевић: Српски културни простор, српско културно вријеме и српска етничка и културна самосвијест

су координате које одређују нашу националну културу. То значи да је култура тродимензионална категорија. Главне компоненте наше националне културе јесу српски језик, српско писмо и српска умјетност, наука и образовање као три њена темеља.

Први рат за српски језик и правопис, побједоносно су извели Вук Караџић са својим претходником Савом Мркаљем, млади Ђуро Даничић и славистичка наука епохе, песник Горског вијенца и Луче микрокосма (Његош). У неколико таласа културне издаје (Ђуро Даничић и пременољене српског језика и хрватски или српски, Скерлић и скерлићевци, Белић и Новосадски договор, Ивић и ивићевци) доведени су у питање темељне вредности Вукове реформе.

српски језик и правопис". Најлакшије, програмски документ, камен - темељац одбране језика српскога, који је све ставио на своје мјесто, јесте "Словно о српском језику", који су саставили и потписали српски лингвисти и писци, дота господињер 1998. "Словно" је објавио научну и историјску истину о српском народу, језику, књижевности и култури, о изговорним, писаним и регионалним варијантима српског књижевног језика. "Словно" је јасно казало, логиком науке и логиком историје, да је тзв. хрватска књижевни језик заправо загребачка варијанта српског књижевног језика, а да је тзв. Делтонски босански књижевни језик само сарјевска варијанта српског књижевног језика.

Другим ријечима, експута је прашина са историјске вертикале, оме-

ђен је етнички и културни простор српског језика, објашњен однос етничког бића и етничке и културне самосвијести; остало је да се на научним темељима заснује српистика као комплексна филолошко-историјска дисциплина. Кад ће на наведеном чврстим темељима бити подигнут град са свим нужним знањима (научна граматика, дериватологија, фонологија српског језика и комплетна историја српске књижевности, која ће укључивати дубровачко - длачачки тунел као свој саставни дио) - то не зависи само од утемељивача "Словно о српском језику".

Глас Црногорца: Пошто сте завичајно везани за Црну Гору, решите нам, молим Вас, откуд долазе толике разорне силе умјерене на разбијање српског националног бића и српске културе на такво малом простору?

Маројевић: Један од узрока деструкције етноса, разбијања српског националног бића, садржан је карактеристичном типу етничке самосвијести Срба: српска етничка самосвијест често се налази на нивоу етничке самосвијести првобитних, изворних, старих народа (себе називамо "ми", свој језик називамо "наш језик"). Тај архаични стадијум етничке самосвијести

испољаво се кроз историју и на тај начин што смо се називали Словенима (па смо зато радо прихватили и име Југословени), валада по стром памћењу кад су сви Срби били истовремено и Словени, језици који слове, смислено говоре, за разлику од Немца, који су смислено нијеме, говоре (за Словене, ипак) иразумљивим језиком. Али и на тај начин што смо се често звали по локалном опредељењу (Дубровчанин у средњем вијеку, Црногорци, Далматинци, Горанци, Буњевци у наше вријеме). Најгоре је то што се прозвалим вјере (а у поновије вријеме и са прихватањем идеологије) прихватамо туђу (значи: лажну) етничку самосвијест и туђе име. На своју особину етничких Срба укакао је Његош у "Лажном цару Шпелану Малом":

*Ми смо Срби народ најцрвенији
срски Срби које се пренесу,
пробоји ојруи шито заира другу,
по му просио не било брз Гагош
ишио ошри обрлз ирес сајвешноу
ије се змашн Србином не доше.*

Словољазна деструкција српског етноса много је гора: она има трагичне последице. Поједна хришћанства на источно и западно подручје је српски народ па Србе православне и Србе католике, уз стално настојање Ватикана да православне Србе поунјети и потом преведе у католицизам. Али све дотле док се није дирало у српско етничко име и у српску етничку самосвијест, тј. док се не православни Срби с друге стране вјерске границе настављали у Србе католике, није било иржење и на тој занесаној генциди: српски народ и српска нација културу чували су своју цијелошћу.

С тим у вези подјелићу на једно Његосово запажање и на једну поновиј оцијену. У "Огледалу српском" Његош каже: "Црногорци нијесу никада имали обичај нијеме састављати у којима би свакоје појезде над западњима хришћанима похваљивали, нићи су у томе војене гординости налазили. У ове (у овоме) се још види знак старе моралине спезе коју је учитељ добра међу хришћанима усјео и коју су послиједњима својима и са својима бурлашцима окружили" А у "Мемоару о оучивању и унапређењу српског језика, српске књижевности и српске саборности" који доноси основне ставове Покрета за обнову србности (Србистика, 1998, бр. 1, стр. 66), читамо:

"Народна поезија и народна књижевност створени на српском језику, део су еспрке књижевности. Та књижевност је настала по правилу пре него што је знатио део штокаваца католичке вероисповијести кроатизирани. У српској народној књижевности готово да нема примера појезде хришћана на православне и католике".

Када је католичка пропаганда почела да намће Србима католичке вјероисповијести хрватско име а да српски народ и књижевни језик назива хрватским или српским и потом само хрватским - развила се брутална, патолошка мржња покрштених и премоислованих Срба, извидеро се усташки покрет са свим добро познатим последицама. А све то остацине у

Осокољеме "успјехом" развијања српског националног бића по вјерској основи, крсташ новог свјетског поретка којима је Ватикан послушни вук у јагњекој кожи а "пројеврејена Европа" (Николај Велимировић) само прирепак - кренули су у нове походе, у развијање српског националног бића по регионалној и "државној" линији. И кренули су, потпомогнути домаћом етничком и културном издајом, на етничко и језичко

другој половини XIX и добију кулминацију у XX вијеку.

Осокољеме "успјехом" развијања српског националног бића по вјерској основи, крсташ новог свјетског поретка којима је Ватикан послушни вук у јагњекој кожи а "пројеврејена Европа" (Николај Велимировић) само прирепак - кренули су у нове походе, у развијање српског националног бића по регионалној и "државној" линији. И кренули су, потпомогнути домаћом етничком и културном издајом, на етничко и језичко језгро српског народа: на Црну Гору и Црногорце, на ијекавицу као централни српски изговор. И улоге су ту подијелене: једни заговарају демократију (читај: окупацију), други лажно Србију и рашчишћавају терен, трећи (далеко од научне критике) програмирају језик и Дукљанску академију, четврти шире католицизам потајно а "аутокефалну" цркву пропагирају брутално.

Треба истаће да се сепаратно развијања српства Црну Гору не смисла само на путу са Цетиње у Подгорицу, већ исто тако и у Београду. Програм српског језичког "уједињења" сквањина (Црна Гора ако неће с нама нека нека окрене лева), који је Павле Ивић покушао да спроведе у априлу 1994. на Другом конгресу српских интелектуалаца, само је друга страна прљавог носла који Војислав П. Никчевић покушава да одржи кодификујући некакви црногорски књижевни језик. Масовни концепт унитарне Југославије односио једне српске државе такође иде на руку развоју црногорског сепаратизма. Права формула за српско уједињење, за српску јединственост, јесте модел сједињених држава српских, што одговара традиционалном појму у множини "српске земље". Запамтимо је, у том контексту, да Русина одговара традиционални појам у јединици "руска земља".

Глас Црногорца: Како су наше српско - руске везе и односи у култури и науци у овом востоконумистичком времену и какве су, по Вашој оцијени, даље тенденције њиховог развоја?

Маријешу: Оп најразвијених руских писаних споменика трају српско - руске културне везе и утицаји. Утицај српске културе на руску нарочито је био видан у првим вјекovima, а остваривао се у два таласа (преузимање старословенске писмености у XI вијеку, други јужнословенски утицај од краја XIV стљећа). Потом је било неколико таласа повратног руског утицаја: Срби у другој половини XVII вијека прихватају руску редакцију црквенословенског језика као свој литерарни језик, златни вијек руске књижевности (од Пушкина до Достојевског) снажно утиче на нову српску књижевност, велики је значај имала руска бијела емиграција између два свјетска рата за српску науку и умјетност. У средњем вијеку Срби и Руси имали су у суштини једну књижевност и писменост. Први стваралачки контакт српске и руске поезије, српске и руске фолклорне традиције у новом вијеку остварује се кроз Востоковље-

во и Пушкинове прејеве српских на родних језика, а резултат тог контакта је стих "Пјесма Западных Славена" као поштом у развоју руске поезије.

У комунистичком периоду руско - српске културне везе биле су изоловански објекте, и то објекте изоловано советском и југословенском идеологијом, али су биле у сталном исплоу. Кад су идеолошке стеге понустиле, створени су били услови за ново стваралачко проживање језика у културу, историјски основаних језика у друштво, али је прољеће кратко трајало: послуже Петра Великог и башљеника на ступици су мондијалистички са трешним покушајем "европеизације Русије". У том кратком прољећу ја сам основао у Москви двије библиотеке руске књижевности у српском преводу. У Библиотеци "Русика" објављени је роман "Дечко" Ф. Достојевског у дијне књиге (1992), и у библиотеци "Тројка" дијне књиге: "Тарас Булба и друге приповијетке" П. Гогоља (1992), "Шахмат и друге приповијетке" Л. Толстоја (1993).

Трећи покушај "европеизације Русије" дошло је црне дане у руској култури и руско - српским културним везама. Значајни контакти су били подређени пројекту "превођење српских земља уз "руско" посредништво. Српској јавности је одавно (од 1992. године) речено да Русијом не владају Руси него мафија - потенцијално слободни унутрашње окупације и да ли ће то уништити постепеним јачањем државотворне идеје и русификацијом режима или муњевитим скоком у слободу - може се претпостављати, али су сада могући само непосредни контакти са изворном руском културом, науком и умјетношћу. И ти контакти су врло разноврсни и интензивни. Стицајем околности, активно сам учествовао у свим тим новим облицима руско - српске културне сарадње. Присутствовао сам осамнаесту Друштву руско - српског пријатељства у Стокхолму 1991. Предводио сам у Словенску делегацију на Конгресу словенских култура у Москви 1992. и на Словенско - евроазијском конгресу науке и културе у Нињем Новогоруду 1994. Био сам члан жирија на Првом међународном филмском фестивалу словенских земља "Златни витез" у Москви 1992. у чествовао у организацију Другог (у Новом Саду 1993). Српски фонд словенске писмености и словенских култура, чији сам предједник, био је члан - оснивач Међународног фонда словенске писмености и културе. Међународна словенске културе и умјетности, који ме је изабрала за редовног члана 1992. Учествовао сам са Зугановом, на Првој конференцији о словенској безбједности и сарадини у Кракову 1992. Члан сам редакције часописа "Руска мисао" и зборника "Руско - словенска цивилизација".

Стваралачки контакти руске и српске књижевности дали су у овом периоду један од својих најразвијених плодова: објављени је (1996, са мојим предговором) нови руски превјес Горског вјеница у којем је преводилац Алек-

сандр Шумилов, на Востоковљевим и Пушкиновим традицијама остварио руски десетерак. Руски десетерак је живи стил укрштаних српске јесиничке традиције епског десетерца и троктактног стиха руске народне поезије и стиха "Пјесма Западных Славена" Александра Пушкина.

Глас Црногорца: Господине Маријешу, недовољно сте били и декан Филолошког факултета на Београдском универзитету. Под врло бурним околностима студенских протеста повукли сте се са тог положаја. Молим Вас да ми, ради наших читалаца, са Вашег мјеста одделите кљуму и прилике које су до тог доделе.

Маријешу: Моје прихватање дужности декана Филолошког факултета у Београду имало је огледни карактер. Хтио сам да се матични факултет Београдског универзитета ослања на научне темеље и да се врати српској и словенској традицији (филолошкој и историјској). Први пут у својој историји наш Универзитет добио је Катедру за србистику. Не заборавамо да се до Првог свјетског рата институција на Студентском тргу звала: Српски универзитет. Неочекивано (додуше, не и за мене) највише отпора потекло је са катедре на којој је требало да се истражује национална књижевност: огорчено су се одупрли, предвођени Јованом Дретићем Млађим, Новицом Петковићем и Душаном Иваничићем, побоба Србина, мом покушају именована универзитетских предмета српска средњословенска књижевност, српска народна књижевност, српска књижевност ренесансе и рационализма, у складу са начином именована предмета у свим националним књижевностима (није у питању чија земља која народна итд. књижевност).

Српска јеврејска мафија, као творца новог свјетског поретка, уз помоћ домаћих слугу и организационско - службеника, развила је глобалну кампању против декана Филолошког факултета у Београду, по моделу којим сатанујује српски народ. Језуитско лицемерје показале су и неке стурје при врху власти, оне које није дошло на власт својим сопственим изборним резултатима - оне су само обукле националну одјелу а својим рашчишћавају терен за нови свјетски поредак. То је, можда, и најразвијеније откриће експеримента: све се видјело као на длану. На виднику је била издаја Косова, у подтексту је била издаја српског језика.

Мени је стигла понуда са Московског универзитета да редим на научном пројекту "Словено - српска и руско - српска истраживања", којим је предвиђено објављивање десетак ауторских књига па руском језику. Пријемљено је да рад на именованом пројекту има несумњиву предност. И има, бар лично за мене, а дугорочно и за србистику и славистику...

... А Катедра за србистику и Српски универзитет биће враћени научним и националним темељима првом историјском приликом. Ниједној другој није у плану ишну сајано улауд.

Језгро српског народа: на Црну Гору и Црногорце, на ијекавицу као централни српски изговор. И улоге су ту подијелене: једни заговарају демократију (читај: окупацију), други лажно Србију и рашчишћавају терен, трећи (далеко од научне критике) програмирају језик и Дукљанску академију, четврти шире католицизам потајно а "аутокефалну" цркву пропагирају брутално

na nimalo ne muzičke i tek- i orkestar i cereta u kon- latioцу омогу- ута јединстве- изузетног му- чио је виоли-

M. O.

ја дела, предложио и три приче- мају, а све од 130 приспелих на- конкурса, за откуп: „Полицајац с лу- бим цвећара“ Бошка Ломовића из Горњег Милановца, „Кратка прича о убиству“ Горице Малдини из Ре- че крагујевачке и „Ако је малина смећна“ Стане Динић-Кочајић из Ниша.

T. H.

ОРИШНОГ МУЗЕЈА

Ија сцена

епска књижевност“, концерти, изложбе. Идуће бележити педесетогодишњицу постојања.

за театарску ој рад током НАТО на Ју- држао конти- ама. Часопис вако годишње з, лето и јесен, апитална еди- дска књижев- „Театротекс“ снимке позор- прيرهјују се ве је то маги- ционалне кул-

туре, рекао је између осталог Ми- одраг Ђукић.

Добрица Милутиновић је, подсе- тили су овом приликом, музеј на- звао кућицом. Изравили су наду да ће у 2000. години, последној годи- ни миленијума, радити у бољим ус- ловима. Идућа година је јубилар- на, обележава се 50 година од ос- новања.

У нову годину на Музеј позориш-

Неситка Ериха Декера за јубилеј

не уметности Србије ући с излож- бом и представљањем монографије о сценографи Ериху Декеру. Из- ложба се отвара 27. децембра, а ис- тандути позоришни уметник је урадио и честитку која је објављена на корицама извештаја о раду и плану за 2000. годину Музеја позор- ишне уметности Србије.

M. Дурић

режисери наше филмске архиве током пролећ- ног НАТО бомбардовања.

нојевића и Александра Сотировског

ма, који је већ углавном свепол- љен.

Други део пустоловина Капета- на Нитрата је изложен у таб- лама, у фоајеу Музеја Југосло- денске кинотеке, а књига у ен- глеској верзији, подељена нови- чарима, представљаће Југосло- денску кинотеку на светском Фестивалу нитратног филма у Лондону, јуна 2000. године. Ор- ганизатор овог фестивала, гос- подин Родер Смитер, генерални секретар Светске федерације филмских архива и управник Имперјалног ратног музеја у Лондону, обавестио је ауторе да је њихов допринос досад најори- гиналнији део пратећег програ-

Пошто је нитратна трака тем- мел сваке националне киноте- ке (сви филмови неке епохе ра- ђени су на нитрату, који је про- паљљив), Капетан Нитрат је су- перхит који се бори за одбрану културних вредности против за- вере светских медијских сила. Теоретичар стрипа и медија Зо- ран Пеневски указао је на три симболичка нивоа ове графич- ке павеле, подвлачећи утисак да рад одговара највишим медијским стандардима у овој об- ласту. Аутори, Борислав Стано- јевић и Александар Сотировски открили су да се ради трећи део овог медијског епоса.

M. P.

ПОЛИТИКА, 18. 12. 1995, 30.

ЈЕЗИЧКА ПИТАЊА

248

Капитални пројекти

Академик Милка Ивић нови председник Одбора за стандарди- зацију српског језика. – О језичкој политици и планирању

У Српској академији наука и уметности јуче је одржана трећа седница Одбора за стандардизаци- ју српског језика, који сачињава 19 представника врхунских научно- наставних, културно-научних и културно-просветних институција са целокупнога говорног простора српског језика – три академије нау- ка, осам универзитета, Институт за српски језик, Матица српска и Српска књижевна задруга.

За новог председника Одбора, после смрти првог председника академика Павла Ивића, изабрана је академик Милка Ивић, председ- ник његове Комисије за синтаксу. У саопштењу са седнице се каже: „Одбор се у протеклом периоду за- логих за рад на неколико капитал- них пројеката, међу којима има и довршених и оних у поодмаклој фази, као и оних који су почети или се најављују (нпр. Обратни речник, са око 180.000 одређеница, већ је довршен, а његов корпус би- ће основа за израду акцентског речника; прва књига Синтаксе би- ће довршена током 2000. године; трећа верзија Правописа, намењена основној школи и најширим јав- ним потребама, такође, је доврше- на; Творба речи и Основе фонологи- је српског језика у изради су, с тим што је рад на пронаведеном приручнику отишао даље од рада на другонаведеном).

Иако свестан да је само један од чинилаца језичког планирања и је- зичке политике, делатан у полити- чким и државноправним окол- ностима које нису нарочито под- стајачне – Одбор указује и на по- вољна реаговања државних органа на целокупном говорном подручју

Знаменити Срби о Хрватима

Књига академика Василија Крстића „Знаменити Срби о Хрватима“, која представља десет- лед знаменитих Срба из угла њихо- вих односа са Хрватима, датира из цеокупног слику односа Србија и Хрватска у раздобљу од Ризничког про- крета до завршетка Другог светског рата, представљена је јуче у Библиотеци града у оквиру „Прометјејевих дана“ у Београду.

(Танјут)

српског језика која обележавају и конкретну финансијску потпору, нарочито за велике пројекте стан- дардизације српског језика.

Одбор, као охрабрујућу чињени- цу, истиче и заинтересованост државних органа (првенствено СМПП-а и Савезног завода за стан- дардизацију) за међународне аспекте језичке стандардизације и језичке политике уопште, јер показују склоност да консултују ово на- учно и стручно тело у вези с про- блемима и у „спољној“ језичкој по- литици и да узимају у обзир њего- ва становишта.

Без обзира на сложене социо- лингвистичке прилике у којима де- лује, Одбор стално држи на уму једнак однос према свим деловима говорног простора српског језика, укључујући и његова подручја у дијаспори, старија и новија, као и специфичне језичке проблеме људи који живе изван свог завичаја“ наподо се у саопштењу.

(Танјут)

Културни дневник

У позоришту „Делов“ у 20.30 часова, премијерно ће бити изведена представа „Русалка“, по тексту Александра Сергејевича Пушкина, у колективној режији.

На концерту у Скупштини града у 19 часова наступиће Петар Димитријевић, труба, Марко Сузић, труба, Војислав Петровић, клавири, Ана Илић, клавири, Милош Вељковић, клавири, и Урош Ђефилковић, гитара. На програму су дела Дебисија, Та- рега, Вивалдија и Листа.

У првонујој сали Скупштине општине Пожега одржана је промоција књиге Љи- лане Хабибовић-Ђуровић „Пауново перо“. Уз ауторку, о књизи је говорио књи- жевни критичар Васа Павковић. Веома успешно књижевно вече организовале су Скупштина општине и Народна библиотека. (M. T.)

А" есет концер- солиста и гос- нога наступа- стручна кри- тика. "а" су са зна- нли на турне- цији „Кла- " Сала опере две и по хи- њм, концерту, њне критике. "оставањима, "ече, очекује "воту, јануара. "Милекови- "и: Добили "У. Сарајево; "арту ће гос- у априлу на "На пролеће "и "авље "М. O.

ПОПЛАВА ТУБИЦА И СТРАНИХ НАЗИВА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Одраз духовне лењости

Срећом, од њих највећи део отпадне током времена, јер језик има способност „саморечишћавања“, наже др Иван Клајн...

Како је Ваше мишљење о поплави страних назива на фирмама, кафићима, козметичким радњама, цераварама? Да ли они угрожавају српски језик?

У данашњој свечаности у Народној музеју у Београду Уроучење „Златне плакете цар Јулију“ министру Жељку Симићу...

Министру културе у Влади Србије Жељку Симићу била на данашњој свечаности у Народној музеју у Београду уручена „Златна плакета цара Јулија“...

шта ће слушати на телевизији и радију – али не и од учиничких табла поред којих ће пролазити.

У језику се не само појављују нове речи, него се и постојеће речи мењају, а то се дешава и у српском језику.

У „Буковку“ са „У“ Библиотеке града Београда, у издању „Слобода Ракић-Шефер“.

У језику се не само појављују нове речи, него се и постојеће речи мењају, а то се дешава и у српском језику.

У језику се не само појављују нове речи, него се и постојеће речи мењају, а то се дешава и у српском језику.

МУЗИЧКА ХРОНИКА

Бруцош, виртуоз виолине

Концерт Београдске филхармоније у Задужбини Илије М. Коларића са диригентом из Румуније Кристијаном Мандалом...

У нашим срединим временима, пре десетак и више година, русински диригент дига млада, данас средња генерација, Кристијан Мандал...

Ова вечери он се ставио у службу промовисања јавног културног живота, чиме је у нашој средини највећи посао Стевана Радојевића...

Да ли је Симбојониста Концерт у деценијској историји једног од најбољих свечаних сватова...

Музика Петра Јаковљевича Чајковског на програму је вечерашњег концерта Симбојонистског оркестра Академије уметности од Новог Сада...

Музика Петра Јаковљевича Чајковског на програму је вечерашњег концерта Симбојонистског оркестра Академије уметности од Новог Сада...

ЛИКОВНА И ПОЕТСКА ДОБРОДОШЛИЦА НОВОМ БЕКУ

Јутро нове наде

Зора киленијума на сликама Слободана Ракић – Шефер и у коментарима Миљивоја Павловића

У „Буковку“ са „У“ Библиотеке града Београда, у издању „Слобода Ракић-Шефер“.

КРОЗ ГАЛЕРИЈЕ

Еротични каледоскоп

Јелена Блечић у СНЦ-у – Посвета Мејлиу Ордауну – Изложба мале графика – Слике Маје Бокић – Изложба Српског лекарког друштва

„Редовна“, „Госпођица Петрова“ је свој пут 1855. године и дуго година је радио у Народној музеју као реставратор сликарства...

Феномен тројке
Обузет размишљањем о феномену тројке у последњој својој књизи „Уметник Јоран Насковски“...

Спомен-клуба
У оквиру обележавања 50 година рада Графичког колектива у Палати културе у Београду...

Трзвјети тинише
Изложба скулптура, мале пластике и медаља Михаила Павловића Пауна (1929) отворена у Галерији УЛУС-а...

НА СЦЕНИ „БОЈАН СТУПИЦА“
„Преставља „Буба у улогу“ поново на сцени у Савској студији у Београду...

„Легендарна „Буба“

„Преставља „Буба у улогу“ поново на сцени у Савској студији у Београду...

Културни Дневник

У Румској дворани Библиотеке града Београда представљена је изложба Дога Ручкова „Постсква“...

Магистарска изложба
Магистарска изложба слика Маје Бокић отворена је у Галерији Библиотеке лекарије уметности у Београду...

Слика Јелене Блечић
Уз на платну „Маја Бокић“ је студирала у класи професора Миливоја Стевановића...

Лекари сликари
У Галерији Српског лекарког друштва представљени су илегално радом лекара сликари...

Трзвјети тинише
Изложба скулптура, мале пластике и медаља Михаила Павловића Пауна (1929) отворена у Галерији УЛУС-а...

НА СЦЕНИ „БОЈАН СТУПИЦА“
„Преставља „Буба у улогу“ поново на сцени у Савској студији у Београду...

„Легендарна „Буба“
„Преставља „Буба у улогу“ поново на сцени у Савској студији у Београду...

Културни Дневник
У Румској дворани Библиотеке града Београда представљена је изложба Дога Ручкова „Постсква“...

У Милој сали Коларевих задужбина у Београду уручен је диплома...

У организацији Београдског културног центра Београд 21. 12. и 22 сата у Савској сали Слупишне града Београда...

У Школом клубу „Дне“ промовисана је опера драма и крета модерне опере...

У Академији сликар Живојин Бокић био је приредила изложба сликарства...

У Савској галерији у Зрењанину отворена је изложба Београдског сликарског друштва...

У Савској галерији у Зрењанину отворена је изложба Београдског сликарског друштва...

Стандардизација српског језика

"Нови" лингвистички ентитети

Српски, хрватски и бошњачки (тро)језик - чији носиоци данас нису заинтересовани за интергративне погледе на новоуспостављено језичко стање нити за његов конвергенцијски развој - јесте у генетском смислу преодминантно српски, неупоредиво више него несрпски, а кад би се ствар могла посматрати кроз призму његовог српског стања „мањи поток у већи ујире“, и (само) српски језик

На појединим универзитетима у свету новопризнати језички стандарди бившег српскохрватског језика узимају се као три језика (српски, хрватски и бошњачки), а понекоде и даље као један језик под старим називом - српскохрватски (књижевни/стандардни) језик. Тако, на пример у Страсбуру, средишту европског парламентарног живота, недавно су се појавили плакати којима се (у једном) студенту позивају на учење „једног српско-хрватског језика“, а (у другом), истовремено, на учење „три језика (уместо једног за исту цему), српског, хрватског, босанског“, с књижевношћу, историјом и цивилизацијом Јужних Словена.

У последње две године Одбор за стандардизацију српског језика се делимично и на међународној сцени, залагао за одговарајуће представљање српског језика у појединим кодовима и стандардима. Проблеми око тог представљања, били су заоштрени кад се учили да се под старим скраћеницама *scs* и *scr* (Serbo-Croatian Cyrillic and Serbo-Croatian Roman), које се још понегде (апо)употребавају, публикације на српском језику сваде на онај њихов корпус који је одштампан ћирилицом, док се публикације одштампане латиницом приписују Хрватима и Хрватској,

Штампари протје Вука

(језик) - на којима је, тј. под којима је, заједно с енглеским језиком, потписан и Делгоско-париски споразум крајем 1955. године - и даље се „скрива“ један стандардизацијски систем, који је, у првој половини 19. века, за потребе ондашњег српског народа и његове културе, у свему битице, стандардизовао Вук Стефановић Караџић. Тај стандардно-језички систем заснован је на штокевском дијалекту, на новоштокевским народним говорима, првенствено српским, чији су носиоци насељавали данашња подручја западне Србије, Шумадије (њеног великог дела) и готово целе Војводине, добру половину Црне Горе, већи део бивше и садашње БиХ и знатан део Хрватске, тачније оне делове садашње РХ које су вековима насељавали Срби православне вероисповести, бивајући знатним делом житељи Војне крајине. Вук Караџић је све оне који су говорили тим дијалектом, полазећи од ондашњих европских уверења о подударности језика и народа, сматрао Србима „трију вјерозакон“.

Међутим, већ за Вуковог живота, католици који су говорили (ново)штокевски почели су се све више осећати и сматрати Хрватима - и у Славонији, и у централној Хрватској, и у Далмацији, и у Босни, и у Херцеговини, чему је замах дала аустроугарска окупација БиХ (1878). У другој половини 19. и у првим деценијама 20. века готово сви католички штокавци постали су Хрвати. Католици штокавог говора имали су одраније више регионалних књижевних језика, али су се с њима, на њиховој језичкој основи, односно на језичкој основи свих новоштокаваца, јединили кајкавци (главни град Загреб) и чакавци (Ријека, Сплит) - нарочито присно у последњој деценији 19. века. Тада је Загреб, политичко средиште све уједињеније Хрватске, прихватио Вуков модел српског језичког стандарда за свој књижевни/стандардни језик, назван (и) хрватским језиком (говорен Хрватским православним Иваном Брозо (1892), Граматиком и стилистиком хрватског ил српског књижевног језика Томислава Маретића (1893) и двотомним Рјечником хрватског језика (1901),

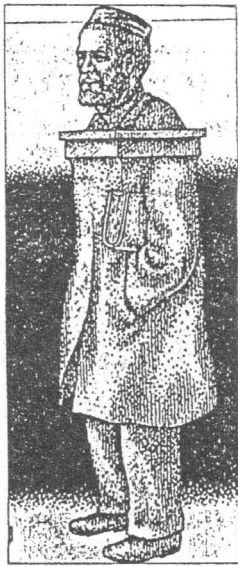
чији су аутори били Франо Ивковић и његов тада већ покојни нећак Иван Брозо).

Други аспект, који је тешко одвојити од првога, налаже нам неколико констатација. Данас је свакоме знамо да су, након распада Краљевине Југославије (1941) и СФР Југославије (1991) (фото) сви католици штокавог говора (п)остали хрвати, па чак и они на Космету и у Црној Гори, док су муслимани штокавци (у раздобљу 1967-1992. г. Муслимани (с великим почетним М) постали нова нација - Бошњаци. Они су одлучили да свој језик назову босанским, што не прихватају ни Срби ни Хрвати. Првом својом одлуком Одбор за стандардизацију српског језика прогласио је назив босански језик неприхватљивим у српском језичком стандарду, у српском стандардном језику, с одговарајућим образложењем. Та одлука објављена је у више публикација током 1998. године и њоме су решени и још неки проблеми. Одбор се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (Бошњаци), јер то није његов посао, али је механичко преносио самоодобрене језичке етикете Муслимана/Бошњака (босански језик) у српски језички стандард сипатрао - неумесним и нерихваљивим. Кад се та етикета мора „превести“ на српски, она гласи - бошњачки језик. Што се пак тиче хрватског (књижевног) језика, он је био уставна категорија и у СФРЈ 20 година (од 1972. када је та категорија уведена амандманом У на устав СРХ, а потом, 1974. унесена и у нове републички устав). Према етикета српскохрватски језик Хрвати никада нису имали искрених симпатија нити их је задовољавао обрнути смер те сложенца (хрватско-српски).

Ако се покушамо вално оријентисати на терену троназивне лингвистике и савремене изванјезичке стварности, морамо рећи да оно што се у бившој СФРЈ пратежно, а изван СФРЈ готово без изузетка, називало српскохрватским језиком и даље јесте један стандардно-језички систем, један језик. Међутим, двојчани назива тога комуникацијског система остао је без ичије социјалистичке подршке, осим на појединим славицистичким кагедрама и у овдашњим старим публикацијама, где се нешто двоструко им јавља и одвојено и заједно, дакле с црпско - српско-хрватски и без црпше - српскохрватски.

Српски, хрватски и бошњачки (тро)језик - чији носиоци данас нису заинтересовани за интергративне погледе на новоуспостављено језичко стање нити за његов конвергенцијски развој - јесте у генетском смислу преодминантно српски, неупоредиво више него несрпски, а кад би се ствар могла посматрати кроз призму његовог српског стања „мањи поток у већи ујире“, и (само) српски језик.

Ипак, ваља се присетити шта је својеремено говорио академик Митар Пешиќаћ (1927-1996): Српски и хрватски били су само обрађени, али не и уједињени ујаслом, као и те два народа, данас - две (углавно) различите нације. У Босни и Херцеговини - где је различитост основана и под међународним присмотром - данас је мало ко заинтересован за језичко јединство (осим, вероватно, водећих Муслимана/Бошњака, узму ли се у обзир презентације које се скривају иза њиховог одређења за асиметрични назив босански језик). Нема озбиљних људи међу Србима и Хрватима у БиХ и другде који би се залагали за то да се у тој држави или било којој другој користи само назив српски или само назив хрватски, јер је то с ону страну сваке реалности.

Још само живи

Одбор за стандардизацију српског језика није се могао придружити оном танком слоју одашњих језикословаца и културолога, с наводницама или без наводница, који су прошле године размисљали у категоријама „држа“ и „прекраја“ (Хрвати су, по тој мишљењу, Србима „украли“ језик, па је дошло време да га Срби „поврате“). Тако је размисљање не само недjelовитно и контроверзно него је и нетачно и немачуно, јер је једна ствар рећи да су Хрвати „преузели“ Вуков модел српског

Обрана Кочиќа

односно хрватској култури. Овог пута Одбор је одлучио да се огласи с целоветним мишљењем о деликатности проблематике представљања и изучавања српског језика у иностранству, одређујући се, онолико колико је нужно, и према престалим дама језичким стандардима у оквиру истага стандардно-језичког система, онага који се у бившој Краљевини СХС, Краљевини Југославије, затим у ФНРЈ и СФРЈ, као и у иностранству, најчешће називао и изучавао под називом српскохрватски језик.

Проблем око чијег решавања и даље постоје недоумице и колебања има бар три значајна аспекта: лингвистички, социјалистички (односно политичко-лингвистички) и (политичко)прагматички. Први аспект намеће нам, без засад, недвосмислен одговор: иза назива српски, хрватски и бошњачки

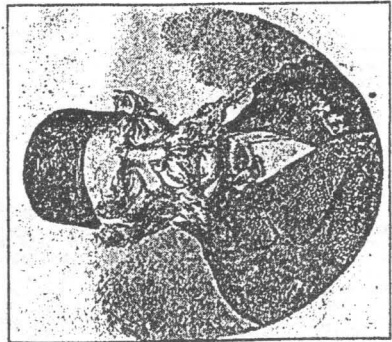
НАУКА О ЈЕЗИЦИМА
АКЦИЈЕ
СПЕЦИЈАЛНО
ИЗМЕНА БЕШЕ
ЗА ЧИТАОЦЕ

Баче. У случају компо-
зитора, уредника, савре-
меног писца, језичког
филитивно познат

могући начин интернационал-
ни ренорме и деградација рад у
националним аквирима, чији
филитивно познат

примљиве и ЈОСИП СЛА-
ВЕНСКИ, вугентина. "овда-
шњи ментални аутор, без об-
зира да ли је то језичког бро-
јење.

Овај текст изишавља до-
вољно језичког, који је
заједнички заједнички

ИСТИ ТЕМЕЉ: Вук Стефановић Ка-
раџић

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА РАШЧИШТАВА ДИЛЕМЕ НА РЕЛАЦИЈИ С ХРВАТСКИМ И БОШЊАЧКИМ

ТРИ ИМЕНА - ЈЕДАН ЈЕЗИК

Иза назива српски, хрватски и бошњачки скрива се само један језички систем, који је у свему битном стан-дардизовано још Вук Караџић

ПОЛИТИЧКЕ СКРИВАЛИЦЕ

У ЖЕЉИ да се рашчисти извесне језичке дилеме, искр-слеп распадом старе Југосла-вије, али и одговори на разне-разне политичке злоупотребе око језика у иностранству, Одбор за стандардизацију српског језика усвојио је, на пр-последњој седници, један вр-ло важан закључак. Текст за-мључка број 11 - који се тиче-важних социolingвистичких и терминолингвистичких про-блема с обзиром на међузвородни им-плицитијама - објављујемо у-целини.

На појединим универзитет-има у свету, каже се, измислу-осталог, у овом тексту - ново-признати језички стандарди бишага српскохрватског је-зика узимају се као три језика (српски, хрватски, бошњач-ка), а понегде и даље као је-дан језик под старим називом српскохрватски (кључев-ни стандардни језик. Тако, на-пример, у Стразбуру, спреч-шту европског парламентар-ног живота, исправно су се по-јавили плакати којима се (у једном) студенти позивају на учење "мртвог српско-хрват-ског језика", а (у другом), истовремено, на учење "три језика (уместо једног за исту-језику), српског, хрватског, бо-шњачког", с кључевношћу, исторјом и цивилизацијом Јужних Словена.

СТРУЧНОСТ

ОДБОР за стандардизацију српског језика осно-вао је 12. децембра 1997. и представља врло урлепу-вајућу стручну међуакадемјску и међууниверзитетску институцију. У његов састав ушло је 19 представ-ника три академије наука (САНУ, ЦАНУ и АНУРС) и један осам универзитета на којима постоје студије српског језика као и представници Института за српски језик у Београду, Матице српске и СКЗ. До сада је Одбор усвојио укупно 12 закључака који су објављени (али не бити) у "Језику данас", а неки а у-глтима. Председник Одбора оп прошлор месеца је Милка Мишић.

аспекта: лингвистички, содно-лингвистички (односно поли-тичко-лингвистички) и (поли-тичко) прагматички.

Први аспект намеће нам, бар засад, недвосмислен одго-вор: иза назива српски, хрват-ски и бошњачки (језик) - на-којима је, уј под којима је, за-једно с енглеским језиком, потписан и Дејтонско-париски споразум крајем 1995. године-и даље се "скрива" један стан-дарднојезички систем, који је, у првој половини 19. века, за-потребе одлазећег српског на-рода и његове културе, у свему-битноме, стандардизовао Вук Стефановић Караџић.

Тај стандарднојезички си-стем заснован је на штокав-ском дијалекту, на новошто-кавским народним говорима, првенствено српским, чији су носиоци насељавали данашња подручја западне Србије, Шу-мадије (њенога великог дела) и готово целе Војводине, до-дну половину Црне Горе, већи-дело блатне и садашње БиХ и

знатан део Хрватске, тачније-оне делове садашње РХ, које су-неколикома насељавали Срби православне вероисповести, бивајући знатним делом жите-љи Војне крајине. Вук Караџић је све оне који су говорили тим дијалектом, полазећи од онда-шњих европских уверења о по-лидарности језика и народа, сматрао Србима "трију вјеро-закон".

"ОВЕРА" У ЗАГРЕБУ

МЕЂУТИМ, већ за Вуковог живота, католици који су гово-рили (ново)штокавски почели су се све више осећати и сма-трали Хрватима - и у Славони-ји, и у централној Хрватској, и у Далмацији, и у Босни, и у Херцеговини, чему је замах-паца аустроугарска окупација БиХ (1878).

У другој половини 19. и у првим деценијама 20. века го-товно сви католички штокавци постали су Хрвати. Католици штокавског говора имали су одранје више регионалних

кључевних језика, али су се с њима, на њиховој језичкој основи, односно на језичкој основи свих новоштокаваца, ујединили кајкавци (главни град Загреб) и чакавци (Рије-ка, Сплит) - нарочито пристоу последњој деценији 19. века.

Тада је Загреб, политичко средиште све Уједињенијег хр-ватства, прихватио Вуков мо-дел српског језичког стан-дарда за свој кључевни (стан-дардни језик, назван (и) хр-ватским језиком (оверени Хр-ватским правословном Ивана Броза (1882), Граматиком и стилстиком хрватског или српског кључевног језика Томислава Маретића (1899) и двогимним Рјечником хрват-скога језика (1901), чији су ау-тори били Франо Исаковић и Иван Броз).

СУГА: "Нови" језички ентитети
• Припремила М. РАДЕТИЋ

НА КРАЈУ ОВЕ АКЦИЈЕ СПЕЦИЈАЛНО ИЗВЕЊАЊЕ ЗА ЧИТАОЦЕ

ИСТА ПЕРСПЕКТИВА

Одбор за стандардизацију српског језика... су основачи иницијативе из Србије, Црне Горе и Словеније (и др.)... Жељу да се језик стандардизира...

само неспективно и контрапродуктивно, него је и неистојано и нејасно. Јер је једна ствар рећи да су Хрвати "преузели" Букву мекану српскога књижевног језика...

СУТРА: Измишљени босански језик Препоручила М. РАДЕТИЋ

Александар Маринковић Ђурђева Чачарећки
Директори
Оскар Демон
Жабојил Здравковић
Бранко Пауновић - виоцистич

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА РАШЧИШТАВА НЕДОУМИЦЕ НА РЕЛАЦИЈИ

НОВИ ЈЕЗИЧКИ ЕНТИТЕТИ

Српски, хрватски и бошњачки (тројезик, чији носиоци нису данас заинтересовани за интегративне погледе на новоуспостављено језичко стање, јесте у генетском смислу преобладајуће српски, а неупоредиво више него неспрско-

на за асиметрично назива босански језик). Нема озбиљних разлика између Србија и Хрватска у БиХ и друге који би се залагали за то да се у тој држави или било којој другој користи само назив српски или само назив хрватски, јер је то с ову страну сваке реализације.

Одбор за стандардизацију српског језика није се могло придружити оном таласу својих оваквих језиколова и културолога, а наводних или без наводних, који су прошле године размичљиво у категоријама "хрвати" и "прекраје", "Хрвати су, по том мишљењу, Србима "хрвати" језик, па је дошло време да га (би) "повратимо".

Станојко Рајчић
Љубиша Мерић
Јосип Маринковић
Александар Обрадовић
Дејан Деспић
Емирко Јосиф

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА РАШЧИШТАВА НЕДОУМИЦЕ НА РЕЛАЦИЈИ В. ЧОБОЈИ, ГОД. XLV, 14. 01. 2000. 13. СРХВАТСКИМ И БОШЊАЧКИМ (2)

птивне - српско-хрватске, хрватско-бошњачке (тројезик - чији носиоци нису данас заинтересовани за интегративне погледе на новоуспостављено језичко стање, нити за његов конвергенцијски развој - јесте у генетском смислу преобладајуће српски, а неупоредиво више него неспрско-хрватски).

ЈЕДАН ЈЕЗИК

ШТО се пак тиче хрватског (књижевног) језика, он је био уставна категорија и у СФРЈ двадесет година (од 1972, када је та категорија уврштена амандманом У на Уставу СФРЈ, а потом, 1974, у складу са нов републички устав). Према Хрватски српскохрватски језик. Хрвати на- када нису имали искривљено својој историји, нити их је задовољавао обрнути смер те сложене (хрватскохрватски).

ОСПОРЕНЕ КРАЈЕ

ИПАК, ваља се присутити шта је својерасмено говорено у БиХ. Митар Пешкић (1927-1996). Српски и хрватски би су само остварења, али не даз народи, јасне - две (углавном) различите нације. У Босни и Херцеговини јасно је разлученог система остао је без ичије социјалистичке подршке, који на појединим властима, старим публикацијама, где се његово двојство илустраје, узду одвојено и јасно, дакле с првацином - српско-хрватски и без

ДАНАС је сваком значајно да су, након распада Краљевине Југославије (1941) и СФР Југославије (1991), (готово) сви каталогички Штотаквог, говора (п)остали Хрвати, па чак и они на Космету и у Црној Гори, док су муслимански штотакво (у раздобљу 1967-1992. године муслимански са великим почетом М) постали нова нација - Бошњаци. Они су одлучили да свој језик називу босанским, што не прихватају ни Срби ни Хрвати.

Првом својом одлуком Одбор за стандардизацију српског језика прихватио је назив босански језик, истражљивим у српском језичком стандарду, у српском стандардном језику, с одговарајућим образложењем. Та одлука објављена је у више публикација током 1998. године и многе су релесни и још неки пробили. Одбор се није бавио ни оспоривањем ни признавањем нове нације (Бошњаци), јер то није његов посао, али је мека-

Најефикасније средство против: ХЕМОРОИДА - ШУЉЕВА "МАГНЕТОПЛАГ" Производи Институт "Изабаво Прати" у Грину шарколаси стругачка на челу са др Јованом. Одбор је од Министарства за здравље и медицину за финансирање. Тел: 011/638-997; 610-014

Успешно дошли на да докато... у Ловачу, млади... ушли се. Био сам се... краљевце... уметности. Мој тоско...

...иши је, шмена рес...
...иши је, шмена рес...
...иши је, шмена рес...

моћ, рекла је на конференцији за штампу, главни самтар доктор Рита Либсера, пренеси Италијанци.
Епидемија грипа би могла да се за неколико месеља протрши и у Србији.
За сада је у Олени пријављено 16.000 случајева грипа, а број оболелих се повећава три исеље узастопно, изјавио је шеф епидемиолошког одељења при Министарству здравља Анастолј Подчеки.

ЕКСКЛУЗИВНО
В. Ивоковић, бр. XLVII, 15. 01. 2000, 10.

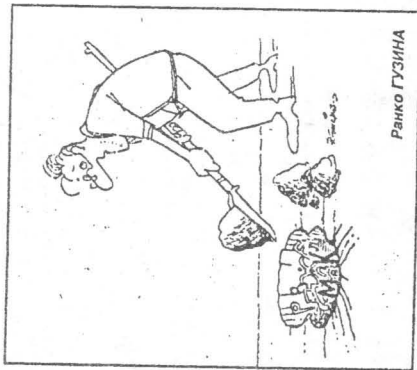
НЕМА ВИШЕ СРПСКОХРВАТСКОГ

За нас је у овом часу важно да се у светским кодovima и стандардима не угнезди назив босански језик као име за (непостојећи) државни језик у БиХ

У ПОСТОЈЕЋИМ уставима и законима употребљени су називи српски језик, који је у стандардном и у сустандардном виду познатији и у Црној Гори чак с равноправношћу двају писаних начину Уставу СРЈ, и свугде (и у службеној употреби) језика и писма у Србији, од 1991. у службеној употреби српскохрватски језик који се, када представља српски језик, назива српски језик, а када представља и српски језик (у даљем тексту српски језик). У Црној Гори нема језичког закона, али важећи Устав РЦГ знаје само (појам и назив) српски језик, прабен само једним изговором (рјекцијом, који се наводи у Уставу), али не и писмом (у српском језику). Уставом Заседног посланства Српске и њених језика и писма, у називу српски језик, ступио је равноправно оба изговора: по звучности прошле године претходна влада дала је предност изговору српски језик, али се нико не баша кампањом ни на стандарду еквиности.

ПРОТИВ ПОДЛЕЖИ СЛОЖЕНИЦЕ

ПОДЛЕЖИ од наших општих социјално-историјских знања, као и напредних уставних и законских одредаба (не треба заборававати Устав СРЈ, који, мада је најмање уважаван, а и не важи за Српску, такође познаје само назив српски језик, уз додатак савског и ије-

Ранко ГУЗИНА

штога што су хрватски лингвисти знали тумачити двочлани назив језика и овако: српскохрватскохрватски на српски начин (3). За нас је у овом часу важно настојати да се у светским кодovima и стандардима не угнезди назив босански државни језик у БиХ, који је језик (као државни и хрватски језик), и као језик и

Како је рекао Патченко, преста вилујас се не разликује од „српског“ који је погледом Европу.
У Украјини је од постојеће ове године 100.000 људи оболело од вируса грипа, док је вакцина против грипа примљена прско 300.000.

(ТАЊУЛ)

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА РАШЧИШЋАВА НЕДОУМИЦЕ НА РЕЛАЦИЈИ С ХРВАТСКИМ И БОШЊАЧКИМ (3)

Како на сународној колоску „Колско Турски плати онште, поново бу бити њен пријатељ“, изјавио је Жирински уговорце да ће у сународно, „због несправности политике коју он сада води против Турске, њени губици тити још већи“.
У Турско се процењује да је Турска „због несправноског става Жиринског и његових посланика у руском парламенту, да сада изгубила пуно зналарних послана у висици од неколико стотина милиона долара.

И. КОЧАЧ

ОДБОР

За две године рада, Одбор за стандардизацију српског језика донео је дванаест закључака, од којих је једанаест (четири текста објављено у целини) изузетно важно. Овај Одбор, чијим је челу од прошлог 18. децембра Милка Ивић, председња врло стручно тело за сва питања српског језика, у његовом саставу је 19 представника три академије наука (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), осам универзитета на којима се изучава српски језик, као и представници Института за српски језик у Београду, Ратке српске и Српске књижевне задруге.

Упростили, рекли бисмо да „мови“ лингвистички ентитети (означени називима српске, хрватске и бошњачке (нискобошњачке) језик - имају у свему битноме исту грађу, исту језичку структуру. Зато и представљају исти стандардизациони систем. Међутим, та „три језика“ (с наводницама или без наводница) несау, нити ће имати, исту (културолошку) изградњу, исту суструктуру. Зато су и могући различити етно-конфесионални, али и политички стандарди, односно различити стандарди српског језика, па у светској линији, и оделити стандарди језика, оделити постојеће стандарде, а постојећа у називу (лингвистички).

ВИШЕ ЛЕКТОРА

Идије од мале важности ни то да одгајамо лингвистички кадар који би био употребљив за стандардизацију и софистицираног, деликатног и софистицираног језика на језичку политику и језичку припадност - у земљи, и у иностранству. Зато је веома важно имати што више лектора из Србије, Црне Горе и држава где год их има. И не само једнака, него и различита. Наша дипломатија мора да се држи на уму.

Ако бисмо небу ову прилику

Сутира:

Шта је „бошњачкистика“

• ПРИПРЕМИЛА М. РАДЕТИЋ

2. ИСТОРИЈА ОБРАЗЛОЖЕЊА ПОЈАВЕ
понајчесто естетике нове слике,
ноћног експерименталног, новог
историјског, анархичног и
кметности штата, затим траже
не постављајураде где се већ
шелско као авангарда наглаше
Момо Антиновић и Џејмс Ма-
ринковић.

СВНИ СРБИ ШТОКАВЦИ:
Азбука

знања о двама потоним. Зато
је и важно да наши компетент-
ни стручњаци буду на лини ме-
ста, на страним универзитети-
ма и славистичким катедрама,
без обзира на интерес, у који
треба, што се нас тиче, да ула-
зе првенствено мислишце и
накоже маломо осмишљене ин-
терпретације.
● ПРИПРЕМИЛА: М. РАДЕТИЋ

више има оних који су одавно
протисли и прете актуелна
европска и светска хрватска
утицукљиви им текат еврејске
индивидуалности. Тако су кра-
јем 30-их чакоту оца еврејске
актуелне постоје саветског
радици Бранко Протић, Зоран
Никшевић, Војислав Штимац, Го-

ИНВАЗИЈА ТУРЦИЗАМА

ОДБОР ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА РАДИЧИЈАВА НЕДОУМИЦЕ НА
РЕЛАЦИЈИ С ХРВАТСКИМ И БОШЊАЧКИМ (4)

Зоран Петровић, Милан
Ковчић, затим Иван Радовић
као и особени самотвањ из Ш-
да Сава Шумановић.
После Другог светског рата
генерација младих српских сли-
кара (Длазар Вујаковић, Длазар
Возаревић, Милан Поповић,

бисмо из државнонационалних
етикета изводили назине гра-
ђана (држављана у трима де-
мљама, на говорном простору
српског језика) могли бисмо
говорити, а понекад и говори-
мо, о Србијанима, Црногорци-
ма и Србљанима. И ти ентите-
ти имају различитих проблема
с идентитетом, много мањих од
оних које имају Хрвати и Хрва-
ђани, као и Муслимани. Бо-
шњаци, барем ретроспективно.

ПРОТИВ РАЗУМА

ТРЕБА се напати да крети-
ци (приведи изведени од на-
предс наведених именца) - ср-
бљански, црногорски и ср-
бљански - никада неће стити
догте да се посвуху с језиком,
да постану називи за (реално
постојеће) различите језике.
Томе се протини здрав разум,
неоспорна прошлост и смисла-
на будућност, о којима разума
мора водити свака озбиљна по-
литика, и сада и убудуће, језич-
ка, културна и друга.

Слојани свет није сентимен-
талан, али обично јесте етнички
наван. Као научни српски језик,
чији је број говорних говора
на знатно већи од броја и широк
них кореница хрватског и бо-
шњачког, не мора се много
трудити око оспурања посесорних

латина Стојана Авралине, Ивана
Табакчића, Марка Челебоно-
вића, Недиљка Гвозденовића,
Цуце Соковић и других, ваља не-
ставља да они на најбољи начин
сведоче како су и колико наши
уметници добро љовљали дн-
шњи језиком Европе.

Истим језиком, само понети
на и очувана суштинска стан-
дарна једнојезичност.
Што се пак тиче тзв. народ-
ног језика (у англо-америчкој
терминологији - vernakulara
као Срби, барем након
1945. године. То се не
би могло рећи за като-
лицке и муслиманске
Црногорце. Бошњаци
већ говоре о бошњачко-
м језику).

ПОДУХВАТИ

ПОД окриљем Одбора требало би
да се што пре реализују значајни стан-
дарднојезички пројекти, међу којима и
Обратни речник српског језика, који је
практично довршен. Овај веома зна-
чајан приручник (приредно га је М. Ни-
чевић) имаће око 160.000 одређених,
односно се у првој половини овог го-
дине.
Очекује се довршетак редукторских
послова око једномоног РИД-а
српског језика (књижевног милог става
држдног) и његово објављивање у Ми-
нистарству српској Вуковој задужбини и Ин-
ституту за српски језик. Појачава се
такође рад на припреми Основа стан-
дардне фонологије српског језика.

Свако има специфичних
проблема идентитетом, и гра-
ђанин као појединца и јузеке
(етничке, националне и терри-
торијалне) заједнице. И срп-
ски решава како зна и уме. Ако

влада идеја Ђорђа Крстића он-
да је, с почетка века, Надежда
Петровић. Она је често истица-
ла да уметност носи у себи из-
међу осталих задатака и наци-
онално-боснајске саморазличитости
и самосталности. Збога тога
у њеном делу српско-славјан-
ство се нашло, током прве две

порекала и како је успоставље-
на и очувана суштинска стан-
дарна једнојезичност.
Што се пак тиче тзв. народ-
ног језика (у англо-америчкој
терминологији - vernakulara
као Срби, барем након
1945. године. То се не
би могло рећи за като-
лицке и муслиманске
Црногорце. Бошњаци
већ говоре о бошњачко-
м језику).

ПРОБЛЕМИ ИДЕНТИТЕТА

СРПСКИ и хрватски, на
пример, никада нису имали
подударну стандардну терми-
нологију, ипак пак сасвим по-
ударну, ошту лексику (с
морфологијом и творбом)
српског, стилистичку и семан-
тичку. Зато су и сматрани вари-
јантима истога стандардног је-
зика, без обзира на то којег су

(vencular) он је у српскохр-
ватском језику сплату таква
да се може говорити о сасвим
различитој двојезичности па и
тројезичности. Језичка срби-
стика нема никаквог разлога
да говори о три наређа у срп-
ском дијалектском комплекс-
у (чаканско и кајканско нареч-

У СВЕТУ има сличних, али
не истоветних, случајева.
Холандски свој језик назива-
ју холандским, а Фламандци
фламандским. У самој ствари
реч је о националним варијан-
тама истога стандардног јези-
ка, којем се у науци и ин-
форматичи понекад придр-
жује напређена етикета - ш-
тоземски језик.

Норвешки, с друге стране,
имају два стандардна језика,
један по угледу на данск а
други заснован на домаћем
Модерну, насталом у отпору
данској владавини Норве-
шком (до 1905). Иа ипак, оба
се зову и сматрају - норве-
шки језиком, са засебним
називима за домаћу различов-
ну употребу.

ПРОБЛЕМИ ИДЕНТИТЕТА

СРПСКИ и хрватски, на
пример, никада нису имали
подударну стандардну терми-
нологију, ипак пак сасвим по-
ударну, ошту лексику (с
морфологијом и творбом)
српског, стилистичку и семан-
тичку. Зато су и сматрани вари-
јантима истога стандардног је-
зика, без обзира на то којег су

Српски и хрватски, на
пример, никада нису имали
подударну стандардну терми-
нологију, ипак пак сасвим по-
ударну, ошту лексику (с
морфологијом и творбом)
српског, стилистичку и семан-
тичку. Зато су и сматрани вари-
јантима истога стандардног је-
зика, без обзира на то којег су

Затајили „духовни родитељи“

„Професори и стваралаштво ученика“, 10. 1.

Више је него за похвалу текст С. Димитријевића „Професори и стваралаштво ученика“ (10. 1.) у коме се крајње новинарски професионално преносе читаоцима „Политике“ резултати педагошког истраживања универзитетских професора у Новом Саду – др Радована Градића и мр Оливера Гајић. Реч је о „истински погођеној истраживачкој теми ослобођеној уобичајеним академским уопштености и трагања за истраживањем“. Откривени су темељни узроци за „постојање“ и трајање слабог извршавања културне функције средње школе. Указано је чињеницама да је слабо васпитање ученика првенствено последица слабе укупне и педагошке организованости школе. У низу тих слабости нарочито се истиче слаба делатност разредних, односно одељењских старешина, као „педагошких, организационих и административних руководилаца одељења“.

Ову процену и оцену вала докментарисати једном значајношћу из српског школства у прошлome веку. Када је Дуван проsvетни савет августу 1880. године, оценио да је васпитна функција школе у назадовању, донео је одлуку „о кадровском конституцисању места безредног

старешине“, и то са следећим образложењем:

„Код нас у средњим школама директор пази само на спољашњи рад, врши дакле полицијски надзор. Професори држе само предавања и испитују ученике, а за васпитање нико није обавезан законом да се брине, те тако се ученици у средњим школама једвољиво васпитавају човечности, патриотизму, идеализму и разумном реализму, него се само дају знања и развијају ум, а душа и срце се не облагорађују. Ако такви ђаци пођу рђавим путем и праве неред, онда се стегне дисциплина, али се самом дисциплином они не поправају. Стога треба у средњим школама поставити разредне старешине, који ће бити духовни родитељи дотичних ученика, јер они ће заступати своје ђаке у разредима и пазиће углавном на васпитање својих ученика...“

Истраживачи су, дакле, потврдили постојање одавно дијагностификованог проблема и потреба да се на њега реагује савременом друштвено-педагошким терапијом“ иза које стоје одељењске старешине – „духовни родитељи“, „педагошки водитељи“ и „најмлађији облигародитељи ученичке душе и срца“.

Мр Остоја Жинковић
Земун

Српски језик и Матица српска

„Шта је остало од српског језика“, 11. 12. 1999.

Дана 11. децембра 1999. године, у вашем цењеном листу објављен је текст професора Петра Милосављевића „Шта је остало од српског језика“, други по реду сличне садржине. У том тексту проф. Милосављевић покреће питање „распарчавања“ нашег језика (и књижевности) на тзв. источну, екавску, српску варијанту и на западну, ијекавску, хрватску.

Наводећи настојања неких хрватских лингвиста и политичара на присвајању ијекавског изговора као искључиво хрватског, аутор замера Матници српској „да није учинила ништа... да се обнови стари садржај појма српског језика у духу Вукове традиције“ сматрајући да је баш Матица српска „дужна да обнови не само име српског језика, и сам његов појмовни садржај, него и садржај појма српског народа без његовог распарчавања политичким манипулацијама путем језика и књижевности“.

Да ли је аутор у праву?

У прегледу тока договарања о Новосадском договору од 1954. г. на надеље, проф. Милосављевић констатује да је Матица српска имала само формалну иницијативу! Ја бих томе додала (као сведок времена) да је имала и племениту тежњу да се успешно

обави један користан посао на добробит оба народа зajeдничког језика.

Другог компетентног учешћа Матица српска није ни могла имати, пошто су за питања језика надлежне првенствено, а можда и искључиво научне стручне институције, као Институт за српски језик Академија наука и друге, за питања из области историје – оне научне историјске, а за питања политичке природе – институције друштвено-политичког система, ове свакако уз поштовања ставова научних институција.

Оптуживања Матике српске да је и „даље продужена рука хрватске филологије“, те да због тога и не заузима „одговарајуће ставове“ према од стране аутора изнесеним проблемима – веома је деликатан а непотребан став и текст који води ка подривању угледа те наше древне српске установе.

У оквиру своје основне делатности, Матица српска успешно испуњава све своје програме из разних области науке, културе и уметности, сарађује са многим културно-просветним друштвима и установама наших Срба у расејању, како у свету тако сада и у бившим југословенским републикама, с културно-просветним друштвима наших избеглица овде, наших националних мањина и њиховим матичним земаљама, те са надлежним Министарством за Србе у дијаспори.

Као члан Матике српске већ неколико деценија и професор-филолог сматрам неопходним да се о свим истакутим проблемима и оним који ће се тек евентуално појавити прилази академски, толерантно и научно. Верујем да је Матица српска спремна на сваку сарадњу и са свим добронамерним појединцима заинтересованим за њен успешан рад, и с научним установама које у нас постоје с непосредним угледом и у свету.

Даница Димитријевић,
професор,
Нови Сад

Игре са угљем

Одлуком Владе Републике Србије од 6. августа 1999. године, максимирале су цене угља, како за потребе грађана Србије, тако и за пензионере као најугроженију категорију. Максимизирана цена гња литрита сепарирани кокад тамнава ако се набавља директно преко рудника, као што су радила многа општинска удружења пензионера износила је 217 динара по тони. На ову цену додала је цена за превоз која је износила 150 динара по тони, а су превоз вршили приватни аутопревозници, те на тај начин коначна цена угља за зонионере куће би била 367 нара по тони. Ако је од рудника до вјерујемо коришћени железнички превоз, онда цена угља по тони износила 217 динара по тони франкупац.

маркама и то по 40 (четрдесет) марака по тони. Како би изгледало да они веома „брижљив“ за своје чланове и пензионере, дали су им могућност да наруче угља могућности и у динарима, и то у три-четири месечне рате, али су динарску противвредност рачунали по курсу марке на дад исплате. Прве количине угља испоручене су и наплаћене када је марка на црном девизном тржишту била 13 динара, што значи да су последњи наручиоци тону угља плаћали по 520 динара. Они који су тај исти угља

плаћали на отплату, можете замислити колика им је била рата у новембру – децембру, када је марка на црном девизном тржишту била 20, па и преко двадесет динара. Ако се зна да је за потребе пензионера у Општинском удружењу пензионера Пландиште на овај начин наручено више од 300 тона угља, лако је израчунати колика је била провизија појединаца, и то у маркама, пошто је већина пензионера угља и платила у маркама.

Момчило Никوليћ,
Пландиште

Зашто нема покривених пијаца

Пијаца је место где долазе многи грађани ради снабдевања, пре свега поврћем и во-

Ђања Луци. Не знам за друга места. Наша социјалистичка власт није била...

пијаца, већ су се оне све више развијале. У питању су зелене

Радивоје Жугић, Београд, 15. феб. 2009. 4.

Jezik medija Споразумевање и норма

Процењује се да у свету овог тренутка има неколико хиљада различитих језика (од 4 000 до 10 000) и сви без изузетка служе споразумевању. Ниједан се од њих, колико је лингвистици познато, није „искварио“ и постао неспособан да обавља комуникативну функцију. Све бесконачно сложене интеракције између људи, њихових мисли, осећања и ствари које их окружују сваки језик је способан да изрази. Припадници каквог племена, у заборављеном делу света, се на свом језику (не морају имати писмо) међусобно добро споразумевају, баш као и уважени чланови какве академије или савета универзитета.

У том смислу разлика (оне се у лингвистици зову унутрашње) између језика нема. Сви, ипак, радије уче светске, а не племенске језике, што је разумљиво са аспекта спољашњих разлика. Енглески је, у савременом свету, постао преобладајући, јер је носиоца културе, технике и што је најважније информатичке теорије и технологије (компјутери, сателити, информативне мреже и сл.).

То, наравно, не значи да се Енглези и Американци боље споразумевају (свађају, лажу или изјављују љубав) него Бушмани, на пример. Спољашње разлике међу језицима су огромне, док унутрашњих, једноставно, нема. За сваки новонастали појам (предмет, однос или осећање) говорници или нађу нову реч или је позајме из језика у коме је тај појам настао.

Исти однос постоји и између слојева сваког посебног језика, односно дијалеката. Негативну конотацију појма дијалект (неправилност, искривљеност, знак слабе писмености и сл.) према позитивној конотацији књижевни језик (правилност, образованост носиоца, лепота израза итд.) лингвистика потирано подводећи их под неутрални појам – идио. За не стандардни идио постоји и термин „вернакулар“.

Није тешко закључити да су сви дијалекти – односно не стандардни

идиоми или вернакулари природни људски језици, способни да изразе најтананије трептаје душе и најситнију разлику најмањих детаља.

Исту комуникативну способност има стандардни говор, али за разлику од дијалеката он није потпуно природан, већ је додатно уређен нормативним средствима – експлицитним граматичким и лексичким правилима.

Основицу нашег стандардног језика представља источно-херцеговачки дијалекат. Неке глосе (језичке црте), које овај говор има су негативно вредноване! и избачене из стандардног језика, а неке, пак, које источнохерцеговачки дијалекат не познаје, или их, бар, не познаје на целој територији, унете у стандардни језик, дакле проглашене за правилне.

Лингвисти се слажу да је норма нужна (уједначава језички израз на целом говорном простору и тако спречава раслојавање), али и штетна (сужава варијантност, ограничава природну промену и сиромашни израз). Ево два примера из новинарско лекторске праксе:

1. Шта је правилно Рада или Радета? Имплицитна (природна) норма уважава оба облика, јер се у супротном они не би могли појавити у језику. Посао лектора, а и ствараоца, је да израз усклади са стандардном нормом. Универзитетски уџбеник професора Стевановића (по стручним оценама наша најдетаљнија дескриптивна и нормативна граматика) констатује да се двосложним хипокористичкима са проширеном осномом типа *Радета*, *Милета*, *Банета* и сл. за сада не може признати књижевни статус, премда су облици раширени и распрострањени у нашим говорима. Говори Београда и околине, по свему судећи, не познају, од стандардне норме прихваћене облике *Рада*, *Мила*, *Бана* и сл. Ако се узме у обзир време протекло од последњег нормирања и то уз ограду аутора, за сада стање у језичкој пракси и најновије стручне погледе на норму, јасно је да се облику са проширеном осномом мора приступити еластичније. Он продира у наш стандардни језик.

2. Облик *без да* је некрњиван, рђаво звучи и пара-уши, па му самим тим и није место у књижевном језику, резонује већина лектора и аутора. Поменима нормативна грама-

тика је и ту еластична. Прво се констатује да је сам облик (предлошко-везнички скуп) индоевропска универзалија, коју познају француски (без да = sans que) и немачки (без да = ohne zu), а онда констатује ретку употребу овог облика у примерима Буре Даничића, уз опаску Томе Маретића да облик "не ваља". Професор Стевановић наводи још неколико примера из дела старијих писаца (Руварца, Гарашина, С. М. Љубише, Бубала и М. Миланова). Норма овај облик не препоручује, али га експлицитно и не одбацује. Новије граматике овај облик, углавном, не забрањују, а језичка пракса га не потврђује.

Ни у једном случају норма није доречена, пошто је и тада било видљиво (само језичким стручњацима, наравно) да се облици колебају. Двосложни хипокористички тип: *Радета*, *Милета*, *Банета* и сл. је стекло своје место у комуникацији, док се предлошко везнички скуп *без да*, по свему судећи повукао.

Уместо закључка се може напоменути да језик, као средство споразумевања, превазилази практична питања: "Шта значи?" и "Како се каже?" Исти сегмент стварности се може означити на много од норми прихваћених начина, што представља синонимију лексема, синтагме, реченице или дискурса. Такође, иста лексема, синтагма, реченица или дискурс могу упућивати на различите делове стварности зависно од контекста или ситуационог окружења, што одговара дефиницији полисемије. Језик је, дакле, сложена и динамична структура, углавном, неподатна норми, посебно нестручној и ад хос успостављеној да би се нормирао само једна глоса.

- 1 Јотване африкате *сј* и *жј* (отприлике *лаији* и *кожиј*) стара промена *же* у *ре* (*може* у *море*) палатализација у двосложним именима (Анци и Луци), генитив уз предлог *за* (*за дијне* уз *клеба*) итд.
- 2 Перо, Буро (ген. Пера, Бура), (дат. Перу, Буру), али на мањем простору дијалектске регије и (ген. Перс, Буре), дат. (Пери, Бури) итд. (норма прихвата оба облика, што значи да су напоредни), промена личних заменица у дат. и лок. сингулара *гласи мене, тебе, себе*, док норма признаје само *мени, теби, себи*, итд.

Радивоје Жугић

Адио

Пр

Н

догов
венско
ју ита
ли за
гради
миса
равни
"Зап
ту к
филм
доку
оста

пону
ном,
ло
так
филм
смот
Бер
пло

удр
вао
при
фес
лет
коф
пит
ско
сти
у
Боб
ће
пре
Бел
док

На преношотне рашошше

Муке са Елиотом

збирци *Poems*). Ко је, на пример, Пипит? Ако је вероватно А. А. Ричардс

А. А. Ричардс

на, али су, упркос свим, припремама, због објављивања, одлучили да се емисија одржи у Београду, а не у Сарајеву. Емисија је била посвећена 100. годишњици Београдског устанка, а не само Београду, већ и свим градовима и околним органима власти.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

Др. сук. ТВ гласници прослављају трајну и непокрену јединицу на ТВ емисији о Штанци. Београде се би данас била расељена, а милион и 200 хиљада њених грађана из својих домова, према је свакако радити на реализацији Дејтоноског споразума и економског збожњавања грађана него играти нове игре чији је крај тешко назови.

М. Капор

Сматрајући хрватски, а посебно српски језик тубиме, Бошњаци су преко ноћи створили свој – босански језик који није базиран ни на једној ни на досадашњој стандардизацији. – Теорији прижељкују да би то једног дана могло да постане и једини званични језик у БиХ.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

Морски пас код Пореча
Пула, 12. марта (Бета)
Велики бели морски пас, дуг камаду четри и пет метара, привлачен је у четврташ испред познате обале Истре, издана Пореча и Валовграда, саопштила је јуче Ручна кметовић Пула.

Романи, већ зграчана војна постојећа. На једној страни је у једном периоду стигло село Врање и мислио, а у Сарајеву уведено правило – у сваку реч „убаци слово Х и нећеш погрешити.“ Тако је неки доследни следбеник нове језичке политике на своју трговину ставио наметак „издржати“ властитог језика, на којој се налази „издржати“ федерални министар образовања и науке Радивоје Милић (Бошњаци) били су издржани (нама да се односи на Срба и Хрвате); то је пут заправо бошњачка, зато се прошло издавање својих бошњачка која ће одразити и интерес сва три народа. Убојеници и не само они, штимани су али нису одразили интерес свих Бошњака, а не друга два народа. Често је претерано то да се у новом (бошњачком) језику не каже више узлик већ хурикс, луптикс – луптикс, збрѣгати – збрѣгати, лако – лако, мехом – мехом, прелет – прелет...

Све је то лепо поредом Сенаход Халиловић и Правног правникоу Босанског језика, који је у Сарајеву, у Сарајеву дршута Бошњаци, „преноше“ штимани, а Бошњаци померају коју је сањивало 18 Бошњачка.

Да ли се Ризвановић шикло када те исто године тврди да ће убојеници, чија је језичка основа померити Бошњачко, бити прослављена сва три народа у БиХ није јасно, али је јасно да ни Срби ни Хрвати ни Правониски ни, ње-

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

годишњи командант Војне полицијске је ХВ-а, генерал-мајор и вишеоциднички Тузманов Абустанг Миле Дуќ, генерал-мајор Славоко Барич, контраадмирал Анте Будимир, генерал-мајор Маријан Марковић и донадања шеф војне обавештајне службе СИС Анте Ђуђић.

Бошњаци су већ током рата, каже он, кренули стопала ХДЗ-а 90-их година и „дистинира“ хрватско-даве новоконзованих речи које ће користити штампали, радио, а пре свега ТВ, а каже овај лингвиста, створити свој језик, већ потпуно босанско-хрватско језичке заставе, сада су добили што је мирисало на српски. Слог језика на ТВ гласници, чега се не могу ни да гледају динамик ТВ СА или онај за грађанима. Бошњаци више немају посланике у парламенту већ аступили који, како каже је да грађанин, „издржати“ на следнашма језику не каже више узлик већ хурикс, луптикс – луптикс, збрѣгати – збрѣгати, лако – лако, мехом – мехом, прелет – прелет...

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

поприлично бурно – под аутомобил, једног од чланова лектарске комисије која је спроводила у ревизију експлодрала је мина – па се сада домаћа јавност пагшта шта се тек може очекивати када се дирне у генерале.

Р. Арсенић
101 ПТИК 104. ХСВИ,
доој 31028, 83. март
2007.

Бошњаци су већ током рата, каже он, кренули стопала ХДЗ-а 90-их година и „дистинира“ хрватско-даве новоконзованих речи које ће користити штампали, радио, а пре свега ТВ, а каже овај лингвиста, створити свој језик, већ потпуно босанско-хрватско језичке заставе, сада су добили што је мирисало на српски. Слог језика на ТВ гласници, чега се не могу ни да гледају динамик ТВ СА или онај за грађанима. Бошњаци више немају посланике у парламенту већ аступили који, како каже је да грађанин, „издржати“ на следнашма језику не каже више узлик већ хурикс, луптикс – луптикс, збрѣгати – збрѣгати, лако – лако, мехом – мехом, прелет – прелет...

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

И ЛАХКО И МЕХКО

Сматрајући хрватски, а посебно српски језик тубиме, Бошњаци су преко ноћи створили свој – босански језик који није базиран ни на једној ни на досадашњој стандардизацији. – Теорији прижељкују да би то једног дана могло да постане и једини званични језик у БиХ.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Сарајеву је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

У Београду је одржана емисија у којој су учествовали многи познати уметници и артисти. Емисија је била веома интересна и информативна, а њени организатори су се потрудили да је учини јединственом и квалитетном.

Мирко Капор

РЕАГОВАЊЕ ИЗ ОДБОРА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА ТРИБИНИ УКС

РУЖЕЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Повод за реаговање разговор о књизи Милоша Ковачевића "У одбрану језика српскога - и даље", са низом грубих нетачности

У ОДБОРУ за стандардизацију српског језика, у који улазе стручњаци из три академије наука (САНУ, ЦАНУ, АНУРС) и осам универзитета, оштро су се успротивили неким актуелним појавама ружења српске језичке културе. Повод за реаговање је недавна трибина у Удружењу књижевника Србије, на којој је - у расправи о књизи Милоша Ковачевића "У одбрану језика српског - и даље" - изнето неколико неodrживих тврдњи.

На трибини се, између осталог, чуло да српском језику највећу штету наносе сами Срби, за шта је пример и укидање ијекавице у Републици Српској ("Хрвати су одмах реаговали, па се у Немачкој појавила карта по којој хрватским језиком говори цела Хрватска, БиХ, Црна Гора и трећина Србије"); да је Одбор за стандардизацију затим, признао постојање бошњачког језика ("како се муслимани у Санџаку, Старој Рашки, изјашњавају као Бошњаци, може се десити да у Новом Пазару траже наставу на матерњем, бошњачком језику"); да је Одбор, најзад, донео одлуку да Речник српскохрватског књижевног и народног језика и даље излази под тим именом.

У Републици Српској, саопштава тим поводом Комисија Одбора за односе с јавношћу и решавање неodrжних питања није било "укидања ијекавице", него су уставичке власти на Палама у јесен 1993. дале предност екавци у језичком стандарду, али не и у његовом лите-

рарном и разговорном стилу, што је касније ушло и у текст Закона о службеној употреби језика и писма. Од те предности нова власт у РС одустала је почетком 1998. Карта о распрострањавању хрватског језика изван Хрватске, осим тога, старија је више од 50 година од непостојећег укидања ијекавице на Палама, и плод је политичке пропаганде усташке емиграције. Колико је познато, званична лингви-

шњака - који је изворно варијанта српског стандардног језика (данас с нешто уочљивих хрватских украса, махом у лексици и синтакси...) - назива босанским језиком, не барем у оном језику што, након распада српскохрватске стандардно језичке заједнице (п)остаје српски". Циљ Одбора је био да учини што је могуће да се назив "босански језик" не би пробио и у међународну стандарднојезичку заједницу, где би се представљао и доживљавао као стандардни језик који "покрива" целу БиХ или је бар репрезентује. У вези с тим предузимао је одређене мере и Савезни завод за стандардизацију.

Да ли ће, шта ће, како и када тражити муслимани у Старој Рашкој, и како ће се они изјашњавати на попису становништва 2004. године, не може бити предмет нагађања, којем су склони проф. Ковачевић и његови "промотори". По попису из 1991. изјашњавали су се као Муслимани (с великим почетним словом), а службени назив њиховог језика био је српскохрватски, јер је то назив садржан у Уставу Србије из 1990.

Назив српскохрватски обеснажен је Уставом СРЈ и замењен називом српски језик, уз који стоје оба изговора - екавски и ијекавски. Одбор се не бави оповргавањем устава и закона, али његови чланови, као појединци могу заступати и гледишта која нису у складу с њима.

● М. РАДЕТИЋ

МАЛА ВРАТА

У ОДБОРУ оцењују да је необично да трибина УКС по ко зна који пут користи за промоцију оног лингвистичког и културно-историјског мишљења које је дошло до изражаја у "Слову о српском језику", објављеном 1998. Слово је већ тада оцењено као штетно по интересе српске језичке науке и културе у земљи и у иностранству. Стога можда и није чудно што се међу "промоторима" тог мишљења налазе и они српски писци који, с мало знања о језичкој природи и језичком развиту" у именима овдашњих истакнутих лингвиста препознају имена њеке и рођаке римског папе и утицајних америчких дипломата.

стика у Хрватској није оповргла дијалектолошку карту штокавског наречја садржану у Енциклопедији Југославије.

Одбор се уопште није бавио Речником САНУ (досад изашло 15 томова) нити називом језика у њему, "српскохрватског књижевног и народног", јер то и није речник језичког стандарда. Такође се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (Бошњаци) јер то није његов посао.

У закључку Одбора од 13. 2. 1998. стоји ово: "Нема, дакле, ниједнога (социо) лингвистичког разлога да се стандардни језик данашњих муслимана/Муслимана/Бо-

Реаговања

Политика, год. XXVII, бр. 34047, 1. април 2000, сф. 26.

Ружење српске језичке културе

Писмо Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања Одбора за стандардизацију српског језика

Комисија за односе с јавношћу и решавање неодложних питања, на седници одржаној 30. марта 2000. године, размотрила је текст под насловом „Одбрана српског језика“, објављен у „Политици“ од 28. 3. 2000. године, и утврдила Закључак бр. 13. као реаговање на неколико тврдњи које су потпуно неодрживе и неистините, уз једну информацију (став III) и један приговор трибини Удружења књижевника Србије (став IV). Штавише, оспорене тврдње могу се означити као *ружење српске језичке културе* и њених институција.

Комисија и сам Одбор за стандардизацију српског језика досад су се двалуп изјаснили о називу трећег језичког стандарда у Босни и Херцеговини, онога за који су се определили муслимани/Муслимани/Бошњаци. Изјаснили су се најпре 13. фебруара 1998, а потом 22. новембра 1999. године. Оба пута ставове Одбора (садржане у његовој Одлуци бр. 1 и Закључку бр. 11) објавили су „Политика“ из Београда и „Глас српски“ из Бања Луке, а други и „Вечерње новости“. Било би природно да је са ставовима Одбора упознат и новинар „Политике“ који, под насловом „Одбрана српског језика“, извештава о представљању књиге „У одбрану језика српскога – и даље“ (Београд, „Требник“, 2000), заправо другог (допуњеног) издања исте књиге, чији је аутор члан Одбора проф. Милош Ковачевић. У томе напису саопштава се неколико грубих огрешења о чињенице, која се морају демантовати.

Обраћамо се јавности првенствено стога да бисмо исправили неколико неодрживих навода у тексту, без обзира на то ко их је саопштио:

1) У Републици Српској није било „укидања ијекавице“, како стоји у тексту, него су устаничке власти на Палама у јесен 1993. г. дале предност екавици у језичком стандарду, али не и у његовом литерарном

и разговорном стилу, што је касније ушло и у текст Закона о службеној употреби језика и писма. Од те предности нова власт у Српској одустала је почетком 1998.

2) Карта о распрострању хрватског језика изван Хрватске старија је више од 50 година од непостојећег укидања ијекавице на Палама, а глос је политичке пропаганде усташке емиграције. Колико је Комисији бр. 7 познато званична лингвистика у Хрватској није оповргла дијалектолошку карту штокавског наречја садржану у „Енциклопедији Југославије“, књ. 6, стр. 70–71.

3) Одбор за стандардизацију српског језика не ради „при Одељењу за језик и књижевност САНУ“, како стоји у напису, него удружује стручњаци који представљају три академије (САНУ, ЦАНУ и АНУРС), осам универзитета (Београд, Нови Сад, Ниш, Приштина, Крагујевац, Никшић, Српско Сарајево и Бања Лука) и још три организације – у настојању да стандардизација српског језика тече на што организованiji и што квалификованији начин.

4) Одбор се уопште није бавио Речником САНУ (досад изашло 15 томова) нити називом језика у њему, „српскохрватског књижевног и народног“, јер то и није речник језичког стандарда.

5) „Одбор се није бавио ни оспоравањем ни признавањем нове нације (Бошњаци), јер то није његов посао, али је механичко преносење самоодабране језичке етикете сматрао и неумесним и неприхватљивим. Кад се та етикета мора 'превести' на српски, она гласи – бошњачки језик.“ Тај став Одбора (дословно цитиран), усвојен је на седници Комисије бр. 7 од 25. 11. 1990. и потврђен на седници Одбора од 17. 12. 1999, проф. М. Ковачевић, члан Одбора, није био на тој седници, али му се сви документи Одбора уредно достављају, па је у своју књигу могао укључити барем тај одломак Закључка бр. 11 или о њему обавестити своје рецензенте и „протоморе“. У претходном закључку Одбора (Одлука бр. 1 од

13. 2. 1998), стоји и ово: „Нема, дакле, ниједнога (социо)лингвистичког разлога да се стандардни језик данашњих муслимана/Муслимана/Бошњака – који је изворно варијанта српскога стандардног језика (данас с нешто уочљивих хрватских украса, махом у лексички и синтакси ... – назива бошњачким језиком, не барем у оном језику што, након распада српскохрватске стандарднојезичке заједнице, (п)остаје српски.“ Оба пута је циљ Одбора био да учини што је могуће како се назив „бошњачки језик“ не би пробио и у међународну стандарднојезичку заједницу, где би се представљао и доживљавао као стандардни језик који „покрива“ целу БиХ или је барем репрезентује. У вези с тим предузимао је одређене мере и Савезни завод за стандардизацију, што је такође познато јавности.

6) Да ли ће, шта ће, како и када тражити муслимани у Старој Рашкој, и како ће се они изјашњавати на попису становништва 2001. године, не може бити предмет нашег нагађања, којем су склопи проф. Ковачевић и његови „протомори“. По попису 1991. изјашњавали су се као Муслимани (с великим почетним словом), а службени назив њиховог језика био је српскохрватски, јер је то назив садржан у Уставу Србије (1990). У Закону о службеној употреби језика и писма (1991) налази се овај став (члан 7, став 1): „У Републици Србији у службеној је употреби српскохрватски језик, који се, када представља српски језички израз, екавски или ијекавски, назива и српским језиком (у даљем тексту: српски језик)“. Како је том уставу надређен Устав СРЈ, назив српскохрватски језик обеснажен је његовим чланом 15, став 1, и замењен називом српски језик, уз који стоје оба изговора, екавски и ијекавски. Назив српски језик уставна је категорија и у Црној Гори и у Српској, Одбор се не бави оповрагавањем устава и закона, али његови чланови, као појединци, могу заступати и гледишта која нису у складу с њима.

Било је крајње време да неко компетентан, као што је лингвиста Анић, проговори на прави начин о административном функционалном стилу. Напис "Говорите ли идиотски?" пренесен из загребачког "Глобуса" у броју "Борба" од 29. 03. о.г. носи звучан, необичан, али у основи тачан наслов пошто је прави феномен означен правим именом.

Тема је пажљиво одабрана и стручно обрађена, али кој се може додати још који коментар и ситније неслагање.

а) Читава анализа има конотацију да су лектори (аутор каже лекторирани и створили у лекторским собама) упропастили Месићев природни говор, тако да је он на изнатурацији изгубио своју спонтаност и природност.

Пример је добро уочен и стручно коментарисан, али је сигурно да лектори од знања и професије нису утицали на овај начин. Ко год се, макар и олаш, сусрео са Јакобовоном, комуникативним функцијама језика морао је схватити колико је важна фатична (везивна) функција. Лингвисти (а лектори би, то макар мало, морали бити) добро знају да се комуникативна блискост постиже, ако се говори језиком саговорника. Саветодавци, вероватно, нису били лектори, а "идиотизација" говора мотивисана је политичким, а не лингвистичким разлозима. О поплави речи (најчешће општих или, пак, неразумљивих) којима се мало каже писали су Анићев суграђани Шкиљан и Шкарић. Није, дакле, спорно да ли је језик "идиотизован", већ ко је и зашто то учинио. Ранко Бугарски показује како административни стил збиља идиотски звучи у породици. У већи твоје дискусије о времену, ја бих подржао иницијативу да кренемо на рекреацију!

РАЗЛИКЕ И СЛИЧНОСТИ

б) Срби и Хрвати су два народа који говоре истим језиком. Срби га зову српски, Хрвати хрватски. Зависно од ванлингвистичких фактора "стручна терминологија" је познавала и српскохрватски и хрватскохрватски са спојеним, одвојеним или повлаком повезаним деловима сложенице, већ према нивоу стручности хипотетичког "кабинетског лингвисте", којег Анић уочава и постулира у својим одговорима.

С обзиром на то да и "Декларација о језику" има кабинетски (нормативни) карактер ево бар два аргумента тврђи да је реч о истом језику.

Срби и Хрвати се без тешкоћа споразумевају, према једни говоре српским, а други хрватским језиком. Загребачки и београдски говор су међусобно слични, односно различити, бар колико загребачки и сплитски, односно београдски и лешковачки. Детаљније разлике и сличности истражује и утврђује дијалектологија српскохрватског језика.

Осим другачије замене јата (што је условило појаву еканског, ијевакског и ијавског начеја) и нешто другачијег лексичког корпуса других системских разлика као да нема.

Прва разлика је практично условила две посебне норм-

Лако је измислити нову реч али нека "језикотворци" измисле нови падеж или глаголско време

Поводом "идиотског говора" - текста пренесеног из загребачког "Глобуса" у броју од 29. марта у нашем листу

е које корелирају, јер се говорница без тешкоћа пребацују са једне норм-

е на другу.

Друга разлика је, колико год невероватно звучало, није релевантна за опис језика. Према Едварду Сепиру лексика се, посебно именичка, лако сели из језика у језик. На брзу промену лексике утичу језици у окружењу и ванјезичка стварност на коју се та лексика односи. За опис језика је релевантнија граматика.

Тисућа и њена стивска резерва хиљада су тросложне именске женског рода на -а, рекли би граматичари. Вероватно има Срба који кажу тисућа и Хрвата који кажу хиљада, али и један и други на исти начин ове именске мењају кроз падеже. За номинатив је наставак -а, за генитив -е, датив -и итд. Нема глагола ни српском ни хрватском чије се друго лице презента једине не завршава са -ш. Прво лице се завршава са -м, уз изузетке могу и хоћу (у дечјем језику може и хоћем). Предлози и везици као претежно граматичке речи на српскохрватском језику просто показују истовестност, а у индоевропским језицима сличност.

Овоме у прилог иде пример из Анићевог текста: "Ако председник Месић жели добро свом иницијуму...". Да ли је лексика (а и реч) иницијум српска, хрватска, енглеска или интернационална? Изворно је енглеска, на лексичком нивоу интернационална, што значи да поседује потенцијал да се граматичким средствима сваког посебног језика уклопи у тај посебни језик.

Ако испред ове речи стоје енглески предлози, уклапаће се у енглески, са француским предлозима припадаће француском, док јој у конкретном случају падежни наставак -у обезбеђује статус српске, односно хрватске речи. Лексика се шета, варира, мења и прилагођава, често под утицајем норме, док је граматика дијакроно отпорнија. Мења се и она, али спорније од лексике. Лако је позајмити или измислити нову реч, нека "језикотворци" измисле нови падеж, глаголско време или степен компарације.

АДМИНИСТРАТИВНИ СТИЛ

в) Комплетна "идиотизација" очигледно иде преко лексике и то у првом реду кришећи закон језичке економије. Једноставне, кратке и свима разумљиве речи у политичким говорима замењују тешко разумљиве вишечлане

фиоскуле. Према Бартовом тумачењу Де Сосириног појма вредности механизам је релативно језикоставан. Реч се може заменити за ванјезички појам (значање), али и за другу реч или конструкцију (вредност). Разумљиве и јасне глаголе крепати и повредити, на пример, замењују синонимичне конструкције доћи до угнућа и задобити теже и лакше опреле у пределу главе и доњих екстремитета. Други пример показује да је једна реч замењена конструкцијом од једнаест речи. Продавац робу цени један динар, а купац галантно (боље рећи идиотски) плаћа једнаест. Нештоштавање економије у трговини води банкротству, а у језику идиотску, односно административном функционалном стилу.

У овом контексту функционисању и такозвани творбени модели, као неисцрпан извор виртуелности (потенцијалности) нових речи остарен комбинацијом познатих компонената. Онај који боксује - боксер али и боксач. На нивоу семантике ништа ново, јер се морфеме -ер, -ач могу узети за било који корен и тако означити онога који се бави оним што је означено кореном. Језик, међутим, никад не користи сав свој потенцијал. Према боксачу постоји косач, али не и косар, ако га бироте не измисле. Гласове и гласовање су глаголске именске изведене од глас и гласови, мач и мачеви, пак, не резултирају мачањем и мачевањем. Мачање чека да буде измишљено, док гласовање већ функциониса, према један човек на изборима даје само један глас. Радник и родитељ, по овој формули, могу постати родитељ и родник, па и чак радикал и родилац.

Могућности комбинавања су неограничене, а узоран језик користи само оно што је уобичајено, у пракси потврђено и разумљиво ширем кругу слушалаца. Све остало су измишљотине, бирократизација и идиотизација језика.

Што је најинтересантније бирократски језик не криши граматичка правила, већ само злоупотребава синтаксу и творбене моделе. На тај начин "фасцинара" своје присталице, а истовремено крије мисли и намере бирократа који га користи. Па зар један бирократа може пожелети било шта више од језика којим се служи?

мр Радивоје Жугић, лектор у Београдском програму РТС-а

ПРОЦЕНА ПРОФЕСОРА КАЛИФОРНИЈСКОГ УНИВЕРЗИТЕТА
ПОЛИТИКА XCVII, бр. 31057, 11. април 2000, 5.

Од 6.000 светских језика за три столећа опстаће само 24

Будућност имају енглески, мандарински кинески и шпански језик. – У Бразилу ће нови језик бити португалски – мешавина португалских и шпанских речи

(Према извештајима агенција)

Сао Пауло, 10. априла

Под утицајем шпанског језика који се говори у околним земљама, а посебно све јачих трговинских и културних веза, португалски језик који се говори у Бразилу могао би у наредних 300 година потпуно да се измени, сматра један угледни амерички лингвиста.

У интервјуу бразилском часопису „Вежа“, професор Калифорнијског универзитета Стивен Фишер проценио је да ће нови језик бити португалски – подсмешљиви назив који се користи за начин на који странци са шпанског говорног подручја говоре португалски језик – мешавина португалских и шпанских речи.

„Истовремено, Аргентинци, Колумбијци, Чилеанци и Уругвајци користе изразе из бразилског португалског језика. Шпански и португалски су веома блиски, што ће још више допринети њиховом стапању“, додао је он.

Фишер, лингвиста познат по

тумачењу записа са Ускршњих острва, верује да ће, од 4.000 до 6.800 језика, колико се данас говори у свету, за 300 година опстати само њих 24, међу којима ће, како тврди, бити енглески, мандарински кинески и шпански језик, који се у свету највише говоре.

Међу утицајима које је Фишер поменуо, значајну улогу има и Интернет.

„Данас је правило – учи енглески и напредуј или га не учи и сноси последице“, рекао је Фишер, који, ипак, сматра да „иако се губи на пољу језичке разноликости, добија се на пољу комуникације, сарадње и трговине“.

По његовом мишљењу, смањивање броја језика у свету доприноси „бољем разумевању човечанства“.

Неки бразилски парламентарци покренули су кампању за заштиту португалског језика од „инвазије“ страних језика (највише енглеског и шпанског), али она за сада није дала практичне резултате.

Политика, Београд, 14. април 2000, 26. 31.06.00, ПОЛА ВЕКА ФАКУЛТЕТА

Вредни језички корени

Педесета годишњица сарајевског Филозофског факултета, који сада ради на Палама, обележена је представљањем књига „У одбрану језика српског и даље“ др Милоша Ковачевића и „Старине и савременост“ академика Војислава Максимовића

Пале, априла. Промоцијама књига професора др Милоша Ковачевића „У одбрану језика српског и даље“ и академика Војислава Максимовића „Старине и савременост“, обележена је 50. годишњица сарајевског Филозофског факултета, који сада ради на Палама, у склопу Универзитета у Српском Сарајеву. Доктор Ковачевић, некадашњи професор Сарајевског универзитета, а сада редовни предавач славистике у Бохуму и ванредни на Филозофском факултету у Српском Сарајеву, у својој 17. књизи тврди да се закони и вере могу мењати, али да се језички корени не могу и не смеју затирати. Ту тезу, када је реч о

српском језику он поткрепљује чињеницом да се и данас, можда више него икада раније, води борба за српски језик који многи својатају још од 1864, када је умро Вук Стефановић Караџић.

„Нико од Срба није продао свој језик него је он био отиман од јачих од нас, а они су знали да, уколико узму језик, узимају и народ“, рекао је Ковачевић. Аутор у својој

О књизи „Старине и савременост“ академика Војислава Максимовића говорено је са посебном пажњом јер, како је речено, ово Максимовићево дело претендује својим садржајем да постане уџбеничка литература. Да није било Максимовића много теже би ишло са покретањем „Просвјете“, ко зна како би ствари стајале са њеним „Календаром“, а заслужан је и за формирање Универзитета у Српском Сарајеву. На промоцији његове књиге речено је и то да он представља вредног научног радника који ванредно утиче на национални свест код студената радећи као ректор Универзитета на Српском Сарајеву, али и као предавач.

— Реафирмишући улогу Српске православне цркве Максимовић ради на успостављању духовне вертикале код српског народа — рекао је др Милош Ковачевић.

С. Лаловић

ФРАНЦУСКА 7

Огледи о српској култури

У 12 часова на Трибини „Француска 7“ биће представљена најновија књига угледног критичара и професора (ректора Универзитета у Српском Сарајеву), Војислава Максимовића „Старина и савременост“. О књизи огледа о српској култури, историји и судбини, коју је недавно објавила „Рашка школа“, говориће Мирољуб Јоковић, Тимодор Росић и Михаило Шћепановић, а разговор ће водити Предраг Богдановић Ци.

К. Р.

ТУПРИЈИ

Музеја

авно вече у рушевном и незас-

торима) који желе и могу, да својим прилозима помогну да се Музеј обнови и да се поново стави у функцију, јер представља институцију културе трајних вредности.

Експонати стари и двадесет година, склоњени су на сигурно. Под бомбама и уз задирање сирена радионице Музеја „Хореум Марги-Рано“, са директором на челу износили су их и складирали у подруме, да грађанима Поморавља и Туприје, а нарочито Европи, сачувају сећање на древну цивилизацију која је пре много векова цветала баш овде, на овом месту, у срцу Поморавља. Уосталом, и пре данашњих рушитеља било је других рушитеља, али су трагови цивилизације неуништиви и најдиректније указују на нецивилизацијско, варварско панашање оних који себе сматрају најпаметнијима и најмоћнијима.

Кад се Музеј „Хореум Марги-Равно“ обнови, могу и они да дођу и да се на основу сачуваних експоната увере да су покушали да униште корене баш своје цивилизације. Нису успели јер — Срби чувају готово с већим пијететом туђе културне вредности него своје.

С. Жикић

студији, како је рекла проф. др Милица Грковић, упозорава на опасност од цепања српског националног бића што се покушава у Црној Гори, а што би довело и до цепања језика па би он добио још једно име у низу оних које носи на просторима претходне Југославије.

НАГРАДА КНЕЗ ПАВЛЕ КАРАЂОРЂЕВИЋ

Први добитник

Данас у 11 часова на трибини Удружења књижевника Србије „Француска 7“, у Београду, биће проглашен лауреат новоустановљене велике награде за књижевност Њ. К. В. Кнез Павле Карађорђевић, која се додељује за најбољу књигу објављену током протекле године, а ради о правима конкуренцију роман, поезија, есејистика и теорија. Данас ће бити саопштено име првог носиоца ове награде, а о награди и лауреату говориће Јован Делић, Миодраг Јанковић, Александар Јовановић, Бојан Јовић и Србан Станишић, а разговор ће водити Матко Аламовић.

Р. А.

Културни дневник

О Галерији „Миlena Павловић Барили“ у Пожаревцу говориће вечерас Јелица Милојевић, историчар уметности, у Малој сали Коларчеве задужбине, у 19.30 часова.

Матија Бећковић и Никола Милошевић говориће вечерас о песничкој збирци Боривоја Рашуа „Уточиште“, у Римској дворани Градске библиотеке, у 19 часова, а стихове ће казивати Боривоје Боквић.

У Галерији Радничког универзитета „Буро Сала“, у 18 часова, биће одржано књижевно вече песника Живограда Живковића.

Трибично вече* у извођењу Ланета Гурови-

ћа и Београдског гудачког квартета на програму је вечерас у Дадову, у 20.30 часова.

Бисера Велетанлић и „Лазар Тошић“ Ол стар квинтет наступају вечерас у цез башти Плато, у 22 часа.

Крушевачки културни центар организовао је дружење деце с писцем Граднимиром Стојковићем, о чијем раду је говорио Момир Драгићевић.

У галерији КУД „Јединство“ (Цетињска три) отворена је изложба слика 25 аутора под једничким називом „Пролећни салон“.

Реаговања Политика, год. ХСВИ, број 31061, 15. април 2000, 28.

Фалсификовање научних чињеница

Одговор на текст „Ружење српске језичке културе“

У „Политикином“ додатку „Култура – Уметност – Наука“ бр. 51, од 1. 4. 2000. год. на стр. 26. објављено је реаговање Комисије за односе с јавношћу и решавање неодложних питања Одбора за стандардизацију српског језика „Ружење српске језичке културе“, којем је, како се наводи, повод био текст „Одбрана српског језика“ објављен у „Политици“ 28. 3. 2000. год., написан поводом промоције моје књиге „У одбрану језика српског – и даље“ (Београд, Требник 1999) у Удружењу књижевника Србије.

Чланови Комисије у свом тексту изнели су низ нетачних, тенденциозних и злонамерних тврдњи, чији је циљ био девауисање јавности и дискредитовање писца књиге „У одбрану језика српског – и даље“. У овоме конфузног разговарању чланови Комисије замагљују чињенице и скривају своју истинску делатност.

Тако Комисија у свом допису тврди да „у Републици Српској није било укидања ијекавице... него је дата предност екавизи“ и да ја говорим о „непостојећем укидању ијекавице на Палама“. Чињенице, међутим, говоре сасвим супротно: Закон о службеној употреби језика и писма у Републици Српској (Службени гласник Републике Српске од 8. јула 1996. бр. 15, стр. 654) прописује прогон (избацивање) ијекавице из службене употребе у стандардном српском језику (у школама, јавним гласилима, државним органима и др) према двијајући у случају неупотребе екавице чак и драстичне новчане казне (чланови нав. закона 1-8 и 11-12). Ко онда обманује јавност: ја или Комисија Одбора за стандардизацију српског језика?

Комисија затим тврди да Одбор за стандардизацију српског језика није признао бошњачки језик и то поткрепљује непотпуним и небитним цитатима из своје одлуке. Чланови Комисије, међутим, не цитирају Одлуку Одбора о признавању бошњачког језика, а та Одлука гласи: „Кад је реч о називу трећег језика у Босни и Херцеговини, признатог и Дејтонским споразумом (...), у српскоме језичком стандарду, за именовање тог идиома, може се препоручити само атрибут бошњачки (bosniac). Очигледно, неопходно је ускладити с именом новопринатог народа (Бошњаци (Bosniacs), јер нема разлога да у српском језику име тог народа и назив његовог језика буду у раскораку, који уноси забуну и изазива оправдану забринутост.“ Одлука Одбора је, дакле, недвосмислена: језик муслимана ни у српском језику не треба звати српским него бошњачким!

Чланови Комисије у свом допису такође тврде да се „Одбор уопште није бавио „Речником САНУ нити називом језика у њему“. Истина је да су се тиме бавили и доскорашњи и садашњи председник Одбора: покојни академик Павле Ивић и академик Милка Ивић, јер су обоје учествовали на II скупу Одељења језика и књижевности САНУ, одржаном у уторак 16. фебруара 1999. год. у 11 сати (што потврђује и Записник са тога скупа) када је донета одлука да се Речник САНУ и даље издаје под именом „Речник српскохрватског књижевног и народног језика“. Чланови Одељења језика и књижевности САНУ, чији су најеминентнији

лингвисти и чланови Одбора за стандардизацију, донели су, дакле, негативну одлуку о враћању српскога имена на корице најзначајнијег српског лексикографског дела.

У свом допису Комисија такође прикрива великохрватске претензије наводећи да је то радила само усташка емиграција и упадајући у противуречност тврдио о неизмењеном ставу „званичне лингвистике у Хрватској“ према дијалектолошким картама, провиђајући при том да се овде не ради о дијалектологији него о тзв. „сувременом хрватском стандардном језику“.

Комисија тврди, позивајући се на податке из пописа становништва из 1991. год. да сам склон нагађању о будућности српскога језика код муслимана у Старој Рашкој. И читаоце и Комисију подсећам само да се Муслиманско национално вијеће Санџака већ преименовало у Бошњачко национално вијеће Санџака и да је из штампе изашла Антологија књижевности Бошњачка Санџака која је у сагласности с језичком политиком Одбора за стандардизацију српског језика. Зар су ове чињенице нагађања?

И на крају: симптоматично је да Комисија тврди како чланови Одбора за стандардизацију српског језика могу заступати гледишта која нису у складу с уставима и законима српских земаља, чиме нарушавају дате уставноправне норме и поретке. То је тим чудније што Комисија истовремено мени ускрађује право да износим чак и научне чињенице.

Милош КОВАЧЕВИЋ

ИШЦЕ
ДУШАН
СТАНКОВИЋ

ПОВРАТАК КОРАЊУ

Ексклузивна садржина српског језика је у томе што је он српски свуда где се њиме говори и пише без обзира на то да ли ће га Хрвати, муслимани или неко други звати другачије

270

Као човек и као научник, могу да кажем да немам беспраних људи и без прешних теорија. Другачије речећу, има више прешних и мање прешних, а учулар тога треба препознати оно што је у српском националном интересу. Али и оно честа би Срби требало да се држе од нас на намање, а да забрањивмо или да превазидемо оно где смо, рођинама, близи раздвојени. Из свих тих разлога, морало је настати Слово о српском језику. То је, према мени, један од најзначајнијих докумената у историји српске филологије...

Овако почиње разговор проф. др Милош Ковачевић.

Да смо се у Републици Српској одрекли ижекавице, пружили би смо сјајну прилику промовишу свој језик, једнако као и црногорским сепаратистима да уведу још један "језик"

Имајући, аутор незгодно објавио књигу у оловару језика књига - и да се уједино и послужити професор филозофских факултета у Београду, Никшићу, Бањалуци, Српској Црпаци и Нишу, Ковачевић је и предавао наше језика у некаком универзитетском центру Вождувцу... Пради повола, међутим, овом разговору јесу трпели

ни и оне које Ковачевић брани својом књигом, по себи стога што је она изазвала жестоке поткевље и опрене претпоставке. Ми смо једно чуло према потрошени престајалим у српском филолошкој путу, јер се вероватно да на тада бажеће србостепанске треба, тек

наказано, извести, односно формирати - србистичку. Став, ипак, води ону праву линију и први пут од Брца Караушића који је установио српски језички програм. Шта се све касније дешавало, показало је пракса која је изнејствено да и нешто недовољно. Реакције су, најпре, пристигле из Установа које у

свој називу садрже атрибут - српско. То су, у још већем, Матина српска и САНУ. У том реду биле су и многи послиједни који су ставили на српске нашомајне позитивне, чебу њима, наредне позитивне, чебу њима, Иван, злати, Милка Иван, Александар Младевовић, Бранислав Брбровић, Иван Казлић, "Казлић" Ту небодну "Казлић" наш саворник ће овако проласити: - После 180 година, колико је трајала престаја српског језика Хрватима, Срби су сада дошли до сазнања да није српско националном језичком програму који је утврдио Вук Караушић.

Дале се све ово сагледа на што објективнијим начином поручујући своје тврђење Ковачевић - Нордо је наставио и Слово о српском језику, чија је ваљаност најближа дакле и једна тексту Вука Караушића "Ова и судба"

Иза многог посемка, чији сам језик био, никад ништа свезало шта је то око чега се Срби не могу договорити о Словоу и олованим постављама. А

Језик у одбрани националних интереса: др Милош Ковачевић

Хрватима, а Милош Ковачевић, 60-ици. Када тако не би било нешто вља др Ковачевић - одмах би био из српске књижевности морали изоставити. Ниу Андрића, али и Мешу Селимовића, такође. Чарто да стоји на позитиви да је српски језик језик, пошто Срби сада нису у чини да прате стилистичку у Зареди и у Сарајевоу. Стандаларцица, какава год била код Хрвата или муслимана, не може од српског језика да направи неки други.

Оне су сасладе, српски језик, српска њажкеност и српски културни простор су неслабим, најстаја део српског културног простора не може се препустити другима, а да истовремено и не буде српски. Ексклузивна садржина српског језика је у томе што је он српски своја где се више говори и пише, 653 обзира на то да ли ће Хрвати, муслимани, Црногорци, или неки други, тај језик да назову другим. Српски језик, без обзира на извесне, не поштиће оклопности, у напути мора остати то што јесте, наоко та Хрвати зову

- Узмимо и пример Јабланице и Брца, где су на ролу лектичке практике мново веће него оне изнебу Сарајева и Београда. Другачије казано, ми смо заскупити маду која је била на свани у 19. веку, али је она напуштена зарад уједињења са Хрватима и језиком "Братства и јединства". Сада, ми свету морамо рећи исту ствар - настава аутор споменије студије и наставала: - Читав српски језик је двојазичан, има једну и другу. Значи, језик један - писма два. Срби се никад неће одрећи

латинице, без обзира што им је ћирилица национално писмо, јер је то духовна вертикала која је Србе вековима одржала. Али, оно једино што нас је у бурним вековима најпостојаније очувало, то су савојест о латиници и народу, Српска православна црква, ћирилица и српски језик.

Кад би се, речимо, догоњило да још не схвата писмо српског народа, онда би Хрвати и муслимани могли да трпе да су Хрватски и босански језик различити од српског. Нико, такође, није ништа, додје Ковачевић, да успоставља црногорски језик, јер нико Црногорце није ни питао, чак ни у Босни или у Републици Српској, да ли су они за напуштање српског језика. Да смо се у Републици Српској одрекли ижекавице, сјајну би смо прилику пружили Хрватима и муслиманима да промовишу свој језик, једнако и црногорским сепаратистима да уведу још један "језик".

До свега тога, на срећу, није дошло и, тогично би било да ми смо ворник управо као што претходно једно обухватало виђење исте ове "старице". Сва је срећа да су Срби у Републици Српској "прочитали" своје менторе из Београда и обавици још једном намеру да се искорени прекаваци. И, у најновије време, тешким језике које се заснивају на ижекавици, језику "црногорског језика", неопорској нају прилично онима који су да по себи и Хрватског језика и бошњачког језика.

271 Трудноћска Црксса

година XVII

Мај, 2000.

број 436

Настава писмености: грешке, пропусти и заблуде

(НЕ)ПИСМЕНОСТ УЧЕНИКА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ (1)

Циљ наставе српског језика и књижевности у средњој школи јесте, између осталог, да се ученици образују и васпитају као "културне личности" критичког ума и оглемањеног језика и укуса". Сагласно томе, задатак наставе овог предмета је да развија умења у писменом изражавању. Самостално истраживање надзорника Министарства просвете Србије мр Јована Вуксановића је озбиљно упозорење какво је стварно стање писмености у средњошколској настави и да ли се довољно чини да се пропусти превазиђу

Школски надзорници треба да подстићу наставника да допринесе бољем стању наставе писмености и у што већем степену остварују циљ и задатке наставног плана и програма, а не само да их контролишу и указују на слабости, пропусти и грешке у њиховом раду. Наставник је значајан чинилац у процесу учениковог оспособљавања и развијања умења у писменом изражавању, иако није једини фактор у том процесу.

Како је стање основне писмености ученика средњих школа?

У вишегодишњем праћењу стања писмености ученика средњих школа у Београду, и не само у Београду, и без систематских, истраживачких и експерименталних поступака, утврдио сам да ученици праве недопустиве грешке.

Предмет овог осврта биће само грешке у тзв. елементарној писмености. Ту писменост неки још називају и: основном, правописном, техничком, ужом, формалном и сл. писменошћу.

Неписмени матуранти

У приказу грешака, које сам систематизовао према нивоима језичке структуре српског језика (фонетика с фонологијом, морфологија, синтакса, лексикологија с творбом речи, семантика, функционални ниво стилистике и правописа), утврдио сам да појаве озбиљних и многобројних грешака које праве ученици у основној писмености нису усамењене појаве. То је попримило забрињавајуће размере.

У инструктивном раду с наставницима за време прегледа школа настајао сам да отклоним неке заблуде и погрешна схватања. Наиме, упућивање на грешку (без обзира да ли је то починио ученик или наставник), као и њено "откривање" у сопственом изражавању не мора да значи да је реч само о нечем негативном, неповољном и непожељном и по онога ко учи и по онога који некога учи. То је природан процес и етапа учења, а има и шири васпитни значај. Онај који не зна да не зна не може напредовати и лако упада у нове грешке! Због тога откривање грешке представља почетну фазу борбе за правилност.

Уочавањем, издавањем и систематизовањем грешака у писменом изражавању ученика I до IV разреда средњих школа у области тзв. основне писмености (граматичко-правописни аспект), што је наставник једино у могућности објективно да вреднује и непристрасно да коментарише, утврдили смо

да је веома лоше (да не кажемо: катастрофално) стање основне писмености ученика средње школе, чак и када је реч о матурантима!

Шта кажу наставници и ученици о узроцима лошег стања основне писмености средњошколца?

На часовима, који су, истина, били ретки јер се језик у средњој школи запоставља, уверили смо се да су ученици углавном знали тачно да одговоре на наставничково постављено питање у вези с неким граматичким и правописним правилом и наведу примере за то. Слично томе, релативно добро су се сналазили и онда када им је постављено питање како нешто треба написати. Све то може да завара у доношењу закључака да су ученици и стварно усвојили извесне граматичке и правописне законитости и правила, јер у примени тога има много недопустивих грешака, колебања, промашаја, неодговорности.

Опште место - позивање на основце

У разговору с ученицима сазнали смо да граматичку и правопис нису много волели ни раније и да је, било сличних проблема и у основној школи. Било је, истина мање, ученика који су имали позитиван однос према овим областима и изјављивали да у основној школи нису имали озбиљнијих проблема, када је реч о граматички и правопису српског језика.

Наставници, опет, имају своје виђење и оправдање за недопустиво лоше стање основне писмености ученика средњих школа, посебно оних школа за које постоји слабо интересовање приликом уписа.

Најчешће се указује на следеће: интересовање ученика за језик (посебно граматичку и правопис) недовољавајуће је; ученици доносе из основне школе низак степен писмености, па и елементарне писмености; јер су тамо с њима наставници мало и слабо радили.

Скоро да је опште место позивање наставника средње школе на недовољан и слаб рад с ученицима у основној школи. Међутим, када се сучела с аргументима, свесни су чињенице да је то донекле прихватљиво (иако се не могу прихватити било какве генерализације о томе без одговарајућих доказа, који најчешће недостају) када је реч о ученицима I разреда и, евентуално, другог разреда. У завршним разредима (трогодишње и четворогодишње школе) ученици припадају "њима", наставницима средње школе, а не основне школе. Шта је учињено: да се отклоне пропусти, када и како су испитани,

узрок грешака, која и какве грешке су учене и сл. питања су на која углавном нема одговора. Ако се томе додају и уопштене констатације о успеху, без одговарајућих анализа и конкретних мера и критеријума оцењивања ("Успех је релативан", "Успех је слаб", "Успех је нешто изнад просека" и сл.), онда је јасно да се сва дешавања по инерцији и углавном им је изван домена озбиљних анализа, дијагноза и мера за отклањање неповољног узрока стања овакве писмености ученика.

Како ми за сада немамо поузданих анализа, као и ни систематског и експерименталног праћења и испитивања стања писмености наших средњошколца на ширем плану и простору (макроистраживања) даћемо нека сопствена емпиријска запажања на основу истраживања и двугодишњег праћења писмености средњошколца.

Резултати праћења - опомене и смернице

1. Ученици првог разреда (гимназије и стручне школе), чак и они који су имали квалификациони и пријемни испит (одлични и врло добри) нису показали да владају основном писменошћу јер најчешће греше у следећем:

- Погрешно пишу одречну речцу не:
 - а) уз именице (не човек, не пријатељи);
 - б) уз придеве (не крив, не достигну, не остварено...);
 - в) уз прилоге (не довољно, не могуће...)
 - г) уз глаголе (не ћемо, несхватају, нетреба, нечују и сл.);

- Погрешно писање речце (упитне) ли:
 - а) иза речи када чува своје самостално значење (дали знају, хоћели доћи, бистали ми помогли);
 - б) писање ли с непроменљивом речи испред себе (него ли, камо ли, за разлику од: а камоли);
 - в) разликовање упитне речце ли од наставка за мношину мушког рода глаголског придева радног (Знали се узрок томе и Знали су га многи);

Погрешно писање облика аориста од помоћног глагола бити: би смо (ми), (ја) би, (ми) бих...

Погрешно писање сугласника :

- а) речи где му није место (бијо, емоционалан, поезија, камијон, Мијона, евојизам, лајик...);
- б) речи у којима је изостављено (Илиада, историјски, Харалампиу, украински: Украјина, Лукиан (Мушицки), кои...);
- Погрешно писање африката ч и њ:
 - ускрачује (: ускраћивати), хоче, осечања...

Погрешно написани облици извршних или неизвршних глаголских промена:

зачети, тренутцима, приповести, младилски; изпоставити, изчезнуће, предходни, супродстављају; исчекује, густји; Куствурици, Добрици; вишљи, спашен, исцрпљен; хрвацки, београдски, љушки;

Морфолошке грешке и нарушена правописна норма:

а) погрешно грађење глаголског прилога садашњег:

грактајући, давајући, махајући, вапијући, додиравајући... рекући (овде је погрешно сачињен глаголски прилог садашњи од тренутних глагола: Она је тако рекући, уместо: Она је... рекавши...);

б) погрешно грађење компаратива придева: дражији, лепшији, вишљи, густји, строжији...

Грешке у писању управног говора:

а) непрекинут тачан назив туђе изговорених речи:

Уплашено је рекао: "Ви ништа о томе не знате".
 б) прекинут речима или групама реч управни говор:

Ово је рекао је "све што имам."

Грешке у употреби знакова интерпункције

а) погрешке у употреби запете у реченицама које су инверзне

Када бисмо сви размишљали о томе () мање би било... Пошто је остао сам () нису га приметили...

Грешке у употреби апострофа:

с' оцем, с' друге стане, с' Митром...

Непознавање новог Правописа српског језика Матице српске (1993):

а) погрешно писање великог и малог слова први светски рат, Книнска крајина, Бог (у узречницама: Против Бога се не може!), Бој на Косову, Турско Царство...

б) погрешно писање прилошких израза с несраслим деловима

на пример, уствари, ујесен...
 в) погрешно писање сраслих прилошких израза: на жалост, у будуће...

2. То су, само неке и типичне грешке, које се углавном понављају.

Поменутих и других грешака је много, а узроке томе бисмо могли потражити у:

- оптерећености наставника српског језика различитим облицима рада, па се онда запоставља формирање навика за основну писменост ученика на свим степенима школовања (основна и средња школа);

- подвучене (или необележене) правописне и граматичке грешке најчешће не утичу на оцену школског писменог задатка, а наставници углавном не прегледају свеске ученика и др. писмене радове, што такође не утиче онда на оцену;

- опадање мотивације наставника за рад због познатих проблема у вези с награђивањем и "пребацивање лоптице" на другог (кривици су углавном наставници основне школе), а за индивидуалан рад с ученицима и њихово подстицање на самостално отклањање пропуста нема довољно времена, расположења, па ни организованог, систематског рада, пре свега одговарајућих вежбања током целокупног школовања.

Мр Јован Вуксановић

Педагошка пракса

година XVII

јун 2000.

број 437

Настава писмености: грешке, пропусти и заблуде

(НЕ)ПИСМЕНОСТ УЧЕНИКА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ И ИЗГРАЂИВАЊЕ ВЛАСТИТОГ СТИЛА У ПИСМЕНОМ ИЗРАЖАВАЊУ (2)

Стање основне или правописне писмености ученика средњих школа озбиљан проблем наставе српског језика на свим нивоима школовања. Више труда и пажње да се овај проблем реши

Још далеке 1961. године, у својој књизи Матерински језик у обавезној школи, Педагошко-књижевни збор, Загреб, Тоне Перушко је о значају те писмености рекао следеће: "Без правописне писмености нема ни оне шире која се састоји у тачном и јасном изражавању мисли и осећања, а камоли оне најшире која представља највиши домет културе писаног израза: изграђивање свог властитог стила у писменом изражавању".

Павле Илић у свом делу Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси (Методика наставе), Промет, Нови Сад, 1997. године, упозорава да се наставникове интервенције односе претежно на граматичко-правописну писменост, њен технички део, односно на колективне слабости, општа места, типичне грешке које се понављају, а ретко су у функцији бележења грешака сваког појединца, јер то би значило да се мора радити и индивидуално и на индивидуализацији наставе, а за то, изгледа, нема ни мотиви и услова.

Јуриј Марек у делу Књижевност и језик у школи, Сарајево, 1963, истиче значај одговарајућих вежбања, што не представљају само писмени радови тзв. строге провере (школски писмени задаци). Само "узорним" вежбањем, вежбањима у посебним околностима, претежно контролне природе, а не "увежбавањима" - ученици се навикавају на озбиљност, упозоравају на уредност, стицу трајна знања и прихватају обавезе да стално раде на дотери-

вању складности, прецизности и правилности сопственог изражавања.

Још је једно упозорење овог методичара неопходно имати на уму: "Од ученика који из основне школе нису донијели предвиђени минимум знања мора се захтијевати да та знања стекну самосталним радом, а уз индивидуалну наставникову помоћ..." При томе, упозорава такође Ј. Марек, не сме се губити из вида ни вредност позитивног подстицања: истицање и оног што је у слабом (и мање успешном раду) успело, добро. Због тога су веома битне наставникове напомене уз сваки писмени задатак или контролни задатак, проверу основне писмености. Увредљиви и коментари без васпитне користи: "Зар то још не знаш?!", "Ниси више у основној школи!", "Не знаш правопис!" и сл. - имају супротно дејство, не мотивишу ученике да улажу напор како би отклонили грешке, код њих се ствара отпор за учење и лично усавршавање.

До боље писмености - путеви а не странпутице

За сваки разред, на било ком нивоу школовања, заједничко је начело да боље писмености неће бити као се на знају прави путеви и ако се упорно иде странпутицама. Константацијама грешака у проверавању писмености ученика без спремности да свако уради на свом прагу оно што може (и мора) неће се решити овај озбиљан наставни проблем.

А који путеви нас воде до бо-

ље основне писмености наших ученика на свим нивоима школовања и изграђивања властитог стила у вишим сферама писменог изражавања, посебно у сфери тзв. функционалне писмености? Како се (из)борити у томе? Шта учинити да се подигне ниво мотивације професора да они више индивидуално раде с ученицима који нису овладали општом писменошћу? Најзад, смемо ли и даље пред тим затварати очи, па чак и онда када смо уверени да све не зависи само од нас као појединца и ако смо упознати да нам, чак и ученици завршних разреда средње школе, нису обучени за основну писменост? Да ли се, сви субјекти при томе, могу (о)правдати пред сазнањем да, индивидуално и колективно, стоје иза датих диплома и сведочанстава ученицима који нису савладали елементарно знање основне школе ни у средњој школи и своју неписменост, с нечијим благословом, носе даље у живот?

Нека од ових питања могу оштро звучати и неће се можда некемо свидети. Такве реакције је, сматрамо, тешко оправдати, јер је до сада много тога пропуштено и није било спремности да се основна писменост и виша писменост савладају у процесу свакодневног рада у свим видо-вима школског и самосталног учења и усавршавања, а не само кроз поједине наставне јединице, часове писмености, или од једног до другог школског писменог задатка, како је то још давно указао професор Илија Мамузић.

Путеви који воде до боље писмености наших ученика захтевају одговарајуће методе, технике, теоријско знање и практичне радње, поступке на часу и самосталном раду, одговарајуће анализе, систематизације, проучавања, праћења, вредновања, јер је реч о процесу у коме не смеју бити доминантне импровизације, субјективности, површност, колебања, непознавања језика и његове природе, посебно језичког стандарда.

Нове перспективе - између очекивања и одговорности

Теоријска, емпиријска и практична сазнања указују да је и у области писмености ученика потребно другачије схватање. Савремена методика развија и одбацује праксу "старе" школе, која је проглашена и "затвореном" школом, јер је спутавала "отворене" процесе. Ти процеси морају долазити "изнутра", а не "споља". При томе се мења и улога ученика и наставника: наставник је више организатор процеса учења, он стално истражује нове путеве и даје корисне и делотворне подстицаје ученику да самостално долази до знања и да свесно и с разумеванјем усваја знања и вештине као трајне вредности. У томе се знају и одговорност наставника и ученика, његови квалитети и индивидуални доприноси. Могућности за било каква "вађења" и пребацивања "лоптице" на друге скоро да не постоје јер се зна шта је сваки од појединаца, на свом нивоу, "изазвао" и осмислио, па за то има и одговорност.

Упоришта за развијену писменост

При таквом образовању мењају се и инспекције и контроле, које нису само ради провере шта је наставник урадио и које је резултате постигао, већ инспекције имају задатак на "непрестано одржавају дијалог с наставницима у погледу развоја знања, метода и извора информација... посебну пажњу треба посветити резултатима учења и улози наставника у постицању бољих резултата".

Говорити о писмености само

са становишта граматике и правописа представља озбиљан недостатак - упозоравају савременија психолошка и лингвистичка упоришта за развијање писмености.

У средњој школи ученици садржаје језика усвајају на вишем нивоу, тако да се осим граматичке реченице, проучавају и аспекти граматике текста, где се језик схвата у његовој говорној делатности и комуникативној функцији. Индивидуална писменост се проучава у склопу друштвених чинилаца и као проблем низа научних дисциплина, што захтева интердисциплинарни приступ. Ваљани приступи таквој писмености траже да се сведу границе и изради једна (нова) општа методологија, општа концепција савремене писмености.

Наше опредељење да се позабавимо основном писменошћу јесте наша реалност. Дугогодишњи немар и небрига (па и слаб рад у школама), као и настале промене у српском језику, које су збуњивале и стручњаке и лаике, допринеле су ономе што сада имамо. Без систематских и озбиљних истраживања и акција, што сада немамо, остаје једино појединцима да се (из)боре барем за минималан помак набоље. Како се то може конкретно чинити, показаћемо својим кратким и инструктивним прилозима - спојем научног и стручног, теоријског и практичног, теоријског и емпиријског и проучавања српског језика и језичке теорије и праксе уопште.

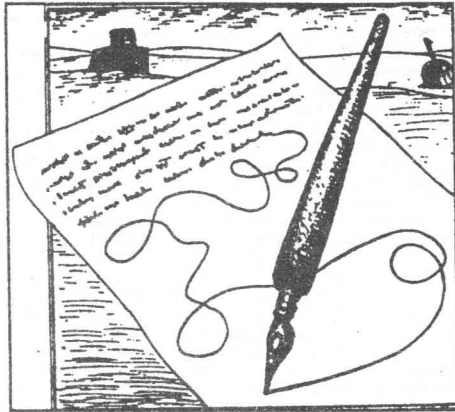
Очекујемо да ће се, у складу с изнетим опредељењима "нове", "отворене" школе, наставници из школа и ученици дати свој допринос настојању да се

крпе "с мртве тачке" и да ће својим питањима, предлозима, па и примедбама допринети да заједнички резултат буде што бољи.

"Просветни преглед" је од велике помоћи да све ово у јавности добије подршку и разумевање оних који су одлучили да се прикључе нашој акцији "Путеви а не странпутнице писмености".

Под темом "Стандардни језик и правопис" за почетак дали бисмо освете на следеће:

- основни принципи правописа српског језика - решења и теškoћа у пракси;
- Правопис српског језика и

правописни приручници двоstrukости и вишестrukости правила;

- Правопис у настави - усвајање знања, умења и вештина
- Основа (правописна) писменост за све - борба против грешака, заблуда и колебања

- Писменост је језичко богатство - избор појединости, функционалност, ред, личне слобде и ограничења, изворност и оригиналност, откривање различитих синтаксичко - стилистичких веза међу реченицама и стварање надреченичног јединства

- Функционална писменост - како се припремати за живот и шта треба знати у животу.

Мр Јован Вуксановић

Реагованња Политика, ред. ХС VI, бр. 31049, 6. мај 2000, 30.

Руженње српске језичке културе (Писмо Одбора за стандардизацију српског језика)

²⁷⁵ Проф. Милош Ковачевић, до рата у БиХ (1992) сарајевски а после избијања рата нишкићки, нишки, српскосарајевски и бохумски (СР Немачка) лингвиста, није се бавио проблематиком „комадања“, „преименовања“ и „отуђивања“ српског језика, нити је, мада је доста година био универзитетски наставник нашег језика у главном граду СР БиХ, у чијем се уставу српски језик звао „српскохрватски односно хрватскосрпски“ – био заокруљен друштвено-политичким положајем српског језика у тој републици, нити пак у двама бившим Југославијама. Откако је напустио предратно Сарајево, проф. Ковачевић тиме се интензивно бави отгужујући за „спровођење хрватског филолошког програма“, заједно

са својим истомилшљеницима, све оне који су се судбином српског народа и његовог језика бавили и у време кад је то било опасно. Рад у Српском Сарајеву довео је М. Ковачевића и у чланство Одбора за стандардизацију српског језика, о чему је одлучивао тамошњи филозофски факултет, и то пре оснивања Одбора (12. 12. 1997). Све би било у реду да проф. Ковачевић, у блиском садејству с бившим деканом филолошког факултета у Београду, напш и свој Одбор не назива – „Одбором за стандардизацију српског народа и српског језика“ (лист „Демократија“, 13. 9. 1998). И то би било разумљиво, чак последно и морално, да је поднео оставку на чланство у Одбору, а није је поднео.

ученика завршних razreda osnovnih i srednjih škola u drugom polugodištu.

- Kod nas dolaze učenici koji su pred odlukom šta da izaberu kao buduće zanimanje, a imaju potrebu za stručnom pomoći. Oni imaju problem da se odluče, zato što nisu dovoljno informisani, jer ne znaju niшта o sebi, svojim sposobnostima, ne poznaju karakteristike svo-

što u ovoj službi u celoj Srbiji radi samo četrdesetak stručnih saradnika.

- Interesovanje je daleko veće. Prema rezultatima istraživanja koje je sprovedeno među 20.000 mladih ove godine, za ovu vrstu stručne pomoći bilo je zainteresovano oko 16 odsto učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola - ističe Xelajzen.

Učenici se za testiranje pri-

stove i na osnovu toga mu stručni saradnik saopštava šta je zaključno, tako da može da donese odluku na osnovu relevantnih podataka.

Mladi u našoj službi dobijaju i informacije gde mogu i kako da upišu ono što su izabrali, bilo na osnovu razgovora, publikacija ili gledanjem video kasete koju smo uradili za te potrebe - rekla je Višnja Xelajzen.

Л. ЧОЛИЋ

276

Др Душан Јањић: Муслимани хоће да буду Бошњаци

Себи отежавају посао

Тиме би признали БиХ као своју матичну државу

БЕОГРАД - У Санџаку је отворено питање именовања и самоименовања. Тамо се у међусобној комуникацији муслимани различито оствљавају, као Муслимани-Бошњаци, Муслимани или само као Бошњаци. Изјава Демократског савеза Санџака и још неких странака и удружења која делују у Санџаку да траже од власти Југославије да им се омогући да се на попису становништва 2001. године изјасне именован Бошњаци могло би значити отварање једне вруће теме - изјавио је за „Глас“ др Душан Јањић, директор Форума за етничке односе.

Поред захтева да се бошњачки народ, као аутохтон у СРЈ, изјасни под својим „историјским националним именом“ са скупа у Сјеници тражено је и да „бошњачки народ у СРЈ свој матерњи језик назове својим националним именом“.

- После Дејтона у Сарајеву је одржано саветовање свих муслиманских партија на којем су присуствовале и оне из СРЈ, из Санџака. договорено је да се употреби један назив - Бошњаци. Историјат имена Бошњак или Боснијак датира из времена турског присуства у Босни. Оно је имало мултиетнички и мултиконфесионални карактер. Тај термин после дужег времена је први промовисао Адил

Зулфикарпашић, страначки колега Алије Изетбеговића, један од чланова СДА. Сам Изетбеговић је био сумњичав према коришћењу овог термина па су се тамошње странке на првим изборима појавиле као муслиманске.

Али, Зулфикарпашић је после кратког времена истиснут из СДА и основао је Муслиманско-бошњачку организацију. После тога Изетбеговић је употребио

овај термин у другом значењу и желео да овим именом покаже државотворност муслимана везивањем за име Босне. Извршена је својеврсна етнизација и термин се одомаћио - истиче др Јањић.

Он истиче да када неко прихвати да се зове Бошњаком, то право му се мора признати, али ти-

ме су се муслимани из Санџака везали и признали да им је држава матица БиХ. Према Уставу муслимани су били народ или народност, а прихватање овог имена значило би да су они прихватили статус мањине.

- То значи губљење права на самоопредељење, а остаје само право на самоорганизовање и самоадминистрирање. У том контексту то би могло утицати и на садржај неких захтева за регионалну аутономију. Они су се везали за државу која није јака и где Бошњаци не чине већински етнос. Санџак је гранична територија па се Бошњацима може импутирати промена матичне државе. Али, поставља се питање ко ће платити цех ако дође до заоштравања односа између Србије и Црне Горе или можда раздвајања. Ако би контрола северне Црне Горе по овом сценарију била у рукама Булатовића, цена овога била би висока. У Црној Гори муслимани за сада не прихватају назив Бошњаци па би се могло десити размимолажење и дистанце између самих муслимана. Муслимани би се на овај начин могли наћи у опасној игри. Ако би се већина изјаснила као Бошњаци то би се морало прихватити, али тиме муслимани себи отежавају посао и отварају простор за опасне манипулације - објаснио је др Јањић.

И. Стојковић

Глас јавности, III/677 6. јун 2000, 5.

Недовољна писменост ученика

Средњошколци праве недопустиве грешке када је правопис у питању. — Највише проблема са писањем одречне речце „не“ и сугласника „ј“. — Узрок оваквих кардиналних грешака може се тражити у оптерећености наставника српског језика, али и у непостојању граматике српског језика

Податак да у јуанском уписном року више од 20 одсто кандидата није положило пријемни испит из матерњег језика, поставило је пред наредбене који се баве овом облашћу, али и Децом, питање колико су ученици уопште писмени. Тим пре, што су ове године много незнанја из српског познати и матуранти средњих школа и гимназија који су претеповали да ускоро постану академски грађани.

Јован Вуксановић, професор српског језика и школски надзорник за српски језик и књижевност у Министарству просвете, каже да сва досадашња испражвања показују да је стање готово катастрофално када је у питању основна писменост ученика, основних школа, али и матураната. У вишегодишњем праћењу стања писмености ученика средњих школа у Београду закључено је да браци праве недопустиве грешке као и да је таква ситуација поприлично озбиљне разmere.

Према његовим речима, недовољно је да брз који заврши основну школу врло добрим или

одличним успехом не зна правописно да пише одречну речцу „не“ тако да се у писменим задацима може прочитати не довољно, не достижно, не човек...) или уопшту ли (дали, хоћели). Много се грешки и када је у питању писање сугласника „ј“. Најчешће га стављају тамо где му није место, објашњава Вуксановић и додаје да се тако може видети да ученици пишу (бијо, појезија, емоцијоналан).

Много грешака браци праве и приликом навођења облика извршених или неизвршених гласовних промена (заступи, тренутима, младилци). Потврда колико мало познају граматичку су и морфолошке грешке, погрешно тражење глаголаког прилога садашњег, на тако пишу (трактајући, давалући, махајући). Великих проблема ученици имају и приликом употребе знакова интерпункције, стављају зарез где имају хеф, погрешно пишу велика и мала слова (први светски рат, Киниска крајина).

Узроци оваквих кардиналних грешака у правопису могу се тра-

жити, објашњава мр Јован Вуксановић, у оптерећености наставника српског језика различитим облицима рада, чиме се запоставља формирање навика за основну писменост ученика. Подвучене или необетежене правописне и граматичке грешке најчешће не утичу на оцену школског писменог задатка, а наставници уланом не прегледају свеке ученика. Као један од водећих разлога је и што браци већ неколико година немају праву граматичку српског језика, те тако и немају шансу да сазнају за неке граматичке недоумице уколико их већ нису чули на часу.

Као разлог може се навести, подсећа Вуксановић и опаданје мотивације наставника за рад, познатих проблема у вези с набривањем и „пребаивањем лопти“ на другом (кривци су углавном професори у основним школама), а за индивидуални рад са ученицима и њихово подстицање на самостално отажавање пропушта нема довољно времена.

Ј. Петровић

ПОЛИТИКА, 4. септембар 1971. стр. 20.

Задатак за школе и појединце

„Кад учитељ не влада речцама“, 17. 7; „Ђура Јакшић као коректор“, 5. 8.

Новинарка „Политике“ Ј. Петровић је 17. 7. 2000. године, под насловом „Недовољна писменост“, дала осврт на избор мојих констатација из два стручна чланка објављена у „Просветном прегледу“ о вишегодишњем мом проучавању писмености средњошколаца. То је, дакле, ауторско (несистематско и неекспериментално) истраживање, „а нису сва досадашња истраживања“ (непрецизност преношења оригиналног текста).

На поменути чланак осврнуо се мр Остоја Живковић под занимљивим (али ипак неочекиваним насловом) („Кад учитељ не влада речцама“ 17. 7). И Никодије Трујић („Ђура Јакшић као коректор“, 5. 8). И једно и друго писмо, не могу се отети утиску, желе нешто друго, па им је онда и смер погрешан од суштине решавања проблема на који указујем. Наиме, о писмености се коначно мора говорити поуздано, озбиљно и одговорно. То је задатак за институције, али и за појединце. За сада, на жалост, остају констатације да су нам ученици ипак неписмени, као и да их учитељи и професори нису довољно томе (на)учили. Доказ таквом „изненађењу“ јесу, не само овогодишњи квалификациони и матурски испити, већ и вишегодишње „суморне анализе“ о резултатима говорне и писмене културе наших ученика (стручне и научне констатације и закључци). Многима недостаје храбрости да то признају (и прихвате), а и спремности да се и постојеће добре намере спроведу у дело.

И данашња (савремена) писменост треба да се учи од Вука. Он је у своје време захтевао да човекова писменост треба да буде: јасна и разумљива; писменост треба да шире енергични људи и са широком општом културом; народни језик (данас: књижевни српски језик) и његово унапређивање важан је основ модерне писмености и културе; језиком и писменошћу одређује се и степен националног идентитета; ученици и наставници најпре треба да знају народни (= књижевни језик).

Из реченог следи да је појам писмености веома сложен. Он подразумева основну („правописну“) писменост – способност читања и

писања. Затим сложенији вид је култура писменог изражавања – способност да се ученик, уз помоћ наставника, даљег школовања, учења и вежбања – граматички, стилски и правописно правилно и тачно изражава. Најзад, тзв. функционална или савремена писменост јесте употребна, активна писменост, која, уз коректно писмено изражавање, истовремено представља целовито и солидно образовање и културу личности (= модерни токови и резултати писмености).

Највеће би, ипак, било „изненађење“ када бисмо смело тврдили да ово речено (а то је дато и у наставном плану и програму) успешно и без пропуса остварујемо.

Мр Јован Вуксановић,
Нови Београд

279

ПОЛИТИКА, 31. 8. 2000, 30
ДАНИ СРПСКОГ ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА

Трајан траг у Деспотовцу

Једна улица у граду данас добија име Павла Илића, недавно преминулог академика, члана Програмског одбора манифестације

Деспотовац, 18. августа

Када сутра увече буду свечано отворени Дани српског духовног преображења у порти манастира Манасија, међу угледним гостима и званицама у првом реду први пут неће бити познатог лингвисте, академика, професора др Павла Илића који је недавно преминуо, али који је до последњег часа учествовао у раду Програмског одбора ове, у српским оквирима, значајне културне манифестације. Име академика Павла Илића остаће, међутим, заувек упамћено у Деспотовцу, јер ће већ следећег дана, у недељу пре подне, свечано бити отворена улица која ће носити назив: Улица Павла Илића.

Препород Ресаве

Већ сам овај чин конкретно је сведочанство стварног духовног преображаја деспотовачке средине. Још донедавно ретко је ко у Деспотовцу знао ко је др Павле Илић, лингвиста светског имена и значаја. Данас то зна већина Деспотовчана, а знаће и све будуће генерације. Још колико јуче, на прошлим Данима српског духовног преображења, академик Павле Илић одушевљено је пратио и коментаришао уметничко и научне домете свих догађаја на овом фестивалу, радујући се што се једна његова идеја – депровинцијализација провинције и деметрополитизација културе – остварује управо овде, у овом малом ресавском граду.

„Врхунски културни ствараоци провинције долазе у Деспотовцу и ту презентирају оно најбоље што имају. То не може да прође без једне врсте духовног преображења. То се преображење и види, кад погледамо шта се све у Деспотовцу догодило, шта је све основано откако је дат почетни замах оснивањем ове манифестације – говорио је тада академик Павле Илић. – Поменућу само неке од тих ствари: Културни центар, Радио Деспотовац, новине, Театар „Ресави“, преуређење манастирске воденице. Установе које су основане, све и да хоће, нико не може укинути... Деспотовчани, ако се замисле шта су имали пре седам година, а шта имају сада схватиће колико је огромна разлика. Та разлика има један смисао – депровинцијализацију провинције, што значи да провинција постаје достојнија да се у њој живи“.

Скуп врхунских научника

Учествовао је академик др Павле Илић и у креирању и раду научних скупова. Остала је у сепару; и у зборнику „Право и лажно народно песништво“, његова студија: „Немачки генерал Ромел у српском фолклору“, остао је и његов оптимизам када су у питању домети научних скупова који су се у оквиру Дана српског духовног преображења организовали. Због познатих агитационих догађаја (бомбардовање наше земље), прошле године научни скуп није организован. Већ ове године, научници ће прасправаљати о теми: „Две хиљаде година хришћанства – духовност, култура и историја“, а координатор скупа биће епископ бачки, др Иринеј.

„Ти скупови“ окупљају најбољу гарнизурну стручњака из разних области, поготово што су стекли репутацију и што научници знају да ће то што говоре бити штампано у зборнику. У питању су врхунски научници и, такође, добро одабране теме. Срећа је Деспотовац и Ресаве да оно што се ту догађало не спада само у локалну, него и у националну историју. То су прворазредне теме националне историје.

Програмски савет увек са пажњом бира теме и досад се није догодило да буде промашаја, да тема буде научно безначајна, да не привуче пажњу најбољих научника. Пропустити да се учествује овде, значи изгубити један поен у научном раду, коментаришао је др Павле Илић.

Разуме се, велики допринос научним скуповима давала је и сама чињеница што су на њима учествовали такви лингвисти попут Павла и Милке Илић. Професор Филозофског факултета у Новом Саду и Филозошког факултета у Београду, др Павле Илић био је и остао један од најзначајнијих представника савремене словенске лингвистике, који је први у нас, и међу нама у свету, у дијалектолошкој проучавању унео структуралистичке методе.

„Кад човек често улази у опасност да клоне духом, оваква догађања могу да му покажу колико баш култура овог народа вреди, култура која се најпре стаља у сумњу. Једном речу, за расположење маса, за однос народа према својој судбини није нимало неважно што постоје овакви Дани српског духовног преображења“, рече су академика Павла Илића, израчене крајем последњих Дана српског духовног преображења.

За културу нашег народа, за развој дијалектологије српскохрватског језика, проучавање његове историје и за развој фонологије од огромног је значаја рад академика Павла Илића. За Деспотовац и Дани српског духовног преображења, који се ове године осми пут одржавају, заиста је од изузетног значаја то што је један од најингажованијих чланова Програмског одбора био академик Павле Илић. Зато је и отварање улице која ће носити име Павла Илића изузетан културолошки чин. Тиме Деспотовчани показују и доказују да не заборавају велике научнике који су дали немерљив допринос културном развоју њихове средине, и развоју српске науке и културе.

С. Жижич

ност сабора и трубе

ског, а најбољим аша је Марјан аша.

јан наследници су убача. Почели су да извлаче из очене него што су кроколу. Били су најатри такмичења, а наставити са уса-

дници својих очеа – и Марјан оца Милована Мијољих труба на тико сабора, чији днос угасио пре не-

ављен наступ фолгурно-уметничких јета из Дорените у којој и „Гоце Делуа Македонији, запесник Миле Булевачке групе из че, мали фолкфолк Бамбија, фруојковић из Широта грис Кристофи са звео народну игру ни“.

И ПРИВРЕДНА ЕРИ

етилаца

на, чијем је челу Пауновић, из Беоракцију Драгољуба Барског села Вирогетнију, друго месломичлу Стефанозе, а треће Зорану из Букволице. Овеље уређени излогпало Робној кући у Валеуу, док суогодишњих „Теш“ припале приватма АБЦ ТЕСТ и Валева, као и дипенеру хортикултурелковићу из Валевије ангажованем да Валеуе будеи са више уређе-

анифестација, редонан Шевин, предационог одбора, бивежење за грађанене, наступот велиовде владала. Провице од 20.000 граоколине. У наредне „Тешњарске ити скроман љубитам још веће ангакада је у питању и пратећих проедлога да једанери“ буде посећенизвредних произвока из валевошког чиме да се похва-

прошла је шарена и бучна велика саборка поворка, а у њој сви трубачки оркестри који се такмиче и неколико стотина фолклораца, одевених у ношће крајева из којих долазе. На зачељу – сватови, драгачевски – па коњима пешице, окићени обавезним оном „златорогим“ на леђима домаћиницима.

Песмом, шалом и приказивањем обичаја чланови изворне групе „Др Влада Бабић“ из оближњег села Вича, саборашима су, унеколико, приближили свадбу, каква је била пре више од једног века.

После поднева, хајдаде поклоника трубе кренуло је пут саборишта на завршно такмичење 40. драгачевског сабора трубаца на коме ће преднеће, међу 20 најбољих, стручници жюри, са композитором Жарком Петровићем на челу одабрати првог.

Предраг Раовић

Плеваља, 27. августа Епархија милешевска и Српска православна црква, Одбор за обнову манастира Довоља и Завичајни музеј Плеваља организују духовну свечаност на Велику Госпојину у Довољу. Света литургија почеће у 10 сати, а служиће је епископ милешевски, г. Филарет са свештенством епархије. На рушевинама цркве Свете Богородице обавиће се масовно кретање и венчавање.

У духовно-културном програму учествују хор Милешевске епархије „Свети краљ Владислав“ и познати народни музичари, а песме о Довољу говориће познати рецитатори.

На крају програма биће приређени презавања и народног весеља. Присутнима ће се обратити

гладики милешевски Филарет и Славенко Терзић, директор Историјског института у Београду, као председник Одбора за обнову манастира.

М. Р.

МИТРОПОЛИТ АМФИЛОХИЈЕ РАДОВИЋ ПОСЕТИ БЕРАНЕ

У септембру изливање темеља саборног храма

Беране, 27. августа Јуче је у посети Беранима митрополит црногорско-ришорски Амфилохије Радовић и том приликом са својим свештенством и министром увера у Влади Црне Горе Будимиром Дубком посетио градилнице будућег саборног храма Светог Симеона Мироточног. Камен темеља је поставио и освештао Амфилохије 30. јула, и почетак радова благодолно у храм се налази у градском парку преко пута Општине.

М. Н.

ПОЛИТИКА, 21/193/ХСВН, 28. Р. 2000, 12. У Деспотовцу отворена улица Павла Ивића

У присуству породице, пријатеља и поштовалаца дела академика Павла Ивића плочу с његовим ликом открио је академик Мирослав Пантић. – Оснивач Дана српског духовног преображења

Деспотовац, 27. августа – Смрт академика Павла Ивића велики је губитак за нашу и светску лингвистику и за Дане српског духовног преображења. Његов одлазак је погоднио и све Деспотовчане који су га у време трајања манифестације срстали на улицама свог малог места или како шеста околином житајући у природним лепотама Горње Ресаве – рекао је председник СО Деспотовац и заменик министра уера у Влади Републике Србије Радослав Рачић данас пре подне приликом отварања улице Павла Ивића у Деспотовцу. У присуству чланова породице, пријатеља и поштовалаца дела академика Павла Ивића плочу са његовим ликом (рад академика Николе Коке Јапковића) открио је академик Мирослав Пантић, који је посетио присутне на дело великог лингвисте, за његову љубав према Деспотовцу и оданост Данима српског духовног преображења. Академик Мирослав Пантић је захваљиво домаћинима што су и на овај начин одали пошту човеку ко-

га су осећали као свог сутрађанина.

Академик Павле Ивић је рођен 1924. године у Београду, а преминуо је 19. септембра прошле године. За редовног члана САНУ изабран је 1978. године. Био је и члан многих светских академија, попут Америчке, Норвешке, Руске, Аустријске, Пољске... Славни лингвиста, који је у дијалектологија проучавања приу код нас и међу правима у свету увео структуралистичке методе, аутор многих књига о дијалектологији српскохрватског језика и његовом историјском развоју, био је један од оснивача Дана српског духовног преображења. Прошлог августа, када је пратио целе Дане српског духовног преображења, Павле Ивић је рекао:

– Мислим да су ови Дани нама веома потребни, пре свега у овим нашим данима када има толико догађаја сасвим друге врсте и не увек веселих. Једном речју, за расположење маса, за однос народа према својој судбини, није нимало неважно што постоје овакви Дани. Моја

је жела да Деспотовац не остане једини. Већ се помало осећа зарада. Дај боже да се та зарада рашири у свим српским градовима ради лећег достојанства и лепшег живота наших људи.

Као члан Програмског одбора, академик Павле Ивић се залагао да Дани српског духовног преображења представљају међународну манифестацију која ће уметнике са свих меридијана доносити у Деспотовац и на тај начин проширити културу и знања наших људи и уједино нашу културу откривати свету.

Од таквог програмског усмерења није се одступило ни ове године. Синоћ су, на пример, чланови Камерног оркестра са далеке Камчатке, под диригентском палицом Ила Мара Лапшина, својим концертном одушевљали публику у порти манастира Манасије, а вечерас се са великим нестрпљивом очекује Крушевачко позориште са представом „Проклето алија“ Иве Андрића, а у режији Небојше Брадића. За ову представу, која спада међу најбоља прошлогодишња позоришна стварања у нашој земљи, влада велико интересовање не само у Деспотовцу и Ресави него и у многим околним местима широм Поморавља.

С. Жикић

НА ТРАДИЦИОНАЛНОЈ СМОТРИ СРБИЈЕ

Најбољи возачи из Бродске Митровице Друго место је припало Пожареваљанима, а треће Новосађанима. – Најбољи аутомеханичар Драгиша Станковић

Сремска Митровица, 27. августа (Танјуг)

На традиционалној, осмој по реду, смотри Савеза возача Србије у Сремској Митровици, на којој је наступило 38 екипа из 11 градова, укупно 185 такмичара, најуспешнији су били возачи из града домаћина.

Уручивањем пехара, медаља и диплома најуспешнијима, синоћ је у Сремској Митровици у хотелу „Сириниум“, свечано окончана ова традиционална манифестација, на којој су се такмичари надметали у практичном и теоретском делу познавања саобраћаја.

Митровчани су у генералном пласману били први за 43 поена, друго место припало је Пожареваљанима са 26, а треће Новосађанима са 19 поена.

екипи домаћина такмичења, друго Савезу возача Пожареваља, а треће првој екипи Митровчана.

Митровчани су били најбољи и у такмичењу возача „Ц“ категорије, друго место припало је Београђанима и треће Новосађанима.

Новосађани су освојили прво место у надметању екипа возача „Д“ категорије, Пожареваљанима је у тој дисциплини припало друго место, док су Митровчани били трећи.

Бодовали су се резултати и у појединачној конкуренцији. За најбољег возача „Б“ категорије проглашен је Митровчанин Богдан Косановић, у категорији „Ц“ возача титула републичког шампиона такође је припала домаћем такмичару Драгиши Ранковићу, а у „Д“ категорији Новосађанину Радовану Николвићу.

Најбољи аутомеханичар Драгиша Станковић

НА ЗРЕЊАНИНСКИМ „ДАНИМА ПИВА“

Најбржи пивопија Александар Васић

Он је кринул пиво од 1,2 литра, асио је за 8,2 секунде и надмоћно победио пети пут

Зрењанин, 27. августа (Танјуг) У Зрењанину је данас завршена традиционална 15. по реду приредно-туристичка, мултиурно-забавна и спортско-рекреативна манифестација „Дани пива“.

Током протеклих седам дана, првенство на старом Јитном тргу у Зрењанину, али и на другим трговима, улицама, излетничким и у хотелу „Воргодина“, своје умеће показали су бројни културно-уметнички састави фолклорна, музичара, сликара, уз богат спортски програм и такмичења.

Најопуларније је такмичење у брзом испијању пива: У тој дисциплини синоћ је у финалу поново, петки пут, победио Александар Васић из Луќињава, који је кринул од 1,2 литра искалио за 8,2 секунде.

Његов ривал Горан Омалевић из Зрењанина одусто је на пола кригље, вадла због тремне руке. Уметничким шампионим било је обра-

Трајни научни траг

Стијовићево дело чини око 200 библиографских јединица, а међу њима трајну вредност имаће оне које су у кругу његових основних интересовања – српска ономастика и Његошев језик

Током последње три године српска ономастика, а са њом и српска лингвистичка наука уопште, остала је без тројице својих најизданијих представника: после Митра Пешкићана и Павла Ивића, прерано нас је напустио и њихов најближи сарадник Светозар Стијовић, научни саветник САНУ и редовни професор Филозофског факултета у Приштини и Филозофског факултета у Нишу.

Са Стијовић рођен је 1939. године у Љумбарди код Дечана, основну школу завршио је у родном селу и суседном Рањину, гимназију у Пећи и Суботици, а филозофски факултет у Новом Саду (на групи за руски језик и књижевност). На Филозофском факултету у Београду завршио је постдипломске студије (магистарски рад био му је „Језик Историје о Црној Гори“ Василеја Петровића“, 1975), а тамо је стекао и докторат филозофских наука одбрањивши тезу „Руски и црквенословенски елементи у језику Његошевских песничких дела“ (1991). Стијовићевим радни почени везани су за Суботицу, неколико година провео је у Новом Саду као средњошколски професор, а његов научни успон почиње после преласка у Београд, најпре у Институту за српскохрватски језик (1977–1983), а потом у Српској академији наука и уметности, где је на месту научног секретара Одбора за ономастику остао до свога последњег дана.

Стијовић је био члан четири Академијана научна одбора (Одбора за ономастику, Старословенског одбора, Вардарског одбора и Међудељеског одбора за проучавање Косова и Метохије), дугогодишњи члан Матице српске у Новом Саду и члан уређивачких одбора у више угледних, стварних и периодичних, научних публикација: „Ономастолошки прилога“ (САНУ), „Јужнословенског филолога“ (САНУ) и Институт за српски језик, „Вардарског зборника“ (САНУ), „Суботичких лингвистичких скупова“, „Дана српског духовног преображења“ (Деспотовић), „Вукове задужбине“ и „Српског наслеђа“ (Београд), те главни и одговорни уредник завичајног листа „Глас Васојевина“.

Ономастолошки прилози

Стијовићево научно дело затворило се на око 200 библиографских јединица, а међу њима трајну вредност имаће оне које се крећу у кругу двају његових основних интересовања: у српској ономастичкој и у Његошев језику. Када је реч о првом од тих кругова, одмах треба рећи да су двоструко незаобилазне две Стијовићеве стручно-научне и организационе заслуге. У оквиру делатности Одбора за ономастику САНУ, наиме, он је сабрао грађу из Метохијског Подгорија и објавио је у „Ономастолошким прилозима I–III“, на око 400 страна, али је много више од тога учинио окупљајући сараднике и усмеравајући ономастичка истраживања других косовско-метохијских средина, тако да можемо рећи да је, захваљујући његовом људском и организа-

ционом напору, као и Павлу Ивићу који је пројектом руководио и истраживања усмеравао, сабрана ономастичка грађа из српск српских масела на Косову и Метохији и да картотека Одбора за ономастику сада садржи око 650.000 картица.

Та грађа, чији је део досад објављен у

14 томова „Ономастолошких прилога“ а неколико следећих припремљено је за штампу (и све то уз сталну бригу и непосредније Стијовићево учешће у њиховом уобличавању), данас представља најпоузданије сведочанство српске прошлости косовско-метохијског простора и потврду неспорних историјских увида у то да се арбанашки ономастички трагови тамо почињу сретати тек од средине 14. века, и то тек на крајњем западу, и да је данашња етничка слика Косова и Метохије настала у последњих неколико векова као резултат необузданог шпјатарског терора.

О Његошев језику

Други пут Стијовићевих научних интересовања тиче се, рекосмо, истраживања Његошевог језика и у њему највише место припада његовој књизи „Славенизми у Његошевим песничким делима“ (Сремски Карловци – Нови Сад, 1992). За њу је Стијовић 1993. године добио Годишњу награду Радио-Телевизије Србије, а њене је вредности најлепше однео Павле Ивић: својим истраживањима Његошевог језика Стијовић је „отворио нова широкa просторна. Ивица-рао је једну епоху у истраживању прошлости српског језика као оруђа националне културе. Међу корисним и позитивним научним радњима јасно се уочавају две врсте: они познати и утреним гласима, и они још боља, који доносе нове прилоге идући познатом и утреним гласима, и они још боља, који чине полазнице нових ства. Стијовићева књига је од ових других“.

Нелаке животне околности утицале су на то да се Светозар Стијовић у српску лингвистичку науку укључи можда мало касно и из ње оде безнадежно прерано, али му је и једно и друго било допало да у њој обезбеди и трајан траг и незаобилазне заслуге. И то не само за српску лингвистику, него и за српску културу у целини.

Драгољуб ПЕТРОВИЋ

НОВИ ПУТЕВИ РАЗВОЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Округли сто, одржан у Београду 16. септембра, окупио је двадесетак слависта из земље и иностранства

Савршени дани у вези с Београдском конференцијом о српском језику, на којој су одржани и кругови разговора о српском језику данас окупио је двадесетак слависта из земље и иностранства, а разговори су одржани у Београду 16. септембра.

Округли сто о српском језику данас окупио је двадесетак слависта из земље и иностранства, а разговори су одржани у Београду 16. септембра.

Професор Матисов је рекао да је српски језик савременост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Професор Матисов је рекао да је српски језик савременост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

ЈЕЗИЧКА НОРМА

Колас је, барем што се норме у језику тиче, све савремено на правилима, а потпуно је да имамо реченице и ставове општу граматичку, ортографску и лексичку праксу, практичне рачуне на општој стилистичкој, ортографској, лексичкој, правописној пракси.

Препознатљива идентитет књижевност

У условима изазова проф. др Љубомир Попевић савременост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

ва, јер он има своју историју и свој идентитет. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

који су српски књижевници, на пример, Милош Радојевић, Љубомир Попевић, Милош Радојевић, Љубомир Попевић, Милош Радојевић, Љубомир Попевић.

Продис нестала српскохрватског језика

Професор нестала српскохрватског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

То треба бити праву меру. Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Српски језик, чупо се одише историјом

Српски језик, чупо се одише историјом, није само језик, већ историја. Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Српски језик, чупо се одише историјом

Српски језик, чупо се одише историјом, није само језик, већ историја. Проф. др Милош Радојевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је српски језик јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци. Српски језик је јединственост српског језика, о којој се говори, као и о српској историји, култури и науци.

Завршен други уписни рок на факултетима у Србији

Завршен други уписни рок на факултетима у Србији. Студенти се уписују на различите курсеве на факултетима у Србији.

Научни скуп

Научни скуп о српском језику одржан је у Београду. Учесници су разговарали о савремености српског језика.

Језичка култура и практична упућеност српског језика

Проф. Крајчковић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

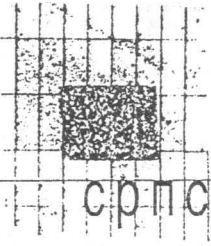
Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Љубомир Попевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Проф. др Милош Радојевић рекао је да је језичка култура једна од најважнијих компоненти српског језика. Она се састоји из историје, граматике, лексике и стилистике.

Мр Јован Вуксановић

Љубомир Поповић¹ српски књижевни језик

Шта је српски књижевни (=стандардни) језик данас, тоје горуће питање наше лингвистике, јер је одређивање идентитета и обима нашег данашњег књижевног језика битно за његово формирање, неговање и усавршавање, као и за лингвистички и социолингвистички опис. О томе да ово питање такође има изванредан културни, друштвени, национални и политички значај мислим да не треба говорити. Но треба нагласити један аспект овога питања који заслужује нарочиту пажњу лингвиста и свих оних који се баве нормирањем и изучавањем језика; то је проблем књижевнојезичке транзиције односно преласка са српскохрватског књижевног језика на српски књижевни језик, што подразумева да се треба одредити према нормирању и граматичком и лексикографском опису српскохрватског књижевног језика.

Књижевни (=стандардни) језик као социолингвистичка појава – кад је реч о одређивању идентитета било ког књижевног (=стандардног) језика, узетог као социолингвистички феномен, треба водити рачуна о следећем

- књижевни језик има не само говорну него и писану фор-

му (тип писма, графију, тип паравописа, тип интерпункције, начин писања страних речи, а посебно страних имена);

- полифункционалан је, тј. употребљава се у разним сферама савременог друштва и савремене државе

- стандардизован је и описан, тј. треба да постоје: правопис, нормативна (и описна) граматика, нормативно-описни речник, термилошки стандарди, као и практична стилистика и приручници за језичку культуру;

- има свој корпус класичних узорних текстова;

- има своје име

- постоји језичка заједница, у већини случајева политички организована, која је прихватила тај језик, служи се њиме, сматра га својим националним језиком, а кад се ради о држави – својим званичним језиком;

- књижевни језик (укључујући и његову писану форму) историјска је појава, тј. има свој постанак, свој развој и своју традицију, а постанак је углавном везан за решавање националног језичког питања.

Српски књижевни језик. – Српски књижевни језик је такође историјска појава; створен је Вуковом реформом ра-

¹ У оквиру *Саборских дана Вукове задужбине*, 16. септембра 2000. године одржан је округли сто посвећен теми *Српски језик данас*. Координатор је био проф. др Љубомир Поповић. Поред његовог уводног излагања, које објављујемо у овом блоку заједно са прилозима Слободана Ремстића, Егона Фекетеа, Бранислава Брборића, Владислава Лубаша из Катовица (Пољска) и Живојина Станојичића, саопштена су поднели следећи професори Универзитета и сарадници Института за српски језик САНУ из Београда, Новог Сада и Загреба: Иван Клаји, Мића Радовановић, Јелица Јокановић-Михаилов, Љиљана Суботић, Мато Пинжурџа, Душко Витас, Драго Ђунић, Драгољуб Истровић, Душан Рапо, Душан Маринковић и Мирослав Николић. (*Миодрог Мајицки*)

ди разрешавања тадашњег српског језичког питања, односно ради коначног превладавања диглосије код Срба и ради стандардизовања њиховог књижевног израза. Најкраћа дефиниција српског књижевнојезичког израза. Најкраћа дефиниција српског књижевног језика могла би, дакле, да буде: то је књижевни језик (са одговарајућим писмом, графijом и правописом) створен Вуковом реформом. (Одмах треба додати да том језику претходи многовековна традиција писаног језика код Срба; а и да Вук има своје претходнике, пре свега Доситеја и Саву Мркаља, и своје помагаче и сараднике, пре свега Јернеја Копитара и Ђуру Даничића.)

Тај је језик формиран на основу ијекавских и екавских новоштокавских дијалеката (са четвороакцентским системом и са синкретизмом у множинским облицима деklinације); слабориран је развојем полисемije код постојећих лексема, стварањем страних нових речи (у принципу у духу новоштокавских дијалеката) и нових лексикализованих израза и позајмица (у принципу адаптираним) из разних језика; пише се грађанском ћирилицом (од средине двадесетог века и латиницом), фонолошком графijом и фонолошким правописом; страна имена се транскрибују, а од краја 19. века прихваћена је логичка интерпункција. Класични корпус – углавном ијекавски – чине Вукове збирке народних умотворина, пре свега народних песама, и Вукови и Даничићеви оригинални текстови и преводи.

Под називом *српски језик* прихваћен је, отприлике у трећој четвртини 19. века, као национални писани језик Срба (укључујући и Црногорце) и званични језик Србије и Црне Горе, са ћирилицом као националним писмом и са фонетским правописом.

Прву кодификацију и дескрипцију извршили су Вук (на Копитаров подстицај и уз његову помоћ) и Даничић. Касније, приступ нормирању (и описивању) књижевног језика и еволуира са развојем језика и језичког израза и напретком науке, али увек постоји континуитет кодификације. Наиме, кодификатори се ослањају на Вуков и Даничићев језик као класични језик и на дух почетне Вукове и Даничићеве кодификације, трудећи се да достигну оно што сам једном назвао вуковском еластичном стабилношћу књижевнојезичке норме, тј. да очувају правилност и чистоту књижевног језика и његове норме, али да не дозволе да се норма удаљи од живог, говорног језика.

Једном речју, посматран сам за себе, српски књижевни језик је посебан књижевни (стандардни) језик, међу другим књижевним (стандардним) језицима.

Штокавски књижевнојезички дијасистем. – Српски књижевни језик није једини књижевни језик створен у деветнаестом веку на штокавској основици: тридесетих година деветнаестог века је, под називом *илирски језик*, створен и хрватски књижевни језик, такође заснован на штокавском дијалекту. Захваљујући штокавској основици, српски и хрватски језик имају заједничко језгро. Другим речима, та два књижевна језика се разликују као конкретни језички варијетети, али на апстрактном лингвистичком нивоу чине оно што се може звати књижевнојезичким дијасистемом на штокавској основици (или: штокавске провинцијенције) или, просто, штокавским књижевнојезичким дијасистемом, с тим што у тај дијасистем сада улази и бошњачки књижевни језик (званични назив и назив који употребљавају сами Бошњаци: *босански језик*).

Дакле, идентитет српског књижевног језика не може се одредити до краја ако се не покаже његова социолингвистичка посебност у односу на паралелни хрватски књижевни језик. А пошто однос ова два књижевна језика није био константан, морају се пружити три сукцесивна одређења. Свако одговара једној фази постанка и еволуције штокавског књижевнојезичког дијасистема, с тим што у оквиру тих фаза такође постоји еволуција и што се развојни процес који доводе до промене јављају већ у претходној фази. Сасвим упрошћено (и остављајући по страни ситуацију за време другог светског рата) може се говорити: (1) о периоду од тридесетих година деветнаестог века (почетак илирског покрета) до стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, (2) о периоду од стварања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца до дезинтеграције СФРЈ и (3) о периоду после дезинтеграције СФРЈ.

Илирски и постилирски хрватски књижевни језик. – Иако се лингвистички умногоме подударао са Вуковим, језик који су тридесетих година, под називом *илирски језик*, створили Људевит Гај и други учесници илирског покрета није се поклапао са Вуковим и вуковским језиком:

- није био у свим појединостима (ново)штокавски;
- усталила се само ијекавска замена јата;
- од почетка је било лингвистичких разлика, условљених пре свега културним разлозима;

- писмо је било (и остало) латиница;
- грађија није била потпуно фонолошка;
- правопис је био морфолошки (познатији као *етимолошки правопис*, направљен не по принципу: *Пиши као што говориш!*, него: *Говори за уши, а пиши за очи!*);
- књижевни језик је слабориран уз изразит пуризам према несловенским речима и уз толерисање неологизама који су нарушавали творбе речи у штокавском дијалекту;
- језик се најпре звао илирски, а касније углавном хрватски;
- створен је да се реши хрватско језичко питање, с тим што је то питање било сасвим друге природе него српско (стварање општег националног књижевног језика, грађије и правописа уместо језика регионалних књижевности и њихових писаних форми);
- постепено је прихваћен као хрватски национални књижевни језик;
- кодификује се, негује и слаборира као посебан језик, с тим што у другој половини двадесетог века кодификацију врши тзв. *загребачка филолошка школа*.

С друге стране, ни на српској ни на хрватској страни није се сматрало да су вуковски и илирски, односно хрватски књижевни језик, страни језици, него да њихово постојање представља двојство језичког израза у српској и хрватској књижевности. То двојство се у принципу сматрало непожељним, али није могло бити превладано јер се ни једна ни друга страна није хтела одрећи свога језика (ни писама и правописа). Ја сам за такав однос књижевних језика створио термин *параглосија*; дакле, не диглосија, тј. виши и нижи језик, него напоредни књижевни језици са мање-више истом дијалекатском основицом, који се међусобно не искључују, него се могу објединити.

Вуковизација хрватског књижевног језика. – Пре него што се пређе на следећи период, односно на српскохрватски књижевни језик, треба поменути један важан догађај у развоју хрватског књижевног језика и хрватског књижевног опредељења. Наиме, крајем деветнаестог и почетком двадесетог века уместо ставова загребачке филолошке школе усвојена су схватања тзв. *хрватских вуковаца* и извршена је ревизија књижевнојезичке норме и књижевнојезичког опредељења:

- извршене су одређене промене у морфолошкој норми у смислу новоштокавских, односно Вукових решења;
- морфолошки правопис је замесен фонолошким, тј. вуковским (*Хрватски правопис* Ивана Броза, 1892);
- написана је граматика (са стилистиком) која је приказивала стање у Вук-Даничићевом корпусу (*Грамађика и стилска хрватског или српског књижевног језика* Томислава Маретића, 1899, са скраћеном верзијом за школу под насловом *Грамађика хрватског језика*, такође 1899);
- написан је речник који је добрим делом био заснован на Вуковом *Српском рјечнику* (*Рјечник хрватског језика*, I-II, Ивана Броза и Фрање Ивковића, 1901);
- кодификација и неговање језика вршени су у вуковском духу;
- текстови који су у оригиналној верзији написани на (пост)илирском језику и (пост)илирским правописом прештампавани су новим правописом и са одговарајућим морфолошким изменама.

Ова ревизија се може назвати *вуковизацијом* јер је базирана на Вуковом језику, Вуковом правопису и Вуковом *Српском рјечнику* (не на оновременом српском књижевном језику, који је већ одмакао у свом развоју!).

Социolingвистички гледано, ова ревизија представља новоштокавску аутентификацију норме хрватског књижевног језика (зато је за узор узет Вук): одбачене су архаичне компоненте морфолошког система у корист аутентичних и живих новоштокавских облика и усвојен је правопис који одражава изговор, а не морфолошку ("етимолошку") анализу. Може се говорити и о својерсној вернакуларизацији, тј. понарођивању односно усвајању одлика говорног народног језика, или, прецизније, о (ре)штокавизацији.

Последица ове ревизије било је то да хрватски књижевни језик на плану кодификације више није био у контрадикторном односу према српском књижевном језику. С друге стране, нити је постао идентичан са тадашњим српским књижевним језиком, нити је ћирилица преузета као хрватско писмо, нити је преузето српско име, нити се хрватска заједница стопила са српском. □

егон фекете

неки проблеми језичког нормирања данас

Проблем језичког нормирања није проблем од данас, мада је и данас проблем. То дакако није необично, јер се ради о централној теми лингвистичке теорије и језичке праксе. Кад то кажем, имам на уму да је у питању феномен који се осликава на двама странама, од којих једна у домену лингвистичке теорије, а друга на терену језичке прагматике. Спојене у целину резултирају језичком нормом или такозваном језичком политиком или језичким планирањем, а све у циљу сређивања прилика у савременом стандардном језику.

Ако се проблем тако разликује и посебно посматра, неће бити тешко запазити да се резултати ових двају видова језичке нормативистике значајно разликују. Теорија језичког нормирања, наиме, изди исцрпна објашњења и сасвим разложне анализе; с друге стране, језичка пракса као да се у свему томе не налази (или – не спазати), јер насупрот разрађеној теорији језичке норме и језичког нормирања, имамо сасвим запостављену и несређену језичку праксу и прагматику. Како је могуће – могло би се поставити питање – да ове две компоненте језичког сређивања једноставно не функционишу у пракси као остварени резултат језичке комуникације и писмености. А да је то тако, не треба доказивати, јер кад је о језичким приликама у нас ређувак се (а то ће рећи деценијама) наглашава једно исто – да ми немамо регулисане основне језичке алатке, дакле, ни нормативну граматику, ни нормативни речник, а неко ће рећи да ни код правописа ни-

су баш сва питања до краја на очекиван начин изведена. Ако покушамо да узроке оваквог стања објаснимо теоријским погледима, испоставиће се, да ли као чињеница или као оправдање, да *ипак до језичке норме... није нимало крашак, једносјаваан и лак.*¹ А није лак, јер теорија за апсолвирање проблема захвата чак десет или више основних фаза, махом прелиминарних поступака, и у оквиру њих одговарајућа опредељења и решења. И тек када се све ове фазе остваре – рећи ће, на пример, М. Радовановић у својој *Социјалистичкој* – за језик се може рећи да је заиста нормиран (ib. 85).

Не улазећи детаљније у све еквентне теоријски дефинисаних фаза и поступака нормативне регулативистике, поменули бисмо само неке од њих, и то само са циљем да их упоредимо са оним што наша савремена језичка пракса јесте, а што језичка политика није, или још није апсолвирала е да би језик био *заиста нормиран*.

Теорија вели да се у склопу фазних поступака нормативистичке делатности најпре мора одабрати *иши говорне варијације... који ће се налазити у основици језичке норме*, што је уједно и *најодговорнији, најделикатнији и најшређи део јосла* (Радовановић, ib. 86). И одиста, могли бисмо се упитати – да ли је у нас макар тај и такав део посла апсолвиран. Могло би се начас помислити да је, што се тога тиче, проблем у ствари решен. Међутим, пре би се могло рећи да је проблем *био* решен, онда када је својеремео за основицу

¹ Радовановић М., *Социјалистичка*, БИГЗ, 1979.

модерног српског језика изабрану вуковски *народни језик*, чиме је као темељни критеријум за утврђивање језичке правилности, даљег развијања језичке норме и утврђивање језичке културе, мериторан и компетентан био – дијалекат.

Насупрот оваквом опредељењу, новија лингвистичка мисао, не само у нас већ и у свету, не придаје овом критеријуму примарну функцију. Напротив, *фолклорни језик*, ма колико био у лингвистичком смислу *модеран*, својом општом, а посебно систематском ограниченошћу не може увек да задовољава нарастале захтеве и потребе савремене комуникације, па се тежиште језичког развоја, по природи ствари, са села преноси на град, дакле на онај терен који језички мора да прати процесе професионализације, интелектуализације, па и интернационализације језика и општег цивилизацијског развоја друштва, који, ослобађајући се стеча језичког конзерватизма и прескриптивног пуризма, незадрживо мења или усавршава језички инструмент комуникације, понекад чак и насупрот основним одликама језичког система (нпр. преузимање језичког материјала или језичких особина других, нама несродних језика развијеније цивилизације итд.). Одрас језичког конзерватизма, међутим, неретко налазимо, решимо, у више или мање (не)компетентним језичким саветима лансираним у новинама, на телевизији или у неким језичким приручницима, а у којима се публични нуде решења која не задовољавају увек ни основну језичку логику, а понајмање потребну научну аргументацију.

Оно што овим желим рећи јесте да ми, заправо, немамо оно што је у језичкој политици најважније – једнодушно или сигурно опредељење у томе – који идиом савременог језичког израза представља тежиште стандардног језичког израза, на основу којег би се, онда, могла и морала изводити савремена стандарднојезичка норма.² Норма која ће акцентирати слику стања која се огледа у области актуелног граматичког система, такву као што су промене у употреби глаголевих времена и облика коњугације, у деklinацији променљивих речи, у систему творбе речи, прозодијским и ортоепским иновацијама, лексичким новотворевинама, семантичким и синтаксичким развојним менама и особеностима, као и у низу

других фреквенцијских новина које језичка пракса, независно од (не)актуелне прескрипције, промовише као типични манир језичке свакидашњице.³

Очекивало се да ће новостворени Олбор за стандардизацију српског језика представља^{ту} управо тај механизам који ће дефинисати овај проблем стандардизације и нормативне оријентације. Рекло би се, међутим, да таква очекивања још увек нису у пуној и правој мери остварена. Олбор се, наиме, у оквиру својих специјализованих секција, махом бави, да тако кажем, *сипињцама језикословним*, али се у томе још увек не испољава осмишљеност система језичке политике и нормативистике.

Да би језичка политика и нормативистика имала свој пуни садржај, морао би, међутим, бити задовољен други релевантан теоријски услов – комплетан и репрезентативан инвентар савременог језичког стања или, једноставније речено, на располагању би стручним екипама морао бити обезбеђен исцрпан корпус свих типичних језичких реализација, дакле оних на основу којих би се морао и једино могао изводити општеважећи узус датог, формалног стања у стандардном језику.

Ми, међутим, такав инвентар, зналачки сакупљан и систематски разврстан немамо. Немамо ни дефинисане критеријуме, теоријске и практичне разраде и обраде таквог инвентара. Међутим, и кад бисмо могли рећи да имамо не само идеје већ и практичне предлоге о томе како језички материјал компетентно прикупити, решимо, уз помоћ компјутерске технологије и мултидисциплинарне сарадње стручњака – по систему који је данас уоходан и у пракси развијен у другим, напреднијим земљама – морали бисмо се суочити с чињеницом да у нас још увек нема довољно слуха и разумевања за овакве технолошке поступке, као, уосталом, ни довољно финансијских и техничких средстава да се у такве подухвате упустимо. Отуда језичким практичарима не преостаје ништа друго до да се при нормативистичким опредељењима ослањају на постојеће, не баш осавременене граматике, речнике, ортографске приручнике или језичке саветнике, што је, дакако, све само не оно што је данашњој нормативистички

² О тој чињеници се аргументовано излаже у иначе често цитираном раду Мишке Пивић *Проблем поеме у књижевном језику*, објављеном у збирци њених радова *О језику Вуковом и вуковском*, Нови Сад 1990.

³ Осим у наведеном раду Мишке Пивић, о томе се, уз навећење одговарајуће литературе, говори и у раду Влада Тукановића, *О односу кодификоване норме и узуса у српском језику*, у зборнику *Актуелни проблеми грамашке српског језика*, Суботица-Београд, 1999.

довољно, а изражајнијој култури потребно. Чак ни једнотомни речник српског језика, који је, истина, дуго година рађен, а онда и годинама чека да буде објављен и макар колико-толико послужи језичкој пракси као оријентир, није угледао светлост дана ни до данас.

Дакако, не треба изгубити из вида да је наша лингвистичка наука обогачена многобројним значајним монографским или тематским научним радовима објављеним у нашим или страним часописима, зборницима и посебним публикацијама, у којима су обрађена и решена многа важна питања језичке теорије и праксе и која пружају основу за систематизовање језичке слике и норме. Међутим, општедруштвене прилике или стандардне неприлике (недовољно научних кадрова, специјализованих екипа и институција, једва подношљива финансијска средства, а и одговарајуће социолошке претпоставке и сл.) отежавају организован посао нормативизације.⁴

Трени релевантан теоријско-прагматичан поступак при нормативној делатности проистиче из претходног и подразумева научну обраду прикупљених података и на основу њих утврђивање прескриптивних решења која се онда претачу у граматике, речнике, језичке приручнике и едукативну литературу, а одатле у средства културног општења и масовне комуникације – као општеважећа норма за све оне који се језиком служе.

Од тако формираног језичког инструментарија ми данас имамо само нови *Правилник српског језика* Матице српске из 1993. године, мада знамо колико је расправа и полемика, па и оспоравања изазвала његова појава, да би на крају, не и без јаких разлога, ваљану вредносну оцену нови *Правилник* добио од наших највиших стручних и научних институција. Али за потребе општејезичке кодификације само правилник, наравно, не може да надомести све оно што још увек недостаје.

Ресимо и ово: чак и када бисмо имали све оно о чему смо говорили, праве резултате у језичкој пракси не бисмо могли очекивати без, да тако кажемо, статуса њихове обавезности, дакле обавезне примене у пракси. А то подразумева: 1) да би нормативистичка решења морала бити културној јавности на ваљан и конструктиван начин доступна и 2) да би од стране културне јавности (посебно у школству, јавним гласилима,

лекторским службама, на филму, позоришту, у књижевности и уопште у свим областима културног деловања образованих кругова) усвојена нормативна решења морала у пракси бити прихваћена и примењивана. Ако је потребно – и одговарајућим програмским и нормативним прописима регулисана, поготову у школским програмима и нормативним актима оних институцијама које се служе јавном писаном и говорном рећу.

Приликом формирања Одбора за стандардизацију, решимо, опција обавезности није добила подршку, па су и решења која се односе – само препоруке језичких стручњака, која се, дакле, могу, али и не морају примењивати. Тиме велики напори које лингвисти улажу на изналажењу најбољих одговора за безбројне језичке недоумице, остају махом неискористишени. Остају неискористишени и отуда што нема начина ни средстава, а можда ни довољно друштвене воље, да се апсолутирана језичка питања ефикасније понуде нашој културној јавности и тако учине доступним онима којима су и намењена. Последница тога је, између осталог, нејединична норма и неједнака стандарднојезичка пракса.

Из свега овога проистиче закључак да, ако се остане на садашњим позицијама општедруштвене (не)бриге за језик и неприкладно организованим напорима стручњака око регулисања савремене стандарднојезичке норме, сигурно је да ћемо о нормирању и језичкој политици говорити и наредних година, опет можда више теоријски и начелно, од чега ће наука можда имати користи, али се језичка пракса и култура говора сигурно неће знатније усавршити.

Уосталом, с обзиром на оно што захтеви новог времена траже, а савршенија техничка средства за научне потребе нуде, можда би питање могло гласити – треба ли, сходно томе, нешто мењати не само у пракси већ и у теорији норме и нормативистике. Ако је питање оправдано, онда су и изазови који пред науком данас стоје другачији и нови. Који и какви – одговор тек треба знаћи, а док се то не догоди, једва да је могуће очекивати да нам у језику културе овлада култура језика. Надајмо се ипак да промене предстоје, а тиме и бољитак за заједничке невоље које нас још увек беспопштедно муче. □

⁴ Исп. О томе Предраг Пипер, *О проучавању граматике српског језика у врсности са другим словенским језицима*, зборник *Актуелни проблеми граматичке српског језика*, Суботица-Београд, 1999, те зборник *Српски језик на крију веки*, Београд, 1996.

бранислав брборић
 Циљеви и задаци, постигнућа и
 планови одбора за стандардизацију
 српског језика

Да се подсетимо

Одбор за стандардизацију српског језика основан је 12. децембра 1997. године. Оснивању је претходила непосредна и испрва незванична иницијатива председника двеју академија наука и уметности - Српске (Александра Деспина) и Црногорске (Драгутина Вукотића), којој се потом придружио и председник Академије наука и уметности републике Српске (Петар Мандић).

Позивно писмо за предвиђене осниваче, с предлогом за формирање одбора, саставили су и потписали академици Предраг Палавестра (секретар Одељења језика и књижевности САНУ) и Павле Ивић (први српски лингвиста у другој половини 20. столета). Она носи датум 24. 2. 1997. године.

За оснивачки скуп, заказан за 12. децембар 1997, када је и одржан, припремљени су *Споразум о оснивању Одбора* (кратак, са само шест чланова), *Пословник одбора* (још краћи, такође са шест чланова) и *Списак прелиминарно изабраних 19 чланова* (матичног дела одбора), те *прелиминарни списак* од десетак чланова осам предвиђених комисија (за фонологију; за морфологију и творбу речи; за синтаксе; за лексикологију и лексикографију; за праћење и истраживање правописне проблематике; за историју језичког стандарда; за односе с јавношћу и решавање неодложних питања; за стандардни језик у школству, администрацију, издаваштво и јавним гласилима).

Циљеви Одбора

Циљеви Одбора изложени у члану 1. Споразума о оснивању саопштени су на сажет начин и своде се: (а) на обједињавање људи од науке и струке као и њихових институција на целокупном говорном простору српског језика; (б) на систематско нормирање српског језика, и свеобухватно и у појединостима; (в) на доприношење међународној сарадњи домаћих институција и појединаца са страним и уклапање српског језика и језичке ербистике у међународне пројекте и стандарде; (г) на унапређивање сарадње с државним органима како би језичка ербистика - и материјално, и кадровски, и програмски - могла јачати и оспособљавати се за адекватно реаговање на стандарднојезичке изазове.

Однос с државним органима

Државни органи поздравили су оснивање одбора, али се ни пре ни после тога нису мешали ни у једно релевантно питање организовања и деловања Одбора и његових комисија. Нису били ни превише заинтересовани за то, нити пак излазили у помоћ која је Одбору неопходна и за текући рад и за обзнањивање његових учинака. Није било ни ометања Одборове делатности, нити би се смело претпоставити да би државни органи етажили изв. громогласног контрирања Одбору што је дошло до израза у агресивном радикализму једне гру-

пе писаца и језикослова која је свила гнездо у Удружењу књижевника Србије и добила неочекиван публицитет у неким државним гласилима. Додуше, иза те групе, осим наведеног Удружења (на ни њега у било каквој процедури), није стала ниједна институција, не барем јавно.

Учинци и постигнућа, тековине и проблеми

Одбор је у међувремену донео и обзанио пет одлука и још девет закључака (како се, почев од друге седнице одбора, називају његови основни нормативни документи), који садрже *сјавове*, *мишљења*, *савете*, *препоруче*, *саопштења*, *одговоре* и *реаговања*. Ти се закључци тичу: решавања језикословних ситуација у *терминологији* (нпр. терминолошки статус: именица *сай* и час те синтагми *акционарско, деоничко, деоничарско друштво*; затим *превођења неких енглеских маркетиншких термина*); надаље, рашчишћавања терминолошког статуса *нових социалистичких идиома* на бившем говорном простору српскохрватског језика (*хрватски језик, бошњачки језици*); потом, нормативне употребе неких правописних (*интерјункцијских*) знакова (*цираа* и *цирица*); и најзад - *превођења комјутерских система и програма за обраду текста* те успостављања *компјутеризације у размени комјутерски обрађених текстова*. Одбор је имао нежељених али изнуђених окршаја с групом метежника која оличава *свађалачку* или *хајкачку* лингвистику, чије се штеточинско деловање не тиче само говорног простора српског језика него се прелива и у иностранство, ближе и даље, а враћа нас, на староставај начин, у вирове лингвистике и језичке политике на нашем говорном простору од *старих окова* и *бишонских заграда*. Нажалост, у тој групи нашао се и један члан Одбора, сасвим несклон академском понашању и говорењу, човек великих претензија и жестоких замаха у стварима које имају мало везе с научним дискурсом.

Упркос свему томе и упркос тенким друштвеним приликама на целокупном говорном простору српског језика у последње две и по године (откад постоји и делује) - говорном простору који оличавају две државе (СРЈ и БиХ) и три републике у њиховом саставу, две старе и једна нова (РСБ, РСЦГ и РСп) - Одбор је успео да обави сложене конститутивно-организационе па и производно-издавачке послове, о чему сведоче и две књиге *Списак Одбора за стандардизацију* (I-II), за 1998. и 1999. годину, са укупно 550 страница, што

су оцењене као вредна и неопходна основа за организационо и радно утемељење Одбора. Одбор се (у матичном саставу) састаје једном годишње, по комисијама (сада их је девет, јер је после треће седнице Одбора основана и Комисија за корпус) два пута годишње окупујући *свеколики радни састав Одбора*, док се Комисија за односе с јавношћу и решавање неодољивих питања (мали одбор) - у коју улазе председник и секретар Одбора те тројица чланова Одбора представника трију академија наука (САНУ, ЦАНУ и АНУРС) - састаје више пута.

У тековине се могу убројати већи подухвати што су старији од оснивања Одбора али их је Одбор ставио под своје окриље као и они који су у Одбору осмишљени и прихваћени. То су: *заокруживање правописне трилогије* (у штампи је и *Правописни приручник за основне школе и најширу јавну употребу*); израда једнотомног речника језичког стандарда (*довршени су редакцијорски послови*, тако да предстоји припрема за штампу и само штампање тог речника); израда обратног речника (*ни још речник је већ у штампи*); израда прве књиге синтаксе (*више припремљен рукопис до краја ове године и штампан до краја идуће*); израда приручника за фонологију (*расиричене су дилеме и превладана усјезања аутора који се још носла прихваћено*) и израда творбе речи у језичком стандарду (*посао одличен*).

Опремљеност и контекстуалност

Опремљен Пословником и Програмом рада (с апостолским бројем од 12 тачака), слободан од стеге које би му наметали државни органи (у множини, јер је реч о међудржавном, односно о међурепубличком радном телу, а не о новој институцији), те слободан од старих међунационалних и културноисторијских комплекса и контекста, Одбор оличава нову свест о неспоредивој важности стандарднојезичког постигнућа и сталног нормативистичког рада којем нема краја нити догледне будућности. То је претпуње углавном значајније уколико Одбор подмирује стандарднојезичке потребе не само једне државне заједнице него више њих, чији број варира између две (СРЈ и БиХ) и пет (СРЈ, БиХ, РСБ, РСЦГ, РСп), а у видном пољу држи и вишемиллионску дијаспору. Свих њих би се, да су срећнија времена, подједнако тичао не само српски језик као скуп дијалеката и урбаних сунестандардних говора него и као стандардни језик, с којим у вези и уз бок - и

на јужнословенској, и на општесловенској, и на европској, и на планстарној арени - стоје још два *срболока* стандардна идиома. Постојање тих идиома можемо *иризаити* или *иорицаити*, али их не можемо *избациити* из видног поља, мада се наша *надлежност* на њих *не ироибеже*. Реч је о идиомима чији су их носиоци, а не ми, назвали *хрвајтским језиком* и *босанским језиком*. Одбор је у два маха уложио немали труд у то да се оспори било какву легитимност потоњем називу, којем се у српком језичком стандарду, ако се *срп* кад се тај идиом мора споменути, може придружити само назив *бошњачки језик*.

Иако (би требало да) обједињује стандардолошки рад трију академија наука и уметности, осам факултета, филолошких, односно филозофских (Београд, Нови Сад, Приштина, Крагујевац, Никшић, Српско Сарајево, Бања Лука), те још три институције (Матича српска, Српска књижевна задруга и Институт за српски језик), - Одбор се, административно и организационо, ослања на последњу међу наведеним институцијама (Институт за српски језик), на његове просторије и његову (инсуфицијентну) логистику. У томе му је Институт не само на услузи него и на сваковрском располагању с љубазним сарадњаштвом.

С одласком метежника који је стајао на челу Филолошког факултета у Београду, Одбор је упловно у мирније сарадничке воде с тим својим важним оснивачем, док сарадња с осталим оснивачима, добра и неопходна, може бити и тења, без обзира на понашање појединаца који не би одбили ниједну благодат што им је Одбор може пружити, али се не би потрудили да испуњавају ни елементарне састаначке, дебатне и радне обавезе, па ни обавезу отказивања сјетанка на који не могу доћи.

Очекивања и планови

Очекује се да сваки подухват означен као *постигнуће* постане *досајгнуће*, које ће бити подетрек за нове пројекте и подухвате. То ће учврстити самопоуздање Одбора и поверење јавности у његове учинке и његове могућности. Следствено томе, рашће изгледи да државни органи и донатори изван њих, па и они у дијаспори, покажу више интересовања и разумевања за рад Одбора. И више расположења да одрше кесу када је то нужно, приврештено око објављивања одборових учинака.

Очекује се да ће Одбор успешно радити без обзира на променљиве изванјезичке околности, које су сада невеселе и у Србији, и у Црној Гори, и у Српској, а ништа мање и у (тзв) међународној заједници. Разуме се, повољнији развој изванјезичких прилика повећао би и повећаће успешност рада Одбора и трајно утемељење његових циљева и задатака, као и проходност његових учинака. Успешност се у крајњој линији оверава квалитетним мењањем (стандардно)језичке делатности, тј. побољшањем каквоће стандардног језика на свим подручјима јавног живота.

Прихваћени Програм рада Одбора довољно је начелан и довољно конкретан за све даље планове и задатке. Поготову је конкретан када је реч о очекивању да оживи рад на решавању језикословних, тј. нормативних, *ситуација* (с наводницима или без њих). Упорниште за тај рад налази се у Закључку бр. 12 (Картотека језичких недоумица) и у очекивању да ће се у 2001. години појавити пројектоване библиографије, које ће олакшати приступ свему ономе што је досад (у)рађено на нормативистичком пољу.

Са задовољством примљена је и вест да је у штампи књига Љубомира Поповића *Комуникативно-граматичка анализа реченице*, од које се очекује да ће дати вредан допринос расветљавању скровитих подручја синтаксе српског језика.

Српски језички стандард обилује *дублетизмима* и на симболичком нивоу (два писма, два изговора и два исписа свега онога што је истоветна језичка јединица с различитим изговором) и у прагматичкој равни (бројни дублетизми и триплетизми, па и мултиплетизми на свим нивоима језичке делатности - од фонологије и фонетике с акцентуацијом, морфологије и творбе речи до ортографије и синтаксе који изнекују што ваљаније статусно; стандардолошко и стилистичко одређење). Одбор мора поћи од закључка да су дублетизми постали типолошко својство српског (стандардног) језика, али се не сме фаталистички мирити са свима његовим аспектима, укључујући и оне који су очигледно нецелокупни и штетни.

И у овој прилици треба нагласити да се Одбор, још у својој првој одлуци, одредило за еластичну и демократичну норму, чије је основно начело овако формулисано:

Супротно неким очекивањима која полазе од друкчијих претпоставки, стандардизацијом се ништа не забрањује нити укида, а још се мање *свађује* оно што постоји у људским гла-

вама и њиховим језичким творевинама, запамћеним у књигама, часописима и новинама, на целулоидним тракама, дискетама и компактним дисковима. Њоме се само утврђује одговарајући распоред језичких јединица у јавној употреби, особито оној којој се придружују привиди *званична, службена* (употреба језика). Забрањена би се могли постизати слабији учинци него аргументованим препорукама, јер огрешње о језичке норме, за разлику од кршења законских, не повлачи санкције. Међутим, особе које се одликују познавањем и поштовањем језичких норми могле би, у бољим друштвеним приликама, стицати више јавног угледа и другим погодности, као, уосталом, и другде, нарочито у развијенијем свету (*Синси Одбора за стандардизацију српског језика I*, Београд, 1998, 93-94; *К новој именосисти*, Београд, 1998, 186-187).

Одбор није ни додирнуо једно важно подручје језичког стандарда - бројне и разноврне терминологије научних и стручних дисциплина, односно разноликих подручја јавног живота. Мада је ово најнемирнији и најпроменљивији сег-

мент језичког стандарда, његово *фиксирање* у речницима и језичким савет(ници)ма неодложан је Одбором задатак. Основна претпоставка успешног хватања у коштац с овим задатком јесте оспособљавање кадрова за тај посао код свих оснивача Одбора а готову у Институту за српски језик, који вапије за оснивањем одељења што би се бавило текућим пословима израде и дораде језичких терминологија, односно пружања помоћи свима онима који се и сада, како-тако, труде око израде и издавања термиолошких лексикона.

Српски језички стандард није склон пуристичким набојима нити је оптерећен комплексом језичких позајмљеница. Па ипак, ваља сагледавати и развијати творбене потенцијале властите морфемике како би се ублажиле лоше последнице големог продора *иуђица*, првенствено с англоамеричког говорног простора. Наш се језик мора помирити с тим да енглески језик све више постаје *lingua franca* овога нашег (јединог) света, али се не сме допустити убијање нашега језичког, етничког и културног идентитета, који се не заенова само на језику мада у њему језик игра непоресиво значајну улогу. □

294

владислав лубаш
 савремено пољско интересовање
 за српски језик

I

На опсег интересовања пољске лингвистичке средине за српски језик, а нарочито на оцене које су давале мање или више једнозначно, па чак и на стил научних и публицистичких изјава, утицало је много чинилаца. То су били, пре свега:

1. Драматични политички и емоционални конфликти у вишенационалној Југославији који нису били разумљиви за Пољаци, који живе у специфичној хомогеној држави.
2. Неразумевање и површно знање о специфичном социјалистичком систему бивше Југославије, а у атмосфери тоталне критике комунизма, поистовећивао се са оним какав је био у бившем Совјетском Савезу.
3. Сувише опште знање о меандрима историјског развоја два најзначајнија народа и њиховог језика: српског и хрватског.
4. Додуше, група пољских лингвиста, која прихвата давне погледе да је стандардни језик посматран као граматичка (системска) творевина – компактан и опозициони у односу на други – била је мала, али ипак толико утицајна да је могло да се бар прошири чуђење због распада српскохрватског језика као необичног, револуционарног и морално нечистог догађаја насталог у ратном конфликту.
5. Осамостаљивање српског језика као резултат распада српскохрватског само у малој мери је разматрано у вези са општим тенденцијама које се појављују последњих година у

Европи, наиме са осамостаљивањем дијалеката као тзв. малих књижевних језика, са функционисањем језика као варијаната дијалеката, нпр. недерландског (низоземског) као холандског и фламанског, па чак и са сличним појавама посматраним у Пољској, као што је све израженије учвршћивање кашупског језика или стилне пробе оживљавања шлеског језика.

II

Јасно је да су нови језици – а у томе и српски језик – осамосталени из српскохрватског, били приморани да се развијају међусобно, поготово на пољу идентификационе функције. Пошто је та реваланизација вршена у атмосфери оштрих политичких и националних конфликата, она може довести и у ствари доводи до исто тако оштрих језичких спорова којима се покушавају заинтересовати и међународни научни кругови. Пример може да представља и распрострањивање (које је такође било и јавно, захваљујући информацијама у штампи) брошуре под насловом Слово о српском језику (Београд, 1998) на XII Међународном славистичком конгресу у Кракову 1998. године, чија је садржина у многим круговима учесника конгреса, а међу њима и пољским, схваћена као израз националног шовинизма једног дела српских лингвиста и због чега није била допуштена научна дискусија у вези са њеним тезама. Политичка декларација потписника Слова који су покушали да докажу да је хр-

ватски језик произашао из српског, а да је његово осамостајивање искључиво дело манипулације хрватске науке, донела је више штете него користи лингвистима српске средине, а као консеквенција делимично и српском народу, у очима пољских лингвиста и научника окупљених на краковском конгресу. Истина, ту непријатну слику ублажила је декларација Павла Пивћа, Александра Младеновића, Бранислава Брборића и других српских лингвиста објављена у београдској *Позицији* (15.08.1998), али не толико снажно да би је сасвим избрисала из сећања заинтересованих учесника на краковском конгресу (Oczkova 1999, 250-252).

III

Нарочит значај за афирмацију српског језика у пољској, и не само пољској, средини има књига *Српски језик*, чији је редактор Милорад Радовановић. Књига је издата 1996. године у Ополу, у оквиру серије књига Ополског универзитета назване *Савремене промене словенских језика од 1945. до 1995* под руководством професора Станислава Гајде. Књига *Српски језик* садржи српске лингвистичке студије: добар опис најновије ситуације српског језика и добре карактеристике савременог граматичког и лексичког система тог језика. Ове теме обрадила је велика група српских лингвиста: Радовановић, Станојчић, Брборић, Клаји, Петровић, Тушић, Пешикан. На маргинама те књиге Кажимјез Флашко је написао, последњих година у пољској југославистичкој литератури, вероватно најинтересантнији чланак-рецензију (Flaszko 1999), у коме излаже проширене полатке о историјским етапама развоја српског (и хрватског) језика. Што је нарочито важно, те се оцене односе на актуелан положај српског језика.

IV

Када се распала бивша Југославија, пољски ауторитети који су се изјашњавали о српскохрватском језику најпре су показивали велику бојазан кад се ради о функционисању тог језика у новим државама (уп. нпр. Cichonska 1993), али још нису оглашавали његову пропаст. Већина је, ипак, убрзо прихватила нове чињенице и признала настанак нових језика, пре свега осамостајивање српског и хрватског (уп. Cichonska 43-45, нарочито 52-53), али такође и босанског (уп.

Borys 1999, 255-259). Оргањују се, ипак, у случају самосталног статуса црногорског језика, мада понеки очекују да ће се и он на крају формирати (уп. Koncevicz-Dziduch 1999, 261-274).

Са социјалингвистичког становишта истичу се бројна ограђивања у односу на статус босанског језика који је декларисан политичком одлуком и који нема ослонац у државној, трајној комуникацијској заједници која би му гарантовала правни статус у односу на језике који се са њим реализују, тј. српски и хрватски (Lubaš 1998, 185; Lubaš 2000, 12-13).

По мишљењу пољских слависта такође није решен актуелни социјалингвистички статус српскохрватског језика. Наиме, није решено питање да ли је он само историјска чињеница и да ли је био идејно-политичка утопија, а не комунистичка реалност и да ли је бар делимично представљао идентификатор за одређивање државне припадности у југословенској држави, што се изражавало у индивидуалној идентификацији *Југословен* (Spraginska-Pruszk 1997, 52-68; Jaroszevič 2000, 38-40).

Позиција српског језика није, наравно, довољна у питање, мада је носталгија за присутношћу тог језика као једног од главних варијанти српскохрватског снажно назначена.

Истиче се, такође, да је до релативно лаког "распада" српскохрватског језика могло да дође због тога што тај језик није могао да, у периоду од скоро један и по век свог постојања, добро искристалише идентификациону функцију:

1. најпре културну идентификацију у комуникацијској заједници која се разликује религијски и без властите/властитих националних држава,
2. а затим и државну идентификацију у вишенародној "крављевини" Југославији (1918-1941), која је била потресана сталним јавним националним конфликтима
3. и у социјалистичкој аристократској титоистичкој Југославији, где је политичком паролом *брајсјива и једнствена* покушавано да се заступи демократија.

При враћању демократије покренут је живи етнонационализам поткрепљиван сећањима на исправду која је доживљавана за време последњег рата који је постао идеологија вођа нових државних организација. На нове језике се позивано као на најважнији културни легитимитет нове државности. У том правцу иду, изгледа, и садашње тенденције у Црној Гори.

Претерано показивање особености новонасталих језика

(на темељу кодификацијских тенденција) има за циљ, по мишљењу пољских слависта, продубљивање државног сепаратизма. Сва та деловања ипак не могу да елиминирају комуникацијску функцију српскохрватског језика, што знају слависти-странци који не одустају од истраживања и учења тог језика.

У Пољској су, у принципу, званично прихваћени нови језици (осим пригорског) по угледу на друге стране центре, мада се у практичном учењу појављују проблеми са њиховим разликовањем, осим када се ради о алфabetу. □

Владимир Дуњић, *Баштован*, 1998.

терористичким снагама

КОД БУЈАНОВЦА

КЕНД

и деца још склоњени на

спецнаци независно сазна-
ла постоји велика могућ-
ност терористички за-
хвати нека етничка чиста на-
тер, припадници полиције
у договоре на линији раз-
лике бојани да уђе у та на-

Д. В.

МЕТУ

ОСОБЕ

оружја у претходна 24 ча-
сници званичници међуна-
р УН на Косову саопшти-
ј Речи ватреним оружјем
али овог убиства нису на-

као је новинарима у При-
ској свађи, ватреним оруж-
ствима једну особу осумњи-
титет убијене и ухапшене.

ства на Косову, говоре да
количина оружја. Полици-
оне недеље на Косову због
има је седморо оптужено за

ПОТПРЕДСЕДНИК ДСС

КРЕЋЕ БАНАЦА

а садашње стање на Косову,
на оцени Јанковића, непо-
ло је одговорна међународна
лица, која мора да се суочи
ом одговорношћу.
Интервју лидера ДСК Ибрахи-
Ругове немачком недељнику
нига Јанковић је оценио као
антан, и као провокацију која
дочи у којој мери косовски
лицци осећају да се распо-
лоје у међународној заједници
сће против њих, те желе да
ипиу тензију и створе кризу. ●
А. Р. П.

ПОЛЕМИКЕ У ЦРНОЈ ГОРИ О КЊИЖЕВНОМ ЈЕЗИКУ

ТРИ ЦРНОГОРСКА СЛОВА

Заговорници новог говора др Војислав Никчевић и др Радослав Ротковић покушавају да оживе новокомпоновану граматiku која се не користи ни у највећим забитима

У ЦРНОЈ Гори, отаџби-
ни предака реформа-
тора српског језика Вука
Караџића, у последње вре-
ме, књижевни језик све ви-
ше је на мети такозваних
лингвиста, који настоје да
матерњи језик Црногораца
потиснут из употребе и
"васпоставе" такозвани
"црногорски језик".

У ПОТУ (заноју) заговор-
ници новог говора у Црној
Гори др Војислав Никче-
вић и др Радослав Ротко-
вић, редовни чланови Ду-
кљанске академије, до суза
засмејавају стручњаке за
језик.

На недавној трибини у
Никшићу, они су на АР-
ЛАК (вику) покушавали да
приближе новокомпонова-
ну граматiku "независних
ријечи", које се, руку на
срце, више не користе ни у
највећим црногорским за-
битима. "Лингвисти" су на-
уку "скандалисали" и дигли
на ниво политике, жестоко
најављујући да ће, у наред-
ни миленијум, "Црногорци"
ући са својим језиком
од чак 33 слова!

Међутим, фале им "цр-
ногорски" фонети, као на
пример за речи: ижљести,
шјевер, брондзин, бидзин...
Самозвани реформатори
истичу да су се Срби почет-
ком овог века ипак успели
ослободити Вука Караџи-
ћа, који им је неправедно
наметнуо такозвани "црно-
горски" језик.

Књижевни језик у Цр-
ној Гори не може се везати
за Црну Гору као српско
државу или регију, него за
Црногорце који су самоби-
тан народ - сматра профе-

сор др Војислав Никчевић. -
Језик Црногораца мора се
звати црногорски. Ми зна-
мо да су протаџбине Ср-
ба и Црногораца биле уда-
љене једна од друге хиља-
дама километара! Црно-
горци имају 1.100 година
стару државу, а Срби мак-
симално четири века. И
још нешто, Црногорци су
старији од Срба као народ
за око 350 година, а као на-
ција готово стотину годи-
на!

Црногорци су чак 140.
лета, пре појаве Стефана
Првовјенчаног, додаје овај
професор, имали свог кра-
ља, што опет говори о на-
шој самобитности:

- Свој врхунац "црно-
горски књижевни језик"
доживљава у делима Петра
I и Петра II Петровића
Његоша, као и Стефана
Митрова Љубише. Срп-
ство се у Црној Гори поми-
ње први пут тек у 17 веку!

За разлику од Никчеви-
ћа, његов дукљански коле-
га др Ротковић, протостој-
бину Срба "лоцирао" је не-
где у источној Пољској,
Белорусији и Литванији.

- Кад су могли Црногор-
ци да се посрбе - пита се
Ротковић. - Српство није
етничка, већ верска одред-
ница.

Заговорници "новог го-
вора" у Црној Гори, својим
честим наступима на црно-
горским медијима, истичу
да је језик социјалистичка
категорија и да ће се он
већ наредне године, са
новом азбуком, наћи у
црногорским школским у-
чбеницима! ●

В. КАДИЋ

Политика, број 31312/ХС/И, 27. децембар 2000. године
Срби су народ сувоземан

У Црној Гори се говори српски језик

Црногорци су посебна нација. Због тога Црна Гора има право, али не и обавезу да улази у државно заједништво са другим земљама, па ни са Србијом. То у свему важи и за Србију. За могућност, односно квалитет државног заједништва Србије и Црне Горе од пресудног су значаја нарочито следећи чиниоци: геополитички, антрополошки, интересни и демократски.

1. Због конфигурације земљишта, праваца речних токова, као и других релевантних чинилаца Србија и Црна Гора не представљају геополитичку целину као што су земље које граничирају Моравско-вардарској долини или земље Панонског басена. Црна Гора личи на кућу која је својом фасадом окренута Јадрану и Италији, а слепим зидом Србији.

2. Веома су велике антрополошке и етнопсихолошке разлике између становника Србије и Црне Горе. Тачност речевог најбоље се види када се упореде текстови о тој проблематици из књиге Сима Шобајића „Црногорци“ објављене 1928. године и чланка Јована Цвијића „Психичке особине Шумадинаца“ из 1914. године. Србијанци и Црногорци су две просторно и језички блиске, али духовно веома различите популације. Битно се разликују њихови погледи на свет, системи вредности и политичке особине. Србијанци су демократски, а Црногорци аристократски народ, што представља велику запреку за успостављање демократског државног заједништва. Црногорци показују велику политичку амбивалентност: воле да управљају другима, а тешко им пада када други управљају њима. Црногорским Црногорцима чак смета кад им командују београдски Црногорци.

3. Стварање државног заједништва може имати пуно оправдање само ако свака држава која улази у то заједништво има од њега већу корист него штету. Бар када су у питању србијански политичари, они нису дали уверљиве разлоге и доказе на основу којих би се могао извести закључак да ли је за Србију кориснија пуна самосталност или заједништво са Црном Гором. Истина раз-

лози за такво заједништво постоје, али их јавност у Србији до сада није чула.

4. Државно заједништво Србије и Црне Горе може имати оправдање ако није засновано на доследној примени демократских начела. Проблем наступа онда када то начело треба да се примени у пракси. Ако се примени принцип један човек – један глас, односно пропорционалност, не може бити „равности“, односно паритетне заступљености држава чланица. Ако се примени принцип равноправности, односно паритетне заступљености држава чланица, не може бити речи о равноправности грађана у појединим државама чланицама. На овај начин ствара се одређени зачарани правни круг из кога је тешко изаћи без одустајања од демократских принципа.

Многи, наравно неосновано, страхују од нагавештеног раздруживања Црне Горе од Србије. Да ли ће се живети у заједници која има 600.000 становника више или мање нема битног утицаја на Србију. Њена историјска искуства показују да већа држава не мора значити истовремено и бољу државу. Преткумановска Србија величине 48.300 квадратних километара била је неупоредиво квалитетнија држава од неколико пута просторно и бројне веће Југославије.

Постоји код неких неоправдана бојазан да би раздруживање Црне Горе довело до смањења наше државне територије и до губитка дела јадранске обале. Међутим, то није тачно, јер Црна Гора није део Србије, а Црногорско приморје није србијанско приморје. Србија не може да изгуби оно што није њено.

Данко Поповић је у свом роману „Њига о Милутину“ описао велики страх Србијанаца од великих водених маса, па чак и речних. Због тога је у тој књизи забележено: „Ми смо народ сувоземан“.

У свом жалу због могућег „губитка“ Јадранског мора, Србија често заборавља на Панонско море, тачније Дунав. Изградња и коришћење речно-морске флоте омогућили би Србији везу са морима и океанима.

Александар Бојовић,
Београд

Већ дуже време једна група назовиинтелектуалаца и неколике паранаучне и парадржавне организације у Црној Гори (тзв. Дукљанска академија, Црногорски ПЕН центар и сл.) говоре о некаквом „црногорском језику“, издвајајући га из језика којим говоре

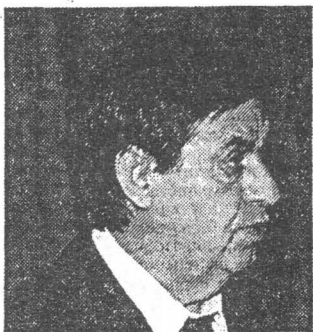
Црногорци и који је био језик њихових предака, а то је српски језик, који се у Црној Гори увијек тако називао. То има политичку позадину и циљ да Црногорце одвоји од осталих Срба, па и у језику и вјери. Зато апелујемо на црногорске званичне органе и средства информисања да не насједају на ову злу работу и не уносе раздор међу хришћане у Црној Гори. Српски језик у Црној Гори је исти као и језик осталих Срба, с тим што се од језика у Србији разликује ијекавским изговором, а истовјетан је са језиком Срба око Златибора и Дрине и западно од ње. Удар на српски језик и православу вјеру у Црној Гори је дио плана покатоличавања Црногораца.

Српски форум Црне Горе,
Подгорица – Београд

Лука Шекара, председник Огранка у Бањалуци

Поштовани председниче,
Поштовано председништво,
Даме и господо,
Следибеници и поштоваоци Вуковог дје-
ла,

Дозволите ми да вас поздравим у име Огранка Вукове задужбине у Бањалуци. Заиста, лично бих више волио да сам ја најмлађи учесник ове годишње скупштине, али и чињеница да сам представник најмлађег огранка испуњава ме радошћу и управо ту радост желим да подијелим с вама. Та моја, а вјерујем и наша заједничка радост долази из саме чињенице да су на два краја Републике Српске, у Требињу и у Бањој Луци, ове године основани огранци Вукове задужбине. Усудио бих се рећи да су то два српска краја понајмање испитана и проучена, а потенцијално, вјероватно, два вуковском традицијом најбогатија краја. Ја се извјешавам што ће ових мојих неколико ријечи мало одступати од наслова јер нећу говорити о нашем програму, већ о неким његовим аспектима. Није без разлога Вук зажалио што му није било сушено да зађе у просторе некадашње Босне и Херцеговине, јер је по оним pjesмама и причама које је забиљежио од трговаца, путника и турских Цигана знао да се тамо крије обиље усменог стваралаштва. Нису ту празнину попуниле ни Петрановићеве, ни оних још неколико збирки народних pjesама ни припоједка. Истина, Босанска вила и Гласник Земаљског музеја у Сарајеву сачували су од заборава доста тога, а дио те грађе остао је расут и по бројним гласилима која су била кратког вијека и локалног значаја. И ето изазова за наш огранак и за његово, ми се надамо, бројно чланство. Ми смо у Огранку Вукове задужбине у Бањој Луци свјесни колико

нас посла чека, шта бисмо требали да радимо, шта би требало сачувати од заборава, шта би и како би у вуковском духу требало проучавати и, зашто не рећи, своје сачувати да не постане предмет туђих својатања или бездушних и дрских отимања и присвајања. Одрама ваља рећи да то на нашим просторима и није нека новина, одавно то траје, а данас поприма и нови замаха, а посљедице ће бити неслагледне уколико се свему томе не одупремо зналачки и организовано са веома јасно постављеним и научно заснованим циљевима. Због свега тога, а нарочито због актуелног историјског и националног тренутка, ти се послови намећу својим прворазредним значајем. Овоме треба додати питање српског језика о коме су, ето, срећом почели разговори у Вуковој задужбини, јер оно је данас на читавом српском духовном простору једно од приоритетних питања, ако хоћете основно питање свих питања. Ми смо најмање планирали да се у Београду започети разговори о језику

наставе у касној јесени у организацији нашег огранка. Наиме, ми у Републици Српској трпимо невиђене притиске управо у области језика и образовног система. Присилјавају нас и уцењују да одустанемо од заједничких програма и наставних планова са Србијом и прихватимо наврат-нанос створени бошњачки језик, за циљло неколико мјесеци пременовани у босански језик, не би ли он постао и службени језик не само новостворене бошњачке нације, него и језик Срба и Хрвата на просторима Босне и Херцеговине, односно њених садашњих ентитета. Ми смо дубоко свјесни свих могућих посљедица те перфидне игре и, наравно, нико разуман не наједа на те подвале. У раду нашег огранка ми ћемо се ослањати на програм Вукове задужбине и узимати оне садржаје који су нам најближи и који су остварљиви у нашем огранку по мјери наших могућности. Ипак, приоритет у раду биде тражење одговора на питања која намеће садашњи тренутак у Републици Српској, питања очувања нашег јединственог духовног простора и заједничког културног наслеђа. Јер, желим то и овдје да кажем, и поред неумитне чињенице да смо подјељени макар и привременом, дај Боже, међудржавном границом, ми се у Републици Српској још не осјећамо као српска дијаспора, не бар на духовном плану.

Постоји безбројне нити које нас спајају и бројне могућности да се оне очувају и даље јачају. На крају овог, заиста само пригодног слова, желим да кажем да Огранак Вукове задужбине у Бањој Луци има заиста пуну подршку града Бања Луке, али и свих државних структура у Републици Српској са којима смо били у контакту. А колико они „стоје иза нас“ надамо се да ћемо данас показати кад се на пар тренутака нађемо у улози домаћина.

Бранимир Симић - Главашки, председник СНУ „Вук Караџић“, Кливленд (Охајо):

Поштовани господине председниче,
Управниче,

Цињени гости овог Вуковог скупа, задужбинари који сте се састали да укажете поштовање великом Вуку и да наставите његов рад. У име Српског националног универзитета „Вук Стефановић Караџић“ у Кливленду (Охајо), у Америци, желим да захвалим Вуковој задужбини и цињеној вајарки Дринки Радовановић на помоћи, јер су нама послали бисту Вука Караџића коју смо открили уз присуство његовог преосвећенства епископа др Митрофанга. То је било прошле године у априлу, у смутним временима. Ми смо тада градили мостове културе међу народима, а наши оџде у Југославији, Србији, били су бесомучно рушени. Било нам је велико задовољство што смо тада имали Вуков дан у држави Охајо, у Кливленду, под тим немогућим условима. Преносим вам и поруку Срба у Кливленду и другим местима Америке: Ми Срби морамо да се политички и економски интегрисамо са светом, а духовно и национално да се ојачамо. Нама који смо расурени од Аласке до Аустралије са главнином оџде у Србији, нема другог избора. Молимо вас и апелујемо на Вукову задужбину, САНУ, Матицу српску, Српску православну цркву, на Вас, господине председниче, да нам дате дефиницију: шта је Србин, односно шта је то бити Србин. У Америци има много Срба који не знају српски језик и који га никада нису ни учили или научили – њима треба објаснити зашто су они Срби. Помозите нам у томе да знамо ко смо и шта смо да бисмо даље постојали као нација и преживели.

Хвала и на многајта љета.

Задужбина, број 53/12, децембар 2000 стр. 5
Скупштина на 111 редовној седници скупштине Вукове задужбине
у Београду, 8. Новембра 2000. године

